

T E S T I M O N I A

VALERIU BRANIȘTE
CORESPONDENȚĂ

1895—1901

VOL. II.

VALERIU BRANIȘTE
C O R E S P O N D E N Ț Ț
1895—1901
VOL. II.

Coperta de Mircea Baci

VALERIU BRANIȘTE
CORESPONDENȚĂ

1895—1901

Vol. II.

Ediție îngrijită, note și comentarii
de
VALERIA CĂLIMAN și GHEORGHE IANCU

EDITURA DACIA
CLUJ-NAPOCA, 1986

Volumul de față cuprinde corespondența lui Valeriu Braniște din perioada octombrie 1895 — decembrie 1901, scrisori primite și scrise de V. Braniște (206 scrisori). Este o perioadă care acoperă câteva etape importante din viața și activitatea lui Valeriu Braniște: închisoarea din Vaț (octombrie 1895 — iunie 1896), părăsirea redacției „Dreptății“ din Timișoara, revenirea la liceul din Brașov pentru anul școlar 1896—1897, anii petrecuți în Bucovina, ca redactor la „Patria“ (1897—1900), înființarea și primul an de activitate a „Drapelului“ din Lugoj.

Ținem să subliniem că din închisoarea de la Vaț, Valeriu Braniște putea, oficial, corespunda în limba română doar cu mama sa.

Prin conținutul lor, scrisorile oferă o multitudine de noi informații cu privire la realitățile politice și culturale românești din epocă.

În volum n-au fost cuprinse unele scrisori de interes pur personal pentru Valeriu Braniște, sau pentru alți membri de familie.

Scrisorile sînt așezate în volum în ordine cronologică și nu în ordinea alfabetică a emitentilor.

Emitentul a fost pus în stînga sus. În unele cazuri de semnături colective, emitentul s-a indicat cu o denumire colectivă (un grup, prieteni, elevi, studenți), sau doar cu semnătura cea mai reprezentativă.

Cînd actul purta doar pseudonimul sau numele mic, am identificat emitentul și i-am pus numele întreg la locul respectiv, fără paranteză.

Cînd emitentul a fost Valeriu Braniște am indicat, în paranteză, în mijlocul paginii, destinatarul.

Indiferent unde apăreau locul și data și cum erau scrise, în volum s-au pus în dreapta denumirea actuală a localității, și data după normele de astăzi de transcriere.

Textele în limba română le-am așezat pe poziția întâi, și originalele pe a doua. Un considerent avut în vedere, a fost acela ca cititorul să ia contact întâi de textul românesc.

Traducerea textelor germane și maghiare aparține Valeriei Căliman.

Scrisorile s-au transcris conform ortografiei actuale, lăsând însă toate rostirile specifice emitentului.

În textul românesc transcrierea numelor proprii s-a făcut potrivit uzanței, în timp ce în textele în alte limbi s-a păstrat felul de scriere al emitentului.

S-a completat textul, fără utilizarea parantezelor pătrate, pentru cursivitate. În cazul adreselor nu s-au făcut completări.

S-a recurs la [...] doar în acele cazuri în care referirile erau de o importanță familială, neprezentînd un interes deosebit pentru cititor.

Pentru a nu relua comentariile pe marginea vieții și activității unor personalități politice sau de cultură existente în primul volum de Corespondență, apărut în anul 1985, am indicat, unde era cazul, Vol. I și pagina, după modelul: Vol. I p. 14 = I, 14.

Prescurtările utilizate în volum sînt:

— Biblioteca Academiei R. S. România, București, Secția Manuscrise = BAR.

Biblioteca Academiei R. S. România, filiala Cluj-Napoca, Fotocopii = BAFCN Ft.

Biblioteca Centrală de Stat București = BCS.

Biblioteca județeană Brașov = BJ Brașov.

Arhivele Statului, filiala Cluj-Napoca, fond Valeriu Braniște = ASCN 900.

Muzeul bisericii Sfîntul Nicolae din Șcheii Brașovului, fond Valeriu Braniște = Șchei, doc. nr.

Mulțumim călduros următoarelor instituții pentru concursul dat în adunarea materialului sau a notelor pentru volum: Bibliotecii Academiei București, Bibliotecii Academiei, filiala Cluj-Napoca, Bibliotecii Centrale de Stat București, Arhivelor Statului, filiala Cluj-Napoca, Bibliotecii Universitare din Cluj-Napoca, Bibliotecii județene din Brașov, Muzeului bisericii Sfîntul Nicolae din Șcheii Brașovului.

Adresăm, de asemenea, un apel către acele instituții sau persoane care mai dețin scrisori Valeriu Braniște să aibă amabilitatea să ni le semnaleze.

Sperăm, ca și acest al doilea volum din Corespondența lui V. Braniște, să însemne o carte de istorie închinată eforturilor poporului român, puse în slujba idealurilor de libertate și unitate națională.

V. C., Gh. I.

CORRESPONDENȚĂ

1. VALERIU BRANIȘTE

(Către mamă)

Vaț, 18 octombrie 1895

Iubită mamă,

Astăzi am primit epistola datată din 15 l. c. și-mi pare bine că v-ați liniștit în privința chestiunii lui Victor.

Ce privește teoria neamțului cu: alle guten Dinge sind drei¹, cred că am satisfăcut la toate, căci acumă sîntem la numărul 3... Întîi a fost activarea la miliție, apoi cinstitele „belearte“ și acum ca să fie troița completă — am ajuns la iură.

Va să zică poți fi liniștită.

Victor n-a venit duminica trecută, după cum v-a anunțat, nici nu mi-a scris, cred însă că va veni în duminica aceasta, (poimîine).

Nici nu reflectez mult la vizitele lui, lucrul principal e să-și vadă de treabă. Cum am zis și în epistola trecută, toate depind de la seriozitatea lui.

Surprinderea pusă în vedere cu părăsirea Brașovului o privesc ca o glumă, căci pînă cînd sînt eu aici, n-are haz să vă ocupați cu astfel de gînduri.

Iar de aici nici la un caz nu pot decide ce voi face, cînd voi avea deja după mine zidurile temniței.

De la situațiune depinde totul. Multe se pot întîmpla. Nu pot deci alta, decît să zic și eu ca defunctul împărat Wilhelm²: Viitorul zace în mîinile lui Dumnezeu!

Desigur noi vom alege ce va fi mai „frumos“.

Eu mă aflu aici — conform împrejurărilor — bine. Sînt pe deplin sănătos, am apetit și sînt mulțumit cu costul; și lucrez și studiez în cea mai completă liniște.

Un singur lucru îmi lipsește: *libertatea*. Cîți oameni însă nu-și sacrifică libertatea pentru mai puțin! De altă parte, am venit la convingerea că sănătatea e cu mult mai mult decît libertatea și cînd aș avea de ales între aceste două, totdeauna aș alege sănătatea.

Și, în fine, detragerea libertății e numai temporară. Trece și asta, ca multe alte necazuri mai mari și mai grele.

O vreme am fost singur în temniță și mi-a trecut timpul ca un vis.

Acum sîntem patru. Redactorul de la ziarul catolic „Magyar Állam“ condamnat la opt luni pentru lesa regelui, apoi un colaborator de la ziarul slovac „Narodne Noviny“, condamnat la două luni pentru agitație contra naționalității maghiare, și un pantofar socialist, condamnat la trei luni pentru provocare la ură contra ordurilor sociale. Al patrulea sînt eu!

Trăim cu toții în bună pace și înțelegere, fără de a ne apropia prea mult unul de altul. Fiecare își vede de treburile sale.

Multe trăsături din condițiunile unei vieți ideale se pot reafila în conviețuirea noastră!

Scrie-mi, e publică logodna domnișoarei Miți Stănescu? Eu n-am primit nici un anunț și s-ar cuveni s-o felicit.

Asemenea n-am primit nici un anunț de la Gapi³, deși cu mirele, respective soțul ei, am petrecut împreună pe timpul balului și am fost cu felicitarea în cea mai mare confuzie.

Și tot astfel voi păți-o și cu domnișoara Tilica, căreia aș fi dator pe baza cunoștinței cu o felicitare, dar nu pot dacă nu mă anunță.

De altfel domnișoara Tilica s-ar putea opri aici să mă viziteze cînd merge, sau cînd se întoarce de la Viena, căci pe aici o duce calea. În general mă mir că dintre brașoveni, — prieteni, cari au trecut pe aici, n-a dat nici unul cu năsul încoace, dacă nu de alta cel puțin din curiozitate.

Salut toți prietenii, cunoscuții, prietenele și cunoscutele.

Sărut surioarele, cărora nu le-ar strica sănătății, dacă din cînd în cînd ar da cîte un semn de viață. Te sărută și îmbrățișează doritorul

Valer

ASCN 900 IV/6

---

¹ Toate lucrurile bune sînt trei.

² Wilhelm I, împăratul Germaniei și rege al Prusiei (1797—1888).

³ Agapia T. Nicolau s-a căsătorit cu Dimitrie Vulcu.

Dej, 27 octombrie 1895

Iubite Valerie!

Te rog să mă scuzi că nu ți-am scris așa de mult, însă am fost ocupat peste măsură, de când am venit acasă am lucrat zi și noapte, ca să-mi pot aduce lucrurile în rînd și abia acuma am ajuns la stadiul ca să pot zice că lucrurile au venit în ogașul regulat, de acuma înainte sper că va fi mai ușor în toată privința.

De la iubita ta maică am primit epistolă, azi îi voi răspunde. Mă bucur că cu Victor s-au aranjat treburile, eu cred că pre cariera juridică se va putea ferici.

Dar tu cum o mai duci?!

Noi te pomenim mai în toate zilele și regretăm că tu n-ai putut fi împărtășit de soarta noastră, sperăm însă că și pentru tine vor urma timpuri mai suportabile, după timp noros ar fi să urmeze și timp senin și noi credem sincer că această schimbare are să urmeze și în viața ta, a fost destul din rău, ar fi vremea să înceapă binele.

Dénes bacsi¹ pînă la altă aranjare a lucrurilor — ce vor urma de curînd — îți mai trimite 50 fl. și-ți dorește tăria sufletească pentru de a putea suporta grelele lovituri, ce le suferi pentru binele neamului nostru.

Fii sigur despre iubirea, stima și recunoștința tuturor românilor de bine.

Viorica², Bibilica³, Dénes bacsi și eu te sărutăm și îmbrățișăm, dorindu-ți deplină sănătate și tăria sufletească pentru suportarea sorții grele, ce trebuie să înduri!

Al tău sincer amic

Teodor⁴

[Adresa:] Dr. TEODOR MIHALI, ADVOCAT, DEÉS (Dej)
Domniei Sale Dlui Dr. Valerie Braniște
Vác — Államfogház

BAR, ms. nr. 150 203; BAFCN Ft. 391/79—81.

¹ Dionisie Vaida, tatăl lui Ioan și Alexandru.

² Soția lui T. Mihali.

³ Bibilica (Viorica), fiica lui T. Mihali.

⁴ Teodor Mihali (1855—1934). Om politic român. Membru în Comitetul Partidului Național Român, memoran-

dist, deputat în parlamentul maghiar. După Unire a fost primul prefect al jud. Solnoc—Dăbica, deputat, primar al oraşului Cluj.

3. PRIETENI ROMÂNI ŞI SLOVACI

Budapesta, 30 octombrie 1895

Salutări prieteneşti din Budapesta din curtea lui Bánffy. Prosit! Să trăiască!

Wir grüssen Sie freundlichst von Budapest, aus dem Hofe Bánffy's. Prosit! Să trească!

Dula	Munteanu
Izidor Žiak ¹	Chendi ³
Mudron ²	Măglaşul
	Coroiu

BAR, Arh. V. Branişte I, varia 4; BAFCN Ft. 390/73.

---

¹ Vezi I/280.

² Vezi I/114.

³ Vezi I/285.

4. STUDENŢII ROMÂNI DIN BUDAPESTA

Budapesta, 1 noiembrie 1895

Intruniţi la un păhar de doliu¹ în memoria fericitului Gojdu pentru a ne depune doliul recunoştinţei, venim a te saluta, căci de recunoştinţă fiind vorbă, natural trebuie să ne aducem aminte de dumneata.

Bp. 1/XI 95		
Străvoiu	Aurel Vlad	I. Margitan
Nicolau Ittu	Ioan Scurtu	George Davidul
Banciu	Bibera	Chendi
Cădariu	Ion Moldovan	Constantin Missits
	Nedelev	

BAR, Arh. V. Branişte, I, varia 4; BAFCN Ft. 390/73.

---

¹ Comemorarea lui Gojdu era un prilej de petrecere pentru bursieri. I/21—22.

Budapesta, 9 noiembrie 1895

Iubite domnule doctor,

Astăzi am puțin timp mai liber ca să pot scrie câteva rânduri. Azi am vorbit și cu Victor¹, pe care l-am rugat insistent să mi se adreseze mie ori ce greutate ar avea. Vă trimite salutări și vă spune că colocviile de la facultatea de drept încep numai în ianuarie.

Vineri am fost nevoit să fac tot felul de vizite, și am primit atâtea sfaturi încît marți voi merge la Viena, ca joi să fiu primit în audiență ca să-mi exprim mulțumirile cu loialitate, dar nu cu superloialitate².

Ieri nici n-am fost la ziar așa încît numai astăzi am putut lua măsuri ca să vi se trimită ziarul.

Primiți din inimă, pînă voi avea prilejul să vă răsplătesc într-un fel oarecare marea dumneavoastră bunătate.

Termometrul îl voi trimite mîine, liniștiți conducerea.

Pe credinciosul Žiak și pe ceilalți doi domni îi salut, și sper că îl voi vizita la trecere pe Isidor. Eu cred că și pe dumneavoastră vă voi întîlni mai curînd decît credeți.

Primiți, iubite domnule doctor, sincerele mele salutări prietenești, cu care rămîn credincios

Sz. Emil

Budapesta, 9 noiembrie 1895

Kedves Doktor Úr!

Ma van az első szabadabb időm hogy pár sort írhaszak. Ma beszéltem Viktorral is, akit bizalommal felkértem, hogy bármi nehézsége volna forduljon őszintén hozzám. Üdvözlétét küldi s azt hogy a colloquimok a jogi karon csak januárban kezdődnek.

Nekem pénteken minden féle viziteket kellett csinálni s rám anynyiban volt a sok tanács hatással, hogy kedden felutazom Bécsbe, csütörtökön audienciára megyek hogy loyalian- de nem supperloyalian-köszönetet mondjak.

Tegnap nem is voltam a lapnál s így csak ma intézkedhettem hogy a lapot részöre megindítsák.

Fogadja szivesen addig a mig alkalmam lesz sok jóságát valami kép viszonznom.

A hőmérőt holnap küldöm, nyugtassa meg a vezetőt.

A hű Ziakot, úgy a mindkét urat üdvözlöm, s remélem Isidor urat átutaztában esetleg meglátogatom. S azt hiszem önnel is hamarabb találkozom mint maga is gondolná.

Fogadja kedves Doktor úr őszinte baráti üdvözetemet, mellyel maradok híve.

Sz. Emil

Arhiva familiei.

---

¹ Victor Braniște.

² „Emil Szemecz, redactorul de la «Magyar Állam», condamnat pentru articolul *Consumatum est* la 8 luni închisoare a fost ieri grațiat, după 6 săptămîni” — scria „Dreptatea”, nr. 238, din 27 octombrie/8 noiembrie 1895. I/280, Scrisoarea nr. 179 din volumul I — greșit datată 11 VI — este din 6. XI.

6. CORIOLAN BREDICEANU

Lugoj, 15 noiembrie 1895

Stimabile părăsite!

Am scris — pe din departe — de nou la BIRCHIȘ și sper ca aceste rînduri te vor afla în posesiunea amărăților de bani¹. Lipesc aici cîțiva fiorini pentru certificarea mea. Altele de greu la mîină — Emanoil² — mi le rezerv pentru altă ocaziune. Direcțiunea „Dreptății“ îi pe Roată³... veche, necontrolată⁴. I-am scris să nu mă apese. Petrovici⁵ pleacă la Sibiu poate că vei simți tremurînd munții. Ce se va naște — vom vedea. Cu mine nu mai stau de vorbă. Nici cu bine — nici răul nu m-or putut nemici sau atrage în „Schlepul“⁶ lor. De vreun semn de apropiere și cu sferile budapestane — nici pomană. Birchișul tace⁷.

Ne așteptăm la experimentări noi, cu procesele și terorizările — ca un mijloc deja uzitat fără efect — cu greu o să mai încerce. Vine alta la rînd — pînă va veni statul ideal al șefului partidului național, *lipsit de minciună?*

Întrebarea e că sîntem element pentru un astfel de stat ideal. Cine crede, se va mîntui sau păcăli.

Și dumneata — pentru nește costiță de purcelandru fripte scrijelate — nu ai face mai bine să te apuci să ne faci pentru serbarea Asociațiunii din anul viitor la Lugoj — ceva adînc — ca spiritul și luminat ca soarele libertății tale! Eu purcelandrul ți-l trimit și dacă vrei vin de an, — curat — și de gustat [...] iar nu carităt, numai să ne scrii ceva — așa bine purecat. Fii bun căci altcum te uită oamenii ca și porcul cucuruzul. Și eu mă screm — de vreo 2—3 zile, ca să oaez ceva pentru chor — căci pier bieteles reuniuni de lipsa nutramîntului. Ni s-a întîmplat rușinea ca un concert al vestitei noastre R[uniuni] de cînt, dat în favorul prof[esorului] Vidu⁸ — n-a fost cercetat mai deloc. Dar și programul a fost 3/4 din piesele cîntate pe cînd Braniște vorbia în sala de la Kronprinz „după — ceas“. Sic transit gloria mundi.

În acest ton de durere ți-aș putea scrie — „bis Aquiri“, dar ție veselie ți-ar trebui — nu durere.

Să ai parte cît de curînd de tot darul și prihana de la tătăl ceresc.

15 XI 895

Coriolan⁹

[Adresa]: Coriolan Brediceanu avocat Lugoj —
Dsale Dr. Valeriu Braniște
solist

în Vác
államfoghaz

BAR, ms. nr. 150188; BAFCN Ft. 391/33—34.

¹ Intervenție a lui C. Brediceanu pe lingă Alexandru Mocioni pentru ca V. Braniște să-și poată căpăta remunerația ca redactor al „Dreptății“.

² Emanuil Ungurianu, Vezi I/214.

³ Aluzie la P. Rotariu. Vezi I/205.

⁴ Sub conducerea lui P. Rotariu situația financiară a „Dreptății“ devenise precară.

⁵ Ștefan Petrovici, avocat și om politic din Lugoj.

⁶ Trenă. Se referă la cei din jurul lui Rațiu.

⁷ Se referă la Alexandru Mocioni. Vezi I/166.

⁸ Ion Vidu (1863—1931). Compozitor, dirijor, profesor și folclorist român.

⁹ Coriolan Brediceanu. Vezi I/271—272.

7. VALERIU BRANIȘTE
(Către George Pop de Băsești)

Vaț, 18 noiembrie 1895

Iubite tată-socrule,

Prețiosul dumneavoastră dar a fost o adevărată surpriză pentru mine. Mulțumesc frumos pentru tot. Eu credeam că m-ați uitat de mult, pentru că au trecut o sută de zile, de când nu se mai înalță spre cer în închisoare nori de fum de [țigări] Britania.

De atunci m-am mîngîiat adeseori cu cuvintele cîntecului:

*Uită-te la fața mea,
Mă cunoști tu, da sau ba*

Cu atît mai plăcută mi-a fost surpriza, care mi-a dovedit că nici visurile Britania nu au fost ușuraticе.

Din rîndurile dumneavoastră dragi am înțeles că sînteți sănătos și vesel. Aceasta mă bucură mult, și eu sînt sănătos și vesel.

Voți să mă vizitați și întrebați dacă primiți autorizație de intrare. Hm, hm!

Deși cunoșteam anticipat rezultatul, am spus să se întrebе, pentru a-mi liniști conștiința, și am primit răspunsul: *Nu!*

Ce vă închipuiți, dacă vi s-ar acorda dreptul de a intra, actualul regulament n-ar mai avea nici un sens.

Nu v-a fost deajuns anul care l-ați șezut aici, voți să mai faceți o vizită de mulțumire?

Dar știți ce? Eu am o idee! Ați vrut să mă vizitați. Aceasta coastă bani. Pentru ca să fim modești — să spunem 300 florini. Deci, neputînd cheltui acești bani, neprimind permis, iar banii au fost deja destinați, cumpărați-mi un cadou frumos de Anul Nou și trimiteți-mi-l aici. Cadourile au intrarea liberă. Nu-i așa, ideea este minunată!

Nu-i așa?

Acum domnește în închisoare o tăcere de moarte. Fără vizite, fără o viață mai agitată. Condamnații de tranziție sînt introvertiți, apariții lugubre, cum se deșteaptă puțin, le-a și trecut timpul. În orice caz noi constituim acum un peisaj de toamnă. Gri în gri este coloritul. Dar, după nori, soare.

Timpu! trece și așa și a nu face nimic este și aceasta o ocupație.

Mă gîndesc adeseori la zilele frumoase pe care le-am petrecut aici împreună.

Primiți, vă rog, încă o dată expresia sincerelor mele mulțumiri, a iubirii, stimei și devotamentului meu.

Al dumneavoastră stimător

Dr. V. Braniște!

Lieber Schwiegerpapa!

Eine wahre Überraschung war für mich Ihre kostbare Sendung. Besten Dank für alles. Ich glaubte, Sie hätten mich schon längst vergessen, da auch die hundert Tage um sind und im Gefängnisse keine mehr Britania Rauchwolken zum Himmel emporsteigen.

Ich habe mich seither oft mit den Worten des Liedes getröstet:

„Schau mir nur in's Angesicht

Kennst du mich, oder kennst mich nicht!“

Um so angenehmer war mir also die Überraschung, die mir verbürgt, daß auch die Britania Träume keine leichtsinnige sind.

Aus Ihren lieben Zeilen ersehe ich, daß Sie gesund und lustig sind. Das erfreut mich sehr; ich bin auch gesund und lustig.

Sie wollen mich besuchen und fragen, ob Sie Eintritts Erlaubnis erhalten. Hm, hm! Obwohl ich das Resultat im Voraus wußte, ließ ich doch fragen, um meinem Gewissen Genüge zu leisten, und erhielt die Antwort: Nein!

Wo denken Sie auch hin? Wenn Sie Eintritt erlangen würden, so hätte ja die gegenwärtige Maßregelung keinen Sinn. Haben Sie nicht genug mit dem Jahr gehabt, welches Sie da abgesessen haben? Wollen Sie noch *Verdauungsvisiten machen*?

Aber, wissen's was? Ich habe eine Idee! Sie wollten mich besuchen. Das kostet Geld, sagen wir zum Beispiel, um sehr bescheiden zu sein, 300 Gulden. Also, da Sie dieses Geld nicht ausgeben können, da Sie keine Erlaubnis erhalten, und da das Geld so wie so präliminirt wurde, so kaufen Sie mir dafür ein schönes Neujahr Geschenk und senden mir es hieher. Geschenke haben freien Eintritt. Nicht wahr, eine ausgezeichnete Idee!!

Gilt?!

Hier im Gefängnisse herrscht jetzt Todes Stille. Keine Besuche, kein reges Leben. Die Durchreisenden (denn so nenne ich die 1—2—3

Monate Verurteilte) sind lauter in sich gezogene, düstere Gestalten. Wie sie ein wenig auftauen, ist ihre Zeit schon vorüber.

In jeder Beziehung bilden wir jetzt eine Herbst- Landschaft. Grau in grau ist das Colorit. Aber, post nubilas, Phoebus.

Die Zeit vergeht auch so und nichts zu thun ist auch eine Beschäftigung!

Ich denke oft an die schönen Tage, die wir hier beisammen durchgemacht haben.

Empfangen Sie nochmals den Ausdruck meines innigen Dankes, meiner Liebe, Hochachtung und Ergebung.

Ihr threuer

Dr. V. Braniște

B.C.U. Colecții Speciale, Corespondența G. Pop de Băsești, vol. I, p. 70—71.

---

¹ Pasaje din Scrisoare se găsesc în traducere română în Ioan Georgescu, *George Pop de Băsești*, Oradea, 1935, p. 223—224.

8. CORIOLAN BREDICEANU

Lugoj, 26 noiembrie 1895

Iubite și dorite,

Azi a expedit buna mea nevastă un purcel „veritabil“, căci am visat că mi-a răspuns o țigancă la întrebarea mea din vis: „cînd scapă Braniște?“ „Cînd voi trimite un fiu de porc după el“ — fu răspunsul țigăncii.

Acum să deo Dumnezeu să se împlinească visul meu, ca pescarului de pe Bosfor — a lui Alecsandri.¹

Așa mă lingușesc la tine, ca să primesc scuze pentru un mare păcat. Am fost la Brașov, precum demonstrează cașcavalul din pachet — donat mie de Damian² colegul de la Cluj. Am fost la Brașov și nu am cercetat pe ai tăi. O spun franc da și supărat. Nime nu mi-o spus un cuvînt că se află iubita ta mamă și Leni în Brașov, — numai către 11 oare noaptea și dimineața plecam.

Adecă după ce am auzit că familia ta e acolo, m-am hotărît să rămîn — și totuși nu am rămas, căci mă invitaseră pe mine zi Ghiță [B] Popp, Damian, Mureșan la masă și eu le-am abzis — acum nu putui să le reabzic. — Vezi și cinstea

prea mare ne răpește de multe lucruri plăcute, — ca pe mine în cazul concret de plăcerea a mîngîia pe scumpii tăi, mamă și surori. Iartă-mă. Voi repara sminta la proxima ocaziune. La întrebarea ce văz că mi-o pui: Cum vini tu (adică eu) la Brașov? Îți răspund că nu ești în curent cu istoria teatrului românesc în Ungaria și Transilvania. Nu știi că la adunarea din octombrie ținută în Brașov³ am fost ales în comitet și dl Ghiță, vicepreședintele, a conchiemat I^a ședință de comitet pe 23/XI a.c. Membrii de comitet sîntem 2; eu și Dima⁴ din Sibiu. Dima bineînțeles nu a venit — dar cu atît mai mare a fost surprinderea, cînd m-or văzut dîndu-mă jos din sanie înaintea gimnaziului, unde s-a ținut ședința. Toate au decurs în cea mai bună armonie. De față, Ghiță, Oniț⁵, Bologa⁶, Goldiș, în o sară am petrecut la masă lungă la „Împăratul Romanilor“. În Arad m-am întîlnit cu d[omnul] Oncu și d[oamna] Oncu, Ciorogar⁷. În Timișoara cu Vioara Magdu, cu masa întinsă de la „Concordia“.

Călătoria plăcută — adevărată recreare pentru mine.

Tribuniștii „zîmbesc lotri“ se par amețiți de succesul dorinței lor, dovedit prin stoarcerea agrățiarei.

La întrebarea lor cînd scapă Braniște, le-am răspuns categoric: în decembrie.

Apoi de — Bre[diceanu] știe, căci e candidat de vicișpan moderat, mocionist.

N-am răspuns alta — decît: mai curînd vor primi primipilii⁸ voștri slujba de la stăpîn decît B[rediceanu] sau altui.

Gustă din toate — și grăbește-te cu el să nu rămînă după tine altora, căci tare se apropie ora eliberării.

Credința te va mîntui.

Semnez
Brediceanu

[Adresa]: Coriolan Brediceanu avocat Lugoj
Tekintetes

Dr. Valeriu Braniște

Vác — on
államfogházban

BAR, ms. nr. 150189; BAFCN Ft. 390/35—36, 37.

¹ Dorința cea mai fierbinte a pescarului din Bosfor era să o întîlnească pe draga inimii lui. Vasile Alecsandri, *Păscarul din Bosfor*, iunie 1845, în volumul *Lăcrămioare*.

² Simeon Damian, avocat în Brașov.

³ Adunarea generală a Societății pentru crearea unui fond de teatru român, pe anul 1895 s-a ținut la Brașov între 13/25—15/27 octombrie. Vezi „Anuarul I al Societății pentru crearea unui fond de teatru român” pe anii 1895/6, 1896/7, 1897/8, Brașov, 1898, p. 21—36. Comitetul ales era format din: Iosif Vulcan, președinte, George B. Popp, vice-președinte, Virgil Onițiu, secretar I, Vasile Goldiș, secretar II, Valeriu Bologa, casier, Coriolan Brediceanu și George Dima, membri în Comitet.

⁴ George Dima (1847—1925). Compozitor și profesor de muzică. Director al Conservatorului din Cluj. Membru onorar al Academiei Române. Vezi Ana Voileanu Nicoară, *G. Dima, Viața și opera*, București, 1957; Constantin Zamfir, *George Dima muzician și om de cultură*, București, 1974.

⁵ Virgil Onițiu. Vezi I/43.

⁶ Valeriu Bologa.

⁷ Romul Roman Ciorogariu. Vezi I/156.

⁸ Primipili- cel mai înalt grad de centurioni al unei legiuni romane. Fiecare legiune romană avea câte doi primipili.

9. VALERIU BRANIȘTE

(Către mamă)

Vaț, 27 noiembrie 1895 seara

Iubită mamă,

Cu poșta de astăzi am primit scrisoarea voastră și îmi pare bine că mi-a alungat îngrijorările despre starea voastră, care mă neliniștea.

Primind din alte părți știri triste — eram foarte îngrijorat și de voi. [...]

Luni am primit anunțul funebral despre trecerea la cele eterne a sărmanei Miți Simai. Ce nenorocire! N-am condolat din motivul căci ar fi trebuit sau nemțește sau ungurește și n-am voit să supăr cu limbă străină pe jalnica doamnă Zănescu¹.

Rog însă pe mama, ca la proxima ocaziune să-i împărtășească din parte-mi cele mai sincere condoleanțe. Cine s-ar fi gândit la una ca asta acum zece luni, când ne bucuram cu toții împreună de fericirea lui Miți. Eu totdeauna am ținut foarte mult la Miți, ca la o doamnă binecrescută, modestă și

gentilă. Așa se vede că i-a fost scrisul. Dureros este că oamenii-și mai fac și gânduri, punind vina pe doctor și moașe. Nu e bine să se răspîndească astfel de *știri oarbe*, cari măresc numai durerea celor rămași.

Ieri m-a lovit altă știre și mai cumplită — dacă se poate. Singura fetiță — un îngeruș de 2 ani — a bunului meu prieten dr. Mihali din Dej a murit alaltăseară în difterie.

Cînd am primit ieri depeșa am rămas încremenit și aseară am plîns ca un copil.

Sărmanii părinți neconsolați!

Au așteptat opt ani, căci numai în al optulea an al căsătoriei, după o operațiune grea a doamnei — i-a dăruit Dumnezeu pe fetița aceasta, — „Viorica“ sau cum o numeam noi „Bibilica“. Era lumina ochilor părinților ei și drăgălașă și cuminte cum rar să află la copii așa mici.

Eu mă aveam foarte bine cu ea, căci știi că mie mult îmi plac copiii mici. Cîtă vreme erau aici, zilnic mă hirjoneam cu ea, asta mi-era petrecerea cea mai mare.

Și copilăia mult a ținut la mine. Cînd a plecat — în urma amnestierii tatălui său — mi-a adus un buchet de adio (și acum stă buchetul pe masa mea) și apoi s-a dus la sergentul care ne păzește și s-a rugat atît de frumos de el, să mă lase și pe mine liber, încît ți se strîngea inima.

Cînd ne-am despărțit am sărutat-o, iar cînd a fost la porțiță s-a mai întors odată repede la mine — ca și cînd ar fi presimțit că nu ne mai vedem, zicînd că ea vrea să sărute pe urmă pe „Valer Badea“ —, cum mă numea.

Ea totdeauna m-a protejat la mama sa — cu care nu-mi era permis să vorbesc, în urma unei dispozițiuni ministeriale — zic mă proteja să-mi trimită poame, de-ale mîncării etc.

Deunăzi însă mi-a trimis doamna Mihali un mușchi întreg (Garf) —, fript împănăt și-mi scria sărutări de la Bibilica și ieri — deodată — primesc consternatoarea știre că copilăia a murit în difterie.

Grozavă lovitură pentru părinți — mai grozavă nu se putea.

Am condolat telegrafic și acum aștept amănunte.

Nici astăzi nu mi-am putut reveni din emoțiune.

Îmi singerează inima cînd mă gîndesc la bietul Mihali și la sărmana sa soție.

Nefericirea îmi pare atît de mare, cu cît pare-mi-se doamna după ultimul ei morb grav de acum un an, nici nu va mai avea copii.

Asta va să zică o fericire casnică nimicită. Ce le folosește acum averea și toate bunurile pămîntești!

Ar fi bine dacă le-ați condola și voi, căci îmi sînt prieteni intimi și sinceri.

— — — — —

Astăzi am primit de la Brediceanu din Lugoj o scrisoare în care-mi cere scuze că a fost la Brașov și nu v-a cercetat, dar numai noaptea nainte de plecare a aflat că sînteți în Brașov. Îl iert, că-i om bun, dar mă mir că Onițiu etc. că nu i-a anunțat lui Brediceanu nimic de voi, cînd a fost la gimnaziu. Doar știau bine că sîntem prieteni buni.

Ei, dar la prima ocaziune vă va cerceta. Victoria-l cunoaște.

— — — — —

Soția² lui Brediceanu mi-a trimis tot astăzi un purcel, apoi aluaturi, poame, sardine, cașcaval etc.

Iar deunăzi am primit de la alt prieten 3¹/₂ chile unt proaspăt. Am să-i dau și lui Victor cînd vine.

Din alte părți am primit apoi poame berechet, slănină, vin și alte de ale mîncării, încît sînt acum om bogat ca niciodată.

— — — — —

Valericii mi-e greu să-i scriu din cauza limbii.

Finului³ îi voi scrie, deși în constelațiunea actuală din R[omânia] va avea alte griji.

— — — — —

Sînt pe deplin sănătos.

Poimîine serbez jubileul împlinirii a trei părți (8 luni) din pedeapsă.

„Nur nicht brummen.

Es wird kommen!“⁴

Vă sărută și îmbrățișează al vostru iubitor

Valer

ASCN. 900 IV/7.

¹ Fiica lui Mișu Pop.

² Cornelia Brediceanu.

³ Munteanu.

⁴ „Să nu cîrtim

Aceasta va veni“.

**10. TINERIMEA UNIVERSITARA
ALIAȚĂ DIN BUDAPESTA**

Budapesta, noiembrie 1895

[TELEGRAMĂ]

Tinerimea de la universitatea din Budapesta a naționalităților aliate din incidentul serii de *cunoștință*, ținută simbătă, te salută cu entuziasm, martir al cauzei noastre torturat în întunecimea temniței pentru nobile idealuri.

Pentru tinerimea aliată

Pavlovici

Maniu

Bazovsky

[Adresa:] Dr. Branîște, Államfogház, Vác.
Șchei, doc. nr. 162; BAFCN Ft. 510/79.

11. ZOSIM CHIRTOP

Cîmpeni, 2 decembrie 1895

Dr. Zosim Chirtop¹
advocat în Cîmpeni

Frate Valer!

Îți trimitem împreună cu muierea și cu sora mea cîte ceva ca să-ți mai aduci aminte de noi. Îți trimit și o epistolă de a lui Szalay² din care vei vedea că s-a însurat. Vezi și ne mai scrie cîte ceva, deoarece tu dispui de timp.

Noutăți n-avem, numai că azi îngroapă pe mama lui Ghiță Candrea³. M-am întîlnit cu el, în București, în octobree.

Muierea, sora și părinții te salută, iar eu te sărut și aștept ca scăpînd să vii la mine, al tău vechi amic

Zosim

[Adresa]: Dr. Zosim Chirtop, avocat în Cîmpeni.

Dsale Dlui Dr. Valeriu Branîște, Vác.

[Sub adresă mai e scris:] Scrie-mi cum ți-au sosit aceste și că permis e să ți se trimeată și scrie cum?

BAR, ms. nr. 150194; BAFCN Ft. 391/52, 53, 54.

¹ Vezi I/26.

² Szalay Béla, coleg de liceu de al lui V. Braniște.

³ George Candrea (1862—1899). Învățător în Cîmpeni. Studii la București, Viena, Graz, Strasbourg. Doctor în filosofie. Ziarist, om politic transilvănean. Folclorist. Profesor în București.

12. IZIDOR ŽIAK

Turciansky Svaty Martin, 6 decembrie 1895

Prea stimată domnule profesor!
Iubite coleg!

Aveam de gînd să vă scriu ceva îndată din Pesta, dar libertatea, adică prima savoare a libertății, m-a preocupat în așa măsură, încît așa-zicînd am uitat și de mine și nu m-am gîndit decît la prostii. Totuși, pot spune sincer, pentru captivul ajuns în libertate, cea dintîi zi înseamnă foarte puțin. Eram orb și sălbatic, speram să mă bucur de multe, dar de esența vieții nu am avut parte. Așa se întîmplă, probabil cu fiecare om care ajunge din închisoare la libertate: el vrea totul și obține — din păcate — foarte puțin.

Deci nici o primire la Pesta și aceasta a fost bine. Cîmică beție, sau spus estetic: o seară veselă cu cîntece și discursuri.

Ce mă privește, am cîștigat două partide de cărți într-o societate de femei, la prima levată¹ nu m-am simțit în ceruri dar la doua eram atît de fericit încît m-am gîndit la dumneata, domnule profesor și la slovacul ungar, care locuia între noi, și am încercat să conving pe sora iubită să vă viziteze în singurătatea de la Vaț. Probabil că merge la Vaț, va obține un permis albastru să vă viziteze — fără martori. Să priceapă domnul director situația neplăcută, ce rău este să discuți cu o soră iubită față de martori.

Oamenii noștri au fost uimiți că am venit într-un timp în care nu mă așteptau. Ovațiile nu-mi plac: deșertăciunea deșertăciunilor ... Seara iarăși la casină cîntec, și celelalte

femei frumoase, lucru ce m-a amuzat. Mahmureala mea de la Pesta a fost martorul micilor ovații.

De la Svetozar², Dula³ și ceilalți, cordiale salutări iar din partea mea de sine înțeles o sărutare sinceră.

Ničevo⁴

Žiak

Salutări casei liniștite și locuitorilor ei.

Sehr geehrter Herr Professor!

Lieber Collega!

Ich hatte die Absicht, Ihnen gleich aus Pest etwas zu schreiben, aber die Freiheit, resp. der erste Genuß der Freiheit occupirte mich in solchem Maß, daß ich mich sozusagen selbst vergaß und nur an Dummheiten dachte. Jedoch, ich kann das aufrichtig sagen, der erste Tag bedeutet für den in die Freiheit gekommenen Gefangenen sehr wenig. Ich war blind und wild, ich hoffte viel zu genießen, aber das Wichtigste des Lebens habe ich doch nicht genossen. Es ist das wahrscheinlich mit jedem Menschen so, der aus dem Gefängnis an die freie Luft kommt: er will alles und bekommt — leider! — sehr wenig.

Also kein Empfang in Pest, und das war gut. Eine kleine Lumperei, oder aesthetisch: soiré und Cantus cum Rhetorica.

Was mich anbelangt, ich habe in dem weiblichen Kartenspiel 2 Spiele gewonnen: der erste Stich war ohne „Himmelsgenuß“, aber bei der Nummer 2 war ich schon so glücklich, daß ich auch an Sie, Herr Professor, und an den slovakischen Magyaren, der zwischen uns wohnte, dachte und die liebe Schwester persuadirte, daß sie Sie in der waitzner Einsamkeit besuche. Möglich, daß sie fährt nach Waitzen und eine blaue Karte bekommt, um Sie zu besuchen — ohne Zeugen. Der Herr Director begreife die unangenehme Lage, wie das schlecht ist, in der Anwesenheit der Zeugen mit einer lieben Schwester zu discoutiren.

Unsere Leute waren frappirt, weil ich in solcher Zeit kam, da sie mich nicht erwarteten. Ovationen liebe ich nicht, vanitas vanitatum vanitas... Vespere autem in Casino war Gesang und so weiter, und schöne Damen, was mich amüsirte. Leider mein Pester Katzenjammer war auch Zeuge der kleinen Ovationen.

Von dem Svetozar, Dula und so weiter herzlichen Gruß und von mir selbstverständlich ein offenerziger Kuß.

Ničevo!

Žiak

Udvözlet a csendes háznak és lakoinak!

Arhiva familiei.

---

¹ Levată = cărțile de joc care-i revin unui jucător, datorită valorii celei mai mari, cu care „le bate“.

² Svetozar Hurban Vajanski. Vezi I/101.

³ Matus Dula (1846—1926). Avocat slovac, apărător în procesul Memorandului.

⁴ Nimic mai mult.

13. VALERIU BRANIȘTE

(Către mamă)

Vaș, 9 decembrie 1895
(Viza cenzorului)

Iubită mamă,

Mi se pare că iar ne-am încurcat cu corespondența.

Voi așteptați scrisoare de la mine, iar eu de la voi.

Lucru de căpetenie este că pe mine mă neliniștește morbul Victoriei, din cauza aceasta aștept zilnic vreo știre multumitoare.

Nu e lucru rezonabil să meargă la „convenire“ etc. când e cu morbul în oase, căci ușor poate avea urmări grave și sănătatea e lucrul principal.

— — — — —
Victor¹ e bine. Sîmbătă a fost săptămîna de cînd m-a cercetat ultima oară. M-a asigurat că v-a scris și că vă scrie. A primit epistolele voastre.

Din gazete văd că și-au petrecut bine la convenirea lor.

Scandalul de la convenirea voastră m-a mîhnit rău. Am citit și în „Gazeta Transilvaniei“² declarațiile lor, cari însă într-o astfel de formă sînt ținute, încît te scîrbești.

Îmi pare grozav de bine că nu sînt și eu pe acolo, căci nu m-aș putea răbda să nu le spun buchile.

Virgil mi-a trimis cartea sa nouă de cetire³. O citesc acum cu multă plăcere. Vă rog comunicați-i mulțumirile mele și felicitările mele prietenești.

Cînd am văzut cartea, m-a apucat o duioșie, căci mi-am adus aminte că odinioară și eu am șezut pe catedră, dar mi-am adus apoi aminte de caiete — și iute mi-a trecut.

Îngrozitor lucru sînt caietele. Le-am și visat odată de cînd sînt aici — cînd m-am trezit din vis, am fost tot o apă.

Parcă le văd și acum, cum stăteau turn pe clavirul din sala profesorală, sosise vestea că vine Elischer¹ și eu eram în restanță cu lucrări și corecturi...

Teribil vis!

— — — — —
Brediceanu încă a fost deunăzi aici și s-a scuzat și verbal că nu v-a cercetat, dar el trăia în credința că sînteți la Sibiu și numai tîrziu noaptea a aflat că sînteți în Brașov.

— — — — —
Prietenii mei din Banat sperează că voi fi agrățiat încă în luna curentă, eu țin însă că speranța lor e cu desăvîrșire neîntemeiată.

Nici nu mi-ar plăcea să mă dee acum în toiul iernii de aici afară, mai bine primăvara.

M-am aclimatat pe deplin, sînt sănătos și voios și lucrez în dragă voie.

De prezent sîntem patru inși aici internați. Două calfe de pantofar pentru socialism, un duelgiu și eu. Afară de mine toți scapă cu finea lunii curente.

Sînt curios ce societate va urma apoi.

În zilele trecute am avut un duelgiu foarte glumeț pe 5 zile, am rîs ziua întregă de el.

— — — — —
Comunică Tilicei că n-am depeșat; am primit prea tîrziu anunțul (a fost rău adresat) și din epistola mamei am înțeles duminica următoare — n-ar fi nici un necaz!

Salut pe toți prietenii

Vă sărut și îmbrățișez

al vostru iubitor
Valer

ASCN 900 IV/8.

¹ Victor Braniște, fratele lui Valeriu. Vezi I/17.

² *Reuniunea femeilor române*, în „Gazeta Transilvaniei”, nr. 258, din 21 noiembrie/3 decembrie; nr. 259, din 23 noiembrie/5 decembrie 1895.

³ *Cartea de cetire pentru cl. IV gimnazială*, 1895.

⁴ Iosif Elischer, inspectorul școlar care inspectase în 1893 liceul din Brașov în momentul în care lipseau de la școală elevii care erau plecați la Blaj, unde întemeiaseră „Solidaritatea studenților români gimnaziali”. Vezi Valeriu Braniste, *Amintiri din închisoare*. Studiu introductiv de Miron Constantinescu și Alexandru Porțeanu. Ediție îngrijită de Alexandru Porțeanu, București, 1972, p. 170—174 (În continuare: *Amintiri din închisoare*...).

14. DIONISIE VAIDA

Olpret¹, 18 decembrie 1895

Iubite frățioare!

Așa știu că atunci când ai venit pe lume bunul Dumnezeu te-a înzestrat cu înțelepciune, de aceea nici nu vreau să mă lansez într-o dezbateră mai lungă, nici să te îndrumez spre răbdare, știu că ești mai cuminte decât oricine și ești capabil să te liniștești singur, toate au o margine în această lume. Acum numai atât. Familia Mihali, așa cum se poate, încearcă să-și înfrîngă durerea. Luni au plecat a doua oară de aici. Am stat mult la ei, de când și-au pierdut iubitul copilăș; și ei au venit la Olpret pe câteva zile. Domnișoara Letiția a venit acum o săptămână la ei la invitația Viorichii, și e bine așa, o zi trece după cealaltă. Îți trimit un coșuleț de mere, pentru a-ți alunga plictiseala, mai ronțăie din ele. La începutul lunii acesteia ți-am trimis puțin unt proaspăt, dacă l-ai primit să-ți fie de bine. Dacă se poate și rigoarea temniței îți permite, scrie-mi câteva rânduri, iar dacă ai nevoie de ceva comunică-mi, nu răbda pe tăcute. Las' să ajutăm când se poate. Dacă ar permite domnul director, aș veni să te vizitez de Crăciun cu fiii mei. Până la revedere te îmbrățișează iubitorul frate

Olpret, 18 XII 1895.

Dionisie Vaida

Kedves Valer ötsém!

Azt tudom hogy a mikor a világra jött születése alkalmával a jó Isten ésszel megáldotta, azért nem is akarok hosszas tárgyalásba ereszkedni, és békétülésre biztatásommal terhelni, tudom birannyi bölcsességgel hogy inkább mint bárki más, képes magát megnyugtatni — mindennek van határa e világon, most csak ennyit. Mihaliék ahoz képest kézdik megszokni a fájdalmat. Hétfőn másodszer mentek el innen. Nálók voltam sokat, miota drága gyermeküket nélkülözniek kellett, s ők is kirándulnak Alparétra egy pár napra; a

kedves Letiția kisasszony ma egy hete a Viorica kérésére hozzájok jött, 's ez így jól van, telik egy nap a másik után. Küldök egy kosárka almát, unalom üzésből még rágicsáljon belőle. A holnap elején küldtem volt kevés friss vaját, ha megkapta válják kedves egészségére; ha lehet és a fogdai fegyelmek megengedik, írjon pár sort, és ha valamelyes szüksége mutatkoznék, közölje, ne tűrjön hallgatagon, hadd segítsünk ahol lehet.

Ha az Igazgató Úr megengedné Karácsony táján fíjaimmal meglátogatnám, a viszont látásig csókolja szerető Bátyja.

Alprét, 18/12 1895

Vajda Dénes

BAR. ms. nr. 150217; BAFCN Ft. 391/114—115.

¹ Azi Bobîlna, jud. Cluj.

15. VALERIU BRANIȘTE

(Către mamă)

(Viza cenzorului)

Vaț, 20 decembrie 1895 seara

Iubită mamă,

Era cît pe aici să ne petrecem iarăși cu scrisorile, căci astăzi eram ferm hotărît să vă scriu și la caz că nu primesc epistolă de la voi.

Dar n-am așteptat degeaba.

Am primit și scrisoarea penultimă de care faceți amintire.

Știrile că Victoria e bine m-au liniștit și la caz că am produs vreo supărare prin șirele mele — mă rog de iertare.

Ce privește aducerea Valericiei pe sărbători, eu sînt de părere hotărîtă să o aduceți acasă, dacă dorește ea. Nostalgia în etatea ei e pre cît de firească, pe atît de periculoasă, dacă nu i se stîmpără dorul. De altfel se poate ușor întîmpla să se împlinească și dorința mamei cu „Christkindel“-ul¹ pe Crăciun și atunci aducerea Valericiei e — precum ar zice Sivu: „Tochmai de aceea cu atît mai vîrtos...“.

Victor a fost aici alaltăieri, mi-a adus tutun. Prospitează bine, în limba maghiară face progrese bunîșoare, spirit juridic însă transpiră puțin de tot din el. Dar fiecare început e greu, să sperăm cele mai bune lucruri, căci necazuri vin destule și fără speranțe. Să nu înțelegeți însă șirele aceste, ca

și cînd nu aș fi mulțumit cu Victor, fiindcă n-am nici un motiv de nemulțumire. Totul ce-i lipsește este judecata mai profundă, dar aceasta lipsește astăzi tuturor semenilor săi.

Și mie mi-a spus că e indignat de ținuta foii mele în chestia mea. Dar i-am explicat pre larg că nu are dreptate. El făcea o față, ca și cînd n-ar pricepe, nu știu însă priceputu-m-a într-adevăr, fiindcă am parlamentat ungurește.

Lucrul stă astfel:

Grațierea mea o privește „Dreptatea“ — și nu fără motiv — drept un lucru mai presus de orice îndoială.

TimpuL cînd va urma nu se știe încă, de nu se va fi stabilit în Consiliul de Miniștri ținut ieri.

Față de aceste fapte, o adresă către tron în care sînt eu băgat într-o oală cu Brote etc., numai îngreuna îmi poate eventualitatea eliberării.

Din acest motiv a protestat foaia contra introducerii mele în acea adresă alătura cu „exilații“² și nu din motivul că ar fi dehonestător.

Eu, care am solvit pedeapsa în bani (1300 fl.) și am împlinit a treia parte din pedeapsă, cad cu totul sub alte considerațiuni decît aceia cari nu s-au supus pedepsii, ba nici chiar judecării.

Amnistierea exilaților — după părerea mea — poate urma numai în două cazuri și adică:

1) în urma intervențiunii Ministerului de externe, din considerațiuni față de situația internă a României, care stă pe pragul unei alianțe cu monarhia noastră; și

2) în urma unei transacțiuni perfecte între românii ungu-
reni și maghiari.

Amnistierea mea poate însă urma și din incidentul mileniului, întru cît se amnistiază toți *prizonierii* politici, și poate urma și din considerațiunea că guvernul privește păcatele mele de expiate prin cît am șezut și află de superfluu restul pedepsii — cum s-a întîmplat aceasta cu memorandiștii. Guvernul a socotit că pentru *Memorand* e suficient și 14 luni temniță, prin urmare ierta restul. (Acesta e adevărul adevărat — tot vorba lui Sivu!).

Din aceste urmează că eu am cu mult mai multe șanse de amnistiere decît „exilații de bună voie“ și a mă pune pe mine într-o categorie cu ei mai curînd îmi agravează mie posibilitatea grațierii, lipsindu-mă de șansele personale, decît să ușureze amnistierea lor, aducîndu-i sub aceeași pălărie ca și mine.

Astfel văd eu lucrul și singurul lucru care nu-l aprob la „Dreptatea“ este tonul pățimasă în care scrie.

Eu, de altfel, nici idee nu am cine a pus acea rugare la cale, fiindcă eu pe toți cunoscuții i-am rugat să-mi deie pace și să nu aștearnă pentru mine astfel de rugări, căci dacă aş vedea necesitatea ori oportunitatea unui astfel de pas, atunci *l-aş face eu*, fiindcă nu văd motivul de ce să mă deoblige o sumă de oameni printr-un lucru, pe care eu îl pot face singur și cu mai multe prospecte de succes.

Eu însă nu pot întreprinde acest pas din considerațiuni politice importante pentru întreaga mea activitate politică.

— — — — —
Nu știu înțelege-veți situațiunea din aceste cuvinte aruncate, cred însă că vă vor da ocaziune să cugetați mai serios asupra lucrului.

Eu mă aflu bine de tot. Sănătos, vesel etc. Salut toți prietenii, cunoscuții, cât și damele „toate“ cu cari vă întâlniți.

Vă sărută și dorește al vostru iubitor

Valer

Arhiva familiei.

¹ Dar de Crăciun.

² „Dreptatea“, nr. 266, din 1/13 decembrie 1895 sub titlul *O nouă tartufferie* protestează împotriva conținutului adresei *Către monarh* apărută în „Tribuna“, nr. 266, din 29 noiembrie/11 decembrie 1895. prin care se cerea grațierea „exilaților“ E. Brote, A. C. Popovici, S. Albin, și a lui V. Braniște.

16. FOȘTI ELEVI

Budapesta, [1895—1896]

Floarea primului pocal o-nchinăm în sănătatea neuitatului nostru profesor.¹

Banciu,   Nic. Oltean   Popovici
L. Roman   Mureșian

Incântat de elevii tăi și voios de necazul meu te sărut
Dr. E. Dăianu

BAR, Arh. V. Braniște, I, varia 4; BAFCN Ft. 390/71.

¹ Foști elevi de-ai lui V. Braniște la liceul din Brașov, deveniți studenți.

17. MIHAI VELICIU

Chişineu, [1895—1896]

[CUPON]

Scuză-mă, trebuia să-ți trimit rugărilor în natură, de aici însă e cam greu, deci permite-mi ca astfel să-mi împlinesc datoria.

Dumneata binevoiește a mă ajuta întru împlinirea datoriei și îți procură rugărilor de-a dreptul.

Dorindu-ți libertate perfectă și mult noroc la ea, te salut frățește

Veliciu¹

BAR, Arh. V. Braniște I, varia 4; BAFCN Ft. 390/69.

---

¹ Mihai Veliciu (1846—1921). Avocat, om politic, condamnat în procesul memorandumului, membru în Comitetul P.N.R.

18. GEORGE POP DE BĂSEȘTI

Băsești, [1895—1896]

[CUPON]

7. fl. Primește salutările mele și a ficei mele Elena. 7 flor.[ini] pe 100 Britania, apoi ți-am trimis extra colaci.

BAR, Arh. V. Braniște, I varia 4; BAFCN Ft. 390/68.

19. STUDENȚII ROMĂNI DIN BUDAPESTA

Budapesta, [1895—1896]

Tineretul român din Budapesta întrunit la o seară de veselie și-a adus aminte și de tine luptător neîntrecut, și-ți trimite salutul de mîngăiere.

[Alte înscrisuri]: Primiți salutare de la al dumneavoastră stimător fost elev Marius Sturza — stud. în drept.

Trăiască eroii! Al dumneavoastră fost elev C. Jurelescu
Neuitatului profesor:

Gh. Muntean	Lemenyi
Păcurariu — stud. med.	Nedelcu
Chendi	Comănescu
C. F. Banciu	Lacea
Ioan Moldovan	Ludovic Ciato

BAR, Arh. V. Branîște I, varia 4; BAFCN Ft. 390/73.

20. VALERIU BRANIȘTE

(Către mamă)

Vaț, [24 decembrie] 1895 /
2 ianuarie 1896

Iubită mamă,

În ajunul sfintelor sărbători a nașterii Mîntuitorului neamului omenesc vă doresc din inima curată și plină de iubire fiească cea mai deplină fericire și mulțumire.

Regret că nu pot serba cu voi împreună marile zile în mult doritul cerc al dulcii mele familii, cu spiritul voi fi însă între voi, iar speranța apropiatei mele liberări alunge tristețea absenței mele.

Dați la o parte jalea și desfaceți sufletele voastre pentru veselie și bucurie căci așa se cuvine la aceste zile mari. Iar pe mine nu mă deplîngeți, căci eu sînt bine așa cum sînt, și gîndul meu la voi zboară.

Alaltăieri spuneam lui Victor, care m-a cercetat, că de patru ani aceste sînt cele mai plăcute sărbători a Crăciunului pentru mine.

Acum mă aflu sufletește perfect liniștit, iar trupește pe deplin sănătos, precînd în anul trecut zăceam la pat cu friguri, acum doi ani eram greu morbos de nervi, acum trei ani eram iară cu necazul aprinderii de gingii . . .

Dacă fac statistica Crăciunurilor, apoi aflu că din 1889 cînd am petrecut împreună Crăciunul, n-am mai avut Crăciun de treabă.

În 1890 eram necăjit în Pesta, examene etc.

În 1891 eram în doliu adînc,¹

în 1892, aprindere de gingii,
în 1893, nervos la extrem, de n-am putut primi nici o în-
vitare,²

în 1894, zăceam la pat cu friguri,
iar acum voi fi vesel și sănătos — în temniță.

Nu e o curată ironie?!

La liniștea mea sufletească au contribuit mult evenimen-
tele ultime din lupta noastră națională, cari demonstrează atât
de limpede și . . . trist câtă dreptate am avut eu față de aceia
cari m-au combătut și chiar susținuți în chip puțin cinstit.

Au ajuns oamenii acum — durere — acolo unde le-am
prorocit-o încă acum doi ani că vor ajunge, dacă vor ținea
la calea de tot greșită pe care au apucat.

Acum de le-ar lumina Dumnezeu mintea, ca cel puțin pen-
tru viitor să nu mai dea din baltă-n baltă.

În toate cărțile de școală se poate citi zicerea „Istoria e
învățătoarea vieții“ (Historia est magister vitae), filozoful ger-
man Hegel zice însă că din istorie învață oamenii numai atât:
că nu învață nimic.

Și eu sînt mai curînd aplicat să dau dreptate filosofului
german decît sentinței ticluitorilor de cărți școlare.

Ultimii ani din viața noastră națională cel puțin confirmă
pe deplin pe neamțul filozof.

Dar să lăsăm aceste, căci nu se potrivesc în cadrul unei
scrisori de Crăciun.

— — — — —

De multe ori vă veți pune întrebarea că ce fac eu aici,
cum „omor“ vremea.

Vă spun sincer nicicînd nu mi-a trecut vremea așa iute,
ca și aici. Grozav de scurte îmi par zilele.

Cînd mă cuget că altădată cît lung timp îmi păreau 5—
6 zile și cîte combinațiuni încăpeau în ele și văd că acum
abia mă apuc de ceva și mă pomenesc numai că a trecut o
săptămîină, îmi vine să dau de minciună pe toți cari susțin
că vremea e lungă în singurătate.

Nu în singurătate, ci în societate e lungă vremea, acolo
unde în continuu ești jenat prin forme și supărat prin fleacuri,
cari te revoltă, dar cari trebuie să le suportți, liniștit, ba nu
arareori chiar și zîbind. Cîte ceasuri de acelea îți par o eter-
nitate!

Aici ai între zidurile temniței deplină libertate. Adevărat
că dorul nesfîrșit al sufletului îți trezește încontinuu imaginea
libertății de dincolo, dar și dorul acesta ți-l stîmpără, dacă nu

chiar curează pe deplin: tabloul trist al lucrurilor ce se petrec afară.

Cînd vezi ce se petrece la Sibiu, Braşov etc., credeţi-mă fiţi trece dorul de cele din afară.

— — — — —
Victor se află bine. Se pregăteşte acum pentru colocvii. Vom vedea în luna aceasta cum se vor svedi lucrurile. Ştiu că îi e cam greu acum din cauza limbii, dar văd că-şi dă toată străduinţa şi cred că va ieşi la cale pe noua sa carieră.

Începe acum să cîştige şi un aer mai serios, aşa un fel de gravitate de „cetăţean“.

Vă rog scrieţi-mi proximamente cum aţi aranjat chestia cu Valerica şi cum se află copiliţele. Le sărut dulce.

— — — — —
Imi pare bine că v-au tihnit merele. Nu mai ştiu de unde au fost, fiindcă am primit din Caransebeş, Lugoj, Olpret [Bobîlna], Băseşti etc. etc.

Eu mănînc zilnic cel puţin 4 — 5 mere.

— — — — —
Ieri am expediat la adresa mamei 40 florini, am cam întîrziat cu trimiterea, dar de cînd îl am şi pe Victor în socoteală nu merge altcum.

— — — — —
Vă sărută şi îmbrăţişează al vostru iubitor

Valer

Salutări tuturor prietenilor etc. Le doresc sărbători ferice!

Arhiva familiei.

---

¹ În acel an murise tatăl lui Valeriu Branişte.

² Decepţia provocată de îndepărtarea lui de la „Tri-buna“, în urma diferendului cu E. Brote.

21. VALERIU BRANIŞTE

(Către mamă)

Vaţ, 9 ianuarie n. 1896

Iubită mamă,

Astăzi am primit epistola şi grăbesc a retrimite cambiile subscrise. Alături unul de 30 coroane ca să prelungeşti ambele cambii pe un cambiu, ca să nu ai daraveri duble.

Sper că în curînd vor înceta şi aceste.

Totodată trimit 35 fl. Nu pot trimite deocamdată mai mult, fără de a mă deranja pe mine.

— — — — —
Îmi pare foarte bine că Valerica¹ este atât de bine. Mi-era teamă că nu-i va prii Bucureștiul. Ce privește măselele îi dau sfatul să aștepte pînă îi trec durerile — apoi iară-i bine. Așa am pățit-o și eu pînă acum doi ani, de atunci — har Domnului — am scăpat și de asta!

Crăciunul l-am petrecut bine. Am primit diferite de-ale mîncării din Lugoj și Alba Iulia.

Lui Gil și soții spune-i să nu se facă de rîs! Bătrînul preșident are dreptate să facă ce face și mișelia e pe partea cealaltă².

De împăcare nu-i vorbă din partea aceea. Dacă ar fi, atunci n-aș șede eu aici ca cucul³.

Împăcarea se dorește dincolo, ca gheșeftarii [să] se-ntoarcă și liberalii să și-i scuture de pe cap, căci cît de bineveniți le-au fost în opoziție, atât de supărăcioși le sînt la guvern.

Eu nu înțeleg cum judecă lumea așa de anapoda?!

D-apoi nu văd ce se întîmplă în jurul lor.

Vă sărut și îmbrățișez al vostru doritor.

Valer

An nou fericit tuturor prietenilor!

ASCN 900 IV/9.

¹ Sora lui Valeriu Branîște.

² În timpul cînd conducerea P.N.R. s-a aflat în închisoare, „Tribuna“ prin cei trei redactori: G. Bogdan-Duică, Tit Liviu Albini, I. Russu-Șirianu a ajuns sub influența partidului liberal din România. În consecință, după eliberare, președintele P.N.R., I. Rațiu a căutat să scoată „Tribuna“ de sub influența lui Slavici, Brote, A. C. Popovici, sprijinitori ai partidului liberal. Celor trei redactori le-a dat concedii forțate și i-a angajat la ziar pe E. Dăianu și C. Diaconovici. Cf. Liviu Botezan, *Contribuții la studiul vieții politice a Transilvaniei din perioada 1895—1900*, în „Anuarul Institutului de Istorie Cluj“, 1970, 13, p. 226—227.

³ La 22 decembrie 1895 s-a ținut la Brașov o întrunire la care în afara celor trei redactori au mai participat și Mangra, Goldiș, etc., la care s-a adoptat o rezoluție, sprijinită și de Brote, A. C. Popovici, S. Albini, în care printre altele se cerea președintelui P.N.R. să înceteze acțiunile împotriva redactorilor amintiți. Președintele n-a cedat și i-a destituit pe Duică și Tit Liviu Albini. Ședința Comitetului Executiv al P.N.R. din 10—11 ianuarie 1896 n-a reușit să armonizeze opiniile membrilor. Cf. *Ibidem*, p. 227—230.

Birchiș, 16 ianuarie 1896

Iubite Branîște,

Sincere mulțumiri pentru urarea de Anul Nou, pe care ți-o adresez la rîndu-mi. La începutul lui februarie te voi vizita, probabil, venind din Budapesta, dacă mă vei înștiința că am necesara autorizație a domnului director, și-mi voi putea face timp pentru excursie.

În prezent spiritele sînt preocupate de criza de la „Tribuna“¹ cum este și natural. Dar pe dumneata te interesează, desigur, nu mai puțin ca aceasta, ținuta „Dreptății“ față de actuala criză; de aceea pentru a-ți satisface îndreptățita curiozitate te informez de pe acum că „Dreptatea“ păstrează deocamdată o atitudine foarte pasivă în prezentul stadiu al crizei și nu intervine în nici un fel.

Pînă la eventuala revedere te salută al dumitale

A. M.

Lieber Branîște!

Bestens danke ich für Ihren freundlichen Neujahrs-Wunsch, den ich aufrichtig erwidere. Es ist möglich, daß ich Sie Anfangs Feber von Budapest aus wieder einmal aufsuche, falls Sie mich von der erforderlichen Erlaubniß des Herrn Directors verständigen und ich zu dem Ausflug Zeit finde.

Gegenwärtig beschäftigt die Geister, wie natürlich, die „Tribuna“-Krise. Sie wird aber nicht weniger als diese auch die Haltung der „Dreptatea“ dieser Krise gegenüber gewiß interessiren, deshalb glaube ich, Ihrer berechtigten Neugier entgegen zu kommen, wenn ich Sie schon jetzt darüber informire, daß die „Dreptatea“ vorderhand bei dem gegenwärtigen Stadium dieser Krise noch eine streng passive Haltung zu beachten und in dieselbe in keiner Art einzugreifen hat.

Auch bis zum eventuellen Wiedersehen grüßt Sie Ihr

A. M.

BAR, ms. nr. 149826; BAFCN Ft. 392/64—65.

¹ Pe pagina a doua din „Dreptatea“, nr. 9, din 12/24 ianuarie 1896 a apărut *Criza „Tribunei“ și ținuta lui Lucaciu*. În material se relua un articol din „Gazeta Transilvaniei“ din 21 ianuarie n. referitor la criza „Tribunei“.

Articolul relevă că în ședința Comitetului Partidului Național Român din 11 ianuarie 1896 Vasile Lucaciu, în ton cu poziția lui E. Brote cu privire la proprietatea asupra „Tribunei“, l-a acuzat pe I. Rațiu că abuzează de încrederea Comitetului. Această atitudine a surprins, cunoscută fiind poziția identică a lui Rațiu și Lucaciu din timpul procesului *Memorandului* cu privire la conduita lui Brote în publicarea și răspîndirea *Memorandului*.

„Dreptatea“, nr. 11, din 16/28 ianuarie 1896, tot pe pagina a doua, reda pasaje din „Budapești Hirlap“ cu privire la disensiunile din cadrul Comitetului Național în ședințele din 10 și 11 ianuarie 1896, în care s-au discutat tot chestiuni legate de criza „Tribunei“. *Criza „Tribunei“ - Motivele sciziunii*.

23. VALERIU BRANIȘTE

(Către mamă)

Vaț, 25 ianuarie 1896

Iubită mamă,

Ieri am primit scrisoarea Victoriei cît și fotografia.

Vă mulțumesc din inimă pentru gratulațiunile de natală, cari m-au surprins foarte plăcut.

Eu am petrecut natală în deplină sănătate și voie bună. În general mă pot lăuda cu sănătatea ca niciodată mai nainte.

N-aveți deci grijă de sănătatea mea, căci sînt bine grijiți aici, singurul meu dor este să fiți și voi în ceea ce privește sănătatea atît de bine grijiți.

— — — — —
Fotografia fetițelor conține pentru mine multe schimbări surprinzătoare.

Copilițele cele mai mici au crescut foarte mult, de cînd nu le-am văzut. Virginia și Veturica sînt foarte drăgălașe.

Valerica e foarte schimbată. Nu știu tot grăsime e ce se vede în poză sau e și umflătură de măsea!? Pe fața întregă se vede că e suferindă.

Apoi Victoria a slăbit rău, nu-mi place de loc cum prospîțiază în poză.

Să vină la mine să o lecuiesc cu *nuci*, ca în Timișoara. De multe ori seara cînd sparg nuci, îmi aduc aminte de proștiile ce le făceam cu Victoria în Timișoara, cînd veneam de la teatru, sau de la vreo becheriă.

Victor se află bine. Și dacă nu v-a scris e vina că el acum numai cu miniștri mai stă de vorbă.

Și mie îmi scrie rar de tot și atunci pe câte un sfert de hîrtie, căci, vezi Doamne, ar fi pagubă să risipească o coală întregă.

Mi-a anunțat deunăzi că mă cercetează în zilele aceste, i-am răspuns însă să *nu vie*, eu n-am lipsă de vizite dese, iar el poate folosi mai bine vremea, decît să umble trandalela pe aici.

Acum e și ocupat. Au fost colocvile. A colocvat din dreptul roman cu succes. Pînă în 31 ianuarie țin testările, iar cu 1-ma februarie se încep înscrierile pentru semestrul al doilea.

De-ar da Dumnezeu să învețe cu succes, eu totul îl fac pentru el, numai să fie bine.

Plecat-a Valerica la București? Mi-a scris o scrisoare foarte drăgălașă, care desigur ați citit-o și voi?

Și Virgini rămîne în Brașov?

Scrieți-mi mai pe larg despre copilițe.

Vă rog comunicați-i lui Virgil mulțumirile mele cele mai cordiale pentru poza ce mi-a trimis-o.

Văd că prosperiază admirabil, ceea ce mă bucură foarte mult!

Totodată îmi pare bine că nu e și el amestecat în porcăria cea de la 22 dec[embrie]¹. Pe Sivu îl compățimesc din toată inima. Mă doare cînd îl văd pe el, om cîstit, din creștet pînă în tălpi, bîgîndu-se slugă și unealtă unor șarlatani, cum sînt convocatorii aceluia conventicul și stăpînii lor nemernici de dincolo.

Spune-i că-i dau sfatul prietenesc, izvorît din inima care-l iubește sincer, că dacă nici nu se poate împăca cu situația creată și dacă și are nedumeriri față de unii și alții, să fie mai rezervat și să nu scoată el castanele din foc pentru o chestie, pre cît de murdară, pe atît de regretabilă.

Același lucru i l-aș spune și lui Geni Lemeni², care încă e un băiat de omenie în deplinul înțeles al cuvîntului.

De Goldiș nu mă mir, căci pentru el așa ceva e element de existență.

Lucrurile care se petrec acolo sînt de o importanță extraordinară pentru *nimbul moral* al chestiei. Întegritatea morală a poporului e bună, iar aceasta nu va mîntui-o niciodată d-alde Duică sau Rusu.

Din incidentul sărbătorilor, dar mai ales de anul nou am primit sumedenie de felicitări și depeșe din toate părțile locuie de români.

Cît de puțin pond pun eu pe astfel de manifestări, totuși aici în singurătatea temniței m-a atins foarte plăcut, cînd am văzut că oamenii nu m-au uitat, deși am întrerupt orice legătură cu lumea de afară, și totodată am interzis strict foii mele orice mențiune, care astăzi mai mult a reclamă miroase, decît a sinceritate.

— — — — —
Închei căci îmi este gata baia. N. b. eu sîmbăta totdeauna iau o baie caldă.

— — — — —
Vă sărută și îmbrățișează al vostru doritor.

Valer

Salutări tuturor prietenilor și prietenelor! Sărut pe țața Polina.

ASCN 900 IV./10.

---

¹ Se referă la întrunirea ținută la Brașov în 22 decembrie 1895 a celor aflați în dispută cu președintele P.N.R. Vezi nota 2 din scrisoarea lui V. Braniște din 9 ianuarie 1896.

² Eugen Lemeni, coleg din studenție cu V. Braniște, avocat în Brașov.

24. CORIOLAN BREDICEANU

Lugoj, 27 ianuarie 1896

CORIOLAN BREDICEANU

advocat

Lugos

Stimate frate!

Acuș s-apropie anul de cînd te-ai călugărit. N-aș fi crezut să țină atît de mult dragostea frățească. Ieri mi-a zis un prieten de la Comitat că șeful secțiunii naționalităților din minister — fu marele orator de la Cluj — ar fi zis că Braniște s-o accepte agrațierea, că le pare rău de ce or făcut. Acum deci tot focul se varsă pe tine. Asta-i „dreptate“.

Bijbăie Lugoju de cutrietori, Şirianul,¹ Vasile² de la Arad, Roşian de la Orăştie s-or ivit la pretenţii, d'aici Ştefi³, Prota⁴, dar cu noi nu stau de vorbă. Dăian îmi scrie să-i scriu ce țin de criză. Nu i-am răspuns. Aștept să convenim. Direcția celor din [indescifr.] se frământă a constitui partidul a la „nemzeti part“ din Pojon⁵. Și unii și alții se grăbesc care să arunce groșița⁶ mai nainte. Ca să le știu adevăratele scopuri ar trebui să vin la Vaț — căci mai bine le cunoști apucăturile.

Şerban⁷ deputatul a fost aci la mine, de cauza politică nu a vorbit.

Tiberiu a depus maturitatea în Năsăud și va merge la Budapesta, la iură. Barem lui te rog a-i exopera o cartă de intrare, că și el și eu aş dori să-i dai un sfat acum la începutul vieții de cive academic.

Caius e deja în Iași și promite mult.

Toți am dori să părăsești singurătatea acea odată — căci ar fi mare lipsă să fie cine să le spună adevărul, ca la Cluj. Iar mă chiamă la belitoare

Salut
Brediceanu

27/I 896

Frate Valer!

Venind să referez despre isprava făcută înainte de ameaz, ca substitutul domnului Brediceanu, m-a provocat să scriu și eu câteva șire. În urma acestei provocări îmi iau libertatea a te înștiința că nu din indolență nu ți-am scris pînă acuma, dar deoarece ai întrebat odată că ce îi treaba mea cu domnișoara Alma⁸, m-am hotărît atunci că pînă cînd ceya pozitiv nu-ți pot în această privință scrie, nu-ți scriu nimic.

Dar ca de alte multe și doară și mai bune hotărîri, așa și de la aceasta de cumva să nu-ți scriu niciodată a trebuit să mă abat. Îți poftesc deci cu această ocaziune toate cele bune și

doresc să te vedem cât de curînd între noi. Te-aș cerceta eu dar cu venitele subțire nu-mi conced.

Cu salutare frățească sum al tău iubitor amic

Dr. Izidor Pop

ASCN 900 V/45.

¹ Ioan Russu-Șirianu. Vezi I/84.

² Vasile Mangra. Vezi, I/129.

³ Dr. Ștefan Petrovici.

⁴ George Popovici. Vezi I/215.

⁵ Partidul național din Bratislava.

⁶ A arunca groșița = a cere cuvîntul.

⁷ N. Șerban, deputat din Făgăraș. „Dreptatea“, nr. 283, din 23 decembrie/4 ianuarie 1896 relatează despre deputațiunea românească din Făgăraș la ministrul de interne.

⁸ Alma Maior, viitoarea lui soție.

25. VALERIU BRANIȘTE

(Către mamă)

Vaț, 25 februarie 1896

Iubită mamă,

Ieri v-am depeșat spre liniștire, fiindcă văd din cartea Victoriei că sînteți foarte îngrijorate.

Cauza întîrzierii scrisorii mele este că așteptam, conform promisiunii mamei din ultima scrisoare, detalii despre afacerile brașovenesti cu dragostea lui Sivu¹ și Ghiță².

Azi se vede că am așteptat pe ambele părți.

Un lucru însă vă rog, *nu vă faceți griji degeaba acolo, unde nu aveți.*

Eu mă aflu foarte bine aici, sînt deplin sănătos, lucrez cu plăcere și dorm foarte bine.

Nici de societate nu mă pot plînge. Colegii mei de temniță sînt toți oameni inteligenți și veseli, așa încît în orele de recreațiune ne și petrecem destul de bine, ba cîteodată pierdem ziua întregă cu fleacuri și nu ne rămîne decît seara pentru lucruri mai serioase.

Cauza tăcerii lui Victor e îndolența lui neasemănată.

Și mie îmi scrie rar de tot.

Dar, îi voi spune buchile cum se cade.

În luna aceasta i-am trimis 85 florini pentru înscrierea și trebuințele lunare, din motivul acesta n-am putut satisface deocamdată în altă parte, unde încă știu că e mare lipsă.

Cred însă în curînd a putea repara, ceea ce acum am omis.

Dar nu e bine să vă faceți griji nici cu Victor.

El își pricepe pe deplin situația și știe prea bine că dacă în anul acesta nu va face treabă, apoi pentru el sînt toate silințele pierdute de a ajunge la o calificăție academică.

Intr-adevăr sînt liniștit că l-am lăsat în grija fostului meu coleg de temniță Szemecz, redactor la foaia catolicilor din Budapesta, care e om serios și mi-a promis că va sta întru toate lui Victor întru ajutor. El l-a protejat și la înscriere pe Victor, de n-a pierdut semestrul, cu toate că n-avea testimoniul de maturitate.

Despre eliberarea mea circulă diferite vești în public. Văd că și prin ziare s-a ventilat.

Eu cred că la nici un caz nu va urma nainte de deschiderea expoziției (2 mai), căci așa e contemplat lucrul ca grațierea condamnaților politici să treacă drept cadou al Majestății Sale dat națiunii.

Oricum va fi, nu e de desperat, fiindcă eu simt destulă putere și voință în mine de a suporta zîmbind întreaga pe-deapsă.

De altfel, în cazul cel mai rău, am drept în septembrie de a trece în libertate condiționată, așa încît și dacă n-ar urma amnistia pusă în vedere și atunci aș fi liber peste șase luni și atunci fiindcă pe timpul libertății condiționate nu mi-e permis a mă ocupa cu politica, aș sta vremea întreagă (6 luni!) la Brașov și aș tăia frunze la cîini!

Ei, dar despre aceste mai avem destulă vreme de a vorbi. [...].

Vă sărut dulce, rugîndu-vă înc-o-dată să nu vă faceți griji zadarnice.

Salut toți prietenii!

Al vostru
Valer

Arhiva familiei.

¹ Iosif Blaga. Vezi I/26.

² Ghiță Pop. Vezi I/25—26.

Budapesta, 25 februarie 1896

Frate dragă,

Ca să fii liniștit îți comunic că am gătat cu subscrierea noului index. Ce privește semestrul trecut am înaintat conform îndrumărilor luate din partea rectorului, cu care am vorbit mai mult timp, o petiție la corpul profesoral, pentru numărarea semestrului prim. Rectorul a zis că afacerea aceasta se va rezolva cât mai curînd în favorul meu, deoarece nu este nici o piedică în toată afacerea. Ce privește prelegerile de-abia acum s-au început și nu știu, zău, cum se vor sfîrși, căci precum aud deja în aprilie încep examenele și acum sîntem la finea lui februarie. Materialul primului semestru l-am parcurs odată bine, dar uit iute, așa încît în-continuu trebuie să repetez. Acum încep partea a doua, cu atît mai vîrtos, ca să fac cel puțin trei colocvii din studiile principale.

Profesorul Roman a căpătat concediu pe acest semestru, așa încît nu ține prelegeri. Așa se vede că vrea să se pensioneze. Suferă de boala lui veche cu ochii. Am vorbit cu dînsul acum din nou și mi-a promis că te va căuta, deși i-am comunicat că nu va primi permisiunea de intrare. Te salută.

Mama îmi scrie că e neliniștită. Mereu cugetă că ești bolnav. Eu i-am scris că nu te-am cercetat de mult timp, din cauzele cunoscute. Totodată i-am scris că în 29 l.c. te voi cerceta. Dacă n-ai nimica în contra acestei vizite, deși nu am nimica important, să-ți comunic, aș veni după prînz la tine. Te rog să-mi răspunzi. Cu atît mai vîrtos aș veni, că mi-e teamă, după scrisorile lățite între tinerime că nu voi mai avea ocaziune ca să văd memorabila temniță.

Dr. Diaconovici a fost pe aici și te salută. Afară de aceea toată tinerimea te salută așteptînd zilnic ieșirea ta.

Alaltăieri am primit din Viena alăturată epistolă, care mă grăbesc a ți-o trimite.

Alte noutăți nu mai sînt. „Petru Maior“ încă nu s-a deschis; trist și dureros¹.

Astă dimineață a început iarăși să ningă, e frig și trebuie să încălzesc.

Așteptînd răspuns referitor la vizita mea proiectată

te sărută al tău iubitor
Victor

Budapesta, 25, II 1896

Arhiva familiei.

---

¹ Ca urmare a conferinței ținută de studentul la drept Ioan Dolean în 2/14 decembrie 1895 într-un restaurant din Budapesta, intitulată *Lupta națională, Partidul Național Român și tinerimea*, și publicată de „Tribuna”, din 8/20 decembrie 1895, s-a suspendat activitatea Societății „Petru Maior”. În 31 decembrie 1895 o delegație din partea autorităților a prezentat conducerii Societății Ordinul ministerial nr. 1723/1895 din 29 decembrie, prin care ministrul de interne Perczel Dezső suspenda activitatea Societății. Vezi *Societatea „Petru Maior” suspendată*, în „Dreptatea”, nr. 280, din 20 decembrie/1 ianuarie 1896. Anunțînd vestea, corespondentul Lean din Budapesta scria cu tristețe: „Societatea «Petru Maior» era doar mama noastră a doua, mama cea iubitoare și bună, care ne aduna pe toți din toate părțile patriei în jurul ei sfînt, învățîndu-ne zilnic că *mai pe sus de toate să ne iubim limba dulce maternă*”.

„Dreptatea” de a doua zi, în Editorialul *O ce veste...!* condamna acțiunea autorităților, subliniind că vorbirea în cauză fusese ținută în afara localului Societății. Vezi și „Dreptatea”, nr. 283/1896. La 29 decembrie/10 ianuarie 1896 „Dreptatea” publica un apel al Societății adresat publicului românesc, care era chemat să susțină Societatea.

La 14 ianuarie n. 1896 o delegație a Societății formată din Florian Munteanu, președinte, Victor Branște, secretar, Ștefan Rozvan, membru a fost primită de ministrul de interne, care a promis urgentarea rezolvării situației Societății. Cf. Idem, nr. 4, din 3/17 ianuarie 1896. În favoarea Societății a intervenit la ministru și inteligența română, fără rezultat însă. Împotriva suspendării activității Societății a protestat și Secțiunea Ligii Culturale din Paris. Cf. „Tribuna”, nr. 15, din 20 ianuarie/1 februarie 1896.

Afacerea trenînd, la 18 martie 1896 președintele Societății a fost din nou primit în audiență la ministru de interne. Cf. „Dreptatea”, nr. 62, din 16/28 martie 1896.

Prin rescriptul ministerial nr. 320 pres., din 9 iulie 1896 s-a admis reluarea activității Societății, indicîndu-se și necesitatea schimbării statutelor. Vezi textul ordinului ministerial 320 în „Dreptatea”, nr. 161, din 23 iulie/4 au-

gust 1896; *Extras din raportul general al societății de lectură „Petru Maior“ a tinerimii române din Budapesta pe anul 1895/1896*, în *Idem*, nr. 19, din 25 ianuarie/6 februarie 1897.

27. IULIU MANIU

[Vaț, februarie 1896]

Scumpe domnule Branîște!

Am voit să intru la dumneata, n-am primit permisiune.

Te salut, sărut și îmbrățișez cu dragoste, [iți] doresc bună dispoziție între împrejurările grele, nespus de grele.

Adio

Iuliu Maniu

BAR, ms. nr. 150198; BAFCN Ft. 391/67.

28. PAVEL ROTARIU

Timișoara, 7 martie 1896

Prea stimate domnule redactor!

Am primit cu bucurie scrisoarea dumitale din 6 „aprilie“ luna curentă (această lună n-a sosit încă pe aici) și mă grăbesc să te informez despre următoarele.

Atitudinea noastră față de întregul comitet este tot aceeași, dar atitudinea noastră pe care am adoptat-o față de atacul Șlavici—Brote adresat comitetului este aceea pe care o observi. La aceasta și-a dat acordul și Mocioni. În aceasta constă întreaga schimbare de front. Mocioni nu știe cine scrie, te rog nu îi atrage atenția asupra acestui lucru, căci atunci voi avea necazuri cu el, căci nu m-am sfătuit cu dînsul în prealabil, și nu i-am comunicat articolele¹.

Mocioni a fost aici alaltăieri, ne-a povestit că te-a vizitat pe domnia ta, și cît te porți de bine. Se recunoaște că ești un om bun, iubitor de ordine, și de aceea te văd și te țin acolo, căci ei nu rabdă oameni răi ... Ce privește redevențele

dumitale voi cerceta registrele și la întâiul lunii viitoare voi aranja totul.

Soacra și nevasta mea sînt bolnave, gripate, în fiecare zi la prînz și cină și chiar în decursul zilei cel puțin de trei ori vorbim de dumneata, plîngînd își reamintesc de excepționala dumitale sinceritate — dar, degeaba, de văzut nu te pot vedea. Starea soacrei mele face imposibilă călătoria noastră, dar afară de aceasta, așa știm că nu ne lasă înăuntru să te vizităm.

Ele au luat cunoștință cu mare bucurie despre tot ce te privește pe dumneata și persoana dumitale atît de stimată de noi.

Primește din partea noastră și de la cunoscuți și prieteni nenumărate salutări.

Dumnezeu să te țină în bună sănătate și plinătatea bărbăției cu care înduri situația, și de care sîntem mîndri, pentru ca să fii în stare să-ți împlinești completa sentință. Jumătate ai și supraviețuit-o!

Primește și din partea mea foarte sincere salutări, rămînd sincer devotat și frate de cruce

Pavel Rotariu
advocat

Mélyen tisztelt szerkesztő úr!

Örömmel vettem kézhez és olvastam a f.é. „April“ hó (ez a hónap még nem érkezett itten el) 6-án írt becses levelét és sietek a következőkről informálni.

Az egész comitéval szembeni álláspontunk ugyanaz; a comitének Slavici—Brote féle megtámadásokkal szemben csak foglaltunk állást, amelyet észrevenni tetszik. Ehhez M(ocsonyi) is hozzájárult. De csak ebből áll az egész front megváltoztatás. M(ocsonyi) nem tudja ki ír, ne tessék őtet erre figyelmeztetni, mert akkor bajom lesz vele azért mivel nem tanácskoztam vele előlegesen, cikkeimet vele nem közöltem előlegesen (sic!).

Mocsonyi tegnapelőtt itt volt, elmesélte nekünk, hogy uraságot meglátogatta és hogy menyire jól viseli Ön magát. Látszik, hogy Ön jó ember, rendszertető ember, ezért szívesen látják és tartják ottan, hiszen különben a rossz embereket ottan sem türik... Jutalékára vonatkozóan a könyveket átfogom nézni és a jövő elsejére rendbe fogok mindent hozni.

Anyósom, feleségem betegesek, influenzásak, naponként ebédnél, vacsoránál és beszélgetésünk közben, de legalább háromszor beszélünk Onról, sírva emlékeznek kitünő őszinteségéről de — hiába, láthatni nem láthatják. Anyósom állása lehetetlenné teszi utazásunkat, eltávozásunkat, ettől eltekintve úgy tudjuk, hogy be nem eresztenek Önt meglátogatni.

Igen nagy örömmel vettek tudomást mindenről ami Önt és nekünk igen tisztelt személyét illeti.

Fogadjon részünkről számtalan üdvözeteket úgy nem különben valamennyi ösmerőseitől és barátaitól.

Isten tartsa meg jó egészségben, épségben ama férfiasságát, amellyel állását tűri és amellyel mink mindnyájan dicsekszünk, hogy teljes idejét letölteni képes legyen. Felét körülbelül túlélte

Fogadjon részemről is igen-igen őszinte üdvözeteket, maradván őszinte tisztelője és baráttestvére

Rotariu Pál
ügyvéd

BAR. ms. nr. 150207

---

¹ Este vorba de cele șapte articole apărute în „Dreptatea“, nr. 40 din 20 februarie/3 martie — 46, din 27 februarie/10 martie 1896, sub titlul: *Tribuna și tribuniiștii*, scrise pe marginea broșurii lui Slavici cu același nume, semnate L — R (de fapt P. Rotariu). Broșura regretă scoaterea redactorilor favorabili partidului liberal de la „Tribuna“.

29. ZIARIST LA „ÚJ NÉPSZAVA“

Budapesta, 9 martie 1896

Stimatului domn Dr. Braniște, Vaț

Pentru ca să nu credeți că nu mă gândesc la fostul tovarăș de închisoare vă dau un semn de viață prin aceste rânduri. Foarte des îmi amintesc găzduirea din iarnă de la Vaț și astfel mi-ar plăcea să fiu acolo pentru vreo oră. Mai vin pe acolo păsările cărora le-am prins ortacii? Ce soartă au avut papucii mei după ce am ieșit? Dumneavoastră vă plictisiți mai mult decât înainte? Mîngăiați-vă cu gîndul că în primăvara aceasta ați împlinit jumătate din timp și la ieșire se vor ivi și pentru dumneavoastră zorile libertății. Vreau

să spun cu aceasta că vi se va împlini speranța. Până atunci încredeți-vă că:

„liber va fi viitorul“

Ce privește familia mea vă aduc la cunoștință că soția mea e foarte bolnavă de săptămîni în șir, și de aceea sînt fată în casă, bucătăreasă și celelalte, în afara îndeletnicirilor mele de serviciu.

Primiți salutările noastre și a micuțului meu fiu

Indescifrabil
Redacția și administrația ziarului
„Új Népszava“¹
Budapesta,
VII str. Wesselényi 19/B

Tek. Dr. Braniște úrnak Vác

Hogy azt ne gondolhassa, miszerint talán volt fogoly társamra nem is gondolok, e pár sorral adok életjelt magamról. Igen sokszor jut eszembe a váczi téli gazdálás, s úgy egy-egy órára azért ott szeretnék lenni. Vajjon jönnek-e még oda a madarak, melyeknek társait megfogtam? Papucsaimat milyen sors érte, hogy kijöttem? Ön unatkozik-e most jobban mint ezelőt? Ha unja is magát, röpitene el időt azon gondolattal, hogy már fele le lesz ülve s a kikeletkor Ön-re is a szabadság hajnala fakad. Azt akarom ezzel mondani hogy reménye teljesülni fog. Addig is biztassa magát azzal (hogy) „szabad lesz a jövő“.

Ami családi ügyemet illeti, arról értesíthetem, hogy nejem nagyon beteg már hetek óta, s így most szobaleány, szakácsnő stb. vagyok tulajdonképen a hivatásomon kívül. Kisfijam és mi tiszteletünket küldjük.

Indescifrabil
„Új Népszava“ szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, VII Wesselényi utca 19/b

Arhiva familiei.

¹ „După ce au părăsit memorandiștii temnița, am mai stat 8 luni la Vaș... La început am fost mai multă vreme singur, apoi începuseră să vină condamnații de alte categorii, străini, mai ales socialiști...“ *Amintiri din închisoare*, p. 286.

Dej, 13 martie 1896

Iubite amice!

Să nu crezi, că mi-am uitat de tine, fiindcă așa de mult nu ți-am scris. O mulțime de valuri grele a dat năvala preste capul meu și numai bunul Dumnezeu știe când se vor termina. De sine înțeles că toate mi-ar fi ușor de suportat, dar pierderea scumpului îngerăș păzitor mă topește! Dar ce să fac. De curînd am fost la fratele Ionel Grădișteanu¹ unde am stat vreo 10 zile, am vorbit mult despre tine și m-au asigurat, că se va îngriji și despre ameliorarea sorții tale.

În vederea acestei promisii și din alte motive grave nu ți-am scris nimica.

Scrie-mi, cetești foile românești? Precum se aude „alegerile nu vor fi în ăst an!“

De la mama ta am primit epistola, îi sănătoasă, azi îi scriu.

Felicia² îi la noi, te salută.

Noi sîntem sănătoși. Te salutăm și îmbrățișăm

Al tău amic
Teodor

BAR, ms. nr. 150204; BAFCN Ft. 391/82.

¹ Ioan C. Grădișteanu (1861—1932). Om politic din România, membru al Ligii Culturale, sprijinitor al luptei naționale a românilor transilvăneni. Deputat, ministru în guvernele conservatoare (1900—1901; 1904—1907).

² Felicia Rațiu.

31. VALERIU BRANIȘTE

(Către mamă)

Vaț, 15 martie 1896

Iubită mamă,

Așa se vede că din nou ni se vor încrucișa scrisorile, precînd de altă parte și eu și voi sîntem în așteptare reciprocă.

Ieri am primit de la „Albina“ cambiul regulat. Cel nou expiră în 6 septembrie a.c.

— — — — —
În timpul ultim am primit puține știri de afară, așa se vede lumea e preocupată de necazurile proprii.

Ce zic prietenii de „desvelirile“ lui Dipsi¹? Și încă aceste sînt nimic față de grosul mișeliei, care stă în ascuns.

Eu am prevăzut toate aceste și de aceea am rugat să-i spui lui Sivu și Gil să stee pe pace și să nu se facă de rîs, căci ei din cercul lor strîmt nu văd starea adevărată.

Dar li se vor deschide încetul cu încetul ochii azi-mîine, și orbii vor vedea și surzii vor auzi. [. . .]

— — — — —
Hm, va să zică, cum zicea fericitul [indescifrabil], Elvira² se mărită. M-am așteptat de mult la așa ceva.

Zilnic caut acum prin gazete să văd „himen“-ul, dar pînă acum în zadar.

Apoi dacă stau așa lucrurile trimiteți și Mițichii vorbă să se mărite, ca să pot zice batăr cu conștiința liniștită că toate mîndrele m-au lăsat, pînă cînd ședeam spre gloria „năciunii“ prin temnițe.

Din ziare văd că în Miercurea e Mangesius primpretore, iar în Săliște Drăghici. Ce s-a ales din Bran de Lemenyi? Unde e el acum?

— — — — —
Ce scrie Valerica? Cum s-a împăcat cu începerea studiilor? Sărmana sperează că în cursul anului curent școlastic o voi vizita în București.

— — — — —
Bine ați făcut că nu ați dus-o pe Virgini în azil. Are încă vreme.

— — — — —
Eu sînt sănătos și pe deplin bine. Vremea îmi trece destul de iute. Peste două săptămîni împlinesc deja un an!

De prezent sîntem aici cinci, mai tot oameni de treabă. Petrecem bine timpul. Cu toate sînt bine, numai cu finanțele sînt puțin restrîns în luna asta.

— — — — —
Salut pe toți prietenii și pe toți cari se interesează de mine. Vă sărută, îmbrățișează și dorește al vostru iubitor

Valer

Arhiva familiei.

¹ Vezi *Dezvălirea intrigilor*, în „Tribuna“, nr. 44, din

25 februarie/8 martie 1896. În articol se anunța ruperea colaborării politice dintre A. C. Popovici și Eugen Brote. *Scrisoarea dlui Aurel C. Popovici către dl Eugeniu Brote* 27 februarie n. 1896, în *Ibidem*. În scrisoare, Popovici releva că în consfăturile ținute la București în 11/23 și 13/25 februarie 1896, Brote s-a pronunțat pentru înființarea unui ziar nou în Transilvania care să militeze pentru formarea unui partid românesc guvernamental, situație în care se spera în modificarea legii electorale, concepție pe care Popovici nu era de acord să o urmeze.

În continuare, în mai multe numere din „Tribuna”, A. C. Popovici a oferit detalii despre conținutul discuțiilor din consfăturile amintite, ținute în casa lui Brote, și care în esență condamnă linia politică a Comitetului Partidului Național Român și urmăreau formarea unui nou partid moderat, care să renunțe la programul din 1881, în speranța obținerii din partea autorităților maghiare modificarea legii electorale.

A. C. Popovici, dezvoltând legăturile strinse dintre Brote și liberali, aprecia că linia politică a Partidului Național Român din Transilvania nu trebuia să urmeze interesele partidelor politice din România. Vezi articolele semnate de Popovici: *Trădarea cauzei naționale* în „Tribuna”, nr. 46, din 28 februarie/11 martie 1896; *Dezvălirea trădării naționale* (I—II), în *Idem*, nr. 47—48/1896; *Nemernicii*, în *Idem*, nr. 53 din 7/19 martie; „*Diracțiunea nouă*”, în *Idem*, nr. 55, din 9/21 martie; *După dezvoltări*, în *Idem*, nr. 56, din 10/22 martie; *Confirmațiunea*, în *Idem*, nr. 59/1896; L. Botezan, *op. cit.*, p. 235; L. Boia, *Eugen Brote*, București, 1974, p. 124.

² Fiica lui Diamandi Manole.

32. PAVEL ROTARIU

Timișoara, 28 martie 1896

Prea stimate și iubite domnule redactor!

Conform dorinței duminale îți trimit onorarul duminale lunar avansat de mine¹.

Am citit cu bucurie onorata duminale scrisoare, sosită astăzi, și m-am bucurat că te-ai vindecat, de azi înainte vei ști că ești bărbat și nu fată, deși nu prea aș dori să-ți păstrezi virginitatea, căci lucrul acesta este cam greu în ziua de astăzi. Dar altarul patriei pretinde și astfel de jertfe astăzi...

Când voi avea norocul mult așteptat ca dumneata să mă inviți la soția mea la masă, mă voi strădui din răspuțeri, ca să ai parte la o porție întreită din ciorba de roșii; roșiile, natural ca plante sînt de acum foarte frumoase, mari și am pus în grădină pentru domnia ta cel puțin 100 de răsaduri. Azi am și mîncat salată, peste 8—10 zile vom avea castra-

veți. Aș trimite bucuros dacă aș ști că este permis, și că domniei tale ți-ar face plăcere. Și domnului Ugron Gábor actualul dumitale tovarăș i-aș trimite, dar pînă atunci nu va mai fi acolo.

Comisioanele date, le voi aduce la îndeplinire eu, dar cînd voi avea prilejul.

Grădina se poate vizita, dar numai cîteva minute, și nu ne putem bucura încă de nimic, căci bate vîntul, aerul e aspru chiar astăzi cînd aș putea.

Așteptăm cu nerăbdare timpul frumos, căci simt nevoia petrecerii în aer liber fiind foarte obosit.

Am îmbătrînit, am 57 ani! și am prea multe ocupațiuni...

Soacra și soția mea au luat la cunoștință bunele dumitale urări și te salută plîngînd și te asigură prin mine de statornicele lor sentimente de stimă.

Te felicităm cu toții cu prilejul împlinirii primului an, și în situația actuală nu putem decît să-ți urăm ca bunul Dumnezeu să-ți dăruiască sănătate și forță fizică și morală ca să poți îndura și timpul, care ți-a mai rămas.

Impotriva tuturor nedreptăților provenite din greșita înțelegere omenească numai bunul Dumnezeu este capabil să ajute, și ajută.

Să îți ajute și dumitale!

Sărutări și sute de îmbrățișări, multe complimente

Devotat și în veci prea supus

Rotariu

Igen tisztelt és szeretve szeretett szerkesztő úr!

Kivánságához képest mai postával átküldtem havi részletét, általam előlegezve.

Örömmel olvastam mai ideérkezett becses levelét, örvendek hogy baja javult és czental tudni fogja, hogy — férfi, nem leány, habár a szüzességét fenntartani nem épen kívánnám mert ilyes valami mai napon nehéz dolog! De hát a hazának az oltárja ily nemű áldozatokat is kíván...

A mikor a várva várt szerencsém lesz, hogy kegyed engem felcégemnél ebédre invitáljon, teljes örömmel iparkodni fogok, hogy a paradicsom-levesből háromszoros porciót kapjon; mert a paradicsom, persze növényben, már most igen szép, nagy és legalább is 100 törzshajtást uraságod részére beültettem a kertben. Van már, ma ettünk.

fejes saláta — 8—10 nap múlva lesz ugorkánk is. Nagyon szívesen küldenék, ha tudnám, hogy szabad, és hogy uraságod élvezendi. Ugron Gábor úr Önagyságának, mint jelenlegi társának, is szívesen küldenék, de — addig már nem lesz ottan.

Adott komisióit magam fogom teljesíteni, de alkalmilag.

Kertünket látogatni, igen kevés percekre csak, de élvezni még semmit sem lehet, mert a levegő szeles, durva éppen ma, amikor kis érkezésem volna.

Várva várjuk a szép időt, mert igen nagyon érzem a szabadlevegőbeni szórakozásomnak a szükségességét mert már el vagyok fadarva... Öreg is lettem — 57 éves! igen sok féle a foglalkozásom... Anyosom és feleségem köszönve vették tudomásul jokivánatait és sirva üdvözlik, és állandó tisztelet — becsületükről biztosítattyák általam.

Gratulálunk mindnyájan az első év betöltésére és jelen állásában egyéb kívánatokkal nem élhetvén, csak kérjük a joakaró és mindenható istent hogy egészséget, morális és fizikai cröt adjon a hátralevő idejének betöltéséhez.

Az emberi félreértésekből eredő minden nemű méltatlankodások ellen egyedül a jo Isten saját intézkedései által segíthet és segít.

Segítsen önnek is!

Sărutări și sute de îmbrățișări, multe complimente

Hü és örökké tisztelője

Rotariu

BAR, ms. nr. 150208; BAFCN Ft. 391/93—94.

[CUPON]

28 martie 1896.

Cu multe complimente, salutări și imaginate îmbrățișări

Idem

BAR, Arh. V. Braniște, I, varia 4; BAFCN Ft. 390/68.

¹ 103 fr. 66 cr.

33. VALERIU BRANIȘTE

(Către mamă)

Vaț, 28 martie 1896

Iubită mamă,

Mai nainte trebuie să vă mulțumesc pentru felicitările de ziua mucenicilor, care eu nu o mai serbez de cînd am agățat profesura-n cui. Te rog comunică mulțumirile mele lui Gil et soției¹.

Regret că la invitarea la „croapene“² n-am putut da ascultare, dar deocamdată sînt încă ocupat aici, mai tîrziu cu cea mai mare plăcere.

Ce privește proiectul vizitei mamei aici, te rog să amînați planul pînă în mai, căci atunci se decid lucrurile. De prezent se află între alții aici în temniță, pentru duel, deputatul Gábor Ugron³, șeful fracțiunii radicale a Partidului independent, un bărbat foarte gentil. Acesta m-a asigurat că în primele zile ale lui mai va urma negreșit o amnestie generală a tuturor delicvenților politici, prin urmare scap și eu atunci.

La caz însă că nu ar urma amnestia, apoi cer eu în mai concediu pe vreo cîteva săptămîni. Am și vorbit în direcția aceasta cu directorul, care mi-a zis că pre lîngă cauțiune pot fi dimis fără nici o greutate.

Aceste le comunic din motivul, fiindcă o revedere e cu mult mai dulce în Brașov, decît aici. Iar la caz că nici una din aceste două eventualități n-ar urma, apoi nu e altă cale decît să vină mama încoace, căci lucru firesc, nu numai mamei îi dor să mă vadă și mie mi-e dor să vă văd și strîng în brațe.

Cereți explicații cum de cîte o epistolă sosește atît de grabnic la Brașov. Lucru ușor, de aici la Brașov nu e nici cale de o zi cu trenul, depinde totul de la timpul punerii scrisorii pe poștă. Cîteodată se pot revida la direcție momentan scrisorile, atunci sosesc încă de cu vreme la poștă, cîteodată obvin întîrzieri, atunci scapă poșta.

Și Elvira⁴ e mireasă cu „Teodorochy“. Am citit știrea în „Gazeta“, mă înstrăinează însă faptul că nu mi s-a trimis anunț, deși pînă acum toate dragostele au avut gentileța a-și anunța fără înconjur „fărăcredința“.

Ce zic prietenii acum la treburile mari ale „Căpitanului“ (de bandiți)⁵?

Încă tot nu cred?!

Creadă apoi și fie fericiți cu credința lor!

Eu am trista satisfacțiune a fi prevăzut aceste lucruri acum doi ani și jumătate.

Atunci zîmbeau oamenii cînd le spuneam că nu e lucru curat, acum fac mare tîmbălău cu „descoperiri“ fenomenale, precînd un om care numai nișel are mintea la loc, de mult, de mult trebuia să vadă toate aceste.

Ce a făcut finul în Braşov?

Salut prietenii.

Sărut copilele.

Vă sărută şi îmbrăţişează al vostru doritor

Valer

ASCN 900 IV/2.

¹ Virgil Oniţiu s-a căsătorit cu Victoria Branişte.

² Croapene = Krapfene = gogoşi.

³ Gábor Ugron senior (1847—1911). Om politic maghiar, deputat.

⁴ Elvira Manole s-a căsătorit cu Ştefan Hagi Theodorachy.

⁵ Aluzie la E. Brote. Vezi diferendul A. C. Popovici — E. Brote început în februarie 1896. Cf. L. Boia, *E. Brote*, p. 123—126; Liviu Botezan, *op. cit.*, p. 235—236; *Criză între „exilaţi”*, în „Dreptatea”, nr. 49, din 1/13 martie 1896.

31. STUDENŢII ROMÂNI DIN BUDAPESTA

Budapesta, 30 martie 1896

Prea stimată domnule doctor,

Împlinindu-se astăzi un an, de când zăceţi în întinericul temniţei,

ţinem a Vă exprima şi cu această ocaziune neclintita alipire, *dorind din suflet a Vă revedea cât mai curînd în primele şiruri ale luptătorilor neînfricaţi pentru libertatea şi independenţa naţională a suprimatului popor român!*

Budapesta, 30 martie n. 1896

Pentru tinerimea universitară română
din Budapesta

D. Iuliu Maniu

Aurel G. Vlad

stud. iur.

Ioan Scurtu

st. fil.

BAR, ms. nr. 153199; BAFCN Ft. 391/69, 70.

Lugoj, ante 5 aprilie 1896

CORIOLAN BREDICEANU

ADVOCAT

LUGOJ

Dorite frate!

Actele alăturate ți-le trimit fiindcă te privește și pe țiine. Nesmintit trebuie să ne consultăm. De aceea esope-rează-mi intrare. Am vorbit ieri cu Gozdu și el îmi spunea că pe paști scapi, atunci să mergi la „România jună“ în Viena. Tiberiu¹ fiul meu te va însoți. Actele transmite-mi-le îndărăpt. Am fost la Bălgrad și la Sibiu. Moșu se poartă ca un triumfător². Multe din publicările lui Dipsi³ — ne-a atins tare neplăcut. Cornel⁴ poartă firul cu Tilea⁵ — noi deocamdată — ne tot păstrăm seminț[i]a. De la Sibiu am venit pe la Birchiș — Auslaufen lassen⁶ — deocamdată nu ne amestecăm. Așa cred că va ajunge la deruta totală — potopul păcatelor — Noe! Noe! unde ești alege-ți animalele să nu rămii numai cu pisici și vulpoi. La Timișoara o golătate în toată privința. Ștefi⁷ de aici zice, am mers cu ei căci am fost convins că lucră mai bine — acum merg cu voi, dacă voi vedea că voiți voi binele nației. Popa din Caransebeș carele a spart Comitetul Banatului tot scauna compact cu brotismul său, zice: N-ar fi trebuit să facă R[atiu] aceste, căci mai înțelepț om ca Brote tot nu avem —. Nu fi supărat că nu ți-am scris de mult, dar abia răsufli și eu, ieri am fost la Timișoara, am apărât pe Călcianar⁸, pentru pasurile sale diplomatice cu trecerea celor două domnișoare la Timișoara.

100 fl. gloaba, deși l-am făcut pe domnul Zahea (!) gârdar de rangul I. Acum mă cheamă un dascăl din [indescifrabil] la Arad pe 11 . . . . S-or lăcomit la apărări gratuite. M-am

rugat de Cicio⁹ să mi-l ia după cap. Sper că mă vei aviza telegrafice când scapi. Simonovics pilsen, te salută, tare bine-i merge și s-a bucurat că la Paști i-am spus că sigur — bem împreună.

Să trăiești
Coriolan

BAR, ms. nr. 150191; BAFCN Ft. 391/41, 45.

¹ Tiberiu Brediceanu (1877—1968). Compozitor și folclorist. Doctor în drept. Directorul sucursalei din Brașov a băncii „Albina”. Șeful Resortului Ocrotirilor Sociale din Consiliul Dirigent, avînd un rol deosebit în înființarea Teatrului Național, a Operei Române și a Conservatorului din Cluj. Director al Operei Române din Cluj. Membru corespondent al Academiei Române. Artist al poporului.

² I. Rațiu își impusese punctul de vedere în cadrul P.N.R.

³ Articolele lui A.C. Popovici publicate în martie 1896 în „Tribuna”. Vezi nota 1 din Scrisoarea lui V. Braniște din 15 martie 1896. Vezi pentru A. C. Popovici I/63.

⁴ Corneliu Diaconovici. Vezi I/172.

⁵ O. Tilea, ginerele lui Rațiu.

⁶ Să lăsăm să se desfășoare.

⁷ Ștefan Petrovici.

⁸ Petru Călciunar din Oravița, membru în congregația comitetului Caraș-Severin.

⁹ Ștefan Cicio-Pop.

36. STUDENȚI ROMÂNI

Viena, 12 aprilie 1896

[Telegramă]

D[umitale] martirului, care și azi suferi chinurile temniței, îți exprimă tinerimea română adunată cu ocazia jubileului „României june”⁴¹ din toate unghiurile, admi-

rarea sa. Spineanu — București, Popovici — Gand, Vescan — Gratz, Vlad — Pesta, Moldovan — Cluj, Vaida — Viena².

[Adresa:] Dr. Braniște, Vác

Șchei, doc. nr. 163; BAFCN Ft. 510/80.

---

¹ Între 9—12 aprilie 1896 s-a serbat împlinirea a 25 de ani de la întemeierea Societății „România Jună” din Viena. Vezi *Jubileul „României June” semnat*, Nucleus în „Tribuna”, nr. 76—71, din 6/18—10/22 aprilie 1896.

² Telegrama este reprodusă, cu unele modificări, de „Tribuna”, din 12/24 aprilie 1896.

37. DIMITRIE COMȘA

Sibiu, 21 aprilie 1896

Iubite domnule doctor!

De cu toamnă căutasem pe la vreo [prăvălie] — patru salamuri, dar n-am aflat decât salamă uscată și în parte rîncedă.

De atunci încoace salama era prea moale. Ca să mă adresez cu mîna goală nu-mi convenea. Iată pentru ce abia acum am ajuns în poziție de a satisface dorințele dumitale. Cer scuzele și te rog să nu-mi iei în nume de rău.

Te asigur că rar zi în care nu ne-am fi gîndit la dumneata, eu și soția. Că te vei fi săturat de spurcata de temniță, nu mă îndoiesc. Ce mai faci și cum o mai duci?

Eu și ai mei toți o ducem bine, fiind deplin sănătoși.

În fața cunoscutelor peripeții aievea neașteptate, nu te vei fi mirînd, asigurîndu-te că am renunțat la politică cu desăvîrșire și foarte probabil pentru totdeauna¹. Sper, că dumnea-ta vei urma întocmai . . .

Cu ocaziunea începerii mileniului² sigur că vei fi eliberat și astfel ne vom revedea. Eu unul doresc din toată inima.

Afară de ceea ce și așa afli prin ziarele românești, pe care eu nu le mai cetesc, pe aici nimic particular și vrednic de amintire.

Soția mea și copiii îți trimit salutări cordiale, de asemenea te salută din inimă și te dorește al dumitale

Devotat și sincer
D. Comșa³

P.S.: Salama ce îți trimit astăzi e bună și doresc să o consumi în tihnă și sănătos⁴.

BAR, ms. nr. 150195; BAFCN Ft. 391/56—57.

---

¹ Se are în vedere în special criza „Tribunei“, și mai ales ședința Comitetului P.N.R. din 10—11 ianuarie 1896 când D. Comșa împreună cu V. Lucaciu, D. Barcianu, N. Cristea, V. Fodor și G. Tripon s-au situat pe o poziție diferită de a lui Rațiu, în chestiunile orientării „Tribunei“ și a proprietății Institutului Tipografic. În 11 ianuarie 1896 cei șase au semnat un protest față de modul autoritar de procedare al lui Rațiu. După aceasta, D. Comșa și-a prezentat demisia din Comitet. Nici ședința din 1—2 februarie 1896 a Comitetului la care a participat totuși și D. Comșa n-a refăcut unitatea partidului. Vezi L. Botezan, „Anuar“, 1970, p. 229—230, 235.

² 1000 de ani de la întemeierea statului maghiar.

³ Dimitrie Comșa (1846—1931). Ziarist, om politic. Membru în Comitetul P.N.R., condamnat în procesul *Memorandumului*. Președinte al „Reuniunii de agricultură din comitatul Sibiului“. Membru onor al Academiei Române.

⁴ Este interesantă apropierea sufletească a lui D. Comșa față de V. Braniște — după „lămuririle“ din Comitetul național — în condițiile în care în 1895 la întemnițarea lui Braniște memorandiștii l-au primit cu răceală.

38. MIHAI VELICIU

Chișineu, 30 aprilie 1896

[CUPON]

10 fl. Dumneata ai cîștigat rămășagul, de ce nu mă supăr, dară adevărată bucurie aș simți dacă cît de curînd ți-ai recîștiga libertatea.

Bun este Dumnezeu, îți va ajuta și dumitale care suferi într-adevăr martiriu¹.

BAR, Arh. V. Braniște I, varia 4; BAFCN Ft. 390/68.

---

¹ Atitudinea lui Veliciu e similară cu a lui D. Comșa.

Dab, 5 mai 1896

Prea stimatului domn dr. Valeriu Braniște, Vaț

Iubite domnule doctor,

Se pare că ați prevestit greșit atunci când ați spus că eu promit numai de toate și nu mă țin de nimic, căci primul meu lucru a fost să vă mulțumesc pentru acea bunăvoință pe care mi-ați arătat-o de la început pînă la sfîrșit, dar așa se vede că dumneavoastră ați uitat acestea sau nu m-ați socotit vrednic să-mi răspundeți la scrisoarea mea. În schimb eu vă mai scriu o dată, doar veți binevoi să-mi scrieți cîteva rînduri.

De atunci eu sînt la sora mea mai mare și mai rămîn aici o săptămînă.

Au mai venit oaspeți noi? Domnilor vechi vă rog să le transmiteți salutările mele.

Dar prietenul nostru comun?

Cu speranța că voi citi cît de curînd stimatul dumneavoastră răspuns rămîn pînă atunci

Cu deosebit respect
Buchhalter Andor¹

Dab, 1896, 5 mai.

B. Dacă vor trece pe acolo domnul director și domnul Brînzei², vă rog să le transmiteți salutările mele recunoscătoare.

Adresa mea (actuală): Bauer Mihaly junior pentru B. A., Dab comitatul Pesta, poșta ultimă Dömösd.

Tekintetes Branisce Valér urnak, Vác

Kedves Doctor ur!

Ügy látszik, hogy rosszul tetszet jósolni akkor amikor azt mondtam a Doctor úr, hogy csak ígérek mindent s nem teszek semmit, pedig nekem az volt első dolgom, hogy a Doctor úrnak megköszönjem azt a szives jó indulatát, a melyben engem elejétől végig

részesített, de úgy látszik kedves Doctor úr megfélekedezett, vagy nem érdemesített annyira, hogy levelemre válaszolt volna. Én azonban, még egyszer írok hátha most lesz szives, egy pár sort nekem is írni.

Én azóta nővéremnél vagyok, és még egy hétig itt is maradok. Jöttek e már új vendégek?

A régi uraknak kérem átadni tiszteletemet.

Hát a közös barát?!?

Azon reményben hogy k. és becses válaszát mi előbb olvashatom, maradok mindig hódoló tisztelettel

Buchhalter Andor

Dab 1896. V. 5

B. Az Igazgató urnak valamint a Brinzey urnak, ha át mennek sziveskedjék átadni hálás tiszteletemet

Czimem (jelenleg)

ifj. Bauer Mihály leveleivel

B. A.

Dab Pestmegye u. p. Dömösd

BAR, ms. nr. 150193; BAFCN Ft. 391/47.

---

¹ Vezi profilul lui Buchhalter în *Amintiri din închisoare*, p. 291.

² Angajat al închisorii.

40. CORNELIU DIACONOVICI

Sibiu, 13 mai 1896

Iubite domnule doctor,

În ajunul Paștilor s-a întrunit la „Împăratul Romanilor“ o societate veselă ai căror membri și-au reproșat reciproc că s-au preocupat prea puțin de ultimul mohican de la Vaț, și pentru a-și ușura conștiința încărcată, au luat hotărîrea să vă viziteze cu salutări prietenești și cu o mică aducere aminte.

Dăianu a scris îndată o scrisoare pe care a depus-o, dar realizarea intențiilor noastre a întâmpinat tot felul de greu-

tăți, așa că acestea au fost amânate pînă la plecarea mea la Budapesta.

De acolo v-am trimis săptămîna trecută niște lucrșoare pentru fumat (le-ați primit pe aceste?) și acum vin să adaug și salutările amintitei societăți. Membrii acesteia au fost: dr. Vuia din Arad¹, dr. Russu², Tilea³, Villi Hosszu⁴, dr. Dăian⁵ și dr. Comșa din Viena, ca și umila mea persoană. Să sperăm că în 2—3 săptămîni părăsești și dumneata strașnica cetate a Vațului. Te-ai hotărît ce vei începe. Eu mă tem că „Dreptatea“ nu se mai poate salva. Păcat de atîta oboseală și muncă.

În tot cazul noi scontăm că ne veți vizita aici în curînd⁶. Faceți aceasta înainte de ce vă hotărîți definitiv pentru viitor.

Cu multe salutări cordiale, cărora li se alătură și soția mea, vă spun „la revedere pe curînd“.

Devotat
Dr. Diaconovici

Lieber Herr Doctor,

Am Vorabend der Osterfeiertage saß im Römischen Kaiser eine lustige Gesellschaft beisammen, deren Mitglieder sich gegenseitig darüber Vorwürfe machten, daß sie eigentlich alle miteinander sich viel zu wenig um den letzten Mohikaner in Waitzen bekümmern, und haben dannach zur Erleichterung ihres schlechten Gewissens den Beschluß gefaßt Sie anlässlich der Osterfeiertage mit einem freundlichen Grûße und einem kleinen Andenken aufzusuchen.

Daian schrieb gleich damals einen verlegten Brief, doch stieß die Durchführung unseres Vorhabens auf allerlei Schwierigkeiten, so daß dieselbe bis zu meiner bevorstehenden Reise nach Budapest verschoben wurde.

Von dort ließ ich Ihnen vorige Woche einige Kleinigkeiten für den Rauchtisch zusenden (Sie haben dieselben wohl erhalten?) und nun komme ich, jener Sendung nach die Grûße der erwähnten Tischgesellschaft beizufügen. Die Mitglieder derselben waren: Dr. Vuia aus Arad, Dr. Russu, Tilea, Willi Hosszu, Dr. Daian und Dr. Comșa aus Wien, wie auch meine Wenigkeit.

Hoffentlich verlassen nun auch Sie in 2—3 Wochen Ihre feste Burg in Waitzen. Sind Sie schon entschlossen, was Sie nachher begin-

nen werden? Ich fürchte, die „Dreptatea“ ist nicht mehr zu retten. Schade um die viele Mühe und Arbeit.

Für jeden Fall rechnen wir darauf, daß Sie uns baldigst hier aufsuchen werden. Thun Sie das jedenfalls bevor Sie sich für die Zukunft definitiv entschließen.

Mit vielen herzlichen Grüßen, denen sich auch meine Frau anschließt, rufe ich Ihnen: „auf baldiges Wiedersehen!“ zu.

Ihr ergebener

Dr. Diaconovich

B.A.R., ms. nr. 150197; BAFCN Ft. 391/63, 64.

¹ George Vuia.

² I. Russu-Şirianu.

³ O. Tilea, ginerele lui I. Raţiu.

⁴ Vasile Hossu din Blaj.

⁵ Elie Dăianu. Vezi I.145.

⁶ Prin îndepărtarea lui T. L. Albini, şi a lui G. Bogdan-Duică, I. Raţiu i-a adus ca redactori la „Tribuna“ pe E. Dăianu şi C. Diaconovici, foşti redactori la „Dreptatea“ din Timişoara.

41. VALERIU BRANIŞTE

(Către mamă)

Vaţ, 3/15 mai 1896

Iubită mamă,

Scrisoarea de datul 11 l.c. precum şi corespondenţa anterioară am primit-o cu bucurie şi cer scuze că prin tăcerea mea îndelungată v-am neliniştit atîta vreme.

Cauza tăcerii e de o parte că am aşteptat şi eu scrisoarea cu noutăţile promise, iar de altă parte absoluta lipsă de impresii şi idei în care trăiesc: n-am ce scrie.

Sînt sănătos, vesel şi aştept cu răbdare vremea eliberării. Aceasta e totul ce pot comunica de aici. Alt moment, e lipsa de evenimente, aşa încît atîta de repede se şterge în monotonia noastră memoria oricărui lucru, încît te miri ce repede a trecut timpul. Aşa de [exemplu] cînd am citit în scrisoarea mamei

că din 16 aprilie n-ați mai primit scrisoare, n-am crezut, respective, am crezut că s-a pierdut o scrisoare, căutînd apoi între recipise, m-am convins că aveți dreptate.

Scuzați-mi odată neliniștea ce v-am cauzat și vă rog nu vă neliniștiți pentru mine, căci eu duc aici cea mai patriarhală viață, mai ales din 1 mai încoace, de cînd ne închide în odăi numai la 9 ore seara. Planul traiului e acum următorul:

Dimineața la 6 ore ne descuie sergentul ușa.

La 7 mă scol.

La 7³/₄ dejunul.

De la 8 — 9 preumblare în grădină.

Apoi citim pîn la 12 gazetele etc.

La 12 prînzim.

După prînz jucăm cărți sau alte jocuri sociale.

La 4¹/₂ ojinăm.

De la 6 — 7 preumblare în grădină.

La 7 ore cinăm, apoi mai omorîm vremea cu vorba pîn la 9 [atunci] încuie. Retrași în odaie mai citim cîte ceva, ce a mai rămas și la 10 ore mă culc, rupt de obosit, și dorm ca sacul.

Plăcerea principală e natura, care acum e în deplină splendoare. Scumpia e în floare completă de umple totul cu mirosu-i dulce. Acații galbeni încă sînt în floare, asemenea și tulpinii și zambilele. Rozele sînt pe cale, așa încît în decurs de o săptămînă vom avea cel mai dulce parfum. Timpul încă e foarte plăcut, în zilele trecute a bătut pe aici vehement vîntul, în grădină însă nu l-am prea simțit, fiindcă l-au oprit zidurile înalte care ne împresoară.

De prezent sîntem numai patru inși aici, dar numai trei sîntem stabili, unul e trecător.

Amnistierea o așteptăm pe 8 iunie, din incidentul aniversării încoronării Maj[estății] Sale de rege al Ungariei. Pe aici era vorba să fie mai nainte, eu însă n-am crezut, fiindcă știind ce vînturi bat la Curte, am luat ca sigur că cercurile Curții caută să întrunească momentele principale ale serbării pe 8 iunie, cînd domnitorul serbează. Deci încă trei săptămîni scurte pîn la revedere.

— — — — —

Lui Victor i-am scris să-mi comunice cînd termină și totodată să mă cerceteze nainte de plecare, pîn-acum încă nu mi-a răspuns.

Lui Sivu i-am gratulat telegrafic la cununie, asemenea Elvirei.

Mi-ar fi plăcut dacă Victoria mi-ar fi scris ceva din impresiile din România, cât și despre Valerica. Nu vă luați după mine, care de o parte sînt cunoscut ca corespondent neglijent, iar de altă parte în lipsă de material de scris.

Știți prea bine că mie sentimentalismul nu-mi place, iar altele de scris pe aici nu prea aflu. Și lucru curios, chiar scrisul îmi face cele mai multe gînduri, sînt cu o seamă de scrisori dator, parte drept mulțumită pentru diferite semne de atenție, parte ca răspunsuri la scrieri patriotice. Sărut dulce copiii.

Vă sărută și îmbrățișează al vostru doritor

Valer

ASCN 900. IV/11.

42. TINERIMEA ȘI COLONIA ROMÂNĂ DIN VIENA

Viena, 3/15 mai 1896

[TELEGRAMĂ]

Tinerimea dimpreună cu colonia română din Viena adunată din incidentul zilei memorabile de trei-cincisprezece mai te salută pe tine martir al cauzei naționale cu nespusă iubire.

[Adresa:] Dr. Braniște, Vác.

Șchei, doc. nr. 164; BAFCN Ft. 510/81.

43. VALERIU BRANIȘTE

Vaț, 28 mai n. 1896

Iubită mamă,

Scrisoarea Victoriei din 20 l.c. am primit-o și văd că deși voiește să mă tachineze, fiindcă am zis că în monotonia de aici sufăr de lipsă de impresii — totuși nici ea, afară de faptul că a sosit în B[ucurești] și că madame Pipoș¹ a

venit la Gil, n-a știut să-mi povestească nimic din lumea cea mare. Mă așteptam la o descriere lungă, fiindcă a avut vreme nu numai să vadă albinele cu coarne mari ca boii, ci chiar să aștepte pînă intră în coșnițele din poveste, ceea ce n-a putut face acel soț de călătorie care a umblat naintea ei pe acolo.

Ei, dar să nu fie cu supărare zis

Lucrul principal e că sînteți sănătoase, eu încă mă laud în privința aceasta, ca niciodată.

Timpu trece grozav de grabnic, încît mă tem că mă întirziu cu aranjatul afacerilor și pachetatul.

Peste 12 zile (în 8 iunie) așteptăm solia libertății. E de sine înțeles că la moment vă voi depeșa. Planul meu este acum următorul:

În decurs de 24 ore sper a fi gata cu totul, așa încît pot părăsi Vațul.

În Pesta, numai la cazul că Victor va fi încă acolo mă opresc, la caz contrar plec mai departe.

Apropo de Victor! Pe ultima asemnație i-am scris să-mi comunice cînd termină cu anul școlastic și cînd are de gînd să plece acasă și pînă acum nu mi-a răspuns. Aș voi că la caz că pleacă acasă înainte de scăparea mea, să mă cerceteze, ca să vă poată duce vestea bună din văzute

Dar să continuu planul.

În Timișoara mă opresc pe 2 — 3 zile, fiindcă vreau să mă înțeleg cu domnul Mocioni asupra mai multor chestiuni referitoare la viitor. De la Timișoara plec direct la Brașov, fără de a mă opri undeva, deși din mai multe locuri mi s-a scris să mă opresc. Mai ales sibienii insistă să merg pe la ei, că nu știu ce voiesc. Le-am răspuns că mai tîrziu poate să fac o săritură pînă la ei, acum însă la nici un caz nu mă pot duce pe acolo.

Va să zică în două săptămîni ne revedem. Dee bunul Dumnezeu să vă aflu bine și în deplină sănătate. După ce mă voi recrea puțin la voi, poate să fac și o săritură pînă la Valerica, ceea ce vă rog a-i comunica.

Spuneți lui Gil să amîne maiialul² pînă sosesc și eu, ca să pot lua și eu parte. În general ar fi bine dacă mi-ați comunica pe cînd au de gînd să țină maiialul, că dacă e cu putință să-mi aranjez astfel afacerile, ca să pot sosi pe atunci la Brașov.

Noutăți n-avem aici. Timpul e acum admirabil. Înfloresc rozele pe rînd. E un parfum îmbătător.

De prezent sîntem 3 aici, un socialist, un duelgiu și eu.

— — — — —

Salut toți prietenii și cunoscuții.

Vă sărută și îmbrățișează al vostru iubitor

Valer

ASCN 900. IV/12.

---

¹ Aurelia Pipoș, soția lui Pompiliu Pipoș, fost redactor la „Tribuna“ și la „Gazeta Bucovinei“.

² Serbări tradiționale ale elevilor.

44. PAVEL ROTARIU

Timișoara, 30 mai 1896

Prea stimate domnule redactor!

Dacă este adevărat că se va da o amnistie, conform opiniei publice, eu rămîn față de această veste îmbucurătoare Toma necredinciosul și numai atunci te voi felicita, cînd voi vedea aceasta cu ochii mei, oricînd ar fi, cînd îți voi putea spune „Bine ai venit“.

Pînă atunci îndrăznesc să-ți aduc la cunoștință că după sosirea dumatăle, atît timp cît vei rămîne aici, vei avea amabilitatea să mă inviți zilnic la soția mea, așa cum ai făcut-o și în trecut, vreau să zic la masă și în grădină.

Situația ziarului nostru este neschimbată; cu toate că în zilele acestea a fost silit să plătească din nou o pedeapsă de 145 florini, el nu este amenințat, dar mulți sînt de părere că s-ar obține un succes mai mare moral dacă s-ar sista, pentru a se dovedi că sub acest guvern și sistem chiar și o foaie „moderată“, care a trăit și trăiește prin puterile proprii, nu poate rezista multelor prigoniri. Reprezintă ceva aceasta, dar deocamdată părerea a fost abandonată. Cauza: N-au rost mijloace morale, contra celor lipsiți de morală . . .

Îi voi scrie domnului Mocioni și-ți voi comunica unde este, cînd voi primi răspuns de la dînsul.

Dacă vei fi eliberat, te rog înștiințează-mă telegrafic și comunică-mi și ziua și ora sosirii, pentru că doresc să te văd chiar cu o minută mai devreme.

Înghetuț mi-a atins în anul acesta de trei ori castraveții și chiar și roșiile, de aceea nu m-am ținut de cuvânt, dar sper că în zilele viitoare voi avea...

Ne bucurăm că ești sănătos, dacă nu vei încăpea în costume, le vei înnoi și repara...

Multe, multe salutări și mulțumiri din partea soției mele pentru aducerea aminte.

Te salut și te sărut de mii de ori, rămânând sincer prieten și admirator

Rotariu

Igen tisztelt szerkesztő úr!

Habár igaz, hogy köztudás szerint amnesztia lesz, én egyelőre örömet okozó reményével szemben Tamásféle ember maradván akkor fogok gratulálni, ha személyesen látni fogom, bármikor legyen ez, és amikor egy „Istenhozta“-t mondhatni fogok.

Addig is becses tudomására hozni bátorkodom, hogy azon reményben vagyok, hogy beérkezése után és addig míg itten fog maradni, engem naponként feleségemnél invitálni szives lesz, amiként ezt a múltban is megtenni szives volt, tudniillik ebédre és a kertbe.

Lapunk álláspontja ugyanaz, jövője, dacára annak, hogy ezek a napokban éppen újból 145 ft-ot büntetésül fizetni fog, nincsen veszélyeztetve, hanem sokan azon véleményben vannak, hogy nagyobb morális nyomatékkal bírna annak a beszüntetése bizonyítékul arra, hogy ezen kormány és szisztéma alatt még a „moderált“ lap, amely saját erejéből élt és él, a sok üldözést ki nem állhatja. Van ebben valami, de egyelőre ezen vélemény elejtve lett.

A gondolat elejtésének az oka: Morális momentumokkal küzdeni az ellen, aki a morálissal nem bír...

Mocsonyi úrnak írni fogok és hollétéről akkor értesíteni fogom, ha tőle feleletet kapni fogok.

Ha fel lesz szabadulva, kérem táviratilag értesíteni, és abban, lehetőleg, ideérkezési napját vagy óráját is tudtomra adni, mert egy perccel előbb is látni kívánom.

Uborkáinkat ezidén, még a paradicsomot is, három ízben megette a fagy, azért szavamat nem tartottam be, de jövő hónapban, remélem lesz...

Orvendünk, hogy jó egészségben van, toalettája, ha bele nem fér, megfog újíttatni, reparáltatni...

Sok, sok üdvözlést és köszönet feleségem részéről, emlékezéséért. Üdvözlöm és ezerszer csókolom maradván tisztelője

Rotariu

BAR, ms. nr. 150210; BAFCN Ft. 391/97—98.

45. GEORGE POP DE BĂSEȘTI

Băsești, ante iunie 1896

[Dragă nepoate]

Clisa și 7 litri vin bun, doresc să te afle în pace și sănătos.

Cer a-mi remite ulcioru vinului în cînepă — pe asta doresc a o avea de suvenire.

La 8—9 iunie aștept depeșa de la tine ca eventual să te pot saluta în libertate.

La revedere al tău

G. Pop de Băsești

BAR, Arh. V. Braniște, I varia 4; BAFCN Ft. 390/69.

46. PAVEL ROTARIU

Timișoara, ante 6 iunie 1896

[CUPON]

100 fr. Prezenta sumă vi-o trimit în speranța că veți fi eliberat, la din contră: ca anticipațiune pe luna viitoare. La 28 ale [lunii] cur[ente] vom fi toți aici și se va decide asupra „sortii“ „Viitorului“!¹

BAR. Arh. V. Braniște I, varia 4; BAFCN Ft. 390/68.

¹ Aluzie la viitoarea modalitate de conducere a „Dreptății“.

47. VALERIU BRANIȘTE

(Către mamă)

Budapesta, 6 iunie 1896

[TELEGRAMĂ]

Liber¹ vă sărut, miine scrisoare.

Al vostru

Valer

ASCN 900 VI/3

---

¹ Liber, vă salută Dr. Braniște. („Tribuna“, nr. 116, din 28 mai/9 iunie 1896; „Gazeta Transilvaniei“, nr. 116/1896).

„Dr. V. Braniște este eliberat. Miercuri [10 iunie] seara va sosi în Timișoara” — scria „Dreptatea“, nr. 116, din 27 mai/8 iunie 1896.

„Ne bucurăm din inimă — continua același ziar — de această veste; gratulăm cordial mult iubitul nostru redactor din incidentul redobândirii libertății sale și-l felicităm pentru bărbăția și fermitatea caracterului său manifestat îndeosebi sub lunga durată a pedepsei. Acestea l-au făcut demn de stima și iubirea întreg neamului său”.

Sosit la Timișoara în 10 iunie 1896 V. Braniște a fost întâmpinat de un mare număr de oameni, de prieteni, printre ei fiind: C. Brediceanu, Ștefan Petrovici, Izidor Pop. Cf. Idem, nr. 119, din 30 mai/11 iunie 1896.

„Felicităm călduros pe confratele nostru, care timp de un an și două luni a suferit cu bărbăție și cu demnitate pedeapsa, ce i-a impus-o un sistem de guvernare atît de ostil cauzei sfinte și aspirațiunilor neamului său asupra, pentru care s-a expus” — scria „Gazeta Transilvaniei“, din 28 mai/9 iunie 1896.

La scurt timp V. Braniște va pleca la Brașov să-și vadă familia, unde va fi sărbătorit de femeile române din oraș.

„Vestea eliberării iubitului nostru dr. Braniște — îi scria dr. Ioan Suci din Arad lui Florian Munteanu din Budapesta — ne-a umplut inimile de bucurie. Felicită pre luptătorul nostru cel mai integru și în numele meu și al familiei mele“. BAR, ms. nr. 150212; BAFCN Ft. 391/103.

48. PETRU CĂLCIUNAR

Orșova, 9 iunie 1896

Scumpe amice!

Cu mare bucurie am cetit azi în nr. 116 a ziarului nostru „Dreptatea“¹ anunțul îmbucurător, că: iubitul amic și redactor al „Dreptății“ este eliberat, din temnițele ungurești!

Deie Dumnezeu, ca din suferințele voastre să răsară razele binefăcătoare a libertății, asupra Națiunii noastre atît de certată!

Iar vouă, bravi luptători, să vă dee tărie sufletească ca și de aci înainte să fiți tot acei luptători, ca și mai nainte!

Trăiască dar bravul nostru luptător, Dr. Braniște!

Trăiască Națiunea și toți fiii ei adevărați, piară lingăii și fariseii!

Amicul și stimătorul
Petru Călcianar

[Adresa:] D-sale d-lui Dr. Valeriu Braniște!
Redactor, Timișoara

Șchei, doc. nr. 155; BAFCN Ft. 510/72.

---

¹ „Dreptatea“, nr. 116, din 27 martie/8 iunie 1896.

49. TINERIMEA ROMÂNĂ DIN MÜNCHEN

München, 10 iunie 1896

[Telegramă]

Tinerimea română exprimă admirarea sa pentru bărbăția cu care ai suportat temnițele ungurești și fiți trimite călduroasele sale salutări.

[Adresa:] Dr. Braniște, „Dreptatea“, Temesvár.

Șchei, doc nr. 159; BAFCN Ft. 510/76.

50. VASILE ALEXANDRESCU URECHIA

București, 10 iunie 1896

[Telegramă]

Urez neînvinsului luptător aceeași vigoare pe mulți ani spre gloria națiunii.

Urechia

[Adresa:] Dr. Braniște, Redacția „Dreptatea“.

Temesvár

Șchei, doc. nr. 157; BAFCN Ft. 510/74.

51. STUDENȚII ROMÂNI DIN CLUJ

Cluj, 10 iunie 1896

[Telegramă]

Primește felicitările noastre călduroase. Pentru universitarii din Cluj

Moldovan

[Adresa:] „Dreptatea“, pentru Dr. Braniște, Temesvár

Șchei, doc. nr. 161; BAFCN Ft. 510/78.

52. DOBRIN ȘI PRIETENII LUGOJENI

Lugoj, 10 iunie 1896

[Telegramă]

Frate Valere, lugojenii d-acasă te salută și te doresc.

Dobrin și prietenii

[Adresa:] Redacțiunea „Dreptatea“, Temesvár.

Șchei, doc. nr. 158; BAFCN Ft. 510/75.

Sibiu, 12 iunie 1896

Iubite și dorite frate,

Cetind că ai sosit la Timișoara mă grăbesc să te sărut și îmbrățișez și eu, cum pot, printr-o scrisoare. Soț de luptă al tău de la primul început al „Dreptății“, neconținut colaborator și suplent al tău, vechi amic și aderent vei pricepe că acum, cum ai sosit dintr-o lungă suferință, cum ai ajuns iar la libertate, după un timp așa de îndelungat — mulțime de lucruri aș avea să-ți povestesc, mulțime aș avea să te întreb și să-mi răspunzi. Acestea însă nu se pot într-o scrisoare, și eu sper că tu nu vei întrelăsa ca să cercetezi cât mai curînd și Sibiu.

Ceea ce mai în grabă te-aș întreba e: *ce faci acum?* Văd că te-ai dus direct la Timișoara, cred deci, că-ți vei reocupa locul și vei începe iarăși d'a capo. Bine. Dar atunci multe ar trebui să cumpănești. Eu, vezi că de cînd te-ai dus în temniță am trecut prin multe. Tu le știi toate. Dar eu nu știu că oare ce părere ai despre ele.

Tu ai fost plecat la timpul său de aici pentru Brote;¹ tu ai pregustat criza. Iată acum terenul s-a curățit, piedicile de pe atunci s-au delăturat, ziarul a venit acolo unde tu doreai de atunci să fie exclusiv în mîinile comitetului național. N-ai gîndit nicicînd să revii la locul ce l-ai părăsit cu indignare de mișeliile unui ticălos, pe care astăzi evenimentele l-au pus la dosar?

Mi-aduc aminte de cînd am venit eu la Timișoara mai întîi, cum aveam mulțime de scrupuli și bănuieli, și tu mi le-ai alungat cu vorba, că tu ești un fel de delegat al comitetului național la Timișoara; știu cât de mare aderent al comitetului, mai ales al prezidentului erai și te știu un fel de dinastic în chestiunea organizării noastre; dinastic față cu prezidentul.

Eu am continuat a lucra la „Dreptatea“ în direcțiunea ta. Am trebuit însă [să] plec de acolo sub presiunea unei forțe morale. Ți-am fost descris lucrurile în scrisoarea ceea cifrată (cu banca), dar nu știu cum le vei fi înțeles.

La „Dreptatea“ însă au început a se valida din ce în ce mai mult curente deosebite și contrar celor reprezentate de noi. Candrea a trebuit să se certe cu Rotariu, cu Ungureanu etc., și s-a dus foarte amărît, ca să se facă fugar, pentru a nu

mai putea reveni în țară cine știe cât timp². Eu am abzis de a-mi începe cariera la Blaj, și când era să mă așez mai bine, iată buclucul! Vine Rotariu mai mare peste toate și se începe era XX „Luminătorului“ în ediție modernă, cu strălucirea ce i-o dase tînăra generație de la „Dreptatea“. Încetul cu încetul politica lui Rotariu a apucat deasupra: comitetul național nu se mai recunoaște, conducătorii sînt în „ — “ (semnele citării), cochetăriile cu episcopii Mețianu, Miron sînt evidente, deși ei nu-s membri ai partidului, ba-s contrari ai lui, ca toți prelații.

Ajuns într-aceea la „Tribuna“ cu aceleași idei, ce le aveam cu toții la „Drep[tatea“] — m-am văzut în deosebire mare de păreri cu aceeași. „Dreptate“, pentru care îmi jertfisem cele mai frumoase zile.

Acum *aud* și am văzut dovezi că aceiași oameni plănuiesc o formare separată de corpul partidului, formînd nu știu ce club.

Prezidentul a fost conchemat vr-o cîțiva, cei mai frunțași ai lor, aici la o conferință, au refuzat. Pe Brediceanu l-am ales în comitet, a refuzat. Ei bine, atunci, ce vreau?

Eu nici cînd nu i-am priceput și nici acum nu-i pricep. Sînt oameni buni unii, dar nu știu ce vreau, și-și dau un aer, pe care nu-l au.

Ei bine, acum tu revii între oameni. Ai aureola binemeritată a martirului; ai luptat deschis și pe față; ai suferit neînfrînt și consecvent.

Griji însă, că un pas greșit poate să-ți strice nespul. Eu nu presupun nimic rău. Dar separatismul se cultivă în taină și ceea ce noi vecinic am combătut patriotismul local, provincial, bănățnesc, pare a voi să-și dea o formă concretă. Vei putea tu colabora la această sfășiere?³

Acum cînd s-a delăturat piedica solidarității adevărate, cînd *brotismul* a fost scos afară din templul național, ca și un mîrșav tîrgoveț, azi cînd toate ne îndreaptă la cimentarea unei adevărate și reale solidarități, vei putea tu aproba gruparea aparte a bănățenilor?

Aud că metropolitul Miron⁴ și P[artenie] Cosma⁵ au fost la Timișoara, că s-au ținut consfătuiri și că se face ceva... Nu știu ce-i adevărat.

Îți sînt însă amic sincer, țin la tine, țin la înălțimea și sfințenia cauzei, am jertfit și eu pentru ea și aș fi dorit ca precum împreună și solidari am lucrat pînă acum, așa să lucrăm și de aici încolo, fie în una și aceeași redacție, fie în două⁶. Iată

de [ce] ți-am scris. Te rog scrie-mi ce se face, ce se intenționează, ce crezi tu, ce vrei, și ce gîndești?

De încheiere un lucru: îți scriu din inițiativa mea proprie, fără știrea cuiva, curat prietenește și confidențial.

Așa scrie-mi și tu.

Te doresc! Al tău amic

E. Dăianu

BAR, ms. nr. 150099; BAFCN Ft. 394/57—63.

---

¹ Incidentul V. Branîște — E. Brote din toamna anului 1893, în urma căruia Branîște a fost nevoit să părăsească conducerea „Tribunei“.

² G. Candrea n-a mai revenit niciodată în țară. A trecut în România. În 1899 a plecat pentru cîteva zile la Graz, unde a mîrit pe neașteptate.

³ La ieșirea din închisoare V. Branîște n-a mai găsit condițiile propice pentru a-și continua activitatea la „Dreptatea“, pentru care jertfise atîtea.

⁴ Miron Romanul. Vezi I/79.

⁵ Partenie Cosma. Vezi I/80.

⁶ V. Branîște și-a reocupat în toamna anului 1896, pentru un an, postul de profesor la liceul din Brașov. În vara lui 1897 a plecat în Bucovina, unde a înființat gazeta politică militantă „Patria“.

54. GHIȚĂ POP

București, 14 iunie 1896

[Telegramă]

Te salut și îți doresc puteri noi pentru continuarea luptei.

Ghiță

[Adresa:] Branîște Valer Brassó
Schei, doc. nr. 156; BAFCN Ft. 510/73.

Vác, 17 iunie 1896

Prea stimată domnule doctor,

Îmi pare foarte bine că ați reușit să scăpați de aici¹. Căci acum nu numai că nu v-ați fi simțit bine aici, ci mai rău. Ațiți patrioți nu a văzut această închisoare, unul mai nesuferit decât altul. Numai de aceea mă tem ca această scrisoare să nu vă cadă în mână în timpul prânzului, căci vă taie pofta de mâncare, de aceea nu mai continui despre aceasta.

Deci iubite domnule doctor ați plecat, nici o pagubă, har Domnului. Miine *plec și eu*, căci dacă aș mai rămîne m-ar lovi damblaua. În filigorie n-am fost de o săptămînă. Vreau să vă mai aduc la cunoștință că a doua zi chiar v-am îndeplinit cererea, așa cum dovedește recipisa și termometrul pe care l-ați lăsat, eu l-am preluat, dar a dispărut din camera mea. Nenea Žsiak a spus că l-a văzut în camera conducătorului și a predat și recipisele împreună cu îndrumarea de a vi se remite.

Astăzi a fost aici și domnul Brînzei² să-și ia rămas bun de la mine, cu alții nici n-a vorbit, dar mie mi s-a plîns, sărmanul, că e bolnav. Mai departe aș vrea să știu că unde vă găsiți și cît rămîneți acolo. Aș vrea să știu cînd și unde să vă trimit briciul. În zilele trecute a fost pe aici unchiul meu și i-am dat cana. În caz că nu voi merge acasă, scrieți-i lui și lucrul va fi aranjat. De aceea vă rog, iubite domnule doctor, să-mi răspundeți la aceste întrebări, pentru ca să pot aranja mai curînd acest lucru. Altceva nu pot scrie nimic decât doar că am rămas doi și patru evrei.

Rămîn salutîndu-vă și vă rog nu băgați în seamă eventualele greșeli, căci de foarte multă vreme n-am scris un-gurește.

Rămîneți cu Dumnezeu

Iván Polóny

Locuința mea

Str. Rozsa 36, parter 6, Budapesta

Méljen tisztelt Doktor úr!

Nagyon örvendek annak, hogy a Doktor úrnak segített az úr Isten innen megszabadulni. Mert it bizony most nem hogy nem jól érezte volna magát hanem még legroszabul is, mert még annyi Rezepial (?) hazafit nem látott ez a fogház, egytől egyik utálatosabb pofa. Csak atól félek hogy ez a levél délben kézbesítik, és ha esetleg valamit eszik, elmegy az étvágya, azért erről tovább nem is akarok folytatni. Tehát kedves Doktor úr elment de se baj, hála a jó Istenek! *Holnap én is megyek*, mert ha még tovább it maradok megüti a guta engemet. Már a filégoriába egy hete nem voltam. Tovább tudomásra adok hogy a Doktor urnak kedves kérését mindgyár más nap teljesítettem, a hogy a recipis mutatja, is hőmérőit is tetszett hagyni, én persze pártfogás alá vettem, de eltűnt a szobából. Azt mondta a Zsiga bátyám hogy a vezető szobájában van és ugy szintén a receptszeket is át adta, és velük együtt a tiszteletet azon az utasítással hogy küldjem Doktor úrnak.

Máma a „Brindzei“ úr is volt it elbucsuzni tőlem, másokkal nem is beszélt csak velem panaszkodott szegény hogy beteg. Továbbá arról is szeretnék tudomás szerezni hogy hol van a Doktor úr és medik lesz ott? Hogy a boroviáskával tudjam magamat tájékozni hogy mikor küldjem és hova? Mert a napokban volt nálam a nagy Bácsin, is annak ádadtam a kancso hogy ha én esetlek nem is menék haza, csak írok neki is a dolog legjobb rendben lesz. Tehát azért kérek kedves Doktor urat hogy sziveskedjen nekem ezekre a kérdésekre választ adni, hogy mennél hamaráb intézem el ezt a dolgot. Mást mostan nem tudok mit írni, csak aszt hogy most kettem vagyunk meg (4 zsidó) ezennel maradok tisztelettel és kérem szives elnézését ha valami hibásan írtam, mert magyarul már régen írtam.

Isten önnel

Iván Polóny

Lakásom

Rozsa utca 36 földszint 6

Budapest

BAR, ms. nr. 150.205; BAFCN Ft. 391/84—85.

---

¹ Socialistul slovac Iván Polóny, tovarăș de detenție cu V. Braniste, fusese condamnat la 30 ianuarie n. 1896 de Curtea cu jurați din Budapesta la 3 luni închisoare și 60 fl. amendă pentru o broșură scrisă în aprilie 1895, în limba slovacă, în care relevă asuprirea la care erau su-

puși slovacii și făcea apel la serbarea zilei de 1 Mai. Cf. *Proces de presă în contra socialiștilor*, în „Dreptatea“, nr. 17, din 22 ianuarie/3 februarie 1896.

² Angajat al inchișorii.

56. ELIE DĂIANU

Sibiu, 24 iunie 1896

Iubite frate.

Am crezut că voi putea face săritura pînă la Brașov, ca să vorbim gură în gură.

M-am hotărît ca pe sîmbătă să o fac, dar acum observ că pe atunci tu vei fi dus la Timișoara. Iată de ce, te rog cînd treci cătră Timișoara fă de la Copșa un „sprung“¹ pînă aici, ca să vorbim ceva, doar nu-i așa mult. N-aș vrea nici decum să mergi la T[imișoara] fără să ne întîlnim și să vorbim puțin. Dacă te hotărești să faci abaterea asta, avizează-mă să te aștept la gară, sau dacă nu, vino direct la Hotel Împăratul Romanilor. 34—35, unde stau eu și putem povesti fără chiar să mai știe cineva că ai fost la Sibiu, dacă vrei să rămăi incognito.

După scrisoarea ta sînt și mai doritor să ne întîlnim, și mi-ar părea foarte rău dacă te-ai stabili de nou în Timișoara, fără să ne întîlnim. De cumva nu te vei duce pe 28 iunie, te rog avizează-mă și eu vin sigur la Brașov. Iar dacă o fi să te duci fără să ne întîlnim, pentru orientare și conformare, află că aici oricînd ai loc, dacă vrei să vii.

Mi-a plăcut foarte mult cetind că damele din Brașov te-au cinstit așa de frumos². Ocaziunea aceasta am folosit-o să-ți spun și în public, ceea ce tu cred că înainte ai știut³.

Din scrisoarea ta sînt ispitit să scot la iveală pasajul: „mă tem că ați dat în alt păcat“. Eu înțeleg așa: „V-ați dat cu conservatorii“⁴. Dacă așa ai intenționat: îți declar că fără temei te temi. Absolut nici o legătură nu avem cu ei. Iată un nou motiv pentru care aș vrea să ne întîlnim.

Dornic de răspuns, al tău iubitor amic

E. Dăianu

BAR, ms. nr. 150100; BAFCN Ft. 394/64—65.

¹ Săritură.

² La 12 iunie V. Braniște a plecat din Timișoara spre Brașov, pentru a-și vedea mama. La Brașov femeile române au organizat în cinstea sa în 9/21 iunie o emoționantă fes-

tivitate, în timpul căreia i s-a înmănat de către o delegație compusă din: Vilma G. B. Popp, Elena I. Săbădeanu, Maria B. Baiulescu o cunună de lauri, de care atârna o bandă de tricolor național cu inscripția: „*Damele române din Brașov — Bravului luptător național Dr. Valeriu Branîște*“. Vezi *Dr. V. Branîște la Brașov*, în „Dreptatea“, nr 129, din 11/23 iunie 1896.

³ *Lauri și tricolor*, nesemnat, în „Tribuna“, nr. 130, din 13/25 iunie 1896. I se face un profil politic lui V. Branîște, pornindu-se de la festivitatea de la Brașov. Dăianu își manifesta bucuria pentru eliberarea lui Branîște. „Îl salutăm de nou — scria el — în rîndurile luptătorilor, nu numai ca pe un confrate, ci chiar ca pe un dulce frate, un frate care cu tot dreptul s-a învrednicit de laurii și tricolorul național, ce i s-au adus“.

⁴ Îndepărtarea lui G. Bogdan-Duică, a lui Tit Liviu Albini, scoaterea de către I. Rațiu a „Tribunei“ de sub influența partidului liberal, aducerea în redacția „Tribunei“ a lui Dăianu, Diaconovici, au fost interpretate de V. Branîște ca o alunecare a ziarului spre conservatori.

57. FRANCISC HOSSU-LONGIN

Viena, iunie 1896

[Telegramă]

Te sărutăm și noi cu bucurie.

Login¹ și soția

[Adresa:] Dr. Branîște, Temesvár

Șchei doc. nr. 160; BAFCN Ft. 510/77.

---

¹ Francisc Hossu-Longin. Vezi I/37.

58. EUGENIU MOCIONI

Căpilnaș, 26 iulie 1896

Onorate domnule,

Cînd am primit stimata-ți epistolă împreună cu „Programa“ gimnaziului din Brașov¹, casa mea era plină de oaspeți întru care se afla și episcopul Mețian, aceasta e cauza că nu ți-am mulțumit imediat pentru amabilitatea dumitale.

Cu mare plăcere am auzit că Ex[celența] Sa Metropolitul te-a asigurat că forurile școlare te primesc cu brațele deschise, ceea ce am presupus-o deja mai înainte.

Ne bucură a vedea din epistola dumitale că cu mîna-ți scrîntită îți merge tot spre mai bine și-ți poftim restabilire completă cît mai cu grabă.

Nu m-a surprins de fel că atît la Sibiu cît și la Brașov, domnii se află în politică într-o confuzie totală, tot așa am cugetat mai înainte de a fi auzit de dumneata, că domnii enumerați de dumneata vor fi sprijinind foaia înființîndă. Drept ai că pășirea lui Mangra față de dumneata e cinică, însa nu e de mirat, pentru că „Wie der Schelm ist so denkt er“². Trecerea lui Sturdza la catolicism o află bună de o farsă. Îți exprim încă mulțumita fratelui meu³ și a lui Zeno⁴ pentru Programa trimisă lor.

Te salut împreună cu familia mea și cu fratele meu
Al dumitale stimător

Eugeniu Mocioni⁵

BAR, ms. nr. 149851; BAFCN Ft. 392/112, 113.

¹ Copiii din familia Mocioni au studiat la liceul din Brașov. De pildă în anul școlar 1896/97 Petru Mocioni, fiul lui Eugeniu a fost elev particular în clasa I gimnazială. Cf. „Anuarul XXXIII“ al liceului din Brașov, Brașov, 1897, p. 148; în anul 1897/1898 în cls. I figurează Alexandru Mocioni, elev particular, iar în clasa a II-a, tot ca particular Petru Mocioni. Cf. Idem, pe anul 1897—1898, p. 151.

² Mișelul gîndește în maniera sa.

³ Alexandru Mocioni.

⁴ Zeno Mocioni (1842—1905), Fiul lui Antoniu Mocioni, agronom.

⁵ Eugeniu Mocioni (1844—1901). Deputat în parlamentul maghiar între 1865—1872. Membru în Congrese și sinoade bisericești.

59. VALERIU BRANIȘTE

(Către consiliul de conducere a „Dreptății“)

Iulie 1896

Înaltele dumneavoastră sentimente mă emoționează adînc.

Înrolat de gregar în serviciul cauzei poporului nostru, am căutat după cea mai bună a mea convingere să lupt fără re-

zervă pentru validarea noastră ca națiune de stat alcătuitoare în patria noastră străbună. Din lupta aceasta am tras întotdeauna toate consecvențele, abdicînd la ale mele și ținînd marele ideal înaintea ochilor.

Astăzi cînd am încheiat un capitol din modesta mea activitate mă fericește recunoștința dumneavoastră și votul dumneavoastră. Dar nu ca un echivalent al lucrării mele, căci ceea ce am prestat pînă acuma este prea neînsemnat. Le primesc însă drept stimul nu numai pentru mine personal, ci pentru întreaga generație, care intră astăzi în prima linie de foc.¹

(Ciornă)

Arhiva familiei.

---

¹ În timpul în care V. Branîște s-a aflat în închisoare „Dreptatea” a fost condusă „în regie proprie” de P. Rotariu. Ziarul a înregistrat un deficit considerabil.

Ședința fondatorilor „Dreptății” ținută în vara lui 1896, prezent fiind și V. Branîște, l-a felicitat în cuvinte calde pentru faptul că era din nou liber și pentru activitatea depusă la „Dreptatea”, dar a adoptat o formulă echivocă în privința conducerii în continuare a „Dreptății”. Aceasta l-a nemulțumit și întristat pe V. Branîște, astfel că și-a prezentat demisia începînd cu 1 septembrie. Branîște va reveni la liceul din Brașov. *Amintiri din închisoare*, p. 305—308.

60. VALERIU BRANIȘTE

(Către Eforia școlaelor române din Brașov)

Timișoara, iulie 1896

Domnule Efor,

În urma unei înțelegeri avute cu mai mulți membri fruntași ai Eforiei îmi permit a vă comunica că sub condițiunile:

1) că voi fi numit de Efori și Delegați, de profesor definitiv la școlile gimnaziale române din Brașov și

2) că mi se va acorda de la început salariul de definitiv cu toate competențele și

3) mi se vor număra atît în școală cît și la pensie anii de la începerea serviciului meu în Brașov,

îmi retrag abdicarea care am prezentat-o în luna lui mai 1893 onoratei Direcțiuni a gimnaziului din Brașov.

Dr. V. Branîște

[Ciornă]

Arhiva familiei.

61. AUGUST A. NICOARĂ

Deva, 27 august [v.] 1896

Frate Valer!

Cercetînd și cercetat fiind de fratele Aurel C. P[opovici] din Bușteni, din incidentul prea fericitei mele călătorii de nuntă la Sinaia, mă dezleg cu plăcere de angajamentul luat. Te avizez că ar fi bine ca românii din acele părți să se întrunească și organizeze ca la toate stațiunile pe unde trece M[ajestatea] S[a] regele Carol și Francisc Iosif¹, dar mai vîrtos la *Mehadia*, românii să se ivească în mase compacte, conduse de preot și învățători, în mare ținută, cu prapuri, copii de școală, și celelalte. Pe cît e posibil să facă cordoane, eventual conducte, de cîte 4, cari să țină cu orele.

Părerea lui Popovici e: o să arătăm puterea executivă a unui popor treaz, compact și voinic, dar — nemulțumit. Deci, să ne arătăm, să ne ivim, dar — fără aclamațiuni.

O stimă a celui ce jelește, ca francezii la Kiel.² Contrastul înfățișării impozante, dar *tăcerea* generală, carea nu aclamează, ci-și ridică numai pălăriile unor persoane ilustre și iubite, valorează mai mult cît toată campaniile jurnalelor. Împărtășește acestea românilor de inimă și dezbateți chestia. *Nicăiri* să nu stați sub conducerea organelor oficioase, tot separați.

Salutări frățești de la
Deva, 27 august 1896

August A. Nicoară

BCS.; BAFCN Ft. 429/1069.

¹ La 14/26 septembrie 1896 împăratul-rege Francisc Iosif a sosit la Orșova pentru a participa a doua zi la inaugurarea unui nou canal la Porțile de Fier. La festivități au fost invitați și regele Alexandru 'al Serbiei și

regele Carol I al României, care au sosit la Orșova în 27 septembrie 1896. În aceeași zi, cei trei monarhi au străbătut canalul pe nava „Francisc Iosif“. Din Orșova s-au deplasat la Băile Herculane, de unde Fr. Iosif s-a reîntors la Orșova, iar Carol I a plecat la Craiova.

În 28 septembrie 1896 dimineața, Fr. Iosif a ajuns la Vîrciorova, fiind întâmpinat de D. A. Sturdza, primul-ministru român. La Craiova împăratul a fost primit de regele României. Principalul obiectiv al vizitei lui Fr. Iosif în România a fost semnarea Protocolului de prelungire a tratatului secret de alianță dintre România și Austro-Ungaria. Vezi „Dreptatea“, nr. 204—206, din 16/28 septembrie — 18/30 septembrie 1896; *Porțile de Fier*, în Foișoara „Dreptății“ nr. 213, din 26 septembrie/8 octombrie 1896; nr. 215, din 28 septembrie/10 octombrie 1896; Gheorghe Nicolae Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *România și Tripla Alianță. 1878—1914*, București, 1979, p. 218—219.

² În 20 iunie 1896 s-a inaugurat, în prezența împăratului Germaniei, canalul din Kiel. La festivități au participat și nave franceze, care s-au menținut într-o atitudine rezervată. „Numai corăbiile franceze se izolează total și se provoacă la severele îndrumări sosite de la Paris“. Cf. „Dreptatea“, nr. 130, din 10/22 iunie 1896.

62. EFORIA ȘCOALELOR CENTRALE BRAȘOV

Nr. 203/896

Brașov, 30 august 1896

Onoratului domn Dr. Valerie Braniște

Subscrisa Eforie vă împărtășește cum că Aici onoratele delegațiuni în ședința lor din 29 august 1896 v-a ales de profesor ordinar definitiv la gimnaziul nostru pentru catedra de filologie modernă (română, maghiară, germană) cu un salariu anual de 1.200 florini și 200 florini bani de cvartir, începînd de la 1 septembrie 1896, și că v-a recunoscut cei 2 ani de serviciu, iară ce privește cei 3 ani din 1892/3 pînă acum, ce nu i-ați servit la școlile noastre, nu i-a putut considera.

Această alegere a onor domniei voastre s-a așternut Onoratului Consistoriu arhidiecezan spre aprobare.

Brașov, 30 august 1896 st. v.

Eforia Școlilor centrale române
ortodoxe răsăritene Brașov
Vasile Voina   Ioan Săniuță
Vicepreședinte   secretar

Arhiva familiei.

Timișoara, 2 septembrie 1896
Str. Zápolya nr. 41

„DREPTATEA“
ziar politic

Mult iubite domnule Branîște!

Nu ne mai revăzurăm după Lugoj. Mi-e teamă că ești supărat pe mine pentru bruscata mea grăbire din Lugoj. Scuză-mă, eram iritat peste măsură în acel moment, prin unele inconveniente.

Alaltăieri am scris și rugat pe domnul Alexandru ca să-ți trimită „ultima“ (?) lună, — azi a sosit la mine minus 66 cr. pre care il[ustritatea] sa totdeauna îl uită. Eu ți-i pui pe poștă deodată cu prezenta, cu același minus.¹

Regret mult că nu văzui pre domnișoara soră la Lugoj². Rog a-i descoperi, ca și doamnei mame, multe complimente.

Primiți sincerile noastre gratulări la realegere de profesor . . . .

Rămîn al dumneavoastră pururea sincer stimător

Rotariu

BAR, ms. nr. 106639; BAFCN Ft. 397/330.

¹ Salariul ca redactor la „Dreptatea“.

² În 26—28 august 1896 s-a ținut la Lugoj adunarea generală a ASTREI.

64. ELIE DĂIANU

Sibiu, 7 septembrie 1896

Iubite amice,

Ai cetit desigur atacul ce mi-l face cineva în „R[e-
vista] Orăștiei“¹. Ți-aduci aminte că despre faptul ce mi se
pune acum drept crimă națională, eu ți-am fost raportat și
ție la Timișoara. Dacă ai păstrat scrisorile mele, te rog caută,

doar găsești acea scrisoare, și fii bun expediază-mi-o imediat, că tare aş avea lipsă de ea. Scrisoarea ți-a venit prin decembrie 1894.

În legătură cu acest fapt aş avea lipsă și de foișoara „*Traian Vodă*“, pre care ți-am fost trimis-o din Pesta, aici la Sibiu, pentru „*Tribuna*“ și n-ai publicat-o. În ea descriam ședința aceea memorabilă de protestare contra căsătoriei civile, când noi, vreo 50 inși am făcut o remonstrație cutezată, când Vaida a fost dat afară și eu îndrumat la ordine, sub numele de „*Traian Ilés*“ [Elie]².

Te rog trimite-mi-o dacă o ai, sau scrie-mi ce s-a ales de ea³.

Ce-i cu profesura tă?

Așteptînd răspuns grabnic, te salut cu drag

Al tău amic
E. Dăianu

BAR, ms. nr. 150101; BAFCN Ft. 394/66—67.

---

¹ Cronică scandaloasă. *Cine „îndulcește“? O mică aducere amînte*, în „*Revista Orăștiei*“, nr. 35, din 24 august/5 septembrie 1896. Lui E. Dăianu, redactor la „*Tribuna*“, i se imputa, pe un ton deloc urban, o pretinsă acțiune printre studenții români din Budapesta în iarna lui 1894—1895, menită a duce la conlucrare cu studenții maghiari. Lui Dăianu i se reproșa în chip tendențios și trecerea de la „*Dreptatea*“ la „*Tribuna*“. Și toate acestea pentru articole potrivnice lui V. Lucaciu, apărute în „*Tribuna*“. Vezi difirendul V. Lucaciu, acuzat că a colaborat cu Brote, Slavici, cu Partidul liberal, și „*Tribuna*“, *Din țara părintelui Lucaciu*, în „*Tribuna*“, nr. 160, din 20 iulie/1 august 1896, *Afacerea Dr. Lucaciu*, în „*Tribuna*“, nr. 173, din 6/18 august 1896; nr. 174, din 8/20 august; *Lucaciu — brotist*, în idem, nr. 165, din 10/22 august 1896; *A sosit momentul, Afacerea Dr. V. Lucaciu*, nr. 176, din 11/23 august; *Conventicolul general de la Sisești*, în Idem, nr. 178, din 14/26 august 1896 etc.

V. Lucaciu își expunea ideile în „*Revista Orăștiei*“, al cărui editor era Aurel Popovici-Barcianu, simpatizant al Partidului liberal. Vezi *Răspunsul dlui dr. V. Lucaciu*, în „*Revista Orăștiei*“, nr. 32, din 3/15 august 1896; *Încă un cuvînt al d-lui dr. Vasile Lucaciu*, în Idem, nr. 33, din 10/22 august 1896.

² În mai multe numere din „*Tribuna*“ (193—199, din 3/15 septembrie — 10/22 septembrie 1896). E. Dăianu trece în revistă principalele momente din viața Societății „*Petru Maior*“ în anii 1893—1894, insistînd asupra momentelor din 12 octombrie 1893, cînd Ioan Vaida a fost silit să părăsească

sala, iar lui Dăianu i s-a spus „Traian Illés, și 8 decembrie 1894 — ziua întrunirii colegiale cu studenții maghiari și sârbi. Dăianu își susține afirmațiile cu textul a două scrisori trimise lui I. Maniu.

* **Vezi scrisoarea adresată** lui V. Braniste în 12 decembrie 1894. Probabil scrisoarea nu i-a parvenit lui Dăianu, intrucât el nu o folosește ca pe cele două trimise lui Maniu.

65. PAVEL ROTARIU

Timișoara, 11 septembrie 1896

Mult stimată domnule,

Pe neașteptate am fost somat de domnul Al. Mocioni ca pe poimîine să convoc comitetul și adunarea generală a fondatorilor.

Am convocat-o, dar protocolul ultimei ședințe nu l-am mai primit de la dumneavoastră. Rog să-mi trimiteți măcar numai datele.

Fratele dumneavoastră Victor aud că nu mai vine la Buda-
pesta, ci la o academie. E adevărat? Dacă da, am să angajez
pe alt tînăr, anume pe bietul Ionescu, care mi se plînge că
nu are subsistență.

Ești supărat, bolnav, sau absent? . . .

Cu stimă

P. Rotariu

Multe complimente doamnei mame și domnișoarei soră

Idem

BCS, ms. nr. 23112; BAFCN Ft. 429/850.

66. GEORGE DOBRIN

Lugoj, 22 octombrie 1896

Frate Valeriu!

Mai mult decît tine regretăm noi că prea de grabă
a trebuit să ne părăsești. Aici nu s-au început bine lucrările
contemplate și deja a dat în amorteală.

Dar ce să faci, dacă nu poți să ajuți?

La întrebările tale voi căuta să-ți răspund pe cât se poate mai exact.

Cam pe la începutul lunii curente a primit Mocioni o epistolă de la Diaconovici, în care acesta în numele lui Rațiu, îi cere sfatul referitor la o convenire confidențială la Sibiu. Totodată îl asigură că fără și în contra învoirii lui nu va face nimica, îl mai reacearcă încă ca să comunice lista celor, pe cari ar voi ca să-i conchieme la consfătuire.

În urmarea epistolei acesteia Mocioni ne-a chemat la Timișoara, unde apoi s-a hotărît ca consfătuirea aceasta confidențială să fie convocată de Rațiu și Mureșian și să se țină la Brașov. Fiind încă toți laolaltă d[upă] a[mează] la vreo 4 ore Mocioni a telegrafiat lui Diaconovici ca pe mine dimineața să vină la el la Capolnaș, spre a se înțelege mai deaproape asupra celor disponende. Tot la Timișoara s-a statorit și lista celor invitinzi, cam 30 de toți.

Mîne-zi însă în loc ca să vină Diaconovici la Capolnaș, a sosit invitarea lui Rațiu pentru conferința confidențială de la Sibiu. Diaconovici s-a scuzat cu aceea că telegrama lui Mocioni a sosit prea tîrziu, deși Mocioni încă prin o telegramă premergătoare l-a avizat pe Diaconovici despre aceea că merge să confereze la Timișoara și apoi de acolo îi va răspunde.

Vei întreba că de ce se ferea Mocioni de Sibiu? Răspunsul e simplu. Se zvonea că Mocioni ar fi pactat la Lugoj cu Rațiu și el nu voia ca prin convenirea de la Sibiu să dea anză la combinații noi, ba mai zicea că prin convocarea scrisă și de Mureșian, se impune mai mult timbrul confidențial, carele nu jignește organizația partidului¹.

Văzînd acum Mocioni că a fost formal tras pe sfoară de domnia de la Sibiu, nu a avut ce să caute la Sibiu. Cam tot pe baza acestora și mai cu seamă pe temeiul celor publicate în articolul de fond din „[îndescifrabil]“ de alții, a aflat de consult ca să nu ia parte nici la conferința generală convocată pe sîmbătă². Că aceasta nu e mai mult conferința generală a partidului e evident și din convocator. Iar se joacă oamenii de-a baba oarba.

De pe la noi foarte puțini vor merge la Sibiu. Mocioneștii și noi parte însemnată nici nu mai sîntem aleși de delegați. Cum vezi, stau lucrurile prost și cei de la „Unirea“ și „Telegraf“ află situația favorabilă ca folosindu-se de ocaziune să bombardeze cu activitatea. La ultima adunare generală nu s-a

decis nimic despre soarta „Dreptății“, numai în principiu s-a hotărît unanim ca să se susțină și mai departe. Eu cu Cosma³ și Suci⁴ am fost exmiși ca să studiem afacerea cu înființarea unei tipografii mai deaproape.

Proxima adunare generală decizătoare se va ține în decembrie.

Cu mine sînt mai mulți de acord; mai bine fără „Dreptatea“ decît cu ea ca și acuma. Domnul Rotariu, pe lîngă toată bunăvoința sa, demnă de recunoștință absolută, numai infundă treburile și provoacă neînțelegere.

Eu din nou mă ocup cu ideea înființării unei tipografii pentru Lugoj, eventual Timișoara. Dacă voi putea îndupleca pe Petrovici să mă ajute, atunci pînă pe ianuarie facem treaba. Tipograful cu care stau în tocmă ca să-l angajez cere de tot 4000 fl. și se deobligă ca pe lîngă replătirea capitalului, acolo să tipărească foaia cu 12—15 fl. numărul.

Ce zici tu? Nu ai voi să-ți încerci norocul și în Lugoj⁵. Îmi pare rău că nu am avut ocaziune să fi vorbit cu tine. Aceasta mi-e tema de predilecție: Răspunde!

Te sărută
Dobrin⁶

Dacă-ți voi asigura 2000 fl. anual putea-vei ieși în Lugoj la cale? Peste puțin căpătăm și noi telefon în Lugoj.

ASCN 900 V/95.

---

¹ Vezi pe larg curente din P.N.R. în anii 1893—1897, în Liviu Botezan, Nicolae Cordoș, *Din frămîntările Partidului Național Român transilvănean în anul 1897*, în „Anuarul Inst. Ist. Arh. Cluj“, 1972, 15, p. 285—295.

² Convocare

Sînd în fața alegerilor dietale bazat pe § 104 al legii electorale, prin aceasta convoc *conferința electorală* a alegătorilor dietali români din Transilvania și Ungaria, **adenenți ai programului stabilit în conferința generală** ținută în Sibiu la anul 1881, — pe 24 octombrie st. n. a. c. la 10 oare a. m. în Sibiu.

La această conferință generală sînt *invitați* toți bărbații de încredere designați de către cercurile electorale.

Sibiu, în 15 oct. n. 1896

Dr. Ioan Rațiu

„Tribuna“, nr. 220, din 5/17 octombrie 1896.

În pofida interzicerii P.N.R., în anul 1896 s-a încercat ținerea unei conferințe naționale a P.N.R. Cea con-

vocată pentru 15 mai 1896 a fost interzisă de autorități. În fața alegerilor I. Rațiu a convocat o altă conferință, semnînd convocarea nu ca președinte al P.N.R., ci ca un simplu cetățean.

Cei grupați în jurul „Dreptății” și ai lui Mocioni au apreciat ca neavenită o asemenea convocare, întrucît socoteau ei că prin aceasta se cobora valoarea politică a unei adunări naționale. În plus, era riscul evident ca și conferința din octombrie să fie interzisă de autorități. Vezi pentru această poziție *Conferența electorală de la Sibiu*, în „Dreptatea”, nr. 224, din 9/21 octombrie 1896; *Conferența electorală*, în Idem, nr. 225, din 10/22 octombrie 1896.

Gruparea mai activă din jurul „Tribunei”, în frunte cu I. Rațiu, considera că pasivitatea totală este dăunătoare mișcării naționale românești și de aceea, ca și în 1894 s-a căutat să se convoace o conferință națională. Autoritățile vor interzice însă și ținerea conferinței din octombrie 1896. Vezi *Oprirea conferinței*, în „Tribuna”, nr. 226, din 12/24 octombrie 1896. După ce la 16 octombrie I. Rațiu a anunțat la primăria din Sibiu convocarea conferinței și ordinea de zi, prin actul nr. 125/1896 pre. primarul îl înștiința pe Rațiu „că nu sînt în poziția de a putea concede ținerea acestei adunări. Motivele acestei opriri: de o parte împrejurarea că alegătorii chemați la adunarea amintită mai sus se grupează, nu după cercuri de alegere, ci după naționalitate, ceea ce s-a declarat deja ca neadmisibilă încă în rezoluția mea din 11 mai, nr. 56/1896 pres., dată în chestia convocării intenționate a adunării alegătorilor români pe 15 mai 1896”. Vezi și Ioan Georgescu, *George Pop de Băsești*, p. 106; Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur*, vol. VIII, Sibiu, 1915, p. 6—21.

³ Aurel Cosma.

⁴ Aurel Suciuc.

⁵ Dorința lui Dobrin se va materializa abia la 1 ianuarie 1901, cînd sub conducerea lui V. Braniște va apare la Lugoj, „Drapelul”.

⁶ George Dobrin (1862—1952). Avocat. Participant activ la toate acțiunile politice și culturale ale românilor din Lugoj. După Unire a fost primul prefect român al județului Caraș-Severin.

67. ALEXANDRU MOCIONI

Căpîlnaș, 22 octombrie 1896

[TELEGRAMĂ]

Braniște, Brașov

Probabil că Brediceanu te-a informat despre motivele pentru care nu participăm¹.

Alexandru Mocioni

Branisce
Brassó

Brediceanu wird Sie wahrscheinlich schon informiert haben über die Gründe warum wir nicht theilnehmen.

Alexander Mocsonyi

BAR, ms. nr. 149827; BAFCN Ft. 392/66.

---

¹ Vezi scrisoarea lui Dobrin din 22 octombrie 1896

68. AGNES DUȘOIU

Brașov, 23 octombrie 1896

Onoratului domn

Dr. Valeriu Braniște

în loc.

În ședința Comitetului Reuniunii femeilor române din loc, ținută în 19 l.c. s-a făcut împărțășirea că domnia-voastră sînteți dispus a face un curs în limba și literatura română cu elevele din internatul Reuniunii¹.

Comitetul a luat cu multă bucurie la cunoștință împărțășirea aceasta și exprimîndu-vă mulțămîtă pentru binevoitorul concurs ce-l acordați pentru dezvoltarea internatului, vă roagă ca în privința timpului să vă puneți în înțelegere cu domnișoara Carolina Teclu, directoarea internatului.

Brașov, 23 octombrie 1896

Cu toată stima
Agnes Dușoiu
(președintă)

Lazar Nastasi
(actuar)

ASCN 900 IV/63

---

¹ „Ca recompensă pentru frumoasa ovațiune a doamnelor am mai dat 1 oră la săptămîină gratuit, la Internatul Reuniunii femeilor române, făcînd lecții de istorie și literatură română”. Cf. *Amintiri din închisoare*, p. 310.

Lugoj, 8 noiembrie 1896

DR. GEORGE DOBRIN
 ADVOCAT
 LUGOJ

Frate Valeriu!

La ultima mea epist[olă] nu mi-ai răspuns nimica. Sper că ești deplin sănătos, numai alte ocupațiuni te vor reține.

În credința că nu te supăr, mă adresez cătră tine cu rugarea că — încît timpul îți va permite și ai plăcere —, să ne traduci piesa aci alăturată. Dacă însă nu vei putea dispune ca să ne faci traducerea aceasta cel mult pînă în vro 2—3 săptămîni, vei avea bunătatea ca să-mi returnezi fără amînare originalul. Tinerii noștri ar voi ca să învețe piesa aceasta pe Crăciun¹.

Ce mai zici de politică? Noi ne ocupăm serios cu înființarea unei tipografii în Lugoj.

Te salută

G. Dobrin

BCS. ms. nr. 23374; BAFCN Ft. 429/1235.

---

¹ Probabil V. Braniște n-a reușit să traducă piesa trimisă, întrucît în programul serbării din Lugoj din 31 decembrie v. 1896 nu apare vreo piesă de teatru tradusă. Cf. *Concert în Lugoj*, în „Dreptatea“, nr. 284, din 28 decembrie 1896/9 ianuarie 1897.

70. GEORGE DOBRIN

Lugoj, 1 ianuarie 1897 st. v.

Frate Valeriu!

După vreo cîteva zile de zăcut și eu, de-abia astăzi m-am rădicat din pat. Prima afacere, regularea corespondenței, și deoarece ție încă îți datorez răspuns cam demult, folosesc sărbătoarea de azi cu plăcere ca să mai stau cu tine de vorbă.

Intii de toate îți alătur acia manuscriptul doamnei Sulфина și totodată la mandatul tineretului, te rog ca să ai bunătatea să exprimi doamnei M. Baiulescu respectele noastre multă-mite pentru prelucrare și împrumutarea manuscriptului.

Prelucrarea a succes binișor. Dacă va fi și reprezentarea bună — succesul deplin nu poate să lipsească.

Tinerii noștri s-au apucat deja de lucru și e posibil că în curînd va fi și reprezentarea.

Tu ce mai faci? Am cetit de conferința ținută în sala gimnaziului¹. Mi-ar fi plăcut să o aud! Cred că de prezent ești pe deplin sănătos. Ce mai zici la toiul în care ne aflăm, ai nădejde că „G[hiță] Pop“ va încurca și mai bine ițele?

Despre „doda“ „Dreptatea“ nici că-mi vine să te mai întreb, dar aceasta poate că te mai interesează și acuma mai mult? Dada Mihai (așa zice moșu Titu² lui Rotariu) o pune la cale de minune.

De bună seamă vei fi cetit articolul de fond de la Crăciun³. După acesta judecînd, desigur presupuni că premergător se va fi ținut adunarea generală. Nu știu dacă ai aflat ceva despre cele întîmplate. Să-ți comunic eu pe scurt decursul adunării generale ținute la Crăciunul catolic.

Adunarea generală a decis susținerea foii și pe mai departe, deși încheie și anul 1896 cu deficit și după bugetul proiectat, anul 1897 pune în perspectivă un deficit de cel puțin 1200 fl. v. a.

Eu, cam din august 1896, nu mai am nici un interes deosebit pentru „Dreptatea“. Și la adunare am fost cît se poate de rezervat, ba am insistat ca să nu mă aleagă în comitet, deși numărul membrilor s-a rădicat la 35. Vorbirea lui Mocioni, ca raport președințial, a fost foarte frumoasă. Mulți au insistat ca să fie publicată. Dar vreo cîțiva și îndeosebi prota⁴ nost din Lugoj au aflat că e prea deschisă și prea le spune toate la înțeles și prin urmare n-ar fi bine să fie publicată, cum s-a spus și cum s-a trecut la protocol.

În înțelegere comună s-au stabilit dar ideile principale, cari se cuprind în articolul de Crăciun și acestora s-a dat forma de repriviri ale redacțiunii.

După ce toți s-au împiedecat în mine, pentru că am insistat ca să fiu șters din membrii de comitet, am comunicat mai multora că pînă merg lucrurile cum sînt puse la cale acuma, nu mă pot încălzi și pentru „Dreptatea“.

Mi-ar fi plăcut foarte mult dacă puteai fi de față și tu la adunarea aceasta.

A rămas dar ca „Dreptatea“ să vegeteze și mai departe. Nu știu pînă cînd, — deși cotele⁵ au scăzut la 120 și abonenții la 520 și anticipate⁶ la douăzeci.

Eu m-am ocupat și mă ocup și acuma de ideea unei tipografii pe acții în Lugoj. Prota și mai vreo doi sprijinesc ideea. Noi credem că am putea cîștiga capitalul de lipsă pe lîngă acții de 25—30 fl. Am voi ca să și edăm prospectul cam cît mai în grabă.

Tu însă în ultima ta epistolă ești contra unei întreprinderi de acestea. Atingi însă ideea că ar fi bine să convenim undeva și să ne sfătuiam despre cîte toate. Am comunicat ideea aceasta și cu Brediceanu. El încă o aprobă.

Ei, vine acum rîndul tău să-mi spui unde și cînd ți-ar conveni ție mai bine ca să convenim. La întrebarea aceasta aștept răspuns grabnic.

Mai nainte de a întreprinde noi orice pas, carele eventual ar putea altera cît de puțin situația de astăzi a „Dreptății“, am dori ca să cunoaștem mai bine și părerea ta.

Să vinim noi la Brașov? Voiești tu să vini la Lugoj? Să convenim în Alba Iulia sau Budapesta? Sau poate că în alt loc și mai potrivit, carele îl știi tu? *Te rog să-mi răspunzi grabnic și pozitiv!*

Noi sîntem bine altfel și o ducem cu munca de pe o zi pe alta. Brediceanu îndeosebi te salută.

Oare Botezul și Sf. Ion nu l-am petrece laolaltă undeva?
Te salut și sărut

Dobrin

N.B. Dacă afli de bine voi multămi și direct doamnei Sulfina.
ASCN 900 V/96.

---

¹ A doua conferință publică, în „Gazeta Transilvaniei“, nr. 271. din 10/22 decembrie 1896. În 9/21 decembrie V. Braniște a ținut o conferință cu tema: *Formarea mitului pe baza principiului asocierii de idei*. „Modul cum conferențiarul — scria «Gazeta» — știu să-și dezvolte delicata temă, claritatea expunerii ideilor, întretăiate ici-colo cu exemple vii culese din însăși viața sufletească a omului: toate acestea au făcut ca să-și poată dezlega problema cu succes, fiind ascultat de la început pînă la sfîrșit cu atențiune încordată“.

² Titu Hațieg.

³ *Bilanțul nostru*, în „Dreptatea“, nr. 283. din 24 decembrie/5 ianuarie 1897. La sfîrșitul anului se împlineau 3 ani de existență ai „Dreptății“, prilej de trecere în re-

vistă a liniei politice urmată. Se recomandă ca politica P.N.R. să se bazeze pe propriile sale puteri și să se caracterizeze prin prudență politică. În ciuda disensiunilor existente, se manifesta speranța că această situație este trecătoare: „Care aderent sincer al partidului n-ar fi convins în adîncul inimii sale că starea aceasta deplorabilă nu poate să dureze [...] Convinși de izbînda cauzei noastre — se spunea în final — avem fără privire la greutățile actuale — să aducem toate sacrificiile“.

⁴ G. Popovic

⁵ Cursul acțiunilor ziarului.

⁶ Sume de bani date pentru susținerea ziarului.

71. ELIE DĂIANU

Sibiu, 26 ianuarie 1897

Iubite amice,

Mi-aduc aminte, de cînd ne-am întîlnit, de vorba ta, că ai scris pentru „Trib[una]“ niște articoli, în chestiunea partidului național, dacă i-am publica neschimbați. Ți-am promis de atunci, și-ți promit din nou.

Acuma însă, eu vin anume să te rog ca să ne scrii cîte un prim articol, despre orice temă, încît se poate articoli de aceia a căror valoare nu e legată de zi și nu trece cu ziua: articoli mai mult sau mai puțin de studiu¹.

Știu că simți o necesitate de a scrie. Știu și trebuie să presupun că pentru „Dreptatea“ ți-a trecut și ție, ca tuturor, cîți au muncit la ea, orice voie de a mai scrie. La „Gazeta“ iar lipsește recunoașterea independenței autorului și toate trebuie să se contopească și adapteze zamei lungi, care o face așa de monotonă. Rămîne deci „Tribuna“, de care ești legat deja cu mîndrie, și care ar trebui să-ți fie mai dragă, că a ajuns acolo unde tu doreai să o știi: organul propriu al partidului. Știu că ai niște scrupuli, dacă crezi convingerii mele și ai încredere în onestitatea mea, te rog să mă crezi că scrupulii tăi n-au temeii.

A apărut acum și „Tr[ibun]a P[oporului]“². O cunoști desigur, ai regăsit în ea clicheria veche și spiritul lui Brote și al lui Slavici. Ș-au dat deja arama pe față, deși pîn-acum sînt așa de circumspecți. Ei caută să ocupe ceva tare și apoi atunci vor pași desigur altfel.

Cred că și din acest punct de vedere te vei simți îndemnat ca să scrii, și scrii pentru noi, adevărat publici în „Tribuna“. Eu te rog anume și te asigur că sîntem hotărîți a face și jertfe, și a-ți remunera osteneala cu cîte un onorar.

Aștept răspunsul tău. Al tău amic

E. Dăianu

BAR, ms. nr. 150102; BAFCN Ft. 394/68—69.

---

¹ Articolele nefiind semnate, sînt greu de identificat. Articolul *Puncte greșite*, din „Tribuna“, nr. 20, din 26 ianuarie/7 februarie 1897, în care se pledează pentru unitate, pentru idei largi „ținînd mai presus la principii“, poate fi scris de V. Branîște.

² „Tribuna Poporului“. Numărul de probă al ziarului a apărut la Arad la 25 decembrie 1896/6 ianuarie 1897, iar nr. 1, la 1/13 ianuarie 1897, E. Brote avînd un rol important în înființarea lui. Vezi. L. Boia, *Eugen Brote*, p. 131—135. Redactor responsabil era I. Russu-Șirianu. Ziarul va adopta o poziție neo-activistă.

72. GUSTAV AUGUSTINI

Sibiu, 1 februarie 1897

Dragă amice!

Desigur ai citit în foi că la gimnaziul din Stiaвніța (Selmebánya) s-a descoperit o nouă „conspirație panslavistă“ printre școlarii slovaci naționali de acolo, cam 45—50 la număr. Se înțelege, se adunau laolaltă, citeau „Nár[odnie] Noviny“, cărți slovăcești etc. S-a pornit bineînțeles trei jertfe, celelalte vor urma, precum îmi scrie secretarul comitetului nostru național, de la care tocmai azi primesc o scrisoare, în care-mi comunică amănuntele, trimițîndu-mi totodată și atestatul de pe cele dintîi 3 luni al unuia din cei trei băieți excluși. Iată cum sună observația respectivă din atestat¹:

„A *Hecsko Gyula* erkölcsi magaviselete a második időszakban rossz. A lyceumi törvényszék ítélete következtében az intézetet 1897 január 28-án kénytelen volt elhagyni.

Az eltávolítás oka titkos tót társaság létesítésére irányított törekvés. Kelt Selmebánya, 1897 jan. 28-án

Jersovics Károly“
lyc. igazgató

Comunicându-mi acestea, prietenul mă roagă în cuvinte stăruitoare să îmi dau silința a băga pe acești trei undeva la un gimnaziu oarecare: românesc ori săsesc, pentru a nu pierde anul școlar. Cam greu, nu-i așa? Aici la sași nu îi primesc, asta o știu dinainte din experiența proprie; dar la voi? nu știu ce veți zice; eu nu-mi pot închipui cum s-ar putea. Prietenul meu adăuga: „Dacă nu s-ar putea altfel, atunci cel puțin să le fie permis băieților a figura ca școlari particulari în conspect, să cerceteze regulat prelegerile și dacă la sfârșitul anului ar depune examen să capete testimoniul“?

Îmi împlinesc datoria împărtășindu-ți acestea, dându-mi pe deplin seamă de prospecte minime că le-ar folosi ceva băieților un astfel de expedient. Faceți cum credeți că este mai bine².

Oare n-ar fi mai consult să meargă la Beiuș?

Scrie, te rog, *imediat* sau mie, sau lui Hurban.

Eu voi încerca aici la unguri. Strîngerii de mîină cordiale la toți și ție mai ales, de la al tău cu iubire

G. Augustini³

Arhiva familiei.

¹ „Conduita lui Hečko în trimestrul doi rea. În urma sentinței consiliului de judecată al liceului a fost silit să părăsească instituția la 28 ianuarie 1897. Motivul eliminării: încercare de a înființa o societate secretă slovacă. Stiavnița, 28 I 1897. Jerscovics Károly directorul liceului“.

² Rugămintea lui Augustini s-a împlinit. „Anuarul liceului din Brașov pe anul școlar 1896/1897“ îl menționează pe Iuliu Hečko ca elev în cls. VII-a, diriginte de clasă fiind V. Braniște.

³ Scrisoarea a fost publicată de Valeria Căliman în *Scrisori brașovene inedite, mărturii ale colaborării româno-slovice în monarhia austro-ungară*, în „Cumidava“, 1971, 5. p. 155—156. Vezi pentru G. Augustini, I/109—110.

73. ŽIAK IZIDOR

Turciansky Svaty Martin, 10 martie 1897

Stimate domnule profesor,

Știți prea bine că nu vorbesc strălucit nemțește, iar — din păcate — n-am învățat încă românește, de aceea scriu în această limbă.

M-am bucurat mult când am aflat că bietul nostru orfan eliminat, Hečko, a ajuns pe mîna domniei voastre, domnule profesor. La Vaș ați binevoit să spuneți odată că dacă am avea liceu, ați veni să propuneți la noi, vreo doi ani. Iată acum s-a îndeplinit întru cîțva această dorință, deoarece aveți un elev slovac. Vă rog să fiți tată bietului orfan, deși știu că va întîmpina greutăți la învățătură.

Noi sîntem tot în aceeași situație. Dacă învață copiii noștri să scrie slovacă, sau numai doresc să citească slovăcește, sînt eliminați. Aceasta e crima lor.

Deși știm că directorul¹ a fost dispus să primească numai un băiat, totuși mai îndrăznesc să adresez o cerere; nu ați putea primi în clasa a VII-a încă un elev eliminat din Stiaвніța? Se numește Bulovsky și acum este aici, la tatăl său, deoarece n-au voit să-l primească trei licee luterane, la care se prezentase².

Dacă nu este posibil acolo, vă rog să ne îndrumați spre un liceu român sau german, unde am putea trimite băiatul.

În speranța, domnule profesor, că nu ne veți lăsa să așteptăm prea mult răspunsul dumneavoastră și ne veți comunica dacă băiatul poate veni la dumneavoastră, sau unde să încercăm

Rămîn al dumneavoastră devotat
Ziak Izidor³

Tekintetes Tanár Úr!

Méltóztatik tudni, hogy németül nem dicsőségesen beszélek, azért — mert románul leider még nem tanultam — e nyelven írok.

Nagyon megörültem, mikor megtudtam, hogy szerencsétlen kicsapott árvánk Hečko éppen Tanár úr keze alá került. Vácott méltóztatott egyszer megemlíteni, hogy ha volna gymnasiumunk, eljönne hozzánk vagy két évre tanítani. Ime, most egy keveset teljesült az, a mennyiben tót tanuló keze alá került. Amennyire lehet, legyen apja a szegény árvának, ámbár tudom hogy a fiúnak nagyon nehezen fog menni a tanulás.

Hát még mindig így vagyunk, hogy gyerekeinket, ha tótul írni tanulnak, vagy csak *akarnak* olvasni tótul, kilökök. Ez a bűnük.

Ámbár tudom, hogy csak egy fiút hajlandó volt az Igazgató úr befogadni, mégis reszkirozom kérelmemet: nem fogadnák be a VII. osztályba még egy Selmecebányáról elküldött fiút? Búlovsky a neve és most itt apjánál van, mert 3 luteránus gymnasiumban jelentkezett

és nem akarták befogadni. Ha nem lehetséges szépen kérem, tanácsoljon nekünk egy román vagy német gymnasiumot, ahová a fiút elküldhetnők.

Reményilem, hogy az Igen tisztelt Tanár úr nem hagy sokáig várni és néhány szóval értesít: vajon a fiú elmehetne — e Önökhöz, vagy pedig hová forduljunk.

Az igen tisztelt Tamár úrnak

igazi tisztelője

Ziak Izidor

ASCN 900 V/342.

¹ Virgil Onițiu.

² Bulovsky nu apare printre elevii liceului din Brașov. Menționăm numele elevilor slovaci înscriși la liceul din Brașov: Ianko Botta, marele poet al Cehoslovaciei Ivan Krasko, Iuliu Hečko, Ivan Kovac, Ioan Gustav Cipka, Andrei Horvat. Cf. Valeria Căliman, „Cumidava“, 1971, p. 157—158.

³ Textul românesc este publicat în *Ibidem*, p. 156—157.

74. IOAN BANCIU

Săliște, 25 martie 1897

Frate Valeriu!

Am primit telegrama ta. „Primesc cu plăcere și mulțumită“, de care m-am bucurat, fiind însă timpul [până la] alegeri tare scurt¹, te rog a face și tu în cercul Miercurei ceea ce poți d[e] e[xemplu] scrie lui Pop la Poiana, cuiva la Apoalde, poate Luduș, Topîrcea etc. și Rod.

În cercul Săliștei fac eu ce pot și am cea mai bună speranță că va merge bine treaba, deși Dr. Maier e pe față contra ta, fiind informat de la prietenii tăi din Sibiu, cari declară că tu ți-ai fi schimbat direcțiunea politică și în sinod ai să faci cauză comună cu Mironiștii². Eu sînt convins despre contrar, am câștigat pe oamenii noștri și după cum am zis deja, am cea mai bună speranță că alătura cu Lemenyi vei reuși, iar atunci atîrnă de la tine, ca să-i convingi despre contrariu.

În așteptarea răspunsului tău te salut prietenește

Ioan Banciu

BCS, ms. nr. 23371; BAFCN Ft. 429/1231.

¹ V. Braniște n-a reușit în această candidatură sindală.

² Mironiștii = adepții lui Miron Romanul.

Sopron¹, 29 martie 1897

Prea stimate domnule doctor!

Primiți din toată inima urările mele de fericire pentru ziua de azi (30 martie), pentru că n-ați mai fost silit să serbați acest al doilea jubileu la Vaș, la buna noastră gazdă iubitoare², la stat, și n-a trebuit să admirați zemoasele expresii ale înțelepciunii prietenului nostru comun, domnul Zsiga. Să vă spun sincer, eu mă bucur de amintirea acestei zile, pentru că în viața mea am întâlnit puțini domni cinstiți și onorabili și printre aceștia puțini, dacă îmi scrutez memoria, vă găsesc și pe dumneavoastră, cinstite domn, în inima mea, pentru personalitatea și caracterul dumneavoastră și nu o spun ca să vă flatez ci pentru că m-a mișcat iubirea și cinstirea ce ați avut-o pentru oameni.

Poate că în viață nu ne vom reîntîlni niciodată și credeți-mă că prin cele scrise nu urmăresc vreun profit, ci acestea izvorăsc din inima mea. Fiți fericit, sănătos, rămîneți principial, să spunem „patriot“, în lupta cinstită pentru revendicările juste ale neamului și poporului dumneavoastră.

Al dumneavoastră sincer stimător

Sopron, la 29 martie 1897

K. Szabo József³
conducător tehnic
Fabrica Weitzer

Igen tisztel Doktor úr!

Fogadja őszinte szívből jövő szerencse kívánatomat a mai napon (Márcz 30 avégből), hogy nem kellett önnek ezt a második jubileumi napot jó vendégszerető gazdánknál az államnál Wácrot megünnepelni, és közös barátainknak Zsiga úrnak bölcsességéből szaftos mondásaiban gyönyörködni. Én őszintán meg mondva azért is örvendek a mai nap emlékében mert életemben kevés tiszteséges és becsületes úri emberrel találkoztam és a kevesek között ha emlékeimen végig tekintek nem hizelgésképpen mondom, önt is tisztelt uram ott találok ezen a helyen aki szivemben egyénisége és jellemének emlékével emberek iránti szeretetét és tiszteletét fönt bírta tartani. Talán mi

az életben soha sem fogunk találkozni azért eliheti neken ami üdvözlé-
tet írok önnek a haszon lesés nélkül őszinte szívből fakad. Legyen
ön boldog, egészséges, elvi felfogása mellett híven kitartó, mondjuk
„hazafi”, ki becsületesen küzd fájának, nemzetének jogos kívánságaiért.
Maradok őszinte tisztelője

Kelt Sopron 897 Marcz. 29

K. Szabó József
művezető
Weitzer gyár

Arhiva familiei.

---

¹ Localitate în R. P. Ungaria.

² 30 martie 1895 — a fost ziua în care și-a început
V. Braniște pedeapsa la Vác.

³ Vezi *Amintiri din închisoare*, p. 290, 291.

76. GEORGE DOBRIN

Lugoj, 3 aprilie 1897

Frate Vălerie!

Deși îmi ești dator cu răspuns la ultima mea epis-
tolă, totuși nu mai aștept, ca nu cumva să-ți uiți de tot de
noi.

Ca semn că noi ne mai gândim la tine, în speranța că nu
te supărăm, îți prezint pe ai mei în semn de prietenie.

Caută, ca cât mai curînd tot așa să te poți revanșa!

Din convenirea noastră nu se alege nimica?

Domnii de la „Drept[atea]“ convin luni după Florii în Ti-
mișoara. Să poate ca și eu să merg, deși nu mai sum membru
în comitet și nu mă mai prea interesează treburile prea în-
vechitei „Drept[ăți]“.¹

Mi-ar plăcea mult dacă am avea ocaziune ca să ne întil-
nim undeva. Salutare de la Brediceanu și ceialalți cunoscuți.

Te sărut
G. Dobrin

BCS, ms. nr. 23373; BAFCN Ft. 429/1234.

---

¹ „Dreptatea“ și-a încetat apariția în 1897.

77. PRIETENI DIN SĂLIȘTE

Săliște, 16 mai 1897

Intruniți cu ocaziunea zilei memorabile de 3/15 mai te salutăm¹.

C. Roșca, Ioan Banciu, N. Roman [18 semnături] [Adresa:]
Domnului Dr. Valeriu Braniște

profesor

Brassó

BCS, ms. nr. 23230; BAFCN Ft. 429/1074, 1076.

---

¹ Comemorarea zilei de 3/15 mai a constituit și în cariera ziaristică a lui V. Braniște un eveniment constant ca și în relațiile lui sociale și de la catedră.

78. ADRIAN DESEANU

Cernăuți, 23 mai n. 1897

Domnule Braniște!

Aud, spre marea mea bucurie, că ați primit angajamentul de a conduce și recedita noua foaie, ce are să apară la Cernăuți.

Mi-ați face o deosebită plăcere, dacă m-ați aviza, ori de e adevărată știrea aceasta, sau ba.

La caz să vă fi hotărit în adevăr, de a schimba țara Bîrsei cu cea a Fagilor, vă rog faceți-mi cunoscut că pe cînd aveți de gînd să sosiți, ca să vă aștept la gară — mai știi, poate veți dori să aflați una-alta.

Eu, după ce am trecut de la „Dreptatea“ la „Gazeta Bucovinei“ — de unde am fost dat afară după 3 luni¹ — m-am reîntors la universitate și preurmez cursurile de teologie în al VI semestru².

Sperînd că nu veți trece la ordinea zilei preste rugarea-mi de pe pagina premergătoare, vă rog să mă considerați de unul dintre mulții care vă păstrează un deosebit respect.

Cernăuți, la 23/V n. 1897.

Al dv. compatriot:

Adrian Deseanu

BCS, ms. nr. 23208; BAFCN Ft. 429/1034—1035.

---

¹ Vezi *Amintiri din închisoare*, p. 322.

² Adrian Deseanu, fost pentru cîteva luni colaborator intern al „Patriei“ în 1897, apoi colaborator extern, absolvent al teologiei din Cernăuți, a fost expulzat din Bucovina în mai 1899. O demonstrație spontană de nemulțumire față de activitatea mitropolitului Arcadie, care a avut loc în gară la Cernăuți ca și articolul scris de el pentru „Patria“ din 7/19 aprilie 1899; *Fuga lui Arcadie*, au făcut ca autoritățile să emită ordinul de expulzare, *Adrian P. Deseanu — expulzat*, în „Patria“, nr. 270 din 5/17 mai 1899.

79. PRIETENI DIN SĂLIȘTE

Săliște, 28 mai 1897

Frate Valere!

Întruniți la Hotel ridicăm un păhar cu vin în sănătatea ta. Noi toți te dorim să te putem vedea în mijlocul nostru în Săliște. Servus. Prosit!

Băilă, Banciu, Ilie Hociotă — teolog, dr. V. Bologa,

Iordachie Roșca — căpitan, [și alții].

[Adresa:] Domniei Sale domnului Dr. Valeriu Braniște profesor

Brassó

BCS, ms. nr. 23232; BAFCN Ft. 429/1078—1079.

Cernăuți, ante 10 iulie 1897

[TELEGRAMĂ]

Vă așteptăm urgent la terminul împărtășit de Dr. Popovici¹, 10 iulie. Avizați-mă asupra speselor de călătorie.

Modest Grigorcea²
Strada Armenească, Cernăuți

[Adresa:] Dr. Valeriu Braniște, profesor, Brassó

BAR.: BAFCN Ft. 297/251.

---

¹ George Popovici (1863—1905). Om politic bucovinean. Deputat în Camera imperială și în dieta țării. A militat pentru susținerea intereselor naționale ale poporului român din Bucovina. Președinte al societății „Junimea”. Om de știință. În 1900 trece în România. Membru corespondent al Academiei Române. A semnat poezii cu pseudonimul T. Robeanu.

Vezi și Mihai Iacobescu, *George Popovici (1863—1905)*, în „Suceava. Anuarul Muzeului județean”, 1979—1980, 6—7, p. 541—564.

² Modest Grigorcea (1847—1911). Om politic român din Bucovina. Membru de frunte al societății politice „Concordia”, înființată în 1885 și al Partidului Național Român. A editat „Gazeta Bucovinei”. Deputat în dieta Bucovinei. A înființat „Însoțirea de credit și de economii” din Storojinet.

81. MODEST GRIGORCEA

Carapciu, 15 iulie 1897

și am făcut dintr-înșii ce am putut numai țărani nu¹.

Drept că stările inteligente, amplexațiunea, preoțiunea, etc. au câștigat, s-au înmulțit numărul lor, dar izvorul nesecat al națiunii — țărănimea — a rămas păgubașă, tot așa de incultă. Cred că vom lucra mult mai bine și cu spor în privința națională dacă vom stăruii cu toate puterile la înmulțirea și cercetarea a institutelor culturale pentru țărănime². Dacă nu mă înșel,

Societatea doamnelor române din Cernăuți a și luat hotărîrea a reforma în acest sens internatul și a introduce un curs pentru specialități de ale gospodăriei casnice femeiești. Ar fi tocmai la timp a scrie în acest sens în „Patria“, încheindu-se anul școlar tocmai acuma, și venind părinții în pozițiune de a lua hotărîri ce a face cu copiii lor, care au absolvat școlile satești. Doamna Ștefanovici³ poate să deie deslușiri despre internat și ar fi foarte bine dacă s-ar scrie despre internatul de băieți, de fetite etc.⁴.

Vă salut cu toată stima

M. Grigorcea

BAR, ms. nr. 88819; BAFCN Ft. 397/254—255.

---

¹ Scrisoarea este incompletă. Lipsește fila 1.

² „Patria“ a început să apară la 2/14 iulie 1897. Unele articole ale lui V. Braniște vor fi semnate, altele însemnate cu un asterisc.

În editorialul din nr. 2, din 4/16 iulie 1897 Braniște releva necesitatea imperioasă a strîngerii legăturilor dintre „Inteligență“ și popor: „Sîntem puțini și numai închegați într-un corp compact național, ne putem afirma cu deplin succes, dreptul nostru de existență“.

Într-un alt editorial, din nr. 5, din 11/23 iulie 1897, V. Braniște, preluînd sugestiile lui M. Grigorcea, scria: „Școală ne trebuie pe toate terenele, dar îndeosebi are trebuință de școală agricultorul — pentru agricultură, ca să fie pus în posibilitatea de a ținea pas cu exigențele timpului în care trăim, ca să poată cultiva pămîntul său cît poate de rațional“.

³ Sofia Ștefanovici, membră de frunte a Societății doamnelor române din Bucovina.

⁴ „Patria“, nr. 7, din 16/28 iulie 1897 anunța deschiderea internatului pentru fete la 1 septembrie. În nr. 8, din 18/30 iulie 1897 apărea Comunicatul Societății doamnelor române din Bucovina privind la deschiderea internatului. În internat erau permise fete care frecventau o școală publică și eleve care urmau să primească în internat învățămînt privat, cu limba de predare română, iar la sfîrșitul anului dădeau un examen la o școală publică. Elevele erau instruite și în treburile casnice. În internat se mai țineau, pentru toate fetele, un curs gratuit de limba română și un curs de cusut, croit și de economia casei.

Cernăuți, 31 iulie 1897

Domniei sale domnului

M. Teliman¹

Domnul meu,

În legătură cu cele convenite ieri verbal am onorul a-ți face propunerea, ca începînd cu 1/13 august să binevoiești a colabora la ziarul „Patria“ în acord, și anume, eu îți ofer:

- pentru șirul Garmond la foisoare originale și articoli politici originali 3 creițari
- pentru șirul Garmond la articoli extrași din alte scrieri, fie politice, fie literare sau beletristice 2 creițari
- pentru șirul Garmond la traducții bune din scrieri celebre 1½ cr.

De la sine se înțelege că renumerațiunea aceasta îți compete *numai* după ce a apărut scrierea respectivă în foaie. Manuscrisele care nu le pot publica ți se vor înapoia.

Cîtă vreme te afli în Cernăuți îți înmînez competența după apariția fiecărei sume. Cînd te afli în provincă, îți voi trimite pe săptămînă cu poșta.

N.B. Avansuri în cont nu pot da, excepțiune fac acum la început, cînd îți dau, à conto cursurilor ce vei da.

Al domniei tale
Dr. V. Braniște

ASCN 900 VII/53.

[copier]

---

¹ Mihai Teliman (1863—1902). Profesor și ziarist. Prima colaborare a lui Teliman la „Patria“ este foiletonul *Din istoria orașului Cernăuți* apărut în nr. 15, din 3/15 august 1897. În paginile ziarului a dus o susținută campanie împotriva mitropolitului Arcadie. Vezi *Visul blagocistivului*, în nr. 256, din 28 martie/9 aprilie 1899; *Amintiri din închisoare*, p. 371—374.

O parte din foiletoanele sale au fost publicate postum de G. Tofan sub titlul *Foiletoane*, Cernăuți, 1906.

Carapciu, 11 august 1897

Stimate domnule doctor!

„În 30 iulie st. n. s-au făcut alegerile comunale în Carapciu [pe Siret] și marți în 10 l.c. s-a constituit comitetul comunal alegînd cu unanimitate pe domnul Modest [cavaler] de Grigorcea ca primar. Seara a fost un conduct cu torțe, la care a participat cu mic cu mare cea mai mare parte a satului. După partea oficială și un mic tractament a urmat jocul, începînd cu o horă mare și a durat pînă la miezul nopții. O frumoasă icoană a unirii tuturor factorilor din localitate“¹.

Îmi pare de tot comic, stimate domnule doctor, să-ți scriu eu matale într-o chestie ce mă privește, știind însă că aveți lipsă de știri locale, îmi împlinesc făgăduința, de a vă înștiința despre rezultatul alegerilor.

Mai departe, te-aș ruga pe mata, dacă este cu putință, să-mi trimiți a doua zi ziare românești dacă nu mai ai trebuință de ele. Foarte mult mi-a plăcut articolul despre școala agronomică din Rădăuți din nr. 13² și m-a pătruns o jale grea văzînd că pînă-n ziua de azi nu s-a adresat încă nimene la mine în chestia stipendiilor esorise din partea Însoțirii din Storojineț pentru școala agr[onomică] din Rădăuți. Poate va fi consult de-a aduce încă o dată în „Patria“ escrierea acelor 2 stipendii din partea „Însoțirii“ cu următoarea rectificare. Petițiile sînt a se adresa la Grigorcea în Carapciu p[e] S[iret] nu Grigorcea în Cernăuți str. Armenească, mai departe că un loc costă 120 fl. pe an, așa dară ar fi de adăogit la stip[endiul] de 80 fl., din partea petentului 40 fl. pe an³.

Vineri voi fi la Cernăuți.

Vă salut cu toată stîma

M. Grigorcea

Carapciu 11 8 1897

BAR, ms. nr. 88821; BAFCN Ft. 397/252—253.

¹ „Fragmentul“ a fost reprodus în „Patria“, nr. 14, din 1/13 august 1897.

² Prim-articolul din „Patria“, nr. 13, din 29 iulie/10 august, în care se făcea cunoscut deschiderea la 1/13 octombrie 1897 a Școlii agronomice cu limba de predare română la Rădăuți. Se releva importanța unor asemenea școli pentru poporul român. Vezi *Inaugurarea școlii de agronomie la*

Rădăuți, în „Patria“, nr. 42, din 5/17 octombrie 1897. În comentariu pe marginea acestui eveniment, V. Branîște regreta faptul că acest prilej n-a fost în așa fel pregătit încît să devină o „manifestațiune națională“ grandioasă.

³ Prin anunțul *Bursele „Însoțirii“ din Storojineți pentru școala agricolă din Rădăuți* „Patria“, nr. 15, din 3/15 august 1897 invita intelectualii români să orienteze copiii români spre școala din Rădăuți și spre bursele oferite de „Însoțire“.

84. VALERIU BRANIȘTE

Cernăuți, 9/21 august 1897

Domniei sale domnului
Dimitrie Dan
paroh

Straja

Mult stimată domnule!

Din carta domniei voastre de corespondență înțeleg că sînteți cam supărat, fiindcă n-ați primit de la mine încă răspuns definitiv. Cauza întîrzierii este că n-am primit încă din Viena răspuns asupra costului clișeurilor și astfel n-am putut face socoteala precisă.

Dar și pînă atunci vă fac următorul ofert. Eu tipăresc în foaie interesantul domniei tale studiu etnografic¹ și-l reproduc în broșură separată. De partea întregă tehnică, de tipar, corectură, broșat etc. mă îngrijesc eu. După socoteala aproximativă făcută, voi termina cartea în 2 luni.

Voi tipări 700 exemplare din care primiți dumneavoastră broșat gata 250 ex

Se împart la foi și ca reclamă 100 ex.

Rămîn „Patriei“ pentru suportarea speselor 350 ex.

---

700 exemplare

Prețul cărții îl stabilim cu suma de 10 creițari pro coală de tipar, inclusiv broșatul etc. și voi pune deodată cu domnia ta cartea în vînzare. Clișeurile le plătesc eu și rămîn proprietatea foii.

Vă rog să-mi răspundeți conviniu-vă condițiunile aceste, căci la caz că sînteți înțeleș, încep îndată tipărirea.

Cu deosebit respect

Cernăuți 9 21 august 1897

Dr. Valeriu Braniște

ASCN 900 VII/14.

---

¹ Monografia a apărut în ultima coloană a pag. a III-a a numerelor 23, din 22 august/3 septembrie — 71, din 14/26 decembrie 1897 a „Patriei“, părțile fiind numerotate ca pagini de broșură de la 1—44, sub titlu: *Monografia comunei Straja și locuitorii ei*, de Dimitrie Dan.

85. VALERIU BRANIȘTE

(Către mamă)

Cernăuți, 29 august 1897

Iubită mamă,

Am primit toate scrisorile voastre cît și pachetele. Vă mulțumesc din inimă.

Iertați întîrzierea scrisorii mele, știți însă ce greu mă pot eu transpune în situația de a scrie epistole. De mai mult de o lună mă tot port cu gîndul, ba azi, ba mîine scriu și tot așa am amînat, mai ales că și eu zilnic aștept de la domnul Popovici¹ știre cînd se va întoarce, ca să-i predau foaia și să pot veni pe vreo 3—4 săptămîni la Brașov. El a plecat repede la Viena și de acolo prin străinătate, încît momentan nu știu nici eu unde se află. Era vorba să se întoarcă în 15 l.c., apoi mi-a depeșat din Viena că trebuie să mai stee o săptămîină, a trecut săptămîina și acum aflu de la mama sa că numai la finea lunii va putea sosi. Nesiguranța aceasta mă încurcă cu venitul la Brașov, fiindcă aici n-am cui lăsa conducerea foii. Personalul de redacție mi-e foarte slăbuț, încît trebuie să-mi caut altul. De prezent lucrez numai cu un corector, colaboratorului prim i-am dat drumul, fiindcă îmi făcea mai multă încurcătură decît treabă.

Eu aş fi dispus să aduc pe Victor înapoi. Judecaţi voi cu temei lucrul şi mai ales Victor să-şi dea seamă de împrejurări. Eu îi ofer cvartir, întreaga întreţinere, bani de buzunar şi îi plătesc spesele la universitate, iar el în schimb are să studieze aici şi când am lipsă să-mi ajute şi la foaie. Dezbateţi serios lucrul şi îmi scrieţi sau depeşaţi rezultatul, c-apoi eu îi trimit imediat bani de drum şi instrucţiunile necesare pentru venire. Consultaţi şi pe Virgil. Victor poate să urmeze aici iura sau să se înscrie la teologie, care încă-i o facultate.

Mie îmi merge aici foarte bine şi aşa cred că mă voi aşeza aici definitiv. Am o poziţiune socială foarte frumoasă, sînt din toate părţile primit cu un adevărat entuziasm şi financiariceşte se rentează, fiindcă în curînd am să mă ridic la un venit anual de aproape 4000 florini, aşa încît în cea mai scurtă vreme mă aranjez pe deplin financiariceşte.

Afară de aceea sînt om independent şi şef, nu depind de nimeni. Lucru nu e mult şi e plăcut. De mi-a ajutat Dumnezeu, am să fac lucruri mari aici.

Eu m-am mutat de la hotel în strada Enzenberg nr. 3, unde am luat un cvartir de 5 odăi. 2 sînt ale redacţiei, 2 ale mele private şi 1 e biroul meu. Locuinţa mea privată am aranjat-o complet, cumpărînd mobile de aproape 500 florini, redacţiunea încă am aranjat-o modern, încît de-a dragul să stai în ea.

Detaliile nu încap în cadrul unei scrisori, vi le voi povesti toate, cînd ne vom întîlni. Sînt copleşit de atîtea impresiuni nouă şi plăcute, de nu le pot încă aranja pentru scrisori.

În chestiunea în care mă întrebă mama stau bine, pînă nu mă reîntorc la Braşov însă, n-am să fac nici un demers. Sînt unele chiţibuşuri cari nu se pot confia hîrtiei. Eu, din parte-mi, n-am nici un motiv să accelerez. M-aţi deobliga însă, dacă mi-aţi comunica vreun eventual traci mai recent.

Tot astăzi am să-i scriu şi lui Virgil în chestiunea concediu-lui meu şi altele încă.

Apropos! N-a venit de la Sibiu de la „Albina“ nici o provocare pentru prelungirea cambiului? La caz că a venit, vă rog trimiteţi-mi-o imediat, cît şi un schimb de 30 coroane, ca să-l subscriu şi să trimit prelungirea. Eu mi-am pierdut însemnările.

Chitanța nu v-o mai trimit, fiindcă așa cred, ați putut ridica paralele și fără subscrierea mea autentică. Toate paralele vă stau la dispoziție, eu am aici ce-mi trebuie.

Vă sărut și îmbrățișez cu dor al vostru

Valer

Cu sănătatea îmi merge minunat. Zilnic iau băi în Prut. Mănînc bine, beau bine și dorm de minune.

Arhiva familiei.

---

¹ George Popovici.

86. GEORGE CHELARIU

Brașov, 29 august 1897

Frate Valeriu!

Pe mulți ne-a surprins modul cum s-a proces față de cererea ta¹. Chestiunea s-a petrecut la Eforie cam în modul următor. Directorul a recomandat petiția pe motiv că deoarece Pilția² se consideră ieșit din corpul profesoral, acesta numai cu tine ar mai fi complet, adică, ar avea numărul minimal recerut prin lege. Cu toate acestea, domnii din Eforie n-au voit să-ți deie concediu, zicînd că bugetul școlii e prea încărcat și nu pot plăti diferența de salariu, ce ar rezulta din suplinirea catedrei; — curată comedie, ca și cum n-ar trebui să-ți plătească întreg salariul, dacă te-ai reîntoarce! — apoi au mai aflat că Pilția nu e pensionat ci numai concediat și astfel în anul viitor va mai figura între profesorii definitivi, deci nu e lipsă imperativă de tine. Se înțelege că Virgil n-a fost de față cînd s-a pertractat afacerea ta. Venind la rînd suplinirea catedrelor vacante, directorul³ spre orientare a întrebat, cum s-a hotărît cu tine. I s-a spus că nu ți se dă concediu ci ești invitat ca cu 1 septembrie să-ți ocupi catedra. Lucrul acesta voiau ca să-l facă brevi manu⁴, fără să mai întrebe consistoriu. Abia după ce le-a spus directorul că asupra cererilor de concediu pe un timp așa de lung numai consistoriul e chemat a

hotărî, s-au decis domnii efori a înainta petiția ta și consistoriului.

Astăzi am fost la Săniuță⁵ să mă informez în privința aceasta. Mi-a spus că deciziunea Eforiei ți-a trimis-o cu epistolă recomandată, iar cererea ta împreună cu celelalte hîrtii apartinătoare s-a înaintat ieri la consistoriu. Deci grăbește cu informațiunile ce voiești să le dai celor din Sibiu. Aice la Eforie e puțină bunăvoință pentru cauza ta, mai puțină la Săniuță, care după cum se vede conduce treburile.

Modul cum merge și se redijează „Patria“ îmi place foarte mult și-s convins că ea va fi adevărata expresie a curentului nou, a curentului național, care s-a inaugurat în Bucovina.

Complimentele tale au ajuns la destinațiunea lor, pe cît s-a putut, fiindcă domnișoara Steriu⁶ se află de vro săptămînă în călătorie și după cum am auzit, abia după vro 10 zile se va întoarce.

Petrea⁷ s-a pus în fine în mișcare, a plecat ieri la Pesta să facă cursul de gimnastică.

La noi a și început munca, mai cu seamă pentru mine. În anul acesta trebuie să fac eu planul⁸ de oare pentru toate institutele. Să le fac la 26 de inși pe plac! Îți poți închipui ce ocupațiune plăcută.

Am și uitat să-ți spun că în feriile trecute am fost și în Bucovina, dar numai vro 10 zile. Mi-a fost imposibil să te vizitez.

Te salut cu toată dragostea

Chelariu⁹

Brașov 29 aug. v. 1897

Schei, doc. nr. 30; BAFCN Ft. 510/5—8.

¹ La insistențele deputatului bucovinean George Popovici, V. Braniște a acceptat să plece în Bucovina pentru a pune bazele unui nou ziar politic al românilor de acolo. Bucovinenii i-au pus la dispoziție lui Braniște o sumă de 4.000 fl., sumă care îi era necesară pentru a-și putea plăti datoriile făcute pe vremea cît a fost ziarist și mai ales cu procesul și cu condamnarea de la „Dreptatea“. Fiind cetățean maghiar el a pretextat trecerea în Bucovina pentru a se abilita ca profesor la Universitatea din Cernăuți.

Decis să plece în Bucovina, V. Braniște a considerat oportună rămînerea în cadrul corpului profesoral din Bra-

șov. De aceea după solicitarea a două luni de concediu medical, a cerut acordarea unui concediu pe timp de un an, ca să-și continue studiile la Universitatea din Cernăuți, renunțând pentru acel an la orice salariu. *Amintiri din închisoare*, p. 321—325. Eforia nu va satisface însă cerea lui V. Braniște.

Vezi și Ioan Cocuz, *Contribuții la istoricul presei românești din Bucovina (1820—1918)*, în „Suceava...”, 1978, 5, p. 332—333;

Ioan V. Cocuz, *Activitatea lui Valeriu Braniște și a ziarului „Patria” pentru emanciparea politică a românilor din Bucovina*, în „Suceava. Anuarul Muzeului județean”, 1982, 9, p. 243—263.

² Nicolae Pilția (1848—1901). Profesor la liceul din Brașov (1878—1898). Autor de manuale școlare.

³ Virgil Onițiu.

⁴ Repede.

⁵ Secretarul Eforiei.

⁶ Fiica bancherului Constantin Steriu.

⁷ Petru Roșca. Vezi I/47.

⁸ Orarul.

⁹ G. Chelariu, profesor la Brașov, bucovinean de origine.

87. MODEST GRIGORCEA

Carapciu, 8 septembrie 1897

Stimate domnule doctor!

Am primit azi de la dr. Popovici o telegramă, unde mă roagă să convoc pe luni în 13/9 o ședință a comitetului național. Vă rog să binevoiți a publica în numărul de vineri următoarea convocare: „P. T. Domniș membri ai comitetului național sînt rugați a se întruni în conferință luni 13/9 st. n. 4 oare p. m. în localul Concordiei strada Enzenberg nr. 3. Pentru prezidiu Grigorcea“. Vă rog foarte frumos, să binevoiți a vă întilni cu mareșalul Lupul¹, și a-l întreba ori de consimțeste ca conferința să se ție în palatul țării, în care caz trebuie de schimbat în text locul².

Dr. Popovici, după telegramă, sosește vineri și pleacă luni noaptea îndărăt la Viena.

Vă salut cordial

Grigorcea

Caraciu 8/9 1897

Probabil vin eu vineri la Cernăuți și vă voi vizita.

BAR, ms. nr. 88820; BAFCN Ft. 397/256—257.

---

¹ Iancu Lupul. Om politic bucovinean. Mareșal al țării, deputat în senatul imperial, președinte al clubului deputaților români din senatul imperial, președinte al Comitetului partidului național din Bucovina.

² Convocarea pentru conferința, care se va ține în Palatul Țării, a apărut în „Patria”, nr. 26, din 29 august/10 septembrie 1897. Comitetul întrunit a votat următoarea rezoluție: „Comitetul partidului național român în deplin acord cu atitudinea politică și procedarea deputaților clubului român din senatul imperial aprobă solidaritatea deputaților români cu majoritatea parlamentară a senatului imperial [autonomistă]... Îndeosebi comitetul partidului național român ține mult ca administrațiunea în țară [...] să fie condusă în direcțiune națională și autonomistă”. „Patria”, nr. 28, din 3/15 septembrie 1897.

88. PARTENIE COSMA

Sibiu, 18 septembrie 1897

„ALBINA“

Institut de credit și de economii

Mult simtate domnule profesor!

La telegrama și la epistola dumitale din Cernăuți vin a răspunde următoarele:

În momentul în care am primit telegrama dumitale am mers la referent, carele însă era ocupat cu examenul de primire la pedagogie, și o am lăsat la el pe masă, iar mai târziu întilnindu-l, l-am rugat și verbal să nu refereze cauza pînă cînd nu va sosi recursul dumitale. El mi-a răspuns că cauza este foarte urgentă, fiindcă anul școlar s-a început și chiar pentru studiul limbii maghiare are consistoriul neplăceri cu guvernul, care a și admonestat gimnaziul din acel motiv; consisto-

riul a raportat că acum studiul este prevăzut prin cea mai bună putere — prin dumneata, și primind dumneata concediu pe un an, lucrul și neplăcerile cu guvernul iară se sporesc. Cu toate acestea, dacă va putea, va aștepta sosirea recursului.

Ieri am primit epistola dumitale. Ocupat cu lucruri urgente n-am putut merge ieri la consistoriu. Azi însă m-am dus iarăși la referent să întreb dacă a sosit recursul sau ba?

Răspunsul primit a fost că recursul n-a sosit, cauza însă, ca foarte urgentă s-a pertractat deja joi sub prezidiul vicariului, carele avea să plece încă joi seara la Brașov, și că s-a aprobat concluzul eforiei, pentru că eforia a lucrat corect când n-a dat concediu de un an la un profesor carele spune din capul locului, că nu pentru aceea cere concediu ca să se perfecționeze pentru postul ce-l ocupă la gimnaziu, ci pentru ca prin acel concediu să i se creeze posibilitatea de a părăsi gimnaziul pentru totdeauna, iar postul chiar pentru lupta cu guvernul nu poate rămînea fără titular cum se cade.

Aici deci — durere — nu se mai poate ajuta în cauza dumitale.

Regret că lucrul stă așa, încît eu, carele și de altmintrea la consistor nici vot, nici influență nu am, nu pot să-l alterez.

De altmintrea te rog să primești asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Partenie

Schei, doc. nr. 36: BAFCN Ft. 510/29—30.

89. ZAHARIA VORONCA

Mihalcea, 1/13 octombrie 1897

Prea stimată domnule doctor!

Ținînd cont de dorința domnului prezident al Concordiei¹ de a trimite epistola domniei sale ca apel, mi-am permis a o acomoda acestei meniri².

Vi-o înmînez dar cu rugămîntea ca să binevoiți a întrebuiința sau originalul sau copia modificată în scopul știut.

Părerea mea este că ar fi la loc o simplă invitare cu nominarea scopului. Am ținut însă a mă supune convingerii manifestată prin mai mulți. Și acuma am scîrbă a mă vedea în absolută imposibilitate de a mă rezezi la Cer-

năuți să consilieze părerea domniei voastre precum și să execut personal mandatul primit. Lucrul fiind însă urgent, nu-mi rămîne decît a apela la amabilitatea dumneavoastră ca să binevoiti a-l lua sub scutul dumneavoastră punîndu-l în acțiune, cum veți crede mai potrivit, se înțelege în socoteala Concordiei pentru care domnul Bucevski³ va fi avînd o rubrică specială.

Mulțumindu-vă anterior vă rog să binevoiti a primi asigurarea deosebitei mele stime

Z. Voronca⁴

Mihalcea 1/13 octombrie 1897

Vă mai rog să păstrați scrisoarea domnului Grigorcea pînă luni căci poate să o ceară de la mine spre a face comparații.

BAR, ms. nr. 88827; BAFCN Ft. 397/271—272.

---

¹ Modest Grigorcea

² Probabil este anunțarea ședinței Comitetului Concordiei din 6/18 octombrie 1897 în localul său din strada Enzenberg, nr. 3. Ziarul „Patria” își avea sediul în același imobil.

³ Dimitrie Bucevski, redactor responsabil al „Patriei”.

⁴ Zaharia Voronca (1851—1920). Preot. Este unul din martirii telegramii de condoleanță trimisă primarului de Iași cu prilejul serbării centenarului decapitării lui Grigore Ghica. Cf. Constantin Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina*. Cernăuți, 1926, p. 263—264.

90. MARIA BRANIȘTE — MAMA

Brașov, 19 octombrie 1897

Dorite Valer și Victor!

Ți-am primit telegrama azi, cheia o am găsit și ți-o trimit cu poșta, deseară pornește; la Aronsohn¹ am trimis după socoteală și nu mi-a dat-o fiind încă nu e gata; coferu ți l-a trimis în 8 october și a zis că în 14 zile sosește la tine, mai curînd nu se poate. Ce cugetați? Ieri dimineață cînd deschid poarta de cine dau — Isac Aurel nepotu din Șialdorf [Mihăileni] cu o cutie subsuoară înaintea mea. Natural îl întreb că ce-i și cum, îmi răspunde că limba maghiară în Sibiu îi prea grea și așa i-a scris tată-so să vie la Sibiu și să-l scoa-

tă, și așa l-a espedat frate-meu cu trenu și a zis că i-a trimite ce-i trebuie, vom vedea. Eu ieri m-am dus la Virgil² și l-am înșinuat, și azi și-a făcut bietu o rugare la corpu profesoral și i-o predat-o lui Virgil, vineri e conferința și să va decide primirea lui³. A adus atestat bun de frecventare din Sibiu cu purtare bună, mă bucur, el se vede altfel băiat deștept, numai neglijat. Eu cred că dacă rămîne aici un an nu-l mai cunoaște nici mumă-sa.

Acuma sîntem 10 la masă cu Demian din Brad cu tot, sîntem de invidiat cînd ne vezi. Dar voi ce mai faceți? Carta⁴ lui Victor o am primit cu mulțămîtă. Se vede că pe acolo hîrtia de epistole e foarte scumpă. Mă bucur că veți lua prînzul și cina acasă și nici nu-i scump. Vă doresc poftă mare, la mincare și vă invidiem cu toții ce bine vă va tihni.

Noi sîntem bine, Virgil și Victoria et Valeria merg la cîntări⁵ regulat. Vă sărută asemenea Ciortea⁶ cu care am vorbit duminică la fereastră.

Doamna Nemeș a fost bolnavă rău de rinichi, acum e mai bine, a zăcut 2 săptămîni. Ai auzit de Octavia Stănescu sărmana s-a spînzurat de fereastră cu . . . pantlica albă, la înmormîntare a fost familia dar n-a plîns nime, numai micuța Sofica a plîns groaznic. Axente⁷ a ținut o cuvîntare, dar familia s-a dus în decursul cuvîntării. Alte noutăți nu avem, fără ca pensiunea mea încă nu a sosit și am și scris la Sibiu de am întrebat, că n-a sosit cumva cvita⁸ și încă nu am căpătat răspuns. Adio vă sărut. Pe la noi îi un timp admirabil, să umbli tot la înpreumblare.

Joi e tîrg, vă invităm.

Mama ta

[Adresa:] Mult stimatului domn Dr. Valeriu Braniște, profesor, Enzenberggasse Nr. 3, Bucovina, Czernovitz
Șchei, doc. nr. 32; BAFCN Ft. 510/14—18.

¹ Firmă de transport.

² Virgil Onițiu.

³ A. Isac nu apare în „Anuarul“ liceului din Brașov pe anii școlari 1896/97, 1897/98.

⁴ Carta poștală, ironie că n-a scris o scrisoare.

⁵ „Societatea de cîntări“ din Brașov.

⁶ Aurel Ciortea (1872—1929). Profesor la Brașov. După Unire a fost profesor la Academia Comercială din Cluj.

⁷ Axente Sever.

⁸ Avizul.

Brașov, 29 octombrie 1897

Frate Valer,

Am primit cu părere de bine comunicatul tău că ai sosit fără accident în noua ta patrie și asta — în era aceasta de accidente — vrea să însemne ceva. Sper că te-ai afla tot așa bine ca și între noi.

Dar la obiect.

Mîine îți voi expedia de aici înștiințarea că nu ți s-a dat concediu și că ești invitat a-ți ocupa postul pe 15 octombrie vechi a.c. În hîrtia mea oficială ce îți voi da, îți voi comunica din parte-mi și motivul principal, care este: chestiunea financiară din partea Eforiei. Am vorbit în Eforie din acest incident și am comunicat (ca informație privată) că ție nu ți-e de banii aceia ce ți-ar compete, ci ți-e de concediu, ca să ai mîină liberă a te putea eventual întoarce aici la anul fără concurs, căci din nou la nici un caz nu ai mai concura, iar azi nu poți prevedea dacă va fi necesar sau nu ca să mai rămii în Bucovina. La aceasta au declarat în frunte cu președintele Voina¹ că-ți vor da din „toată inima“ concediul cerut, dacă abtast de partea bănească, căci și lor le-ar conveni să nu te piardă.

A rămas deci pe baza conțelegerii mele luate cu Voina, ca eu în hîrtia ce-ți voi adresa de la Direcțiune să relevez ca informație că motivul deciziv al denegării concediului a fost considerație bănească. Tu la această hîrtie, mîneacă din această informație, să răspunzi prin o nouă petițiune către Eforie, ca să-ți deie concediu abzicănd tu de emolumentele (sic) tale de profesor pe timpul concediului tău. În cazul acesta concediul ți se va da sigur și chestiunea e aranjată; ceea ce este și dorința mea, căci la din contră numai buclucuri și neplăceri o să am. Te rog deci din considerație la mine, fă cum ți-am scris azi și dă-i în . . . , știi tu vorba lui Ghiță, bietul, cînd cu roata a mare!

Acum o altă chestiune!

Vreau să te rog poate îmi poți interveni la aranjarea deplorabilei mele situațiuni financiare, care îmi face atîtea griji și gînduri, încît, în sfîrșit tu nici din experienț nu știi ce va să zică asta. Vorba e că așa cum sînt acum, ajung la ruin material și moral.

Îți spun numai atât, în ratele obligate lunare pe care trebuie să le plătesc la prima fiecărei luni fac ca minim 75, de regulă 82—85 florini, iar cu restul de 50 florini ce îmi rămîne nu pot să mă susțin și să îmi provăd casa cu cele trebuincioase, așa încît de fapt închei lună de lună cu un nou deficit de 20—30—40 florini. Mai tare să mă restrîng nu pot, ai văzut cum trăiesc cînd ai fost aci. Toate-s în zadar, în loc să mă descurc, mă încurec tot mai rău.

Alt refugiu nu am decît să te rog pe tine să-mi vii în ajutor și să-mi asiguri barăm în această privință liniștea sufletească.

Mi-am consemnat toate datoriile pendente și acestea în momentul de față fac nici mai mult nici mai puțin decît florini 1444 (e ușor de ținut minte e cifra anului luptei de la Varna). Asta e starea actuală, care neapărat are să se urce cu cel puțin 60 florini, căci ne lipsesc unele mobile (în locul celor a lui Alexius), pe cari neapărat trebuie să ni le procurăm, așa încît în sumă rotundă îmi trebuie ca minim 1500 florini, pentru convertirea tuturor datoriilor mele, ceea ce trebuie să fac neapărat, căci dacă nu, mulțimea ratelor lunare îmi face traiul imposibil și îmi sporește datoriile zi de zi în loc să mi le scadă.

Acum e vorba și cum să-mi procur 1500 florini? Nu am pe nimeni, afară de tine, la care m-aș putea adresa pentru ajutor. Iar ajutor îmi trebuie neapărat, căci numai cu un împrumut avantajos mi-aș putea ajunge scopul, iar dacă aș lua de la vro bancă (las' că probabil nici nu aș căpăta atîția bani) m-ar omorî interesele prea mari. Eu numai așa mă văd salvat din această situație infectă, dacă mi se dă puțința a căpăta suma de sus așa să plătesc pe lună 20 florini, așadar pe an 240 florini cu totul înapoi, an de an pînă s-ar depura (sic) toată datoria cu eventualele ei mici interese cu tot. Altfel nu m-am ajutorat deloc cu banii, căci fiind ratele mai mari, peste un an trebuie să ajung neapărat acolo să încep a face iarăși datorii. Dar plătind cîte 20 florini pe lună regulat, sper a putea exista cinstit cu salariul ce-mi rămîne și în același timp în circa 7 ani, dacă oi mai trăi pînă atunci, să mă văd plătit de împrumutul întreg.

Asta e chestiunea. Pentru asta te rog pe tine, avînd ultima nădejde în dragostea ta către mine și în aceea că îți va fi cu puțință a-mi exopera de undeva de acolo banii ce îmi trebuie sub condițiile ușoare indicate de mine. Că ratele le-aș

plăti fără greș, regulat la fiecare 1 st. v., cred că poți fi mai mult decît sigur.

Am spus tot ce am avut. Știu că e de prisos să mai insist, căci dacă numai se poate, tu-mi vei satisface rugării.

Aș voi numai ca — în caz că se va putea — să-mi aranjezi lucrul pînă la sfîrșitul acestei luni, căci cu 1 noiembrie să încep ratele datoriei mele de 700 florini, contrase la Eforie cînd cu cununia mea și atunci mi se și subtrag interesele înainte pe 1/2 de an, iar eu aș vrea să previn aceasta, căci mai tîrziu aș produce numai încurcături.

Aștept cu multă neliniște răspunsul tău. Te sărut cu drag

al tău sincer
Virgil

Brașov, în 29 septembrie / 11 octombrie 1897
Te salută Victoria! Salutăm ambii pe Victor!
B.J. Brașov, doc. nr. 2917.

---

¹ Vasile Voina, Protopop, militant național.

92. IOAN ȚURCAN

Vatra Dornei, noiembrie 1897

Satisfăcîndu-vă dorința, exprimată la Vatra Dornei, vă trimit aici anexate:

Fotografia mea, făcută la Viena cu prilejul preluării păstoririi mele la biserica Sfîntul Iovan, păstorire ce mi-a fost încredințată de înalt prea sfinția sa Mitropolitul, și o schiță publicată în „Czernoviczer Zeitung“ cu prilejul jubileului de 50 de ani a păstoririi mele din 1893, completată apoi sub formă de biografie, pentru ca să le utilizați cu eventuale completări.¹

Cu stimă
Dr. Țurcan
consilier consistorial în pens.
deputat în Camera imperială

Hochgeehrter Herr Doctor,

Entsprechend Ihrem mir in Vatra Dornei geäußerten Wunsche, übersende ich in der Anlage: meine anlässlich der mir vom hochw. Metropolit übertragenen Seelsorge bei der orth. serbischen Pfarrkirche zum heiligen Iowan in Wien aufgenommene Photographie, wie auch eine Skizze der aus Anlaß meines im Jahre 1893 gefeierten 50jährigen Jubiläums in der Czer. Zeitung publicirten, später etwas ergänzten Biographie zur beliebigen Benützung und eventuellen weiteren Ergänzung.

Hochachtungsvoll

Dr. Zurkan
Kirchenrath a. d.
und Reichsrathabgeordneter

BAR, ms. nr. 88828; BAFCN Ft. 397/2733—274.

---

¹ În „Patria“, nr. 68, din 7/19 decembrie 1897 a apărut editorialul: *Octogenarul dr. Ioan Turcan*.

93. IANCU FLONDOR

Cernăuți, 5 decembrie 1897

Domniei sale domnului Dr. Valeriu Branîște
profesor și publicist

Cernăuți

Domnul meu

În consonanță cu condițiunile stabilite între dumneata și domnul deputat în camera imperială Dr. George Popovici, ca delegat al dirigentei partidului național la convenirea care a avut loc între dumneavoastră doi la Brașov în 26 și 27 aprilie 1897 primești dumneata ofertul dirigentei partidului național român din Bucovina, de a înființa cu programul partidului național din Bucovina la Cernăuți în locul „Gazetei Bucovinei“ un organ național, care are să apară cel puțin de 3 ori pe săptămână și a-l conduce ca șef în decurs de un an și anume începînd cu 1-ma iulie 1897, pînă inclusive 30 iunie 1898 st. v.

Dirigența partidului național se obligă în schimbul acestei lucrări să-ți asigure o remunerațiune de 2.000 fl. v[alută] a[us-triacă] pentru lucrarea dumitale în răstimpul de l-ma iulie 1897 pînă la 30 iunie 1898 st. v. și a-ți pune totodată la dispozițiune cu intrarea în vigoare a acestui angajament suma de 4.000 fl. v. a. pentru aranjarea afacerilor dumitale private, nainte de a păși pe pămîntul Bucovinei.

Dacă după împlinirea anului (30 iunie 1898) nu vei putea intra în angajament definitiv cu dirigența partidului, fie că dumneata nu te simți destoinic de a continua lucrarea, fie că dirigența nu este dispusă de a prelungi resp[ectiv] reînnoi angajamentul, dumneata te obligi a da la mîna dirigenței resp[ectiv] la mîna delegatului numit de dirigență o obligațiune despre 3.000 fl. v. a., care îi datorești dirigenței și a căror neplătire are să urmeze în modalitățile stabilite la timpul său prin comună înțelegere sau în bani gata în decurs de un an, sau în lucrări pentru foaie în decurs de cinci ani.

Iar dacă după expirarea anului de angajament se va reînnoi prin înțelegere comună angajamentul definitiv între dirigență și dumneata — ieși dumneata din orice obligament în privința replătirii banilor primiți.

Dirigența partidului național îți asigură pe baza programului partidului național și a concluzelor luate și ce se vor lua în privința atitudinii politice ce vor urma românii din Bucovina, deplină independență morală în conducerea foii. Nu ai nici un deobligament deosebit față de nici o persoană specială și nici un angajament în afaceri particulare.

Singura stea conducătoare a conduitei dumitale politice are să fie bineînțelesul interes al românilor din Bucovina, după cum este conceput în programul național și detaliat în singuraticele concluze ale partidului național și ale dirigenței sale.

La caz că între dirigența partidului și dumneata, ca conducător al organului partidului național s-ar ivi neînțelegeri în privința politică, care nu se pot aplana prin înțelegere comună, ești dumneata constrîns a trage consecințele.

Suma de 1.973 fl. v. a., care ai primit-o de la domnul dr. George Popovici, în calitate de delegat al dirigenței și anume o mie fl. v. a. pe cale telegrafică în Brașov la 27 iunie 1897 și nouă sute șaptezeci și trei (973) fl. v. a. prin filiala „Albinei“ la Brașov în 29 iunie 1897, o întregesc eu din încredințarea dirigenței partidului național la 4.000 fl. v. a., conform stipulațiunilor de mai sus, solvîndu-ți în ziua semnării acestei scrisori suma de două mii două zeci și șapte (2.027) fl. v. a.

În fine, consimt cu dorința dumitale ca afacerea aceasta, în urma naturii sale delicate să rămână în cerc cît se poate de strîns cunoscută, comunicîndu-se numai acelor bărbați ai partidului, care în interesul cauzei trebuie necesarmente să aibă cunoștință despre modul cum s-a efectuit între dirigența partidului național român din Bucovina și dumneata angajamentul de a înființa și conduce organul partidului național român din Bucovina.

Primiți, vă rog, expresiunea deosebitei mele considerațiuni.

Al dumneavoastră¹
Dr. Iancu Flondor²

BĂR. ms. nr. 88815; BAFCN Ft. 397/239—242.

---

¹ Scrisoare scrisă de V. Braniște și semnată de Iancu Flondor.

² Iancu cavalier de Flondor (1865—1924). Om politic român din Bucovina, militant pentru drepturile poporului român. Membru marcant al Partidului Național creat în 1898. În 1900 cînd aripa conservatoare din Partidul național a pactat cu guvernul țării, I. Flondor a ieșit din partid. În august 1900 împreună cu G. Popovici înființează „Partidul național poporal”, avînd ca organ de presă „Deșteptarea”, redactat de Atanase Gherman. Cf. C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina 1775—1918*, Cernăuți, 1926 p. 163; Ioan V. Cocuz, *Viața politică românească din Bucovina (1900—1914)*, în „Suceava. Anuarul Muzeului Județean”, 1983, 10, p. 600. A prezidat Constituția Bucovinei în 27 octombrie 1918, ministrul Bucovinei în guvernul Brătianu (18 decembrie 1918 — 15 aprilie 1919). Vezi Constantin Loghin, *Iancu cavalier de Flondor*, 1944.

94. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 8 decembrie nou 1897

Iubite Valer,

Pe cît ai întîrziat de mult cu răspunsul dorit la scrisoarea mea de „illo tempore”¹, cu atît de mare mi-a fost părerea de bine cînd am văzut că-mi dai puțința să evadesc din necazurile aste afurisite, cărora de fapt nu le-am dat încă

niciodată importanța, pe care văd că mă silesc de azi ca să li-o dau.

Îți mulțumesc din inimă pentru intervenția ta într-adevăr deobligatoare, prin care sper a mă scoate cu totul din mocirla deficitului și a datoriilor, și-mi voi da toată silința, ca să-ți restitui cîndva, cumva, după putință aceea ce-mi jertfești azi din sărăcia ta, mie.

Doar îmi va ajuta Dumnezeu!

Că de ce n-am vorbit cu tine asupra situației mele financiare cînd ai fost tu aci. Mi-a fost s-o spun drept foarte cu greu și mai cu seamă greu îmi era în situația în care te aflai tu cu planurile tale conjugale, — îmi era că pot să te influențez în sens contrar voinții tale, eventual, dacă intervin cu astfel de chestiuni, pe cari tu evident — credeam eu — nu le poți *singur* aranja. Iar după aceea nu mi s-a dat un moment potrivit. Și apoi îmi era și jenant și prost și mă irita toată treaba.

Paralele îndată ce vor veni le vom folosi împreună cu mama așa după cum vom crede că va fi mai bine pentru aranjarea atît a necazurilor mele, cît și a celor ale mamei.

Cu poșta de ieri ți-am expediat primul exemplar ieșit la tipografie al volumului meu de Schițe și nuvele². În circulație și vînzare abia numai miine-poimîine va intra cartea. Te rog să iei notiță de ea în „Patria“, și eventual faceți-i o recenzie nu prea ostilă, dacă credeți că o merită. Cam poimîine o să expediez cîte 1 exemplar și la celelalte foi române din patrie.

Notele cerute le-am căutat imediat la toate librăriile din loc. Am găsit Krantzpolca, Pas de quatre, Pas de patineur, Lenox (!) și am dispus să ți se expedieze imediat franco (sînt plătite). Nu am aflat aici Czarina și Romana. După Romana serie lui Iacob Mureșianu profesor în Blaj, iar după La Czarina lui Gebauer, editor muzical în București. Nășica (Arsenica)³ ți-aduce aminte de promisiunea că o să vii la petrecerea de la Anul Nou a văduvelor, și te așteaptă cu dor salutîndu-te.

Noi am serbat în cerc familial (avînd din afară numai pe Ciorțea⁴ ca oaspe) ziua de 5 decembrie nou, aniversarea logodnei mele cu Victoria și am petrecut foarte bine. Ți-am expediat „eine Ciau — Karte“ din plen⁵.

Aștept paralele și lucrarea pedagogică promisă. Te sărutăm și salutăm cu drag pe tine și pe Victor cu toții și vă dorim să vă vedem.

Servus
Virgil

B.J. Brașov, doc. nr. 2918.

¹ Odinioară.

² Volumul *De toate*, alcătuit din schița și foiletoane, publicate în periodicele vremii.

³ Nășica — soția lui Arsenie Vlaicu, profesor în Brașov.

⁴ Aurel Ciortea.

⁵ Obiceiul familiei de a scrie cu prilejul unor momente deosebite cărți poștale colective.

95. VALERIU BRANIȘTE

(Către mamă)

Cernăuți, 12 decembrie 1897

Iubită mamă,

Iubită mamă, în fine ajung să scriu mult promisa epistolă. Voiam deja ieri să vă scriu, dar nu am putut căci era una din cele mai calde zile redacționale. Când se încheia foaia, primim din Viena depeșa să rezervez pagina I-a pentru Manifestul dreptei, care ne-a avansat la rangul de organ autorizat. Întregul Manifest l-am primit telegrafic, cât și raportul. Îți poți imagina ce [indescifrabil] a fost. De-abia seara la 6^{1/2} am gătat cu munca, dar și succes frumos. Cred că și vouă vă va plăcea numărul care poartă datul de astăzi.¹ După ce l-am terminat am mers cu Victor la teatru, unde s-au dat două opere: *Cavaleria rusticana* și *Pajazzo*. De-abia la 10^{1/2} s-a gătat reprezentațiunea. Am rămas încântați. Am venit apoi acasă și am dormit una bună. Azi pe la 9 ore abia am putut scociori pe Victor din pat. Acum lucrează la vorbirea sa pe care o va ține poimîine la Comersul² „Junimii“, căci și el este între cei douăzeci de oratori (!). Comersul acesta e o serbare mare, la care ia parte întreaga floare a românilor din Bucovina. Numai doamne s-au anunțat pînă acuma peste 200. Discursul festiv îl voi rosti eu, deși pînă acuma n-am ajuns

să mă pregătesc. Va fi de tot interesant căci noi toti „Juni-
menii“, bătrîni și tineri sîntem cu eșarfă treicolor pe piept.
Despre succes vă va raporta Victor³.

Vei aștepta scuze de ce n-am scris pîn-acum? Sentimen-
tu-ți fin cred că-ți va spune totul.

Prin Virgil vei primi de la mine 500—700 florini pentru
ca să-ți aranjezi afacerile cu Măcsim, Simai etc. [. . .]

Mai mult n-am putut trimite, fără de a mă deranja pe mine
și de asta mă feresc ca dr. . . de tămîie. Am avut și eu mul-
te spese de cînd am venit de la Brașov. Taxele de înscriere
la universitate pentru amîndoi, taxele la societăți etc. fac
aproape o sută florini. Am mai cumpărat lucruri pentru aran-
jamentul casei de vreo 160 florini, ne-am făcut haine de iar-
nă, lui Victor haine și manta, acum vreau să-i fac și de
salon. Au mai fost și altele: „Albina“ etc. Te vei mira ce
spesez pentru locuință. Explicărea e simplă. Stau bucuros
acasă și îmi place să fiu bine aranjat. [. . .]

Victor se poartă foarte bine. E solid și serios. Aproape
seară de seară e la teatru, de unde vine direct acasă. Eu
merg mai rar, deși avem 2 locuri libere. Victor nu se poate
sătura. *Die verkaufte Braut* de Smetana a văzut-o pînă acum
de vreo 6 ori și tot nu s-a săturat. La redacție am mare
ajutor cu el, mai ales cînd sînt absent îi pot încrede toate. [. . .]

După multe încercări, fără succes, mi-a succes în fine să
fac cunoștința fratelui lui Chelariu, catihet profesor la Ră-
dăuți. Am fost de trei ori la Rădăuți și nici o dată n-am putut
da față cu dînsul. Azi sînt 2 săptămîni în fine, venind de la
Volovăț, unde am fost invitat la jubileul unei societăți să
rostesc discursul ocazional⁴, am dat de părintele Chelariu și
am stat la dînsul la cină. E tot atît de drăgălaș ca și George.
Aceeși privire dulce, aceeași vorbă și seamănă foarte mult,
deși catihetul poartă barbă. Are o soție foarte gentilă și 3
copii: un băiat în octava, o fetiță mărișoară care cîntă de tot
bine la pian și o copilă mică de 4—5 ani, păr blond și ochi
bruni, să o sugi cu ochii. E de tot drăguță, cîntă din gură
Mîndruliță de la munte și sora mai mare o acompaniază la
pian. Familia întregă mi-a făcut impresia unui idil familial.
Toți îl iubesc mult pe George, copilă cea mică mi-a zis că
vine la Brașov cu mine, cînd mă duc, ca să-l vadă pe George.
Rog pe Valerica să-i spună la cîntări fratelui Chelariu salu-
tări cordiale de la mine și familia fratelui său și îndeosebi
de la cea mai mică nepoțică a lui, pe care am să i-o aduc cînd
vin la Brașov. Copilă mi-a spus că poate veni, fiindcă are

acum *manta* și *muf*⁵ și *mănuși* nouă. Mi-a părut foarte rău când a trebuit să părăsesc acest cerc al iubirii.

Astăzi am primit scrisoarea lui Virgil din 8 l.c. De-abia peste o săptămână voi putea aduce ceva despre schițele lui în „Patria“, avînd grozav de mult material îmbulzit. L-aș ruga să-mi trimită vreo coală de corectură, din „Epistula ad“ sau altă schiță⁶, căci aș reproduce în foisoară și mi-e pagubă să rup broșura. Să-mi trimită și 10—20 ex. în comisiune, că i le vînd cu plăcere. Și dacă îmi trimite 2 exemplare gratuite, pentru cabinetele de lectură, face o faptă bună.

Pare-mi-se că i-am scris și lui despre asta.

Tătăișei îi trimit vorba că îi sărut mîna și că veneam desigur la petrecerea văduvelor, dacă mă onorau la timp cu o invitare și cu deosebita cinste de aranjier exterior. Eu sînt învățat acum tot cu domnia mari și nu pot veni ca simplu muritor la bal.

Salut toate doamnele care se interesează de mine. Salut prietenii și sărut pe ai noștri toți.

Eu sînt sănătos și bine.

Te sărut

al vostru iubitor
Valer

Arhiva familiei.

---

¹ „Patria“, nr. 65, din 30 noiembrie/12 decembrie 1897. *Manifest* „Cluburile parlamentare unite pe baza principiilor autonomiste, care alcătuiesc majoritatea casei deputaților și anume: Clubul deputaților boemi, Grupul marilor proprietari conservatori boemi, Centrul, Clubul polon. Clubul român, Uniunea creștină-socială slavă și Clubul partidului catolic popular... În consecvență vor lupta solidar și în viitor pentru recunoașterea drepturilor istorice politice și a autonomiilor regatelor și țărilor austriene, pentru justa ducere în deplinirea egalei îndreptățiri a tuturor națiunilor din Imperiu“. Au fost prezenți Iancu Lupul și G. Popovici.

În prim-articolul din „Patria“, nr. 66, din 3/15 decembrie 1897, scris de V. Branîște, se aprecia că: „Precis, serios și demn este manifestul partidelor Dreptei ... Poporul român din Bucovina aderează pe deplin politicii urmată de Clubul român și a primit cu viuă satisfacțiune actul de solidaritate, săvîrșit prin manifestul ...“ publicat.

² Ceremonia de inițiere a noilor membri în organizație.

³ *Comersul festiv al societății academice „Junimea“*, în „Patria“, nr. 67, din 6/17 decembrie 1897. Ceremonia a avut loc în 14 decembrie 1897 cu prilejul împlinirii a 20

de ani de existență a Societății, al cărei prim președinte a fost Dimitrie Onciul. Vezi pentru Societate, Alecu Popovici, *Societatea academică „Junimea”, în Românii din Bucovina*, Cernăuți, 1906, p. 115—119.

Discursul festiv a fost rostit de V. Braniște, Victor numărându-se și el printre vorbitori. Vezi considerațiile lui V. Braniște despre importanța Comerșului în „Patria”, nr. 69, din 10/22 decembrie 1897.

⁴ Valeriu Braniște, *De la Volovăț*, în Foișoara „Patriei”, nr. 60, din 19 noiembrie/1 decembrie 1897.

⁵ Manșon.

⁶ Vezi *Dintr-o carte din anul 1999*, schiță profetică de Virgil Onițiu, în Idem, nr. 75, din 24 decembrie/5 ianuarie 1898.

96. VALERIU BRANIȘTE ȘI TINERI BUCOVINENI

(Reginei Elisabeta a României)

Cernăuți, 27 ianuarie 1898

[TELEGRAMĂ TRANSITATĂ]

Majestății Sale Carmen Sylva

București

Fericiți în societatea distinsei noastre artiste Agatha Bârsescu¹, plini de admirațiuni pentru „Mărioara”², care a trecut cu strălucit succes pe scena noastră, aducem cele mai profunde omagii poetei regine. Trăiască geniul Carmen Sylvei, care a vărsat de pe scena cernăuțeană mândrii în sufletele românești.

Dr. Braniște

Alexandru Grigorcea, Burduhos Bocancea, Victor Braniște, Aritonovici, Teliman, Lacman, Panatasi, Nistor, Percel, Ștefanelli, Timpan, Rotiș Dure, Tarnovschî.

BAR, ms. nr. 135719; BAFCN Ft. 397/385.

---

¹ Turneul Agathe Bârsescu a fost recenzat de V. Braniște sub semnătura b-a-z, în „Patria”, nr. 79—82, din 9/21 ianuarie — 16/28 ianuarie 1898. Agatha Bârsescu (1864—1957). Actriță română de renume mondial.

² Drama poetei-regine Elisabeta Mărioara — tradusă în versuri românești de H. G. Lecca s-a publicat în nr. 83, din 18/30 ianuarie 1898 — nr. 99, din 25 februarie/9 martie 1898 ai „Patriei”.

97. MODEST GRIGORCEA

Cernăuți, 3 februarie n. 1898

Redacțiunea Ziarului
„PATRIA“

Dsale domnului
Dr. Valeriu Braniște

loco

Domnul meu,

În legătură cu scrisoarea dumată de datul adresată mie adeveresc că primesc toate dispozițiunile acelei scrisori, cu singura modifi cațiune, că suma subvențiunei anuale face 3000 fl. (trei mii fl. v[alută] a[ustriacă]), care îi vei primi în 12 rate anticipative lunare.

Conținutul acestei scrisori se privește în interesul cauzei confidențial¹.

Primiți, vă rog expresiunea deosebitei mele stime, al dumneavoastră

Modest Grigorcea

BAR, ms. nr. 88819; BAFCN Ft. 397/250.

---

¹ Scrisoarea redactată și scrisă de V. Braniște, dar semnată de Grigorcea.

98. AGATHA BĂRSESCU

Viena, 26 februarie 1898
Hotel Kummer

Iubite profesor,

Acum m-am liniștit puțin, adică mă pot întreba cu sînge rece: pentru ce ai procedat astfel, ce te-a putut îndemna să procedezi față de mine așa ... aș putea zice de lipsit de creștere?, după prietenia pe care ți-am dovedit-o, tu nu găsești de cuvîntă nici să-mi spui adio!!

Tu știai prea bine că eu *trebuie* să plec și tu nu binevoiești să te arăți!

Acum a trecut!!! Eu nu-ți port supărare, din contră îți sînt recunoscătoare din toată inima pentru toată frumusețea și bunătatea pe care mi le-ai dovedit, eu mai am o singură dorință, și cu ajutorul lui Dumnezeu voi aduce-o și aceasta la bun sfîrșit!!

M-aș bucura foarte mult dacă aș primi cîteva cuvinte le la tine, ce mă privește pe mine, eu îmi voi aminti de tine mereu cu prietenie cordială.

Cu cele mai calde salutări

Agatha Bârsescu

Lieber Professor!

Jetzt bin ich etwas zu Ruhe gekommen, das heißt, ich kann mich mit ruhigem kaltem Blute fragen: Warum Du eigentlich so gehandelt hast, was Dich bewegen konnte, so... ja ich möchte sagen ungezogen mir vis à vis zu handeln? — Nach so viel Freundschaft, was ich Dir bewiesen habe, findest Du es nicht einmal der Mühe wert, mir „Adieu“ zu sagen!!

Du wußtest ja genau daß ich abreisen *mußte*, und Du läß Dich nicht blicken!

Es ist vorbei!!! Ich zürne Dir nicht, im Gegentheil, bin Dir von Herzen *dankbar* für alles Gute und Schöne, was Du mir erwiesen; ich habe nur noch *den* innigen Wunsch und mit Gottes Hilfe werde ich *bald alles* in Ordnung bringen!!

Es würde mich sehr freuen, einige Worte von Dir zu bekommen. Was mich betrifft, so werde ich Deiner stets in herzlicher inniger Freundschaft gedenken!!

Mit den herzlichsten Grüßen

Agathe Barsescu

ASCN 900 V/28.

99. AGATHA BÂRSESCU

Viena, 6 martie 1898

Dragă frățioare!

Am primit scrisoarea ta și-am avut mare bucurie — îți iert toate păcatele!!

Noutatea că ai să vii la Viena mi-a făcut cea mai vie plăcere. Te aștept cît se poate de curînd.

Eu plec mâine la Darmstadt și Gera și pe la 22 martie sînt iară la Viena, la 27 sau 28 începe Festspiel¹ la Reinhardt-theater.

Scriu în mare grabă. Arată la toți te rog. Mii și mii de complimente și îmbrățișări frățești!

A ta ca soră

Agatha

[Adresa:] Herrn Prof. Dr. Braniște, Redacția „Patria“,
Cernowitz, Bucovina

BCS. ms. nr. 230049; BAFCN Ft. 429/731—732.

---

¹ Spectacol festiv.

100. VALERIU BRANIȘTE

(Membrilor din conducerea Partidului național român)

Cernăuți, 11 aprilie n. 1898

Domnul meu,

Din însărcinarea dirigenței partidului național vă transmit următorul proiect de organizare spre studiere¹.

Acest proiect este rezultatul votului unanim al comisiei de 5 (Baron E. Styrcea, Myron M. Călinescu, Dr. G. Popovici, Dr. I. Flondor și Z. Voronca) emise de comitetul național.

Vă rugăm să studiați cu de-amănuntul proiectul, care va forma baza discuțiunii la proxima ședință a comitetului, care va fi în curînd convocată, ca să se poată finaliza cu succes bun această cestie ardentă².

Cernăuți, 11 aprilie n.

Dr. Valeriu Braniște³

BAR, ms. nr. 88813; BAFCN Ft. 397/233.

---

¹ Vezi Proiectul de organizare al Partidului Național Român din Bucovina pe baza legii de întruniri. Cf. BAR, Arh. Valeriu Braniște, I act I Bucovina; BAFCN Ft. 390/1—10.

² Ședința Comitetului național s-a ținut în 19/31 mai sub președinția lui Modest Grigorcea. Acesta comunică ter-

minarea studierii proiectului de organizare al partidului. După primirea demisiei lui Victor Styrcea, din motive de sănătate, s-a decis alegerea unui alt președinte și completarea provizorie a comitetului cu 5 membri, pînă în toamna aceluiași an, cînd se va constitui un nou comitet, concomitent cu pregătirile pentru alegerile pentru dieta țării. Președinte a fost desemnat Iancu Lupul, vicepreședinți: Modest Grigorcea și Iancu Flondor, secretar Nicu Blîndu, membri: Eugen Styrcea, Nicu Mustatza, Iancu Volcinschi. Cf. „Patria”, nr. 133, din 24 mai/5 iunie 1898.

³ Redactarea și semnarea acestei adrese de către V. Braniște a fost un act politic care a „îndreptățit” guvernul țării să pornească prigoana împotriva lui, deoarece el nefiind cetățean austriac nu avea voie să activeze pe plan politic.

101. PETRU BARBU

Caransebeș, 5/17 mai 1898

Stimate amice!

Deși nu ți-am scris și nu mi-ai scris de un veac, totuși te țin în evidență prin alții și mă bucur că aud de tine tot lucruri bune.

Nici acuma nu te moleștam cu știrile mele — știu că ești destul de ocupat — dacă nu se acăța de mine una din vechile mele cunoștințe din Bucovina. Am primit adevărat din Bucovina o epistolă anonimă, o epistolă care scormonind în trecutul meu m-a atins cam neplăcut. Am tot gîndit cum să mă revanșez și am aflat că numai așa, dacă în „Patria” s-ar publica aste două versuri, ce își au rostul lor. Dară te rog, ca nici în glumă să nu spui cumva cuiva că le ai de la mine.

— — — — —

Pe aici lume moartă. Ziua de 3/15 ne face mari necazuri. A pus naiba pe doi teologi să pună într-un arbore din mijlocul [Caran]sebeșului în noaptea de 3/15 mai un tricolor românesc foarte frumos cu inscripția: „Deșteaptă-te Române”. Prin jandarmi s-au aflat de la jidanul care a vîndut pînza, făptui-

torii și nu știu acum cum să-i scoatem din belea. Perchezițiile etc. nu se finesc, căci vezi Doamne se prăpădește globul...

Mi-i teamă să nu o pățească institutul.¹ De nu se va scrie prin foi, te voi înștiința de sfârșit.

Caransebeș 5/17 mai 98

Al tău credincios
Barbu

Griji, ca noutatea asta să nu trădeze proveniența versurilor!

BCS, ms. nr. 23215; BAFCN Ft. 429/1045—1046.

---

¹ Institutul pedagogic.

102. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 17/29 mai 1898

Direcțiunea școalelor medii române
gr. or. Brașov

Iubite Valer,

Știi că pentru mine acesta e sezonul de muncă, nu te mira deci prea tare dacă nu-ți scriu. Apoi azi munca la școală trebuie să fie și mai intețită ca altădată, plus că sufletul omului stă sub presiunea gravă a situației create din afară acestor școale, la cari lucrez. Situația generală o cunoști din ziare. Îți dau în fuga condeiului detaiurile locale. Divizia între cetate și „Șchei“ nealterat cea veche — „Oarba neunire“ a lui Mureșianu. Delegațiunile nu funcționează fiindcă cetățenii nu vor să participe; consistorul a provocat ambele sinoade parohiale (Cetate plus Șchei) ca fiecare separat să se declare în chestia alternativei puse de ministru: de-a cere ajutor bănesc de la el sau de a se închide școalele. S-au convocat două întruniri confidentiale mixte din frunțași, cetățeni și șcheeni. Cetățenii au decis în comitetul lor parohial a nu participa și s-au ținut de cuvânt — numai la a doua întrunire a riscat protopopol Baiulescu să vină (la prima s-a scuzat și el cu durere de stomac)!! Între cetățeni numai Nemeș¹, Damian², Petrescu³, Blaga⁴ și Chelariu⁵ au venit.

Situația era gravă. Oamenii stăteau sub impresia și presia hîrtiei Consistoriale, care le-a pus în vedere aut-ul de sus: sau să ceară ajutor de la ministru sau să fie pregătiți la închiderea școalelor. Astfel toți se înclinau la părerea că ajutorul trebuie primit cu cererea de garanții, se înțelege. Am avut fericirea de a fi putut face ca oamenii să abandoneze această nenorocită intenție. Le-am arătat cu citate din legea din 1883 că ministrul, adică legea de față, cu amenințarea sa că dacă vrea să ne omoare călcînd legea tot o face, dar noi nu-i permis să sancționăm călcarea lui de lege, că ochii românilor sînt ațintiți asupra noastră, iar noi nu-i permis să extradăm volniciei guvernului acest focar de cultură fără de a jertfi totul pentru el. În sfîrșit am spus și arătat multe și conferința a avut de rezultat că s-a decis cu *unanimitate* ca biserica Sf. Nicolae să pună la dispoziție din venitele sale ordinare întreg bugetul școlar anual în sumă de florini 40.000 și a declara deci că nu are nevoie de ajutor. Actul acela frumos m-a umplut de bucurie și acum așteptăm fără teamă cele viitoare⁶.

Azi la 10 oare vor fi sinoadele parohiale, — am înțeles că concluzele ce le vor aduce cei din Cetate [Biserica Sf. Adormiri] consună în *principiu* cu cele ce am stabilit noi în cele două conferențe — pentru sinodul Sf. Nicolae. În numărul de marți al „Telegrafului Român”⁴⁷ va apărea decisul sinodului de la Sfîntul Nicolae, îți atrag atenția să-l citești.

Sîntem de altfel cu toții bine. Joi am primit depeșa ta la ziua natală a mamei. Am petrecut bine cu toții împreună.

De azi într-una sîntem la Hațeg la adunarea pentru fond de teatru român. Nu vîi și tu??

Îți alătur aci fără comentariu din parte-mi scrisoarea ultimă ce mi-a trimis nefericitul de Șchiopul. Acum cred că-l poți ajuta, vei cîștiga în el o putere excelentă pentru „Patria”.

Te salutăm și sărutăm cu toții al tău

Virgil

Salutări lui Victor.

Oricum te-ai hotărî în chestia lui Șchiopul, te rog scric-tu direct, cît de curînd, ca să fie bietul om liniștit (adresa Iosif Șchiopul, Nürnberg, *Zellengefängniss*).

Idem

B. J. Brașov, doc. nr. 2920.

¹ Petru Nemeș, notar public în Brașov.

² Simeon Damian, avocat în Brașov.

³ Nicolae Petrescu.

⁴ Iosif Blaga.

⁵ George Chelariu.

⁶ În anul 1898 școlile române din Brașov s-au aflat într-un mare pericol. Ministrul de Culte și Instrucțiune Publică a intenționat închiderea lor, pe considerentul că primeau ajutoare bănești de la guvernul român, ceea ce era contrar dispozițiilor legii școlare din 1883. La adoptarea acestei poziții a ministrului a contribuit într-o mare măsură și regretabilul discurs rostit de D. A. Sturdza în sala Orfeu la 25 septembrie 7 octombrie 1894, când pentru a lovi în guvernul conservator a făcut publice sumele de bani cu care guvernul ajutase școlile române din Transilvania.

La 18 aprilie 1898 ministrul Wlassics printr-o adresă îi aducea la cunoștință mitropolitului Miron Romanul că în pofida legii din 1883 școlile din Brașov primeau în continuare ajutoare din partea guvernului român și în consecință măsura ce se impunea a fi luată era închiderea lor. Soluția aceasta nu se aplica numai în cazul că, pentru susținerea lor, școlile române vor solicita ajutor bănesc de la guvern. Cf. *Cestiunea școalelor române din Brașov* (I—IX), în „Tribuna”, nr. 110, din 21 mai/2 iunie — 119, din 3/15 iunie 1898. Dar sinoadele parohiale ale bisericilor Sf. Nicolae și Sf. Adormiri din Brașov, care susțineau școlile, întrunite în 17 mai v. „au votat ficcare în unanimitate hotărârile cele mai demne, mulțămită cărora putem spune că școalele române din Brașov sînt salvate”. Idem, nr. 119, din 1898. Vezi în același număr Hotărârile sinodului Bisericii Sf. Nicolae:

¹ Școalele române centrale din Brașov, resp. Eforia lor, n-au cerut și n-au primit niciodată subvențiune de la stat sau domnitor străin, ci au primit ajutor de susținere de la biserica S-tului Nicolae din loc.

² Nici biserica S-tului Nicolae din Brașov n-a cerut și n-a primit subvențiune din afară, ci a primit numai o despăgubire pentru proprietățile ce le-a avut în România și care de la 1813 au trecut la statul român, fără însă ca printr-asta biserica să-și piardă dreptul asupra lor.

³ Bănuiala, căreia îi dă expresiunea rescriptul ministerial, că prin presupusa subvențiune școalele de aici au fost puse sub influența materială a unui stat străin, n-are nici un temei, căci statul român prin aceea că a dat, nu subvențiune, ci despăgubire bisericii S-tului Nicolae, n-a avut niciodată nici cea mai mică ingerență și influență materială ori spirituală asupra acestor școale.

⁴ Biserica Sf. Nicolae nu va cere nici nu va încasa de azi încolo pretențiunea ce o are față cu statul român, și, ca să înlătore orice bănuială, abzice deocamdată la această încasare, dar nu renunță la dreptul ei și va face pașii de lipsă sau pe cale judecătorească, sau pe cale diplomatică, spre a-și asigura acea despăgubire.

⁵ Ministrul de Culte și Instrucțiune Publică oferă ajutor din partea statului, garantînd limba de propunere și caracterul confesional al școalelor. *Susținătorii școalelor*

însă nu se află în situația materială care i-ar constrînge a petiționa după ajutor, deoarece sînt în stare a acoperi toate lipsurile școalelor din propriile mijloace...". În același ton sînt și hotărîrile Sinodului bisericii Sf. Adormiri.
7 N-a apărut în „Telegraful român“.

103. ALEXANDRU DANILEVICI

Volovăț, 26 mai/7 iunie 1898

Prea stimată domnule dr.!

Societatea cabinetului de lectură „Constantin cel Mare“ își permite a vă aduce profunda mulțumire pentru steagurile, care ați binevoit a le dona societății cu cunoscuta dumneavoastră mărinimozitate, introducîndu-vă totodată ca membru sprijinitor¹.

Volovăț, în 26 mai/7 iunie 898

Alecsandru Danilevici
președintele S[ocietății]

[Adresa:] Domniei Sale dlui Dr. Valerian Branîște în Cernăuți
Șchei, doc. nr. 38; BAFCN Ft. 510/33.

---

¹ „Patria“, nr. 133, din 24 mai/5 iunie 1898 relatează despre serbările de la Volovăț.

104. NICU BLÂNDU, MODEST GRIGORCEA

[Cernăuți, ante 4 iulie 1898]

Prea Onorate,

Domnule, binevoiti a participa la ședința comitetului Partidului național care se va ținea luni în 4 iulie 1898 la 5 oară după amiază în localul redacției jurnalului „Patria“, strada Enzenberg nr. 3.

Pentru dirigentă
Dr. Blîndu N. M. Grigorcea

Ordinea zilei.

- 1) Atitudinea partidului față de numirile recente a medicilor (primar și ordinar) la spitalul țării din partea comitetului țării.
- 2) Atitudinea partidului față de purtarea membrilor români aparținători partidului din consiliul școlar al țării.
- 3) Eventuale.¹

BAR; BAFCN Ft. 397, 211—212.

¹ Convocator semnat de comitetul provizoriu ales.

Sedința Comitetului, la care a participat și V. Braniște, s-a ținut în 4 iulie 1898 sub președinția lui Modest Grigorcea și a adus în principal următoarele hotărâri:

— s-a aprobat ținuta deputaților români în camera imperială în decursul sesiunii parlamentare prezente, unde au susținut programul național al partidului;

— s-a aprobat invitarea deputatului George Wassilco, care a protestat împotriva „abuzurilor de putere ale politicii ungare de stat, care periclitează liniștea interioară și nesocotesc relațiunile de bună vecinătate cu regatul vecin român”;

— s-a manifestat nemulțumirea față de atitudinea membrilor români în parlamentul țării în chestiunea numerilor la spitalul țării etc. Cf. „Patria”, nr. 145, din 24 iunie/6 iulie 1898.

105. GHEORGHE BALMOȘ

Vatra Dornei, 12 octombrie st. n. 1898

Prea onorate domnule redactor!

Alegerile¹ au trecut și eu tot am așteptat să văd caracterul românului, care știe să ție ori la bine ori la rău cu sfînta dreptate, însă așteptarea mea a fost zădarnică, pentru că a murit precum îmi pare dama cu numele „dreptatea!”.

Veți fi surprinși de cuvintele aceste, și totuși va dispărea toată uimirea, dacă veți ceti cele următoare, însă cu acea obiectivitate, care a o cunoaște chiar la domnia-ța, mă mîndresc. S-a constituit cu ajutorul lui Dumnezeu focarul intereselor române, comitetul național, la care a aparținea am și eu onoarea. Comitetul acesta compus din acei mai bravi români au avut toată dreptatea de a aspira la un avantaj mare, pentru că în

el se concentrează tot ce este bun și națiunii folositor, fiind bazate toate pe o solidaritate exactă. Așa socoteam că ar trebui să fie. Însă cu părere de rău trebuie să constatez că lucrurile nu merg așa, precum ar trebui să meargă, dovadă este afacerea mea.

Mult înainte de a se constitui comitetul național aveam noi cîmpulungenii multă grijă de un candidat după placul nostru, deoarece am înțeles de la fostul ablegat al Cîmpulungului, domn[ul] consilier i. r. de tribunal Toader Ștefanelli, că nici va candida la deputăție, nici va primi o alegere pe el picată. Îndată, dacă am înțeles aceasta, ne-am consultat mai mulți de ai noștri și am hotărît chiar atunci că vom candida numai pre domnul dr. George Popovici. De aici vedeți că ideea candidaturii domnului dr. George Popovici nu este o invențiune a comitetului național, ci o deciziune spontană a poporului Cîmpulungului sau mai bine zis a conducătorilor lui. Ideea odată primită, am cercetat toate mijloacele ca și să o efectuim, din care cauză am stăruit îndată a face obstacole ori și cărei alte idei, fie ea cît se poate de măgulitoare.

S-au apropiat mulți foarte mulți, cătră mine cu provocarea la candidatură, dară eu am refuzat ideea aceasta fără cea mai mică recugetare, bazîndu-mă pe cele mai înainte aduse și declarînd cu bărbăție și cu toată energia candidatura domnului dr. G. Popovici.

Constituindu-se comitetul național, mi s-au făcut și mie onoarea a fi ales în el, și la dezvoltarea ideii candidaturii în ținutul Cîmpulungului n-a fost nici într-un moment o îndoială despre candidatul național!

De aici a început lucrarea mai aprigă și rădăcinală pentru candidatul nominat și în toate adunările publice și private am lucrat cu bărbăție și de tot loial pentru el.

Deodată se răspîndește faima că ar fi candidatul nostru guvernului neplăcut și că-l va combate la alegere pe tot tere-nul, punîndu-mă pre mine fără voia și știrea mea ca contracandidat. Faimele acestea m-a iritat cumplit, pentru că, ca om pașnic văzui ce-luptă ne așteaptă și înțelegînd că ar putea fi periclitată cauza noastră națională pentru că m-am decis a vesti prin foaia noastră „Patria“ și unde numai cît ajungeam în atingere cu poporul, că „nu candidez“ nici „voi primi chiar mandatul dacă aș fi ales“⁴², începînd cu precauțiunea cea mai mare și cu bărbăție hotărîtoare a lucra pentru candidatul

nostru. Totodată am vestit această a mea deciziune și poporului care nu știe ceti, la adunarea din Cîmpulung și la cea din Dorna, precum și la diferiți particulari, insistînd cu bărbăție ca să reziste oricărei încercări contrare, fie ea pe cît se poate de măgulitoare.

Din momentul acesta a început pentru mine lupta cea mai crîncenă atît spirituală cît și morală. Guvernul căuta toate mijloacele ca să mă captiveze pentru sine și n-am avut pace zi și noapte, dar am rezistat cu ajutorul lui Dumnezeu și am învins cu desăvîrșire toate ispitele, nedepărtîndu-mă de la ideea națională pentru un moment.³

Loialitatea lucrativității mele se poate de judeca și de acolo că în comuna mea, în care mă bucur de cea mai bună conțelegere cu poporul, s-au făcut toate numai cît pentru candidatul național, știind a evita amestecul străinilor la alegerea electorilor. Cine a fost ales în Vatra-Dornei cea plină de străinism deci dară contrar ideii naționale? Opt români și un german! Cîte voturi am obținut eu la alegerea deputatului de la electorii dorneni? Nici unul!! Eu mă mîndresc că dacă aș fi șovăit de la ideea națională numai nițel, rămîneam cu bună seamă și cu mare majoritate ales. Dară nici o clipă n-am fost ileal și totuși s-au aflat naționaliști rău voitori care îmi impută o lucrare pe ascuns. Declar aici sincer „aflați-mi numai cît un individ, fie în tabăra noastră, fie în cea a contrarilor, carele ar mărturisi că am șovăit un moment de la idee, sau că aș fi agitat pentru mine măcar cu un cuvînt sau în scrisoare, sau prin persoane mijlocitoare, apoi sînt demn a fi prostituit în public de un mișel și trădător“.

Încă un moment! Eu n-am fost la alegere în Cîmpulung prezent — adecă am fost în Cîmpulung dară nu la alegere — și de la momentul acesta deduc unii de judecarea mea. Primind în 8/20 septembrie noaptea eu știre sigură despre starea cauzei noastre, am aflat, că deși nu stă ea cu totul rău, pentru că este speranță de reeșit, totuși juca numărul de trei — patru voturi — un rol mare și că ar putea periclita cauza dacă ar succede guvernului a captiva aceste voturi? Eu sînt convins că dacă aș fi fost la alegere prezent, aș fi fost ales de președinte, și în postul acesta puteam influența cu persoana mea, ca să-mi dee cîțiva alegători mie, bine cunoscuți, voturile și așa reușiam eu contra candidatului național. Îndată ce am aflat aceasta, am dat o telegramă clară și pe deplin informătoare cătră comitetul național în Cernăuți la adresa domnului dr. Blîndu, rugîndu-l ca să-mi răspundă numaidecît și să vestească de va

afla trebuință telegrama aceasta în „Patria“. Miercuri, o zi înainte de alegere, târziu seara, am primit răspunsul ca să particip la alegere și să primesc și președinția. Am pornit în scopul acesta în 22 septembrie st. n. dis dimineată, la Cîmpulung și văzînd aici presupunerea mea, care am dedus-o mai sus, stătoare, m-am decis a nu participa la alegere, am stat însă gata, că dacă va trebui votul meu spre reușita domnului Popovici, să-l depun numaidecît⁴.

Aceste sînt cam toate cele petrecute în timpul campaniei electorale.

Vei întreba, prea onorate domnuie redactor, uimit, ce voiesc eu cu panaghirica aceasta?! Nimic alta, prea stimate domnule, decît dreptate!

Să citesc în știmata „Patria!“⁵, că noi românii adunați la focarul lucrativității noastre în comitetul național proclamăm solidaritatea ca principiul cel mai înalt, că numai prin el vom ajunge ținta scopurilor naționale. Acest princip a fost și este și a mea deviză. Eu am lucrat după principiul acesta toată viața mea. Petreceți toate alegerile Bucovinei și veți afla numele meu numai cît în partea națională, veți afla și aceea că am rămas eu unul din toți alegătorii pentru candidatul național. Nu există vreun individ care mi-ar putea imputa cît de puțin șovinism. Petreceți alegerea Cîmpulungului în era „Pace“⁶ și veți afla că au fost atunci circumstările și mai grave. Dacă aș fi fost numai ceva mai laș în simțămintele și lucrativitatea națională, apoi aș fi ajuns multe folosuri măgulitoare și materiale, dară mai bine moartea decît atari folosuri cumpărate pe sîngele națiunii. Român am fost, român sînt, și ca atare voi să mor!

Dacă îi axioma comitetului român „solidaritatea“, apoi îmi revendic și eu pentru mine nițel din ea.

Lucrativitatea mea, domnule, în campania electorală trecută îi cunoscută și de domnia-ta, că ai fost prezent la unele adunări, unde te-ai convins de loialitatea mea. Și totuși au cutezat niște oameni de nimica, calomniatori infernali, a aduce prin foi influențate de cătră „Patria“ loialitatea mea la conlucrarea alegerii în suspecțiune, fără ca să mă afle „Patria“ de a pune măcar un cuvînt întru apărarea mea.

Îi acesta semnul solidarității, sau socoate comitetul național că acesta este modul de propășire loială și solidară față de un membru al său și de a-i vindeca lăura luptei drepte pentru toată fidelitatea!! Îmi pare că am devenit la solidaritate... pînă la personalitate!!

Prea onorate, domnule redactor!

Primiți șirele aceste ca de la un individ, care mult pătimește prin calumniările și batjocurile rădicate către persoana sa. Eu vă provoc la solidaritate, am lucrat fidel, deci apărați și poziția mea, că de altfel mă necesați a mă retrage cu totul din arena națională și din comitetul național, că mi-ar fi imposibil a lucra și mai departe, că alții să primească glorie, iară eu, muncitorul, ură.

Aceste aici scrise sînt numai cît pentru persoana domniei tale, vă stă însă liber a întrebuița din ele ce veți socoti de folos.

Cunoscînd caracterul domniei tale pe deplin solid și ferm, rog a nu trage scrisoarea aceasta în oareșicare combinațiuni personale și fiți de-a pururea sigur de deosebita mea stimă.

Scuzați că am scris pe astfel de hîrtie, dară n-am găsit un formular mai mare și apt pentru corespondența aceasta.

BAR, ms. nr. 88634; BAFCN Ft. 397/206—209.

G. Balmoș

---

¹ În 18/30 august 1898 s-a ținut prima ședință a Comitetului național român „în noua sa organizațiune”. El consta din: membri ai Clubului parlamentar din Viena (5), ai Clubului român dietal din Cernăuți (10), membrii Comitetului marilor proprietari, bărbați de încredere din orașe, țirguri și comune rurale. S-a stabilit textul manifestului electoral, care cuprindea programul partidului și lista candidaților. Vezi „Patria”, nr. 165, din 15/27 august 1898; nr. 167, din 21 august/2 septembrie; nr. 168, din 23 august/4 septembrie; Ioan V. Cocuz, *Activitatea lui V. Braniște...*, p.257—258.

² *Declarația lui G. Balmoș*, în „Patria”, nr. 170, din 28 august/9 septembrie 1898.

³ Considerentele familiale i-au impus lui Gh. Balmoș să accepte candidatura guvernamentală. Cf. V. Braniște *Amintiri din închisoare*, p. 378.

⁴ G. Balmoș a absentat de la vot. Cf. Idem, nr. 179, din 18/30 septembrie 1898. Rezultatul votului a fost: G. Popovici — 37 voturi, G. Balmoș — 32 voturi. Vezi și *Reminiscente de la Cîmpulung* [I—II], în Idem, nr. 178, 179 din 16/28 septembrie; 18/30 septembrie 1898.

⁵ Convins de lealitatea lui G. Balmoș față de cauza P. N., V. Braniște va prezenta adevărata stare de lucruri privitoare la alegerea de la Cîmpulung, care concordă cu cele scrise de G. Balmoș. „Dl. George Balmoș este membru sincer al partidului național, aderent al programului național [...] și nu merită apostrofarea de nelealitate, care i s-a făcut [...] El a lucrat sincer și cum se cade pentru

candidatul partidului național". *Algeria din Cimplung*, în „Patria”, nr. 191, din 16/28 octombrie 1898.

⁴ Anton Pace, guvernator al Bucovinei (1891—1892). În urma acțiunilor hotărâte ale românilor bucovineni, A. Pace este destituit și mutat la Viena.

106. GHEORGHE BALMOȘ

Vatra Dornei, 2/14 octombrie 1898

Preastimate domnule!

La telegrama dumatăle:

Eu sînt de părere că n-ar fi consult ca să descoperim guvernului toată forța lucrativității noastre.

Scrisoarea mea n-a avut altă tendință, decît ca să stimuleze cîteva cuvinte apărătoare. Ca membru al comitetului național socot că aș putea pretinde una ca aceasta.

Că dacă ne-ar batjocori străinii nici bai aș avea, dară d-acum că vine batjocura din staulul nostru¹, de aceea ar trebui să se demonstreze falsitatea concluzelor lor.

Vă poftesc deci dară a face aceasta și a întrebuița din cele scrise, care veți afla de bine, cele atingătoare de guvern însă clasați pentru ca să nu cunoască că ne-am uitat pe deplin în cărțile lor și am jucat cum am știut.

De am fost perfid, apoi ai putea zice că am fost aceasta față cu guvernul, deci rămîie aceasta între noi.

Primiți preastimate domnule asigurarea deosebitei mele stime și rămîn al dumneavoastră totdeauna recunoscător

2/14 X 1898

George Balmoș

[Adresa:] Prea onoratului domn Dlui Braniște profesor
Cernăuți str. Enzenberg 3

BAR, ms. nr. 88633; BAFCN Ft. 397/204, 205.

---

¹ G. Balmoș a fost atacat de ziarele din Transilvania și România pentru că a candidat împotriva candidatului partidul național. (Vezi nota de la scrisoarea anterioară.)

Domnule director,

La scrisoarea dumneavoastră de a mă justifica față de motivele pe baza cărora Onorata Eforie școlară nu a putut să mă angajeze ca profesor la mărețul gimnaziu român ortodox răsăritean din Brașov, țin a vă răspunde următoarele: deși convingerea mea fermă, precum și a întreg publicului inițiat, este că nu motivele incluse în concluzul Onoratei Eforii școlare din ședința sa ținută la 14 oct. vechi au determinat pe acei domni efori, cari au agitat pe toate căile contra realegerii mele ca profesor.

Este doară cunoscut că o parte din efori s-au întrunit nainte de ședință într-un conventicol contrar spiritului constituțional al bisericii noastre dreptmărgătoare și au fost angajați de convocatorul conventicolului cu parola de a vota contra reangajării mele ca profesor. Nainte de ședința Onoratei Eforii a fost deci respingerea petiției mele fapt împlinit și am cuvînt să bănuiesc și în caz de trebuință să susțin în publicitate bănuiala mea că motivele respingerii petiției mele nu sînt cele induse pro forma în concluzul Onor. Eforii și nici alte motive de natură obiectivă, ci considerente personale cari nu pot servi spre onorul unei corporațiuni cum e Eforia școlară și nici nu sînt apte a înălța prestigiul acestei corporațiuni.

Cu toate aceste, răspund la motivele din concluz, ca să mă degajez de orice responsabilitate și să-mi cîștig deplin libertatea de acțiune pentru cazul cînd voi fi nevoit a transpune afacerea aceasta pe alt teren.

Sînt două motive: 1) Faptul că am fost de 2 ori angajat profesor la acest institut și am părăsit catedra și 2) petițiunea mea nu a fost instruită cu documentele necesare.

Să cercetăm pe rînd aceste pretinse grave motive, ca să elucidiez cît de șubredă e întreaga motivare.

I.

Este adevărat că am fost în două rînduri angajat profesor și am părăsit în două rînduri gimnaziul, în cazul prim nevoit, în cazul al 2-lea de bună voie.

Asupra cazului întâi nu se extinde în detalii Onor. Eforie. Documentele referitoare la acest caz vorbesc destul de elocvent. Atitudinea Onor. Eforii în anul școlar 1892/3 față de mine m-a constrâns să părăsesc catedra cu finea anului școlar.

În anul școlar 1896/7 am fost angajat ca profesor definitiv și am servit întregul an școlar.

Oferindu-mi-se pentru anul școlar 97/98 un post foarte convenabil atât în privința materială cât și morală, după ce am convorbit afacerile mele cu mai mulți efori și am obținut aprobarea lor, am acceptat oferta în ferma convingere că nu voi întâmpina nici o greutate în obținerea concediului pe anul școlar 1897/98 mai ales că am oferit salariul meu de profesor definitiv. Iar din acesta se remunerează suplinirea catedrei și prin urmare nu rezultă pentru Onor. Eforie nici o greutate financiară din această afacere.

Cu toate acestea Onor. Eforie în ședința sa din 23 august vechi 1897 nu a luat în considerare petițiunea mea.

Primind acest conclud cu întârziere în Cernăuți, am răspuns telegrafic domnului președinte al Eforiei V[asile] V[oina] că în 4 septembrie mă prezint în Brașov. Sosind în acea zi dimineața la Br[ășov] am găsit pe domnul Voina năntea gimnaziului și m-am prezentat domniei sale.

Situațiunea este următoarea: catedra care o ocupasem în anul precedent era deja suplinită și astfel fără a conturba mersul învățămîntului am putut aștepta rezolvarea afacerii, căci fiind eu profesor definitiv aparține angajarea și demisia profesorilor definitivi Onor. Delegațiunii școlare și nu Onor. Eforii. În aceeași zi, fără să mai am timp de recurs, aprobase Veneratul Consistor concludul. Pe baza raportului Veneratului Consistor mi-a designat Onor. Eforie telegrama de 15 octombrie pentru reocuparea catedrei (Actele A și B).

Contra acestui conclud am prezentat recurs la Veneratul Consistor, care în ședința din 28 noiembrie 1897 m-a considerat „ca și unul care a părăsit de bună voie postul“.

Cu acest act s-a încheiat dosarul. Va să zică am fost privit din partea forului competent ca unul care a demisionat de bună voie și eu am rămas mulțumit cu acest conclud, căci neobținând concediu nu-mi rămînea altceva de făcut decît a demisiona căci nu puteam fără mari pierderi rezilia contractul făcut cu fruntașii Bucovinei.

Întreaga afacere a decurs în cea mai bună înțelegere, a privi deci astăzi chestiunea de acum ca pentru mine ca o chestiune descalificatoare este mai mult ca o nedreptate.

Dumneavoastră prea bine știți, am anulat toate demersurile mele la timp, așa încît nu am cînturbat întru nimic mersul învățămîntului și nu am păgubit întru nimic interesele morale și materiale ale școlii.

Conturbam mersul de exemplu în cazul dacă insistam la 15 octombrie v. 97 să reintru ca profesor și necesitam corpul profesoral să schimbe planul [de] studii, păgubeam Eforia școlii dacă reclamam salariu pe lunile septembrie, octombrie, noiembrie, cînd eram încă considerat ca aparținător corpului profesoral etc. etc. Eu toate acestea nu le-am făcut, ci am păzit interesele școlii ca un fiu credincios și devotat al școlii mele.

Ca să nu mi se reproșeze că în petiția mea am cerut dar concediu pentru a urma un curs la universitatea din Cernăuți, alături aici sub D și E și certificatul de înscriere ca ascultant extern. Aveam de gînd să mă habilitez de docent la universitate, ceea ce îmi și succedea, dacă nu cădea nainte de vreme ministrul Badeni¹ și nu urma schimbarea de guvern în Bucovina, care a necesitat fruntașii români să treacă în opoziție².

Întreaga mea purtare a fost deci leală și corectă și nu îndreptățeste pe nimeni să mă descalifice ca profesor și la timpul său nu a făcut-o aceasta nici un for competent.

II.

Revin asupra motivului al doilea. Eu eram în convingerea, precum am spus-o în petiția mea din anul curent, că documentele necesare pentru coroborarea petiției mele se află în arhiva Onor. Eforii de pe timpul serviciului meu activ și Onor. Eforie în actul din... în care îmi comunică că nu m-a putut alege nu amintește că aceste documente nu se mai află în arhivă.

Dar presupunînd că au ars, sau altcineva le-a scos, era notoriu, ca dispensa de calificare era necesară și satisfăcea o simplă recercare, dacă era un dram de bunăvoință, ca eu să prezentez în decurs de 24 de ore toate documentele.

Concluzele din ședința din 3 iulie a.c. a onor. Eforii pretinde acum documente.

B. J. Brașov, doc. nr. 2919.

Dr. V. Braniște

---

¹ Cazimir Felix Badeni. Om politic austriac. Prim-ministru al Austriei (1895—1897). A urmat un guvern condus de Gautsch.

² În urma alegerilor din septembrie 1898 pentru dieta Bucovinei, românii au ajuns în minoritate. Din cei 31 deputați, 13 erau români. „Patria“, nr. 180, din 20 septembrie/2 octombrie 1898; nr. 191, din 16/28 octombrie 1898.

Gera, 2 februarie 1899

Iubite prieten,

Acum a luat sfârșit stagiunea mea de la Gera, a fost într-adevăr foarte frumoasă. Principele moștenitor a venit special de la Berlin pentru a mă vedea din nou jucând. Am primit o *decorație* ordinul crucea de argint pentru artă și știință. Principele a venit pe scenă și mi-a înmînat-o. M-am bucurat foarte mult — acum îți trimit și cronicile, cred că vă vor interesa¹. În caz că îmi vei scrie, te rog adresează scrisorile la Viena, IX, Nussdorfstrasse 4.

Vă salut pe toți o mie de ori.

A ta
Agatha

Liebster Freund,

Nun ist mein Gastspiel in Gera zu Ende, es war wirklich sehr schön. Der Erbprinz kam extra aus Berlin um mich spielen zu sehen. Ich erhielt einen *Orden*, das silberne Verdienstkreuz für Kunst und Wissenschaft. **Der Fürst kam selbst** auf die Bühne und überreichte mir — es hat mich sehr gefreut — nun sende ich dir auch die Kritiken, ich denke dass dieselben Euch interessieren. Falls du mir schreibst bitte nun nach Wien zu adressiren IX Nussdorfstrasse 4.

Ich grüsse Euch alle tausendmal.

Deine
Agathe

BCS. ms. nr. 230, BAFCN Ft. 429/736.

---

¹ În fondul Valeriu Braniște de la Biblioteca Centrală de Stat din București se găsesc decupările respective.

Cernăuți, 21 mai/2 iunie 1899

[TELEGRAMĂ]

Astăzi am fost expulzat de magistrat¹. Aștept dispozițiuni.

Victor

[Adresa:]

Braniște, Angergasse, Brassó

Șchei, doc. nr. 33; BAFCN Ft. 510/19.

---

¹ *Expulzarea d-lui Victor Braniște*, în „Patria“, nr. 277, din 21 mai/2 iunie 1899. „Astăzi a fost expulzat de pe teritoriul Bucovinei colaboratorul nostru literar dl. Victor Braniște din partea magistratului orășenesc“. Victor, student la drept, fiind colaborator al „Patriei“ a fost expulzat deoarece „Patria“ atacase guvernul țării, pe mitropolit și pe rectorul Universității.

110. VALERIU BRANIȘTE

(Către Aurel A. Mureșianu)

Brașov, 3 iunie 1899

Domnule director,

Vă pun la dispoziție spre eventuală folosire alături ratele șire. Totodată vă rog să binevoiți a comunica măritei sale doamne soții, că fiind eu liber mîine voi avea fericirea a fi cu dumneavoastră la masă.

În fine vă rog ca la caz să luați notiță în foaie despre expulzarea fratelui meu, să indicați precis că este student în drept și fratele meu, căci mulți vor crede că eu sînt expulzat¹.

Aș fi venit personal în redacție, dar afaceri curente mă rețin.

Primiți vă rog asigurarea distinsei mele stime

Valeriu Braniște

Prezidentul Țării, baronul Bourguignon răspunzînd la inter-pelațiunea domnului deputat George Popovici² în chestiunea interdictului purtării brînelor naționale, a declarat în ședința publică a Dietei Țării Bucovinei că acest interdict se raportează exclusiv numai la băieții de școală, cărora în sensul legii școlare li-e interzis a purta orice fel de insignuri sau distincții. Populațiunii îi stă în libera voie a purta tricolorul și dacă ici-colo au devenit cazuri de șicanări din cauza purtării brîului național se reduce totul la o interpretare falsă a ordonanței.

Fapt este că la serbări naționale se revarsă steagul tricolor și publicul precum și țărănimea poartă nesupărat frumoasele noastre culori naționale.

Tot astfel se procedează și față de tricolorul rusesc (nu „ucrainist“, semnul rușilor tineri spre deosebire de rușii bătrîni) care se poartă liber în Bucovina, din a cărui cauză au fost mai zilele trecute eliminați 3 tineri ruși, fiindcă în contra ordonanței nu au voit să depună brînele rusești.

Nu există deci nici o analogie între procedeul din Ungaria și Bucovina în privința purtării tricolorului, deși în ambele țări sînt românii element constituțional al țării și supușii aceleiași monarhii.

Brașov, Arhiva *Fondul Mureșenilor*, dos. 387, nr. 1876.

---

¹ „Gazeta Transilvaniei“, nr. 113, din 23 mai/4 iunie 1899 publică știrea expulzării lui Victor Braniște din Bucovina.

² În ședința dietei Bucovinei din 17 aprilie n. 1899. G. Popovici, în numele deputaților români a adresat o interpelare președintelui țării, Friedrich baron Bourguignon de Bamberg, în chestiunea opririi de către autorități a purtării tricolorului. „Considerînd — se spunea în interpelare — că tricolorul este o parte integrantă a costumului național român, neoprit de nici o lege, că, chiar nefiind lucrul astfel, nu există nici un titlul de lege care ar interzice întrebuițarea culorilor naționale...“, președintele era întrebat dacă știe de acțiunile autorităților potrivnice intereselor naționale românești. Cf. „Patria“, nr. 260, din 7/19 aprilie 1899. În *Idem*, nr. 261, din 9/21 aprilie 1899 V. Braniște comentează favorabil interpelarea.

111. VICTOR BRANIȘTE

Cernăuți, 3 iunie 1899

Iubite frate,

Am devenit ca prin minune martir¹. Actualmente șed la masă cu iubitul nostru doctor Pășcan și cu respectabilitatea sa fratele Levescu²!

Cugetîndu-ne la tine primește complimentele noastre.

Victor

Te sărut, te sărut, îngerul nației române!

Dr. I. Pășcan

Un puternic „vivat“ de la E. Levescu.

ASCN 900 V/39

---

¹ Victor Braniște, student la drept la Universitatea din Cernăuți și colaborator al „Patriei“ va fi expulzat din Bucovina.

² Erast Levescu, redactor responsabil al „Patriei“.

112. PRIETENII DIN BUCOVINA

Cernăuți, 3 iunie 1899

Salutări de pe „veranda“ din Iosefs Gasse nr. 9.

Eroul zilei Victor. Înconjuțați de mai mulți amici și amice¹. Ne batem cu toții capul ce „Serum“ s-ar putea afla spre nimicirea prostiei de pe lume.

Minodora

Victor

Isidor

W-i-d-an² te așteaptă cu dor! martir național

Coco³

Eusebiu⁴

Tică,⁵ deocamdată confiscat în fiecare zi „Patria“.

Servus Claudius⁶

Aglaia Zotta

Domniei Sale domnului

Valeriu Braniște

Brassó

Strada Prundului 11

Siebenbürgen

Arhiva familiei.

¹ Cu o zi înainte de a primi ordinul de expulzare.

² Widmann, reprezentantul magistratului. Tinerii îl semnează în glumă, pentru că îl urmărea, pe V. Braniște cu ordinul de expulzare. V. Braniște va conduce în continuare „Patria” din clandestinitate. Vezi *Amintiri din închisoare*, p. 370—405.

³ Alexandru Hurmuzachi.

⁴ Eusebiu Ștefanelli.

⁵ Constantin Hurmuzachi.

⁶ Claudiu Ștefanelli.

113. MINODORA ȘTEFANELLI

Cernăuți, 7 iunie 1899

Iubite amice!

Cu cartele cari mi le trimiți din Brașov îmi faci mare bucurie, pentru că din ele cunosc că ajuns odată lângă sînul mamei, acest izvor nesecat de iubire și bunătate, și înconjurat de drăgălașele surori, te-ai și recreat după multele ne cazuri petrecute aici în Bucovina, mai ales în timpul din urmă. Numai nu uita și de noi! Nu vorbesc numai în numele meu, nu, nu sînt așa de egoistă, vorbesc în numele românilor din Bucovina! (îmi iau libertatea). Pentru că este în mare parte meritul dumitale, dacă astăzi mulți din ei dau semne pozitive de viață națională! Eu o știu asta de mult, chiar ți-am spus-o, acum însă au exprimat opinia asta a mea, mulți, despre care credeam a fi convinsă că sînt de altă părere. Este adevăr! Știi că nu fac complimente!

Dumneata prin înființarea „Patriei”, adevărată cu ea faci minuni, și acu atît organul publicistic cît și creatorii lui sînt persecutați pas cu pas. Barbarismul comis față de Victor¹ a produs o indignare generală! Se vede că căpeteniile din Bucovina a luat prostia în arendă; și e rău de tot cînd prostia se aliază cu răutatea și mai are în mîini și puterea! Mă mir numai de una că deputații noștri cu toată indignarea în suflet, încă nu a inițiat nici o acțiune! De „bătrîniștii” nici nu mai zic nimic, dar — George Popovici — Iancu Flondor! — amîndoi încă nu sînt aice! Și chestia nu suferă amînare! Dar să sperăm că va fi bine, căci așa cred că nu s-or face de rîs nemții, sentența ce a înmînat-o lui Victor este un cap d'operă de prostie din secolul 19.

Cu Lupu, mareșalul țării a vorbit tata² și i-a ținut lecții „sistem“, nu ca mine în vis. Lupu a și fost la Bourguignon dar, ce a vorbit — el știe. A conces însă înaintea tatei că expulzarea lui Victor este o nedreptate. Victor, sărmanul este foarte supărat, înaintea noastră maschează, dar ghicesc eu!

Vine adescori la noi, ceea ce mă bucură mult și Eusebiu³ e mai toată ziua la el. Pe mine mă doare foarte mult când văd că suferă, am și plîns destul zilele din urmă, dar nu mi-e rușine s-o spun. Am ajuns la convingerea că este mai bine dacă nu afli amici de cari te leagă atîtea simpatii, de cari te simți atașat atît de intim! căci atunci nu ai ce pierde! Se-nțelege că atunci veghetezi, nu trăiești, dar în timpurile noastre cred că ar fi mai bine dacă omul s-ar naște fără sentimente nobile!

Acu să-ți istorisesc un episod din zilele din urmă. În ziua de Sf[înta] Elena⁴ mai multe fete române venind de la biserică treceau pe la Pardini în jos. Deodată îl zăresc pe Skedl.⁵ Fetele se opresc în loc și îi strigă un puternic „Pereat“⁶ în alt, sopran, mezzo sopran de a răsunat piața, iar Skedl roș la față a apucat-o la fugă, de prăpădea călcîiele. La Uvecinca zice că răsună satul de strigăte de „Să trăiască“ lui Victor, iar de „Pereat“ lui Arcadie⁷, Bourguignon et consortes. Treicolorul filfiia în aer de se vedea pîn la guvern.

Îți trimit art[icolul] d[ei] fond din „Post“ de marți și celelalte știri de duminică. Lui Levescu i-a spus Würfel; „Sie können schimpfen in den Reg. Pres. Würfl nur in den Erzbischof nicht“,⁸ oare asta nu este semn că poate tot e perfectă vînzarea Rădăuțului⁹ de aceea atîta protecție!

Tică se dezvoltă în scrierea de articoli aspri în termeni, zice că vrea să arate [Scrisoare incompletă].

BAR, ms. nr. 88230; BAFCN Ft. 397/219—220.

¹ Expulzarea lui Victor Braniste din Bucovina.

² Ioan Ștefanelli. Profesor, docent la facultatea teologică de la Universitatea din Cernăuți. În 1876 se călugărește luînd numele de Juvenal. Din 1890 a fost arhimandrit.

³ Eusebiu Ștefanelli.

⁴ 21 mai.

⁵ Arthur Skedl, rectorul Universității din Cernăuți. Prin expulzarea unor studenți români el și-a atras dezaprobarea deschisă a „Patriei“ și a celor grupați în jurul ei.

⁶ „Jos“.

⁷ Mitropolitul Bucovinei, Arcadie Ciupercovici (1823—1902). Deputat în Camera imperială. „Conducerea eparhiei o

avea de fapt guvernatorul Bucovinei, mitropolitul fiind o unealtă oarbă în mâinile acestuia". Mircea Păcurariu, *Istoria bisericii ortodoxe române*, Vol. III, București, 1981, p. 192.

⁸ „Poți să înjuri pe Würfel, dar pe mitropolit nu“.

⁹ Mitropolitului.

114. MINODORA ȘTEFANELLI

Cernăuți, 7 iunie 1899

Îți mulțumesc pentru cartele drăguțe și pentru buletinele atât de prompt comunicate! Vecina de vizavi a făcut cu Steingasse câteva excursiuni, eu n-am fost încă nicăierea de la excursiunea care am făcut-o împreună. Acum nici nu sînt dispusă la petreceri, mai adese la plîns. De ar fi lumea de hîrtie etc. etc.

Mă bucur că ești bine și ești fericit în familie.

Minodora

Își fac de cap șocățele! „Patria“ iar confiscată. În fruntea foii este tipărită: a treia ediție după a *doua* confiscare¹. Are haz și e trist totodată.

ASCN 900 V/291.

---

¹ „Patria“, nr. 278 și 279 (contopite), din 26 mai/7 iunie 1899.

115. MINODORA ȘTEFANELLI

Cernăuți, 9 iunie 1899

8 ore seara. Noapte bună!

Acu am venit de la grădina publică, unde am fost cu Tica, Geni și Eusebiu. Ochii albaștri nu a fost, deci s-a îndestulat Tica și cu noi. Victor a fost și astăzi la noi, în aface-

rea lui nimic nou¹. Iancu², George³ — tufă! Ieri și astăzi și la noi răcoare. Poate că a venit un vînt rece din Brașov pînă la noi. Multe salutări.

Min.

ASCN 900 V/292.

---

¹ Expulzarea lui Victor Braniște.

² Iancu Flondor.

³ George Popovici.

116. PRIETENII DIN BUCOVINA

Cernăuți, 14 iunie 1899
veranda din strada Iosif 9

Hexentanzul¹ din biroul *Clubului*, de cîte ori se face o confiscare. Martirul² papă tocmai acum strudel sarmarelian³.

Salutări
Stănică⁴

Cu ajutorul clicei de pe piața făinoasă am ajuns la numărul 7.⁵ Astăzi s-a pus „Beschlag“⁶ și pe presa noastră poporală⁷. Curat țara lui Cremene!

Multe salutări și sărutări de la al vostru

Martiru

Care termen german corespunde cuvîntului „cub“!! Dacă ghicești apoi să crape!!

Voim să plecăm la Horecea, ergo: cerul s-a înnorat.

Multe salutări
Minodora

Eusebiu

ASCN 900 V/294.

---

¹ Dansul vrăjitoarelor.

² Victor Braniște.

³ Se referă la Donna Sarmarella.

⁴ Constantin Berariu.

⁵ *A șaptea corjiscare* a „Patriei”, nr. 281, din 2/14 iunie 1899.

⁶ Confiscat.

⁷ „Deșteptarea” (1893—1901). Ziar întemeiat în ianuarie 1893 în editura lui Dimitrie Bucevschi, a fost scris pentru popor de Constantin Morariu, ajutat de Artemiu Berariu și Vasile Criclevici.

117. MINODORA ȘTEFANELLI

Cernăuți, 15 iunie 1899

Excursiunea „Junimei” a succes de minune¹. Ieri dimineața ploaie după ameză vremea cea mai frumoasă. Se vede că Dumnezeu e cu noi și „treicolorul”! Fetele toate cu fionguri tricolore; pînă și copiii! Cîntece, hore, veselie! George încă a fost. Ne-am reîntors la razele lui „Crai Nou”² pe calea cea mai scurtă, descoperită de dumneata. Eu am condus mica noastră societate: doamna Olga, Geni, eu, Eusebi. Și Barbu a fost la Horecea. Și a rămas chiar acolo fără mama! Coco, Tica infideli. Mîine apar în „Patria” *Două amice* de Mira Steli³. Se așteaptă iar confiscarea. Primești regulat una sau două carte pe zi? Eu da! Despre rezultatul examenului ți-am raportat: foarte bun! Ați primit cartele noastre de duminică?

Multe, multe salutări M.

Madame Olga și Geni nu primesc sărutările de mîini, e sistem. Aglaia da. Tica scrie articoli confiscabili.

ASCN 900 V/295.

---

¹ „Patria”, nr. 282, din 4/16 iunie; nr. 283, din 6/18 iunie 1899.

² Aluzie la C. Porumbescu.

³ *Două amice*, în Foișoara „Patriei”, nr. 282, din 1899 de Mira Steli, de fapt Minodora Ștefanelli.

118. MINODORA ȘTEFANELLI

Cernăuți 19 iunie 1899
Dumineca Rusalilor, seara la 10 ore

„Jourul“ din Iosefsgasse salută „Jourul“ din strada Prundului! Jourul meu s-a cam rărit! Unii au călătorit. Iar vecinii, confiscați la Horecea sînt plecați. Și pe noi ne-au părăsit, Căci ochi albaștri- au întîlnit. Salutări.

Minodora

Olga Grigorovița
Eusebiu
Te rog trimite-mi adresa Agathe Claus
E supărat Stănică
Și nu a scris nimic
Donna Sarmarella recte Eugenia F.

cenzurat

Domniei sale domnului

Dr. Valeriu Braniște

Brassó

Strada Prundului 11

ASCN 900 V 296.

119. MINODORA ȘTEFANELLI

Cernăuți, 20 iunie 1899

Am primit carta cu descrierea primirii Mitropolitului Mețian¹. Ce deosebire între acea primire și aceea ce i s-ar face eventual lui Arcadie. Pe aici agitația continuă. Ieri ședința comitetului național nu s-a ținut, urmează astăzi seara². Rezultatul voi comunica. Victor sosește abia astăzi din Budeniț. Sînt curioasă ce o să fie cu el. Noi toți bicherii (afară de Tică

și Coco) sîntem foarte solizi, bicherîm numai acasă. Avem timp foarte frumos și cald, o dată pe zi trebuie să ploaie, dimineața sau seara și nu e praf. Salutări tuturor M.

[Adresa:] Domniei sale domnului
Dr. Valeriu Braniște, Brassó

ASCN 900 V/297.

¹ *Primirea Metropolitului*, în „Gazeta Transilvaniei“, nr. 124, din 6/18 iunie 1899.

² *Conferința deputaților români. Rezoluțiunea*, în „Patria“, nr. 284 din 10/22 iunie 1899. În fața atitudinii potrivnice a guvernului local s-a redactat un Comunicat de protest.

120. PRIETENII DIN BUCOVINA

Cernăuți, veranda, 21 iunie 1899 seara

Stăm în preajma aniversării duzinei confiscărilor¹. Astăzi a fost confiscat al zecelea număr. Aducîndu-ți aceasta oficios la cunoștință, așteptăm o oală cu sarmale naționale!

Salutări și sărutări
Martirul

Nu trimite sarmale, domnule, pentru că mă tem că pîn la Cernăuți vor căpăta picioare și vor veni sistem Quargel² singure!

Minodora

Prosit numărul viitor, asemenea confiscabil!

Eusebie

Tică   Isidor   Eugenia (e falsificată). Coco

Stănică e supărat foc, că n-a primit nici un semn de viață.

Victor

Domniei sale domnului

Dr. Valeriu Braniște

Brassó

Siebenbürgen

Str. Prundului 11

ASCN 900 V 298.

¹ 12!!! În atențiunea Esc. Sale dlui ministru de justiție Dr. cav. de Ruber, „Patria“, nr. 287, din 18/30 iunie 1899. Ministrul urma să viziteze orașul Cernăuți.

² Quargel, brînză picantă.

121. MINODORA ȘTEFANELLI

Cernăuți, 26 iunie 1899

Nu ți-am trimis astăzi de la „Jour“ cartă, nu pentru că am uitat, ci pentru că n-am avut acasă. De aceea te salut în numele tuturor cari au fost prezenți! Se zice că Mufti¹ a devenit excelență, dioscurii P.² W.³ din piața Austriei, primul consilier aulic, al doilea decorat. Vivat!

Salutări

Minodora

Adresa: Domniei Sale domnului
Dr. Valeriu Braniște

Brassó

Siebenbürgen
Str. Prundului 11

ASCN 900 V/301.

---

¹ Mitropolitul Arcadie.

² Pompe, deputat în dieta țării.

³ Würfel, prefectul de poliție al districtului Cernăuți. Vezi articolul *Distincțiuni*, în „Patria“, nr. 285, din 13/25 iunie 1899: „Foaia oficioasă «Wiener Zeitung» publică numirea cons. Pompe de consilier aulic. Depeșe particulare anunță că mitropolitul Arcadie a fost numit Excelență, că dl. Würfel a primit ordinul «Francisc Iosif»“.

122. MINODORA ȘTEFANELLI

Cernăuți, 27 iunie 1899

Am trimis astăzi la adresa domnișoarei Virgilia¹, din carta căreia am aflat că nu ai primit numărul 288 neconfiscat, cu toate că s-a trimis precis numărul respectiv. Tot am dregutate, că scrisori adresate către dumneata mai trec și o cenzură, și se confiscă.

Miine seara serbează Victor jubileul a 12 numere confiscate.

Astăzi se zice că vine Iancu² la o ședință³, pentru că tot își face de cap Nulăcing⁴. Ce zici de disticțiunile Trifoliului

vrednic⁵?! De Mufti⁶ încă nu e sigur, dar se zice că Nulacing are telegrama!

Es kann also erwiesenermaassen dern doch wahr sein⁷!

Salutări tuturoră de la
Minodora

[Adresa:] Domnului dr. Valeriu Braniște

Brassó
Strada Prundului 11

Siebenbürgen

ASCN 900 V 302.

---

¹ Virgilia, sora lui V. Braniște (1885—1969), căsătorită cu Pompiliu Nistor.

² Iancu Flondor.

³ *Convocarea* ședinței deputaților români din Camera imperială și din dieta țării, în „Patria”, nr. 288, din 20 iunie, 2 iulie 1899. Ședința ținută în 3 iulie a constatat atitudinea dușmănoasă a guvernului local față de interesele românilor.

⁴ Aluzie la guvernatorul țării, baronul Bourguignon.

⁵ Pompe, Würfel, mitropolitul.

⁶ Mitropolitul Arcadie. Vezi nota 3 din scrisoarea Minodorei din 26 iunie 1899.

⁷ Deci, se pare că totuși e adevărat.

123. MINODORA ȘTEFANELLI

Cernăuți, 3 iulie 1899

Ieri după-amiază a fost adunarea generală a Societății pentru cultură și literatură română¹. Aleși sînt consilierul Bejan² președinte și Coco³ vicepreședinte. Au mai aranjat mai multe familii o excursiune la Horecea. Era să merg și eu, dar am avut migrenă și am rămas acasă. Jour n-am ținut ieri din sus-citatele cauze.

Multe salutări M.

Astăzi mare ședință a deputaților noștri,⁴ rezultatul ți-l comunic mîine. Victor e sănătos.

ASCN 900 V 305.

---

¹ „Patria”, nr. 289, din 23 iunie⁵ iulie 1899. Vezi Constantin Loghin, *Societatea pentru cultura și literatura ro-*

mână din Bucovina, 1862—1932, Schiță istorică, Cernăuți, 1932.

² Consilierul Dionisie cava'ler de Bejan.

³ Alexandru Hurmuzachi.

⁴ Ședința Comitetului Partidului Național s-a ținut în 3 iulie n. Hotărârile luate n-au fost date publicității. În cursul ședinței Iancu Lupul a renunțat la președinția partidului. S-a ales o comisie de 3 pentru conducerea partidului compusă din: arh. Călinescu, Eudoxiu Hurmuzachi și Iancu Flondor, I'arie Onciul ca locțiitor. Cf. „Patria“, nr. 289, din 1899.

124. CONSTANTIN BERARIU

Cernăuți, 14 iulie 1899

„Patria“ în era confiscărilor.

Cunoscîndu-te de mare amic al artei secessioniste îți expediez această cartă împreună cu salutări.

Stănică¹

George a sosit, astăzi e mare sfat² și bicherim deseară ca să botezăm ce? Nu știu.

ASCN 900 V/20.

---

¹ Constantin Berariu (1870—1929). Licențiat în drept la Cernăuți. Jurnalist. A colaborat la „Gazeta Bucovinei“, „Patria“, „Deșteptarea“. Profesor de drept constituțional la Universitatea din Cernăuți, director al Teatrului din aceeași localitate.

² Ședința deputaților în Camera imperială și a celor din dieta țării ținută în 31 mai/12 iunie s-a încheiat fără a se aduce vreo hotărîre importantă. O nouă ședință se va ține în 21 iunie, cu care prilej s-a adoptat un Protest, față de șicanele la care erau supuși din partea autorităților aderenții Partidului național. S-a ales un comitet format din E. Hurmuzachi, I. Lupul, G. Popovici, I. Flondor, N. Mustață, însărcinat cu urmărirea aducerii la îndeplinire a celor hotărîte. Cf. „Patria“, nr. 281, din 2/14 iunie 1899; nr. 284, din 10/22 iunie 1899.

Cernăuți, 9 septembrie 1899

Iubite amice!

Epistola dumitale mi-a făcut mare bucurie. Eram supărată că nu-mi răspunzi nimic, dar nu pe dumneata, ci pe mine însumi, căci credeam că sigur am făcut iar o prostie. Știi, cum sînt eu nervoasă și sensibilă, m-a iritat grozav prostia lui Bourguignon și mi s-a băgat în cap ideea că numaidecît și noi damele trebuie să contribuim la detronarea atotputernicului Pașă și la decapitarea lui¹. În iritarea aceea ți-am scris și eram convinsă că încă numai atîta trebuie (!) ca Bourguignon peste noapte (cel puțin) să fie dat afară din Bucovina, dacă nu chiar dat în judecată!

Acu poți să-ți închipui decepțiunea mea, cînd la expunerea acestui plan grandios! dumneata — nu-mi dai nici un răspuns! Credeam mai ales după ce nu-mi mai puteam aduce aminte cum am stilizat-o epistola, că ți-am scris o prostie la care nici nu reagezi². Acum sînt mulțămîtă, reacționezi după cele ce mi-ai scris! Dar nu mi-ai spus nimic despre ultimele Zeff[emele]³. Ai fost mulțumit cu ele? Mă bucur că în numărul în care a apărut, nu am fost numai eu confiscată, ci și dumneata. De astă dată Zeff[emelele] erau cam tragice, așa că titlul nu se prea potrivea cu conținutul, dar așa era dispoziția psihică a doamnei.

După cum mi-a descris Claudiu⁴, exilul domnișorului Burjor [numele sub care se ascundea V. B.] este un paradis (vei zice: Ce folos, dacă n-ai voie nici nasul să-ți scoți din el!). M-am bucurat că îți petreci bine, în societate aleasă și cred că vei fi copil cuminte și de treabă și nu vei mai întreprinde excursiuni per pedes pînă la Ropcea, Carapciu etc, etc. și să rischezi să fii văzut, recunoscut și poate chiar și arestat pe drum. (De aceste excursiuni mi-a vorbit Stănică)⁵. Șezi binișor domnule și nu face năzdrăvăanii!

Pe domnișoara Costache am văzut-o deunăzi în biserică. Avea treicolorul pe piept și presupunînd că ea este, m-am dus direct spre dînsa și am întrebat-o de nu m-am înșelat.

Era ea, o brunetă frumușică de vreo 16—17 ani, cu înfățișare inteligentă. Am felicitat-o la curajul care l-a dezvoltat pîn-acuma și la cuvintele mele că și de acum înainte să continue cu curaj calea începută, i-a scînteiat ochii și mi-a spus

că așa va face, căci n-are frică. Mi-a plăcut fetița, se vede că e rezolută. Ar putea să și-o iee multe din damele noastre de exemplu, căci chiar și la Magistrat, fiind citată, a apărut cu briu treicolor.

Articolul de joi⁶ despre treicolor a plăcut *foarte mult*, și a deschis la mulți ochii. Eu am vorbit cu doamna Popovici,⁷ președinta Soc[ietății] Doam[nelor] Rom[âne] și ea mi-a zis că chiar ea a avut ceartă pentru treicolor și că a ieșit învingătoare prin articolul dumitale.

Cu mare plăcere voi preurma corespondența cu surorile dumitale. Chiar și vineri le-am trimis la toate câte o carte cu treicolorul nostru. Eu am fost una din primele persoane cari a dat de sosirea lor. De la noi s-a trimis în acea zi 20 de carte. În vreo două oare a vîndut König 100 de carte, acum nu mai are, dar pe mîine zice că așteaptă vreo 10.000.

Ieri am primit carta aceasta de la sora dumitale, o alăturez epistolei mele, pentru că știu că te va interesa. De Sf[înta] Maria am trimis noi gratulări mamei dumitale, și astăzi a venit răspuns.

Coco a sosit deja, arată foarte bine și-i cam ars de soare. Zice că a petrecut foarte bine în munți. Tică a mai rămas acolo cît va mai fi timp frumos.

O noutate domnule! Zice Coco că Grillitsch, îi face acuma domnișoarei Bourguignon (Coco zice: *Robinson*, cu părul Annei Czillag)⁸ ogradă. Ei! ce mai zici!

Olga și Geni se află bine. Olga face băi de pucioasă contra reumatismului, din care cauză seara nu iese nicăire, adecă nu mai bichirește.

Geni, însă, închipuiește-ți! face ziua mare promenadă prin oraș în trăsura lui Arcadie, și nu se jenează!

Bre ! e ! e !

Coco zice că e scandal aceasta! Astăzi sînt invitate amîndouă, O. și G. invitate pe toată ziua la Roș.

Cu „jourul“ meu merge îndărăt de cînd ai plecat din Cernăuți. Dacă deputaților noștri le-a succede să-l dea afară pe Bourguignon, atunci cu intrarea triumfală a dumitale în Cernăuți se vor reactiva și jour-urile din Iosefs-Gasse!

Îți trimit și Iosefs-Gasse,⁹ în persoană, așa o carte am trimis și surorii dumitale, domnișoarei Valerica.

Zici să-ți scriu din cînd în cînd? Dar cum s-o fac asta? Mi-e frică că chiar adresînd scrisorile prea cuviosului părinte Ioachim, să nu dee detectivii de șiretenia mea și de exilul du-

mitale. Mai multe dame, așa Euseb. Popovici, doamna Grecu, Olga, Milkievici, m-au întrebat unde ești, și zicându-le că nu știu, mi-au spus că oare nu ești în Stor[ojineț]. Nu cred că știu, ele presupun numai că ești acolo și în cazul din urmă, voiesc așa să scoată secretul la lumină. Fii deci pe pază!

Mai multe scene din viața mea de toate zilele îți va povesti și Claudiu. Victor a plecat ieri la Suceava la Concertul Armoniei¹⁰; altfel e bine.

Nu fi leneș domnule și mai scrie-mi și dumneata mai ades, dar numai în caz dacă nu rischezi să fii descoperit de poliție!! Altcum primește multe salutări și asigurarea neschimbatei prietenii.

Minodora.

[Adresa:] Domniei Sale domnului Dr. I. Bujor în Storojineț Mănăstire.

— Salut și pe preacuviosul!

BAR, ms. nr. 88231; BAFCN Ft. 397/221—225.

¹ Activitatea guvernatorului țării, baronul Bourguignon i-a nemulțumit profund pe românii bucovineni. „Patria“ a susținut cu hotărâre interesele românești.

² A reacționa, a răspunde.

³ *Zeflemele actuale*. Cronică jalnică în versuri vesele. Dedicatie prealuminatului director al „Patriei“, semnate Donna Sarmarella, în realitate Minodora Ștefanelli. Sint versuri îndreptate împotriva lui Bourguignon, a mitropolitului Arcadie, a căror acțiuni erau contrare aspirațiilor românești. „Patria“, nr. 308, din 11/23 august 1899.

⁴ Claudiu Ștefanelli.

⁵ Constantin Berariu.

⁶ Editorialul nesemnlat, dar cu asteriscul propriu lui V. Braniște, din nr. 308/1899, de miercuri. „Patria“ apărea în zilele de miercuri, vineri și duminică. În finalul articolului se cerea satisfacție din partea baronului Bourguignon pentru imputările făcute la 18 august lui Arcadie, în chestiunea purtării de către preoții români a tricolorului.

⁷ Elena Popovici.

⁸ Reclamă pentru o loțiune de păr.

⁹ Locuința familiei Ștefanelli.

¹⁰ Concertul „Armoniei“ a avut loc în 18 septembrie 1899. Vezi Programul în „Patria“, nr. 316, din 29 august/10 septembrie; desfășurarea. în Ibidem, nr. 320, din 8/20 septembrie 1899.

(Către Dimitrie Onciul)

Mihăileni, 4 noiembrie n. 1899

Iubite domnule Onciul,¹

Primește de la frontierele dulcii Bucovine de ziua onomastică cele mai devotate felicitări ale unui sincer admirator.

La mulți, mulți, fericiți ani. Întru mărirea neamului și patriei noastre.

De vreo câteva zile sînt aici petrecînd zilele în Moldova și nopțile în Bucovina.

Stabil nu pot rămînea în Bucovina, fiindcă jandarmii mă caută ca pe un ac.

În părțile aceste mai rămîn o săptămînă pîn ce punem toate trebile la cale. Apoi mă reîntorc iar în Ardeal, la adăpostul — ungurilor.

Din cauza aceasta vă rog să-mi faceți un bilet de liber parcurs de la Dorohoi la Predeal și eventual unul fără dat, ca să mă pot reîntoarce iar înapoi fără spese prea mari, cînd ar cere trebuința.

Scuzați că vă molestez pe dumneavoastră cu rugarea aceasta, dar n-am ce face, fiindcă prietenii către care m-am adresat pîn acum, au bunul obicei a nu învrednici pe om nici de răspuns.

Mi-ar fi făcut plăcere să fac o mică excursiune la Constanța și pe Marea Neagră pînă la Constantinopole pe o zi, căci acum dispun de timp — dar prietenii cari mi-au promis, m-au lăsat fără răspuns.

În Bucovina se întorc lucrurile spre bine. Bourguignon a primit din Viena mandat să sisteze toate prigonirile îndreptate contra preoților și convocatorilor adunării preoțești.²

Adunarea preoților precum vei fi văzut din foi a reușit grandios. Pretutindeni am aflat un entuziasm fanatic.

Recunoștință lui Bourguignon, care a reușit să trezească preoțimea din indolența lor de pîn acum! N-ar fi crezut nime, că vor succeda a mobiliza preoțimea în astfel de dimensiuni pe chestia națională.

Păr[intele] Tănase Procopovici³ e mîndru. După adunare avea o singură supărare, ca nu are „două borți în c. r.“, căci acum, unde vine și Arcadie și Bourguignon să-l „sărute în c. r.“, nu știe căruia să-i dea întietate.

Vă rog să-mi trimiteți răspunsul în plic dublu, pe cel din afară cu adresa

Dimitrie Bărbulescu
șef de vamă
Mihăileni

Eu miine trec la [indescifrabil] o jumătate de oră de la Cernăuți ca să mă întîlnesc cu fratele meu.

Domnul Bărbulescu mi-a promis că îmi trimite scrisorile prin soldații din pichetele de la frontieră, sub al căror scut fac excursiile mele nocturne.

Primiți, vă rog, asigurarea deosebitei mele stime și considerațiuni.

al dumneavoastră devotat
V. Braniște

[Adresa:] Domnului

Dimitrie Onciul
prof. univ.

București
Hotel Bristol

BAR, ms. nr. 5038; BAFCN Ft. 397/397—398.

---

¹ Dimitrie Onciul (1856—1923). Istoric. Profesor de istorie la liceul din Cernăuți, profesor de Istoria românilor la Universitatea din București, director al Arhivelor Statului, președinte al Academiei Române.

² La 18 august 1899, de ziua împăratului, guvernatorul țării i-a reproșat lui Arcadie că preoții români poartă tricolorul, „culorile unui stat străin“. „Patria“, nr. 308, din 11/23 august 1899. Poziția lui Bourguignon a determinat un val de proteste din partea românilor. Vezi „Patria“, nr. 308—337/1899.

Atanasie Procopovici, paroh în Drăgoiești, a lansat un *Apel* pentru ținerea unei adunări de protest a preoților români față de cele rostite de guvernator la 18 august. Ibidem, nr. 317, din 1/13 septembrie. Cu toate prigonirile la care s-au dat autoritățile, luni, 18/30 octombrie s-a ținut la Cernăuți o grandioasă adunare de protest. S-au adoptat adrese de protest către prim-ministru, ministru de Interne, de Culte și către mitropolit. Ibidem nr. 337, din 20 octombrie/1 noiembrie 1899. Adunarea de protest s-a

constituit într-o energetică și demnă manifestare politico-națională românească, cu un puternic ecou în țară, în România și Transilvania. „Reușita splendidă a adunării de luni a umplut orice inimă românească de bucurie și vie satisfacție” — scria „Patria” din 22 octombrie/3 noiembrie 1899. Adunarea este menționată în M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 192.

³ Atanasie Procopovici din Drăgoiești, inițiatorul adunării de protest a preoților români.

127. IANCU FLONDOR

[8 noiembrie 1899]

Mult stimată amice!

Am dorit mult să mă întâlnesc cu dumneata, dar nu mi-a fost însă cu putință, fiind constrâns să mă reîntorc din Sirete acasă la un termen inevitabil. Mă grăbesc deci — neștiind de voi putea lipsi în decursul săptămîinii de acasă — să vă comunic cele mai importante, ca să luați deciziuni potrivite.

Afacerile noastre merg spre bine. Bourguignon se află în contradicere cu guvernul în Viena. Noi sperăm că-l vom depărta¹, în cazul cel mai rău ne mîntuim de Würfel și de Tumlirz². În scurt timp se vor lămurii toate.

Planul dumatăle, să stai la Lucanița — după părerea mea — nu e potrivit. Informațiuni actuale nu vei primi la timp și prin urmare nu vei putea folosi mai mult decît din Brașov unde — cel puțin — nu te expui la neplăceri. Imediat ce va înceta goana te voi aviza telegrafic.

La foaie ne necăjim cum putem. De la dumneata n-am primit nici un singur articol. Vă rog să reclamați la poștă toate.

Articolele mai generale, dacă le vei putea scrie, trimite-le — te rog — la mine.

Scrisori de la Victor și banii i-ai primit?

Iartă scrisoarea murdară, mă grăbesc să nu scap poșta. Comunică-mi imediat ce ai de gând.

Tanti saluti³! E viva la „geanta latina“.

8. XI. 99

Iancu

BAR, ms. nr. 88816; BAFCN Ft. 397/243—244.

---

¹ Speranța lui Iancu Flondor nu s-a împlinit.

² Inspectorul școlar al țării. Vezi „Patria“, nr. 262, din 11/23 aprilie 1899.

³ Multe salutări.

128. EUSEBIU ȘTEFANELLI

Cernăuți, 28 ianuarie 1900

Frate doctore,

În sfârșit mă decid și eu a-ți scrie odată, cu toate că nu știu pe unde ești și ori de nu s-a pierdut epistola.¹

Pe la noi treburile nu merg cum ar trebui să meargă, pentru că după zisa tuturor bicherilor — lipsește archibicherul Braniște hăl mare. Chiar Tică² bietul nu e cu nimic înțeles, nu-și află loc, pentru că nu are cine să aranjeze petreceri, cum erau pe timpul lui Braniște. Se mîngîie însă că tot te vei întoarce și va fi mai bine, ceea ce o dorim cu toții.

Mai ales eu aș dori să te întorci cît de curînd, pentru că nu știi cîte am acum pe capul meu și mai ales de suferit din partea unor persoane, care ar dori ca „Patria“ să încapă în mîna lor. Sînt și persoane de acele, care doresc să nu te mai întorci, pentru că le-ai suflat prea mult în borșul lor — cum zice românul nostru. Eu unul nu doresc însă alta, decît să te văd iar la noi în țară, pentru că sînt convins că serviciile ce le poți face pentru chestia națională cu greu cineva de la noi să le facă asemenea. Am însă speranță că îndată ce chestia cu Bourguignon se va clarifica, voi putea să te întîmpin la gară cu alai mare.³

Despre gospodăria ce ai lăsat-o, am grijit cît se poate. Maria e și acum angajată ca servitoare la redacție, avînd să facă și în odăile tale ordine. Ea grijește de bine. Eu am încuiat odăile private și nu las pe nimeni în ele. Te rog însă să-mi comunici

ori de nu ai în dulapuri sau poate în alt loc niște obiecte de valoare, de care aș dori să știu, pentru ca să iau seamă de ele.

Zilele trecute a fost Dr. Flondor în Cernăuți și mi-a zis să abzie cvartirul lui Dr. Ziembicki⁴ cu 1 faur și să caut alt cvartir în care să treacă redacția cu 1 mai 1900. Eu am zis că voi abzice, dar înainte trebuie să-ți scriu, pentru ca să știu ce vei dispune, pentru că nu știu ori de nu te vei întoarce și nu vei voi să locuiești tot în acest cvartir. Te rog deci să binevoiești a-mi scrie în această chestie cât de urgent, pentru că se apropie 1 faur și să știu ce să fac. Despre mobile poți fi sigur că nime nu ți le va ruina, am grijă de ele.

Dr. Popovici mi-a telegrafiat că sosește astăzi în Cernăuți. Cred că acum domnii deputați ai noștri vor ținea adunarea lor și vor decide ceva.⁵

Te rog scrie-mi câte de toate. Tot așa Victor, care a promis și niște articoli pentru „Patria“.

Astăzi am fost confiscați pentru a 50 oară.

Te rog primește prin mine salutările cele mai sincere de la întreaga noastră familie către onor[ata] familie Branîște et Onițiu.

Tot așa salutări ție de la întreaga nația noastră.

Al tău sincer
Eusebiu

BAR, ms. nr. 88814; BAFCN Ft. 397/235—237.

¹ V. Branîște era ascuns.

² Constantin Hurmuzachi.

³ Frunțașii politici români bucovineni nu vor reuși îndepărtarea lui Bourguignon.

⁴ Dr. Ziembicki, medic polonez, proprietarul casei din strada Enzenberg nr. 3, unde era redacția „Patriei“ și locuința lui V. Branîște.

⁵ Editorialul din „Patria“, nr. 371, din 19/31 ianuarie 1900 își manifestă încrederea față de deputații români. „Cu toate aceste — scria gazeta — însă regretăm adînc lipsa de contact mai intim și mai des între popor și aleșii săi... Trecem acum prin un fel de sezon mort. Camera provincială probabil că nu se va deschide așa curînd... O acțiune mai mare se impune de la sine. Masele poporului sînt cuprinse de adîncă nemulțumire, care din zi în zi ia forme tot mai amenințătoare. A calma suferințele, a aduce lumină binefăcătoare în noaptea durerii generale, e acum chemarea deputaților noștri, cari negreșit că nu vor întîrzia a urma vocii asupritului popor“. Editorialul din nr. 375, din

28 ianuarie/9 februarie al „Patriei“ însemna un apel la o acțiune hotărâtă a deputaților.

La 31 ianuarie/12 februarie 1900 s-a ținut adunarea deputaților români din dieta țării și din Camera imperială în care s-a adoptat o rezoluțiune, în care printre altele se manifesta speranța că „... guvernul central va lua măsurile potrivite spre a pune capăt insuportabilelor împrejurări ce domnesc în Bucovina și cari au zdruncinat pacea țării“. „Patria“, nr. 377, din 2/14 februarie 1900.

129. BARTOLOMEU BAIULESCU

Brașov, martie 1900

Stimate domnule,

Corul de la biserica Sfintei Adormiri din Brașov — Cetate, constituit pe timpul când parohia noastră făcea pregătirile de lipsă în vederea sfințirii bisericii celei noi, a dat și dă și acum un sprijin deosebit de mare.

Acest cor s-a valorat în un mod admirabil la celebrarea actului sfințirii bisericii, când prin executarea cântărilor a înălțat demnitatea și sfințenia slujbei dumnezeiești și a ridicat nimbul bisericii vii a românilor de aici în fața streinilor. În-suși Înalt Preasfinția Sa domnul Arhiepiscop și Metropolit și-a exprimat cu acea ocaziune mulțumirea și bucuria sa pentru prestațiunea frumoasă a corului și a spus cuvinte de laudă la adresa lui.

Și corul n-a încetat atunci a funcționa, ci a continuat și după aceea și-a luat laudabila sarcină a contribui și mai departe la realizarea scopului, ce, îndeosebi între împrejurările între care se află parohia noastră în mijlocul atîtor biserici străine, se impune în mod imperativ bisericii românești din Brașov — Cetate vrînd să țină numele neamului nostru la înălțimea recerută.

Sinodul parohial întrunit în sesiunea ordinară din februarie a.c. apreciind la valoarea adevărată cauza ce o serviți, apreciind apoi sentimentele nobile și zelul laudabil ce ați dovedit Stim[at] Domnia Voastră în calitate de membru al corului sus-amintit, vă exprimă cea mai vie mulțămîță și recunoștință pentru sprijinul ce dați bisericii și vă roagă totdeauna să binevoți a i-l oferi și pentru viitor cu același devotament, căci

este merit a fi un stimul puternic pentru credincioșii noștri spre bine și frumos.

În numele parohiei bisericii Sfintei Adormiri din Brașov — Cetate.

Brașov, martie 1900

Bartolomeu Baiulescu¹
președinte

Dr. Iosif Blaga
notarul comit[etului]

[Adresa:] Domniei Sale domnului Dr. Valeriu Braniște, Aici.
Șchei, doc. nr. 37; BAFCN Ft. 510/31—32.

---

¹ Vezi I/104.

130. IANCU FLONDOR

Cernăuți, 9 aprilie 1900

Stimate domnule doctor!

Scrisoarea dumneavoastră mi-a produs diferite sentimente, cari însă culminează toate în grija cum și în ce mod să tranșăm chestia, și să evităm neplăceri pentru ambele părți.

Din punct de vedere juridic, la care recurgeți în argumentarea dumneavoastră, la care însă eu nu reflectam, n-aveți dreptate, fiindcă un contract se poate dizolva nu numai prin denunțare ci și prin alte cauze d[e] ex[emplu] imposibilitatea absolută de a presta lucrul obligamintului.

Din punct de vedere moral, vă comunic faptul că am cheltuit în cei 2 ani din urmă din propria mea pungă 4566 fl. pentru jurnal, o sumă destul de însemnată și pentru mine. Toți ceilalți membri ai partidului, sau n-au contribuit nimica sau cel mult suma de 50—100 fl.

Totalul cheltuielilor era exorbitant și — îmi pare rău a vă mărturisi — chestia materială a jurnalului la plecarea dumneavoastră respectiv a lui Victor [e] într-o stare desperată.

Eu am depus din cauza unor intrigi făurite în clubul nostru de Ștefanovicz și Bourguignon conducerea foii și voi fi din aceeași cauză probabil constrâns de a renunța pe un timp mai lung la orice conlucrare pe terenul politic.

Mandatul în dietă încă nu l-am depus, aștept rezultatul pertractărilor cu Bourguignon.

Lui Popovici i-am comunicat conținutul epistolei dumneavoastră.

Vă rog să luați în considerare toate aceste și să-mi scrieți, în ce mod doriți să finalizăm chestia.

Vă salut cordial

9 IV 1900

I. Flondor

BAR, ms. nr. 88818; BAFCN Ft. 397/247—248.

131. MARIA POPOVICI

Brașov, 25 aprilie n. 1900

Scumpul și dragul meu,

Mi se pare un veac de când te-ai dus, singura mea rază de fericire a fost carta ta, care în puținele cuvinte, conținea o lume întregă pentru mine. Îți mulțumesc că mi-ai dat așa curînd de știre cu toate că mie mi se părea că nu mai primesc odată un semn de la puiul meu.

Să-ți spun ce fac eu e foarte puțin interesant. Înainte de prînz mai trece, eram obișnuită să nu te văd, dar cînd se apropie de 3 mă cuprinde o tristeță, încît devin plicticoasă tuturor. Aseară m-am culcat la 8 oare, astăzi oi face asemenea. La petrecerea comercialiștilor n-am fost, auzeam însă că mama și fetele își făceau imputări că nu m-au chemat. Am fost astăzi acolo să le spun că nici așa nu mergeam și mama a găsit foarte natural.

Victor a depeșat marți ca tu să nu pleci, ceea ce m-a cam neliniștit. Fii cu grijă, dragă, că tu acum nu mai ești al tău, trebuie să te gîndești și la mine. Valerica și Victoria Dănilă au fost după-masa la mine să vadă Junii, pe urmă ne-am dus cu toții în gimnaziu de am văzut jocul. Pe mîine am hotărît cu Victoria a merge la Maricuța.

Număr zilele cu nerăbdare și mi se pare că nu mai trec.
Te sărut dulce și aștept cât de curînd știri bune.
A ta în veci.

Miți¹

ASCN 900 X/4.

---

¹ Maria Popovici (1872—1963), viitoarea soție a lui Valeriu Branîște. Logodna a avut loc în 11/24 iunie 1900, iar căsătoria în 17/30 iunie 1900. Nași au fost George și Maria Dima. După căsătorie, familia Branîște a făcut un voiaj, trecînd prin Budapesta, Fiume, Veneția, Triest, Veneția. Vezi *Căsătoria în Amintiri din închisoare*, p. 407—413.

132. VALERIU BRANIȘTE

(Către viitoarea soție)

Cernăuți, 27 aprilie 1900
Strada Ambros nr. 3

Dragă Miți,

E vineri, zi de jur și săptămîna de cînd nu voiai să faci două plapume (pst . . . să nu audă nimeni!) serbez și eu cu tine în gînd această zi, de la care vom număra fericirea noastră, deși aceasta cu mult mai nainte s-a început. Poți tu ghici Homes de cînd?! Ian să văd de meriți tu denumirea „Ghicea“ ce ți-am dat-o în ore senine. Ei și ce mai faci Homes? Te gîndești tu la mine, ei? Spune, ori iar ți-ai uitat gurița acasă? Hmm? (Volapük)¹. Spune! Ori te-a prins iar mila de șoarecii de pe „Calea Cavalerilor“? Spune tu Homes, nu fi urît? Ahîi, hîi? Homes spune și tu ceva, iată eu sînt tare obosit, astăzi toată ziua am tot sortat, împachetat, discutat și primit vizite. Are haz că pînă acum mi-a dat onorabila poliție bună pace, deși îmi pare imposibil să nu știe ceea ce știe întregul Cernăuți, ba chiar întreaga Bucovină. Duminică sînt gata cu expediatul. Din mobilier am vîndut vreo cîteva bucăți, altele le-am dat în cinste, cu mine aduc numai aranjamentul odăii de dormit (2 dulapuri, 2 paturi (prin urmare două plapume!) 2 dulăpioare, spălător cu oglindă, o otomană² și 2 fotele potrivite) restul nu rentează să-l expediez.

Obiecte de toaletă puține mi-au rămas. Și-au făcut prieteni necunoscuți o parte din ele. Să le fie de bine! Așa de puțin mă supără acum lucrurile aceste, de mă mir și eu. Singura mea preocupățiune ești tu și fericirea ta și simt clar în mine că fericirea ta va fi și cea mai mare fericire pentru mine. Ce zici Homes! Și dacă nu vorbești, știu că e așa, căci așa trebuie să fie! Înțelegeți tu Homes?

Chipul tău îmi încălzește sufletul și așa de puțin îmi pasă de oamenii care mi-au făcut atîta rău. Un singur zîmbet de compătimire îmi store, cînd îi văd cum fug de mine, deși nu le-am zis încă nici un cuvînt aspru.

Vorba ta, cine știe la ce e și asta bine!

Din Cernăuți voi pleca luni (30 aprilie) și din Bucovina joi (3 mai), pînă atunci cred a termina toate vizitele mai importante; dorul de tine mă alungă să termin cît mai de grabă, ca să ajung doritul moment cînd iarăși vom fi împreună. Ba pu-iule, și ție ți-e dor, spune tu! Nu fi așa nu știu cum! În București voi sosi vineri, adică de azi în o săptămînă și cred că în două zile voi încheia și acolo lucrul, încît duminică în 6 mai ne vom vedea deja ochi în ochi. Te bucuri pu-iule? Eu de-abia aștept!

Adresa mea din București este: Hotel Bristol. Te voi anunța telegrafic, cînd ies din Bucovina, ca să găsesc deja scrisoarea ta în București. Știi e zi de vineri și se cuvine ca dacă nu cu tine, cel puțin cu scrisoarea ta să țin jur! Așa-i pu-iule, merit o sărutare?!

Aici arde focul răspîndind un miros ciudat, de ieri ard necentenit la manuscrite și voi arde și mîine încă. Scap astfel de multe dureri din trecut, care se condensează în cenușa pe care o tot cară servitorul redacțional, mirat de cele ce se întîmplă.

Dragă Homes, spune tu mă iubești? Ei, iar am pierdut rămașagul. Dar sărutările?! Ți-am trimis ieri prin mama o sărutare. Ai primit-o? Ori o aștepti în original?! Vezi nu uita de mama, care atît de mult te iubește.

Victor încă e aici. Stă ascuns la Frosa. După „jur“ am să-l vizitez. El mi-a trimis vorbă că pleacă mîine seara. Poate va

sosi deodată cu scrisoarea, căci omul sosește mai curînd decît poșta.

Salută-mi pe toți ai mei,

Te sărut al tău
Valer

ASCN 900 II/31.

---

¹ Volapük e numele unei limbi universale inventată de M. Schleier din Elveția în 1879. Cartea lui Schleier a avut un puternic ecou.

² Canapea fără spetează.

133. VALERIU BRANIȘTE

Cernăuți, 30 aprilie 1900

Dsale doamnei Miți N. Popovici

Brassó

Str. Caterinei nr. 2 Siebenbürgen

Salutare din Cernăuți în ziua plecării mele la țară.¹

30/IV 900

Valer

Minodora Ștefanelli la orele 4¹/₄ d. a.

E. Ștefanelli

Constantin Hurmuzachi

I. Ștefanelli

Alexandru Hurmuzachi

ASCN 900 II/32.

---

¹ Este ziua plecării lui Valeriu Braniște din Cernăuți, după sistarea „Patriei”. De la Cernăuți a plecat, în secret, spre Carapciu—Rădăuți—Suceava. A trecut, cu ajutorul prietenilor, frontiera pe la Fălticeni. A stat puțin timp la București, de unde a plecat spre Brașov.

134. VALERIU BRANIȘTE

(Către Maria N. Popovici)

Storojineț, 1 mai 1900

Plec din Storojineț unde am stat la dr. Flondor și doamna, sosesc la Rădăuți, ca să-mi iau ziua bună. Pe cînd vei primi această cartă am părăsit deja Bucovina. De-abia sîmbătă

voi sosi la București și cam de azi într-o săptămână la dulcele meu pui. Toate sînt în ordine. Ieri am expediat totul spre Brașov. Vă sărută și îmbrățișează dornic

Valer

ASCN 900 II/33.

135 MARLA POPOVICI

Brașov, [2 mai 1900]
Miercuri seara

Dragul meu,

Vin întocmai de la mama, unde petrec aproape toată ziua de cînd te-ai dus tu. Înainte și după-masă alerg acolo, ba mai am ceva de spus, ba mai primesc de la tine vreo știre, ba trimit ei după mine. Norocul meu, căci altfel nu știu cum mi-ar trece [timpul]. Cu toate astea, astăzi nu mă mai pot stăpîni, sînt într-o stare teribilă, m-a apucat așa o nerăbdare pînă la reîntoarcerea ta, încît mi-e groază de zilele ce vor urma.

Mijlocul cel mai bun spre a mă liniști, cred că este de a sta cel puțin pe calea asta de vorbă cu tine, poate îmi va trece.

Îți mulțumesc de cărțile poștale și de drăgălașele tale scrisori [care] mi-au umplut sufletul de bucurie și fericire. Fetele încă au primit cărțile poștale.

Azi dimineață a sosit Victor în pace; mi-a spus că te-a văzut și m-am simțit așa de bine cu ai tăi, așa sînt de buni și așa de mult o iubesc pe scumpa noastră mamă. Dumneaei mă consideră ca pe copilul ei și vorbește pe față despre noi, nu mai face nici un secret.

Așa sînt de fericită și tremur de orișice să nu-mi piară, încă tot nu pot crede ca eu să ajung fericirea asta, mi se pare prea mult pentru mine. Mă întreb de cînd sîntem noi fericiți?

Nu știu de pot ghici de cînd ești tu fericit, dar de mine pot spune că un început au fost neuitatele „nopti cu grămada”⁴¹ în care pentru prima oară am auzit ce așa de mult doream.

Fericirea supremă însă a fost sfînta zi de Vinerea mare. De altcum aveam multe zile fericite tot anul, cînd mi se părea cîteodată că tot mă ai nițel dragă, dar tot eu îmi goneam ideile, zicînd că mi s-a părut.

Noapte bună, scumpul meu, dormi ușor și visează (ori cei amoreați nu se visează) de Hommesul tău care moare de dorul tău de nu vei veni iute.

Bună dimineața dragul meu! Am fost la mama tocmai acum și dînsele au primit cărțile poștale, eu încă.

Așa ne-a atins adioul vostru din Cernăuți.

Îmi închipui ce greu v-a fost. Mama a început să-mi spună că-i e frică că tu nu vei fi fericit în împrejurările astea din Brașov de vei primi postul de profesor și mi-a spus să-ți scriu ca să vezi prin București, dacă poți căpăta o bursă să mergem amîndoi (așa a zis mama) în străinătate să te califici de profesor la universitatea din București. De copii are dumneaei grijă.² Se teme că vei fi nenorocit aici. Puiule dragă, fă cum vrei, eu în asta nu mă amestec, ce faci tu e bine. Aștept telegrama ta ca să pot trimite scrisoarea. Te sărut

Miți

Vineri

Aseară venind de la probă am găsit carta ta.

M-am cam întristat la vestea că te voi vedea numai marți, dar nu-i nimic, isprăvește-ți în bună pace tot, să nu rămii cu afacerile tale neisprăvite, pentru o zi venind mai iute. Acasă sînt toți bine, te sărută toate, iar eu te îmbrățișez și te aștept cu mare dor a ta

Miți

ASCN 900 X/5.

---

¹ Aluzie la repetițiile operei *O noapte în Granada*, regizată de V. Branîște.

² Din căsătoria cu Nicolae Popovici (1857—1897), Maria avea două fete: Lelia, născută în 1892 și Marioara, născută în 1894. *Amintiri din închisoare*, p. 410.

136. VALERIU BRANIȘTE

(Către Maria N. Popovici)

Suceava, 3 mai 1900

În casa aici arătată închinăm pentru ceea ce iubim.

Valeriu

Salutări din Suceava!

La dulce revedere.

V.

Olga de Pruncul

Eusebiu Popovici

Varteres de Pruncul

Arhiva familiei.

Sibiu, 21 mai 1900

Stimate domnule Braniște!

Am dispus să ți se trimită cîte 2 exemplare din numărul de astăzi și cel de sîmbătă, în cari au apărut articolele trimise.¹

Ți se trimite cîte un exemplar și din numerii 88, 89 și 100 ai „Tribunei”,² în care au apărut articolele *Adevărata era nouă* în scopul că dacă ai timp și dispoziție, să scrii un *Răsunet*, vei vedea adecă din cuprinsul lor, că conțin idei *mocioniste*³; iar eu te cunosc pe dumneata de mare aderent al politicii domnului Mocioni, — din convingere, cum sînt și eu. Mi-ai face mare serviciu, mie și cauzei, dacă mi-ai da ajutor să introduc acest curent sănătos în coloanele „Tribunei”. Vei înțelege că începutul nu-l puteam și nu-l pot face eu, ci trebuie să pun la cale pe cei „din afară” ca să-l forțeze. Începutul a fost bun. Am informațiuni din multe părți că articolii au plăcut foarte mult.⁴ Mi-ai face acum o deosebită bucurie dacă continuarea ar veni de la dumneata, — condeiful măestru al dumitale să pună capul.⁵ Celelalte ar fi apoi o jucărie pentru mine. Cred că mă înțelegi.

Salutare și frăție
T. V. Păcățianul

BAR, ms. nr. 150146; BAFCN Ft. 394/169—170.

¹ Prima parte a articolului *Împăcarea în Bucovina. Răspuns d-lui baron C. Hurmuzachi*, semnat V. Braniște a apărut de fapt duminică, 7/20 mai (nr. 91), iar partea a doua — marți, 9/22 mai 1900 (nr. 92).

În ziarul „România Jună” din București din 27 aprilie 1900 v. apăruse un interviu cu V. Braniște despre realitățile din Bucovina. Pe marginea acestui interviu a apărut în „Tribuna”, nr. 89, din 4/17 mai: *Împăcarea în Bucovina. Dare de seamă de C. Hurmuzachi*, în care se consideră că Braniște ar fi exprimat un punct de vedere prea optimist asupra importanței concesiilor făcute românilor.

Braniște în articolul său din „Tribuna” considera tratativele dintre Bourguignon și clubul român „... de o tragere pe sfoară a deputaților români mai blînzi, căci n-am avut de la început, cum n-am nici astăzi *nici o încredere* în baronul Bourguignon, și valoarea «împăcării» este pentru mine egală cu zero... Pe acest motiv am sistat «Patria», căci nu puteam lăsa că și organul național să fie tras pe

sfoară de baronul Bourguignon“. În nr. 91 al „Tribunei“ se dă și textul „împăcării“, din 14 mai 1900, a unei părți a Partidului național cu guvernatorul țării, apreciat de Braniște ca fiind și deosebit de echivoc.

² „Tribuna“, din 3/16 mai—6/19 mai 1900. Articolele nu sînt semnate. Se preconiza renunțarea la „lealismul“ exagerat și o întoarcere „... cît mai în grabă la unicul și nesecatul izvor de viață, care singur este capabil a ne da puterile trebuincioase pentru lupta ce trebuie inaugurată și care izvor evident că nu poate fi altul decît, propriile noastre forțe.“ Poporul român „... să-și croiască o nouă cale în mersul său înainte, pentru că la timpul dat, prin validitatea propriilor sale forțe să fie în stare nu a cerși, ci a pretinde și a-și lua toate drepturile ce-i compet ca unui popor băștinaș“.

³ Vezi Scrisorile lui Alexandru Mocioni din 30 ianuarie 1895, ale lui Vincentiu Babeș din 16 februarie, 1 martie 1895 apărute în volumul I.

S-ar putea ca autorul articolelor să fie chiar Vincentiu Babeș.

⁴ În nr. 95 și 96 din 13/26 mai și 14/27 mai 1900 ale „Tribunei“ au apărut *Ecouri* favorabile punctelor de vedere din *Adevărata eră nouă*. Dar în nr. 102—106, 108, din 23 mai/5 iunie—1/14 iunie apare o poziție cu totul diferită, încadrată în curentul larg care preconizase o politică mai activă în mișcarea națională românească, dominant și în paginile „Tribunei“ din anii 1894—1896. În suita de articole se face un istoric dens și analitic al istoriei P.N.R., al luptelor naționale românești, insistîndu-se asupra necesității unei politici dinastice serioase și a unei propagande efective a cauzei române în Europa.

Probabil T. V. Păcățian, în articolul *Două curente* din „Tribuna“ nr. 110, din 4/17 iunie 1900 analizează cele două orientări și constată că țelul final ce se urmărea era același: emanciparea națiunii române. Diferențele ce se manifestau erau doar de formă, de ponderea care trebuia acordată încrederii în cercurile europene, sau în forțele proprii. Autorul aprecia că discuțiile purtate vor ajuta la găsirea fâgașului propriu de acțiune al românilor din Transilvania.

În toamna anului 1912, an aducător de izbîndă pentru români, cele două căi se vor îmbina în chip fericit.

⁵ N-am întîlnit articole scrise de V. Braniște pe această temă.

138. VARTERES PRUNCUL

Suceava, 28 mai 1900

Salutări de la cetatea Voivozilor.

Studentii nu au avut nici o supărare¹. La revedere în Bucovina.

Olga și Varteres Pruncul

Domniei Sale domnului Dr. Valeriu Braniște

Brașov
Kronstadt
Siebenbürgen

Arhiva familiei.

---

¹ E vorba de manifestația elevilor din Suceava la plecarea lui V. Braniște din Bucovina. Vezi *Amintiri din închisoare*, p. 403—405.

139. IANCU FLONDOR

[Storujineț], 12 iunie 1900

Mult stimată amice!

Vin să vă adresez o rugămintă particulară. Avem mare nevoie de o bonă pentru Marița și nu putem — cu toată stăruința — afla la noi o persoană potrivită. Nu mă pot împăca cu gândul să angajez una care nu vorbește românește. Prin urmare nu-mi rămîne alt mijloc, decît să mai fac o încercare și în Transilvania, căci în România — cum știți — referințele nu se prea potrivesc cu obiceiurile noastre. Deci vă rog să nu vă supărați, dacă vă molestez cu astfel de comisiuni și-mi permit întrebarea de cunoașteți poate o persoană potrivită sau de ați binevoi a vă adresa în chestia amintită cătră un birou, care-l veți afla de bine. Aș dori mult o persoană din casă mai bună în vîrstă de 30—40 ani. Unica condiție e cunoștința perfectă a limbii române.

În politică cred că sînteți informați prin „Deșteptarea“¹. Tot cîine cîinește! — Oameni fără sentiment național, sau cu

aspirațiuni personale. Totuși sper că voi avea ocazie să vă comunic și știri mai buneșoare.

Mulțumindu-vă înainte pentru osteneală vă rog să primiți salutări cordiale și asigurarea deosebitei mele stime.

Ianču Flondor

BAR, ms. nr. 88817; BAFCN Ft. 397/245—246.

---

¹ „Deșteptarea“ a devenit organul de presă al Partidului Popora! Național, întemeiat de Iancu Flondor și G. Popovici, după pactarea unor membri ai Partidului național cu guvernul țării.

140. GEORGE POP DE BĂSEȘTI

Băsești, 18 iunie 1900

Iubite nepoate!

Mi-ai făcut mare bucurie cu epistola și poza ta, îți mulțumesc.

Era și fia-me[a] Elena acasă și, și dînsa mult s-a bucurat; apoi chia[r] dînsa ți-a expedit de astă dată, — pe viitor aștept ca iubitul meu Fanfle² să vină dînsul să-și pacheteze și să-și ducă — *conditio sine qua non*.

Am petrecut cu atenție activitatea ta din Bucovina, ai prestat mare serviciu național că i-ai trezit și zguduit din letargia pe bunii frații noștri bucovineni, dar apoi excelenta ta hărnicie cu vexare poate ști mizerabile [sic!] de acolo.

Să trăiești la mulți ani.

Te sărută și îmbrățișează al tău iubitor

Bade George
devot. G. Pop de Băsești

Salutări cordiale amicului domnului dire[ctor] Onițiu — astăzi am expedit și 20 cor. — nu mult lucru în considerațiune dar tot.

Idem

BCS, ms. nr. 23083; BAFCN Ft. 429/800—801.

---

¹ Nepoate, expresie a dragostei părintești pe care a nutrit-o G. Pop de Băsești față de V. Braniște.

² Nume dat de G. Pop de Băsești lui V. Braniște. Vezi *Amintiri din închisoare*, p. 276.

Cernăuți, [20] iunie 1900

Mult stimate domnule doctor!

Primiți, vă rog, înainte de toate *felicitățile mele cordiale* la fidașarea dumneavoastră.

Pe la noi merg trebile de tot prost. Seamănă că pășim cu pași gigantici spre descompunerea totală. De duminică înainte se va propovădui corupția fățiș prin organul pactiștilor „Timpul“ care apare la 1 iulie n. E fact necontestat chiar de ei înșiși că „Timpul“ va primi subvenție din fondul reptiloilor. E vorba de 6000 fl. anual.

Personalul redacțional se compune exclusiv numai din funcționari.

Florică Lupul e prima capacitate, urmează Matei, frate-său și Ilarie, deputatul. Leonida Bodnărescu și poate că și alți „streberi“¹ de aceștia sînt colaboratori.

Alte comentarii nu-s necesare.

Sum curios cum va înțelege lumea română nebucovineană situația ce se creează acum.

— — — — —

La adunarea Societății pentru cultură s-a decis în princip cumpărarea unei case naționale și s-a ales o comisie care să intre în petrașări cu banca rusă locală relativ la otelul Weiss.

Pe directorul internatului de băieți români l-am scormonit cum se cade. Eu și Radu Sbiera. Patru oare a ținut lupta. Era să ajungă treaba la palmi veritabile, morale a primit destule. Și cu toate acestea adunarea generală i-a votat *încredere* de frică să nu demisioneze și astfel să se periclitizeze internatul.

Salut cu respect

At. Gherman

ASCN 900 X/3.

¹ Cei care dau din coate pentru a parveni.

142. GEORGE POP DE BĂSEȘTI

Băsești, 27 iunie 1900

[Telegramă]

Felicități cordiale. Dumnezeu binecuvinte căsătoria voastră

Pop Băsești

ASCN 900 X/6.

143. MASA POGANILOR

Lugoj, 28 iunie 1900

[Telegramă]

Plăcut surprinși îți dorim noroc și fericire

Masa Poganiilor

ASCN 900 X/7.

144. VARTERES DE PRUNCUL

[Telegramă]

Suceava, 28 iunie 1900

Felicităm sincer logodna domniei voastre cu domnișoara Popovici.

Olga și Varteres de Pruncul

ASCN 900 X/8.

145. SOCIETATEA „JUNIMEA“

Cernăuți, 28 iunie 1900

[Telegramă]

Sincerele noastre felicitări la actul festiv
„Junimea“

ASCN 900 X/9.

146. FAMILIA STÎRCEA

Mihăileni, 28 iunie 1900

Bune urări, noroc și fericire

Familia Stîrcea

ASCN 900 X/10.

147. CONSTANTIN HURMUZACHI

28 iunie 1900

[Telegramă]

Primește cele mai sincere și cordiale felicitări

Constantin Hurmuzachi

ASCN 900 X/11.

148. CLUBUL MIHĂILENI

Mihăileni, 28 iunie 1900

[Telegramă]

Căsnicie fericită, dragoste reciprocă, copii drăgălași
sănătoși ca fizic și sentimente paterne

Clubul Mihăileni

ASCN 900 X/12.

149. FAMILIA SELESCHI

Cernăuți, 28 iunie 1900

[Telegramă]

Mult iubitului și stimatului nostru doctor Braniște și
soției cele mai cordiale felicitări

Advocatul Seleschi și familia

ASCN 900 X/14.

Cernăuți, 30 iunie 1900

Mult stimate domnule doctor!

Primiți, vă rugăm, și din partea noastră cele mai elevate felicitări la logodna domniilor voastre.

George Vitencu
Mihai Berariu

foștii culegători la ziarul național „Patria“, condamnați acum la oribila pedeapsă a culege la pamfletul guvernamental „Timpul“¹.

Arhiva familiei.

---

¹ După o campanie hotărâtă și de durată a „Patriei“ împotriva guvernului țării, a guvernatorului Bourguignon, acesta în anul 1900 reușește să atragă Partidul național de partea sa. În această situație, V. Branște sistează apariția „Patriei“, iar I. Flondor și G. Popovici părăsesc partidul. Ramura partidului împăcată cu guvernatorul va constitui Partidul Conservator Român, cu organul de presă, „Timpul“ (1900—1901). Vezi Ioan V. Cocuz, *Viața politică românească...*, p. 600.

151. VALERIU BRANIȘTE

Fiume, 6 iulie 1900

[Telegramă către Virgil Onițiu]

Cum vă aflați?! Noi bine, stăm aici pînă marți, hotel Europa.

Vă sărută Miți, Valeriu

ASCN 900 X'13.

Brașov, 19 august n. 1900

Iubite prietene!

În alăturare îți trimit procesul-verbal redijat astăzi în afacerea ta cu domnul George Popovici, și comunicându-ți că aceasta este pe deplin finalizată te rugăm să primești asigurarea distinsei noastre stime și considerațiuni.¹

Brașov, în 19 august n. 1900

P. Roșca
Dr. Eugen de Lémény

Șchei, doc. nr. 34; BAFCN Ft. 510/20—25.

---

¹ Este vorba de un duel care n-a mai avut loc, fiindcă martorul E. Lémény a întârziat mult. Din procesul-verbal nu rezultă cauza duelului. Da fapt, Gheorghe Popovici, văr primar cu soția lui V. Braniște s-a exprimat nepoliticos despre căsătoria ei cu V. Braniște.

153. GEORGE DOBRIN

Lugoj, 27 august 1900

Frate Valerie!

Lumea pe la noi prin Bănat începe a pretinde edarea unui jurnal în Lugoj. Împrejurarea aceasta mi se pare a fi un semn bun, căci dovedește că încep oamenii să se trezească de beția „Tribunei Poporului“ și a „Tribunei“.

Nu te supăra dar, dacă din nou mă adresez la tine în cauza aceasta, întrebându-te că nu ai aflat tu o modalitate prin care am putea face treabă bună.

Ne-ar plăcea mult dacă tu ai putea să viți la noi, dar dacă tu te-ai săturat de noi, — cel puțin dă-ne un sfat cum am putea realiza mai bine și mai ușor o dorință generală, devenită deja o lipsă imperativă. Recomandându-ne un om cumsecade și ne descopere preste tot vederile tale de specialist acum în cauză.

O existență nu brillantă, dar sigură, pe lângă un jurnal puritan și în toată privința cinstit, cred că s-ar putea crea în Lugoj. Tu ne cunoști. Ce-i drept și pe la noi e mai mare voința, decît puțința¹.

Te rog să-mi scrii ori și cum. La Băile Herculane, la adunarea generală a Astrei avea-vom fericirea să convenim?² Ce mai faci?

Complimente stimatei doamne!

Te salut
Dr. Dobrin

Mi-ar plăcea dacă aș ști părerea ta cît mai îngrab, ca eventual să pot vorbi și cu alții!!

ASCN 900 V/99

---

¹ Începutul contactelor pentru înființarea „Drapelului“.

² Adunarea generală a ASTREI s-a ținut la Băile Herculane în 9, 10 septembrie 1900. Procesele verbale ale ședințelor, în „Transilvania“, 1900, 9, p. 183—184.

154. VALERIU BRANIȘTE

(Către soție)

Sibiu, 3 septembrie n. 1900

Miți dragă,

Am sosit de-abia astăzi la orele 9^{1/2} aici obosit și, topit, încît îndată m-am culcat și am dormit pîn la 3^{1/2} d.m. Cauza întîrzierii este că trenul care venea de la Teiuș la Brașov a deraiat în gara Copșa și a închis comunicația. Nu s-a întîmplat nici o nenorocire, afară de sfărîmarea a 3 vagoane și a mașinei. Detalii voi comunica oral.

Astăzi la orele 4 am fost primit de metropolitul¹ în audiență, care a ținut 2 ore. Am expus din fir în păr situația. Metropolitul era indignat de cele ce se petrec în Brașov și vorbea cu multă amărăciune despre „trocarii“ ăia.² Facitul conversațiunii este că așteaptă răspunsul „trocarilor“ și apoi mă va invita să spun ce am de obiecționat la motivele lor.

Metropolitul are de gînd ca să invite pe Vlaicu³ și Voina⁴ la Sibiu să le spună buchile și să împace cumva lucrul spre mulțumirea tuturor. Pe Virgil⁵ îl numea „diamantul școalelor“.⁶

Vom vedea ce va urma.

Lui Virgil îi voi comunica mîine detalii.

O știre interesantă este că dr. Bunea⁷ a fost alaltăieri la metropolitul în audiență și a spus metropolitului că a făcut arătare criminală contra aceluia care au deschis contra lui cerțetarea disciplinară.

Metropolitul i-a declarat că dacă nu va retrage arătarea îl destituie. Bunea a rămas nedecis.

În treacăt am intrat și la doamna Moga, unde am luat o cafea. S-au bucurat foarte mult și vă sărută.

Acum închei ca să nu scap poșta și apoi grăbesc să mănînc ceva, căci afară de o teă⁸ și o cafea n-am consumat nimic ziua întregă.

Te sărut, vă sărut pe toate,

vă dorește
V.

Cu Mocioni am rendez-vous mîine dimineață. Cam joi voi veni la Brașov.

ASCN 900 VI/6.

---

¹ Ioan Mețianu.

² Trocar, denumire dată românilor din Șcheii Brașovului. Denumirea vine de la troaca, unealta cu ajutorul căreia confecționau găitanele. Românii din „cetate“, din Brașovul vechi, erau numiți găgani.

³ Arsenie Vlaicu, profesor în Brașov. În timpul primului război mondial a desfășurat o activitate contrară intereselor românești.

⁴ Vasile Voina, președintele Eforiei școlare.

⁵ Virgil Onițiu, directorul școlilor române din Brașov.

⁶ În a doua jumătate a anului 1900 opinia publică românească a urmărit cu neliniște conflictul dintre V. Onițiu, directorul Școlilor române din Brașov și Eforia școlară, stăpînită de vederi înguste. Incidentul s-a declanșat ca urmare a neinvitării lui V. Onițiu la ședința Eforiei din 14/26 august, la care s-a discutat numirea unor profesori la școlile române. V. Onițiu își va prezenta demisia. Eforia nu i-a primit demisia, ci l-a suspendat din funcție. Sprijinit de corpul profesoral, de presa vremii, V. Onițiu va primi sa-

tisfacție din partea Consistoriului arhidiecezan, ca senat școlar, în ședința acestuia din 28 decembrie st. v. 1900. V. Onițiu va rămîne în continuare directorul școlilor române. Vezi: „Tribuna“, nr. 205, din 24 octombrie/6 noiembrie, nr. 207, 208, 240, 244/1900; „Gazeta Transilvaniei“, nr. 232, din 19 octombrie/1 noiembrie, 234, 235, 236, 237, 238/1900, nr. 11, din 16/29 ianuarie 1901 (Decizia Consistoriului). Vezi și *Amintiri din închisoare*, p. 400.

⁷ Augustin Bunca. Vezi I/162.

⁸ Ceai.

155. TRAIAN OPREA

Moldova Nouă, 22 septembrie 1900 nou

Mult onorate domnule doctor,

În urma conferirii noastre confidentiale de la „As-tra“ îmi iau voie, pentru orientarea dumneavoastră a vă comunica că pe lângă mine putem număra încă pe socrul meu, Ion Petrovici, paroh în Ciclova, dr. Iuliu Tămășel din Sasca, Teodor Panciovan, paroh în Iertof, Sofronie Avramescu, paroh în Nicolinț. Regret foarte că fiind foarte izolat pe aici — între sîrbi — nu pot număra mai mulți.

Dacă este ca să convenim în Oravița, sînt de părerea să fie duminica convenirea, pentru că unii nu vom lua parte la excursiune.

Am rămas al mult onoratei domniei tale adînc stimător.

Traian Oprea¹
paroh român

ASCN 900 V 216.

---

¹ Traian Oprea, protopop în Virșeț. El va trimite lui V. Braniște la 20 mai 1924 cu nr. 9855/1924 douăzeci de documente istorice, procese-verbale, manifeste, convocatoare, șpaltul ultimului număr al publicației „Opinca“, Virșeț, a. II nr. 8, din 24 II/9 III 1919, cu mențiunea lui Oprea că foaia a fost interzisă. Materialul redă organizarea consiliilor naționale românești între 4 și 11 noiembrie 1918, consiliul național român din Virșeț, convocat de dr. Petru Tepeșniag și Traian Oprea, lista celor 10 membri, tabelul localităților ce vor aparține centrului Virșeț și protocolul de la ședința din 11 noiembrie 1918, de predare și preluare a orașului de către sîrbi. Materialul se găsește la Filiala Arh. Statului din Brașov.

Sibiu, 17 octombrie 1900

Stimate domnule doctor!

Sînt vesel a te putea saluta între colaboratorii „Tribunei“. Am dispus să-ți meargă foaia cu ziua de astăzi. Că despre ce să scrii, las în aprecierea dumitale, care știi mai bine decît mine unde *ne arde*. Cît pentru zilele în cari ai avea să trimiți articolele, cred că mai bine ar fi dacă le-ai trimite amîndouă *joia*, ca să apară *vineri* și *sîmbătă*. Dacă nu-ți convine astfel, atunci scrie-le pentru miercuri și sîmbătă. Pe scurt, alegeți dumneata zilele! Așteptînd cu dor primul „transport“, te rog să primești asigurarea deosebitei mele stime.¹

T. V. Păcățianul²

BAR, ms. nr. 150147; BAFCN Ft. 394/167—168.

¹ Vezi scrisoarea lui T. V. Păcățian din 19 octombrie 1900.

² Teodor V. Păcățian (1852—1941). Istoric, și ziarist român. Vezi Dan Demșea, *Manuscrisul autobiografic din 1923 al lui Teodor Victor Păcățian (1852—1941)*, în „Ziridava“, 1977, 8, p. 245—256.

157. TRAIAN OPREA

Moldova Nouă, 18 octombrie 1900.

Mult onorate domnule doctor,

Voiam să mai aștept două zile ca să fiu primit răspunsul domnului, dr. A. Novac¹ și părintele Avramescu², apoi să vă scriu.

Cu domnii Tămășel³ și Coca din Sasca am vorbit. Ambii sînt aderenți conțenți, asemenea și părintele Panciovan⁴ din (Heyerdorf) Iertof.

Aceștia toți trei pot fi convocați. Dau cu socoteală că și domnul Novac. Am accentuat, vă rog, și în Oravița, că pe zile de praznice noi preoții sîntem împiedecați în parohie. Vă rog dară pe patru noiembrie nou să fim convocați la Vîrșeț.

La caz că primesc și de la părintele Avramescu veste bună
vă avizez. Binecuvîntată fie-ne convenirea la 4 noiembrie.⁵

Al mult onorat domniei voastre.

Moldova Nouă la 18/X 900

stimător
Traian Oprea
paroh rom.

ASCN 900 V/217.

---

¹ Aurel Novac, avocat în Biserica Albă, membru pe
viață al ASTREI.

² Sofronie Avramescu, preot în Nicolinț.

³ Iuliu Tămășel din Sasca Montană.

⁴ Teodor Panciovan.

⁵ La Lugoj și Virșeț s-au ținut întruniri pentru adu-
narea de apeluri în vederea strîngerii banilor necesari în-
ființării „Drapelului”. *Amintiri din închisoare*, p. 414.

158. TEODOR V. PĂCĂȚIAN

Sibiu, 19 octombrie 1900

Stimate domnule doctor!

Articolii au sosit. Unul apare astăzi¹, celalalt mâine².
Temele alese sînt foarte bune și actuale. Scrisorile din Brașov,
(chiar și „Gazeta Transilvaniei“) ne sosesc la orele 3 t. a. și
foarte rar dimineața.

De ex[emplu] articolul al doilea mi-a venit azi dimineața.
Cel dintîi cu poșta de după amiază.

Se vede că ce intră la poșta din Brașov pînă la o anumită
oră pleacă cu poșta de seara, restul dimineața. Va fi bine deci
ca articolii să-i trimiți miercuri seara, sau joi înainte de
amează.³

Salutare și frăție
T. V. Păcățianul⁴

BAR, ms. nr. 150148; BAFCN Ft. 394/166.

---

¹ Primul articol intitulat: *Das römische Reich der
deutschen Nation (Imperiul roman al națiunii germane)* a
apărut în 7/20 octombrie 1900. În 19 octombrie „Tribuna“

nici n-a apărut. Acest articol, ca și celelalte trimise de V. Branîște „Tribunei” în octombrie—decembrie 1900, era nesemnlat, dar era însemnat cu trei stelute.

² *Inarticularea căsătoriei Archid. Francisc Ferdinand*, în „Tribuna”, nr. 195, din 8-21 octombrie 1900.

³ Articolele trimise de V. Branîște „Tribunei” pînă la sfîrșitul anului au fost următoarele:

Românii bucovineni în lupta electorală (I—II), în nr. 199—200; *Decadența clasei de mijloc maghiare. Doi articoli*, în nr. 203—204; *Morala alegerilor de electori în Bucovina. Doi articoli*, în nr. 214—215; *Cornarieva*, în nr. 218; *Hunii moderni*, în nr. 219; *Limba germană — limbă de stat în Austria*, în nr. 222; *Cehii*, în nr. 223; *Jubileul universității din Cernăuți*, în nr. 226; *Rușinea constituțiunii maghiare*, în nr. 227; *Înfrîngerea partidului național în Bucovina*, în nr. 231; *Un pas spre autonomie în Austria*, în nr. 232; *Dieta Bucovinei*, în nr. 236; *Eșecul guvernului Körber*, în nr. 237; *Jubileul Reuniunii femeilor române din Brașov*, în nr. 238; *Italianii în Austria. Doi articoli*, în nr. 243—244.

⁴ Ultimul număr al „Tribunei” apărut sub conducerea lui T. V. Făcățian a fost nr. 241, din 17-30 decembrie 1900. Începînd cu 1 ianuarie 1901 n. el a trecut la conducerea „Telegrafului român”. *Cuvînt de adio*. „Tribuna”, nr. 241.

159. GEORGE DOBRIN

Lugoj, 21 octombrie 1900

Frate Valerie!

Încă odată mă adresez către tine, deși în urma epistolei mele nerăspunse, nu aș avea dreptul să te mai incomodez.

De astă dată îți pun o întrebare și te rog să mi-o răspunzi:

Dacă ți s-ar asigura ție personal o plată de 3200—4000 coroane la an, pe un timp de trei ani, ai fi tu învoit să viți la Lugoj și aci să edai un jurnal care să apară de cel mult 2—3 ori pe săptămînă?

Deoarece zilele mai deaproape convenim mai mulți laolaltă, ca să ne sfătuim în afacerea înființării unui jurnal, aș dori să am răspunsul tău. Știu deja că foarte mulți fac aluziune la tine și de aceea aș voi să-i pot informa.

De astă dată îți comunic numai atîta că de la adunarea generală a „Astrei” la Băile Herculane, mai mulți coetani ne-am pus în conțelegere și cu eschiderea bătrînilor și a elementelor neliniște, voim să încercăm edarea unui jurnal liber de orice

influențe, carele să reprezinte interesele tuturor și totuși să nu reprezinte pe nime!

Cu influențe particulare și cu persoane nu voim să stăm de vorbă! Pentru treaba aceasta ai fi tu mai bun! Ei, ce zici?

Salutare
Dr. Dobrin

ASCN 900 V/103.

---

¹ Colegi de școală.

160. DAVID TERFALOGA

Reșița, 22 octombrie 1900 st. n.

Domniei sale domnului Valeriu Braniște

în Brașov

În înțelegere cu mai mulți cunoscuți te invit să poftești a lua parte la consfătuirea confidențială, ce se va ținea în Virșeț în 4-lea noiembrie st. n. (Hotel Banat).

Obiectul consfătuirii va fi înființarea unui jurnal (politic sau nepolitic) în părțile noastre bănățene.

Reșița, în 22 octombrie 1900 st.n.

Din încredințarea aderenților
David Terfaloga¹

ASCN 900 V/309.

---

¹ David Terfaloga (1861—1903) Protopop al Virșețului
Vezi necrolog în „Drapelul”, din 6/19 februarie 1903.

161. GEORGE DOBRIN

Lugoj, 28 octombrie 1900

Frate Valerie!

Am primit epistola ta și am comunicat-o cu cei mai deaproape. Toți sînt conțeleși cu principiile dezvoltate de tine! O foaie puritană am voi și noi să avem.

În modalitate însă ne diferăm. Noi ne mulțumim cu un început ori și cît de modest, — înțeleg și cu o foaie politică,

carea să apară măcar și numai o dată pe săptămână. Dacă va fi „puritană“ și cinstită își va croi singură viitorul. Noi ne angajăm să solvăm redactorului Dr. Braniște 4000 coroane la an pe timp de cel puțin trei ani și să grijim de cauțiune! Tiparul și expediția de aproape 3000—3500 coroane sperăm să-i acoperim din abonamente și publicațiuni. Ei ce zici acum? Noi te dorim!

Duminecă în 4 noiembrie st. n. noi convenim vreo 40 de inși în Vîrșeț, ca să ne sfătuim și angajăm. Mi-ar plăcea ca pînă atunci să am răspunsul tău definitiv. Cu Mocioneștii nu avem nici o legătură, nici cei mai bătrîni nu sînt atrași. Cei mai tineri voim să punem un lucru bun la cale!

Fratele Petrovici ar voi să vini tu în persoană, ca să ne înțelegem; spesele de călătorie le suportăm noi. După consfătuirea noastră poate că mai bine ne-am putea înțelege. Dă-mi însă imediat un răspuns definitiv, căci noi am voi să te avem pe tine.

Servus
Dobrin

ASCN 900 V/102.

162. VALERIU BRANIȘTE

(Către soție)

Lugoj, 5 noiembrie 1900

Am sosit astă noapte de la Vîrșeț¹ — au decurs lucrurile peste așteptări de bine — iar la Brașov voi sosi miercuri dimineața cu trenul de opt. Mi-ar plăcea mult dacă aș găsi baia caldă, ca să mă arunc direct în valurile apei și a iubirii (feri nach Grillparzer)². La tot cazul te voi aviza și telegrafic despre sosirea mea, căci poate să se schimbe planul călătoriei. Pe aici plouă, iar guturaiul meu e în floare, parcă sînt în postul Paștilor.

Vă sărut pe toți și salutări din multe părți.

Te îmbrățișează al tău

Valer

Domniei sale doamnei

Maria V. Braniște

str. Prundului Brassó

ASCN 900 VI.9.

¹ Vezi scrisoarea lui Dobrin din 28 octombrie 1900.

² Aluzie la tragedia *Des Meeres und der Liebe Wellen*, (Valurile mării și ale iubirii) de poetul austriac Franz Grillparzer.

IAȘI LICEUL INTERNAT

Iași, 10 noiembrie st.n. 1900

Iubite frate!

Alăturat îți trimit actele militare primite alaltăieri, care conțin sentința în afacerea mea de onoare.¹ Sincer spus, nu m-am așteptat la un atare deznodământ, deoarece țineam forurile militare mai cinstite și mai puțin preocupate decât guvernul Bucovinei.

Analizînd punctele sentinței am primit ferma convingere că afacerea expulzării mele este principala — sau mai bine zis adevărata cauză a sentinței ministerului de război. Punctul 3 susține că am spus neadevăruri înaintea autorităților. Constatarea aceasta se referă la faptul că în contradicție cu raportul domnului Bourguignon am declarat atît *în scris* cît și verbal că n-am fost conducătorul „Patriei” și că n-am luat parte la campania politică a „Patriei”.² Se vede însă că „Ehrenratul”³ a stat sub influența raportului lui Bourguignon și a generalului din Cernăuți care e prieten de cruce cu dînsul și a dat acestui raport mai mult crezămînt decît spuselor mele.

Punctele 1 și 2 sînt laterale și se referă la faptul că n-am trimis la timp certificatele medicale, cînd am fost chemat la deprinderea de arme, și fiindcă „Lebenstellungsnachweisul”⁴ și „Personalnachweis-ul”⁵ n-au fost înaintate la timp.

Ieri am scris căpitanului Knöfler din regimentul 82 o epistolă mai lungă, cerîndu-i deslușiri și directive pentru viitor. Contra acestei sentințe nu există nici un recurs. A ieși în public cu afacerea aceasta nu e oportun, deoarece pot fi expus multor neplăceri din partea miliției. La Crăciun voi conveni cu Dr. Popovici⁶ în Cernăuți și voi expune dînsului toată situațiunea. Pînă atunci te rog ca toată afacerea să rămînă un secret familial. Eu mai am să fac încă o singură deprindere de arme, pe care o pot amîna încă 3 ani. Cred însă că îmi va succede să mă eliberez de ea, cerînd la vară superarbitrarea mea. În Sibiu unde e Regim[entul] 31 va fi aceasta ușor, avînd acolo pe doctorul Beu. Sînt deja sătul de daraverile militare și prin superarbitrare aș scăpa de toate năcazurile cu miliția. Te rog să-mi trimiți ocazional hîrțile militare la Iași ca să le am la mîină.

Afacerea cu pașaportul am regulat-o deocamdată. Am solvit taxa de 14 fr. și consulatul de aici a scris deja la Pesta. Cu o cestiune nu sînt însă în clar. Unde sînt eu „zuständig“^{7?} În care comună și în care comitat? Aceste date sînt de lipsă, fiindcă ministerul va cere informațiuni de la forurile respective. Deocamdată, am spus Cincul Mare și comitatul Tîrnavei Mari. În caz că aceste nu corespund, comunică-mi datele adevărate, ca să nu mi se refuze din partea ministerului estrădarea pașaportului. Viceconsulul mi-a spus că în 2 luni pot avea deja pașaportul. Astăzi mi s-a eliberat biletul provizoriu de liberă petrecere.

Profesorul de muzică de la liceu, Aurescu vrea să aranjeze la Crăciun un concert cu elevii liceului. M-a rugat pentru acest scop, să-i procur nește cvartete române de la Dima sau din alt loc. Te rog deci să te interesezi în această afacere și să-mi răspunzi cît mai de grabă, fiind Crăciunul aproape. Dînsul ar dori mai mult cîntece populare. Pe cît îmi aduc aminte, sînt de la Nichi⁸ mai multe cvartete: „Pasăre galbină-n cioc“, „Hai Marie“ etc.

Aceste le-ar putea elevii, care locuiesc la mama, copia. De altfel direcția Internatului e gata a solvi ori și ce spese. În tot cazul vorbește și cu Dima, ca dînsul să spună ev[entualele] condiții. Aș dori mult să împlinesc dorința lui Aurescu, fiindcă e și a lui Lascăr⁹. Și e bine, să stai cu oamenii de aici pe picior bun.

Ce știri ai adus din Lugoj?¹⁰ În caz că afacerea ta și a lui Virgil ar da ansă la articoli prin ziare, te rog să-mi trimiți și mie numerii respectivi¹¹.

Mie îmi merge de altfel bine. Deunăzile m-a lăudat foarte mult domnul Lascăr, un fapt, care a fost deosebit remarcat, fiind laudele lui Lascăr cam rare¹².

În zilele acestea îți voi scrie în afacerea expulzării mele și a examenului meu de capacitate.

Închei, ca să nu scap poșta.

Te sărută al tău

Victor

Sărutări și salutări [lui] Miți, fetițelor și tuturor din familia noastră.

[Adresa:] Dsale dlui Dr. Valeriu Braniște, Brașov (Brassó)
Str. Cimitirului Prund

Schei, doc. nr. 166; BAFCN Ft. 510/84—88.

Actele militare: act nr. 165 — 1. germană; Ft. 510/82—83.

¹ Guvernatorul Bucovinei nereușind să-i înmîneze ordinul de extrădare lui Victor Braniște a făcut demersurile pentru a fi chemat sub arme. „Simțind însă fratele meu — scrie Valeriu Braniște — cursa, nu s-a prezentat la nici o chemare și astfel s-a pus contra lui în curgere procedura militară, al cărei sfârșit a fost că și-a pierdut gradul de ofițer“. Cf. *Amintiri din închisoare*, p. 35—36.

Sentiința în traducere:

Consiliul de onoare al diviziei 35 a dezbătut acuzația adusă locotenentului în rezervă Victor Braniște din regimentul Ritter von Schwitzer nr. 82, în ziua de 12 septembrie 1900.

Acuzatul a încălcat onoarea de soldat prin:

1. Neanunțarea schimbării stării sale civile.
2. Lipsa de grijă în corespondența de serviciu.
3. Afirmații conștient false în fața autorităților.
4. Atitudinea sa în viața civilă, care i-a atras expulzarea din teritoriile regatelor și țărilor reprezentate în Consiliul imperial (Reichsrat). Alba Iulia, 12 IX 1900. Șchei, doc. nr. 165; BAFCN Ft. 510/83.

² Victor Braniște a fost de fapt colaborator al „Patriei“.

³ Consiliul de onoare.

⁴ Certificat de stare materială.

⁵ Certificat de stare civilă.

⁶ George Popovici.

⁷ Cu domiciliul.

⁸ Nicolae Popovici.

⁹ Gheorghe Lascăr, directorul Liceului Internat din Iași, profesor de matematică.

¹⁰ Întâlniri în vederea înființării „Drapelului“.

¹¹ Incidentul Onițiu—Eforia școlară din Brașov. Printre numirile de profesori asupra cărora a deliberat Eforia școlară în 14/26 august 1900 a fost și cererea lui Valeriu Braniște, neluată în considerare. Eforia a justificat neinvitarea lui Onițiu la acea ședință, întru cât el era cumnat cu Valeriu Braniște. Vezi nota 6 din Scrisoarea lui V. Braniște din 3 septembrie 1900.

¹² Victor Braniște nereușind să termine studiile pentru profesor de desen la Universitatea din Budapesta și nici pe cele de drept, a fost luat de Valeriu în Bucovina, pentru a studia dreptul. Fiind expulzat din Bucovina, cu sprijinul lui Dimitrie Onciul a reușit să devină corepetitor la Liceul Internat din Iași, unde n-a rămas însă decît un an. Întors la Brașov a devenit redactor la „Gazeta Transilvaniei“. Vezi *Amintiri din închisoare*, p. 36.

Caransebeș, 25 noiembrie 1900 n.

Stimate amice!

Fiind în urma convorbirii din 21 crt. în perfectă cunoștință asupra modului cum voiți dumneavoastră să înființați și susțineți foaia proiectată aflu de necesar în interesul cauzei atât de însemnate, a pune și pe papir vederile mele referitoare la aceasta.

Înființarea unui ziar, fie cotidian, fie și numai cu apariția de 3 ori pe săptămână, pentru părțile bănățene și confiniere militare se impune imperios și rămîne numai ca să se afle cea mai bună și solidă bază pentru înființarea, susținerea și continuitatea pe decenii, ba chiar pe secolii a jurnalului, căci incontestabil de la organizarea sa atîrnă și viitorul său. E baza bună și solidă, atunci jurnalul va avea viitor, în caz contrar va avea soarta „Dreptății“ și în cazul cel mai bun ca a „Tribunei“, ori mai bine zis a fostului Institut tipografic.

Modul propus de dumneata e fără îndoială bun și cores-punzător pentru timpul cît protectorii, respective fondatorii solvesc ajutorul care se folosește pentru acoperirea speselor.

Se naște însă întrebarea că ce se va întîmpla după ce protec-torii nu voiesc să solvească mai departe ieșind din obligo?

E bine dar ca la înființarea foii proiectate să avem în ve-dere „Dreptatea“ și Institutul tipografic, ca să nu cădem în erorile lor, căci fondatorii acestor două stabilimente (instițu-țiuni) cei mai generoși și mai buni fii ai neamului nostru, cărora le-a zăcut la inimă cultivarea și ridicarea bunei stări a poporului nostru n-au cunoscut toate condițiunile recerute la prosperarea acestor instituțiuni.

Pentru ca să ferim publicul de un blamaj împreunat cu pierderi materiale și morale, căci incontestabil văzînd marele public că nici cei mai inteligenți și avuți bărbați ai noștri din Banat nu pot scoate la cale apariția regulată și continuă a unui jurnal bun, se deprimează și deprimarea e cu atât mai mare și intensivă cu cît se repetează mai adeseori.

Cu deosebire în împrejurarea aceasta m-a îndemnat a medita și a judeca care ar fi cel mai bun și mai eficace expedient pentru înființarea și susținerea pe decenii și secolii a jurnalului, căci pe fiecare dintre noi trebuie să ne doară inima când vedem că atîta sumă de bani, atîta muncă a celor mai distinși bărbați ai noștri s-a pierdut pentru un scop mărit și nobil și au sucombat în luptă în urma organizării mance.

Pentru evitarea unui dezastru ori și unui eșec, îndrăznesc a afirma că modul propus de mine, se înțelege cu oarecari întregiri, și îmbunătățiri, pentru înființarea unui jurnal e cel mai acomodată și trainic.

Nu mă îndoiesc că noi vom cîștiga mai mulți protectori și sprijinitori dacă le asigurăm returnarea și fructificarea capitalului solvit spre scopul înființării jurnalului în un anumit timp, comunicîndu-le programul nostru de acțiune, decît dacă apelăm simplu la generozitatea și însuflețirea lor. Cred că dumneata ești de acord cu mine în privința aceasta. Expedientul acesta ar fi următorul, pe care îmi iau libertatea a ți-l expune în liniamente generale, binevoind a-l comunica și altor amici ai cauzei noastre, dacă vei afla de bine.

Luăm cazul că în Banatul întreg și fostul confiniu militar se află 200 persoane gata a pune la dispoziția jurnalului suma de 500 coroane de persoană, laolaltă 100.000 coroane, deobligîndu-se editorii jurnalului a amortiza suma aceasta în timp de 25 ani cu 4%. Din suma aceasta de 100.000 coroane, 16—20.000 s-ar folosi pentru instalarea tipografiei și restul de 80.000 s-ar fructifica la privați (ori în alt mod convenabil) pe lîngă 8% interese și 12% competiție de scris. În felul acesta capitalul 80.000 coroane ar aduce la an suma de 16.000 coroane, din care 8.000 coroane s-ar da în tot anul subvenție jurnalului, 4.000 coroane s-ar folosi pentru amortizarea sumei de 100.000 coroane în 25 de ani, iar restul de 4.000 coroane s-ar folosi pentru plățirea de 4% interese după suma de 100.000 în timp de 25 ani, respective pentru crearea unui fond de pensionare pentru personalul redacțional și tipografic, din sumele ce rămîn din suma aceasta, micșorîndu-se an de an cu 4.000 coroane.

Distribuirea sumei de 16.000 an pe an în timpul de 25 ani, precum și formarea fondului de pensie ori de rezervă se vede din următoarea tabelă.

1	2	3	4	5	6	7
Pe anul	Subvenție jurnala lului	4 ^o interese după capital	De plătire din ca- pital	Rămăne prisos prin scăderea interese or	5 ^o interese după sumele din ru- brica 5	5 ^o interese după sumele din ru- brica 6
1	8.000	4.000	4.000	—	—	—
2	8.000	3.840	4.000	160	8	1,20
3	8.000	3.680	4.000	320	24	2,40
4	8.000	3.520	4.000	480	48	3,50
5	8.000	3.360	4.000	640	70	8,50
6	8.000	3.120	4.000	800	110	15,50
7	8.000	3.040	4.000	960	158	25
8	8.000	2.880	4.000	1.120	214	39
9	8.000	2.720	4.000	1.280	278	56
10	8.000	2.560	4.000	1.440	350	77,50
11	8.000	2.400	4.000	1.600	430	102
12	8.000	2.240	4.000	1.760	518	132
13	8.000	2.080	4.000	1.920	617	168
14	8.000	1.920	4.000	2.080	721	209
15	8.000	1.760	4.000	2.240	833	240
16	8.000	1.600	4.000	2.400	952	262
17	8.000	1.440	4.000	2.560	1.061	222
18	8.000	1.280	4.000	2.720	1.197	389
19	8.000	1.120	4.000	2.880	1.341	464
20	8.000	960	4.000	3.040	1.493	545
21	8.000	800	4.000	3.200	1.653	635
22	8.000	640	4.000	3.360	1.818	735
23	8.000	480	4.000	3.520	1.994	843
24	8.000	320	4.000	3.680	2.178	958
25	8.000	160	4.000	3.840	2.370	
	240.000	51.920	100.000	48.000	20.434	6.227

$$48.000 + 20.434 + 6.227 = 74.661$$

De sine se înțelege că dacă fondatorii renunță la interese după capitalul vărsat, subvenția se mărește și în cazul acesta capitalul se poate fructifica și cu mai mici interese.

Edindu-se foaia de șase ori pe săptămână în 500 exemplare		
a 20 coroane, ar intra pe an suma de		coroane 10.000
Subvenție de la capitalul de 80.000		8.000
Alte venituri laterale		3.000
	Suma coroane	21.000

Dacă vom putea câștiga mai mulți abonenți de 500, atunci firește că se măresc și venitele.

Față de venitele de 21.000 ar fi următoarele spese		
1 redactor șef (la început)	coroane	3.000
2 redactori à 1.800		3.600
1 administrator (și pentru capital)		1.800
1 factor		1.200
3 culegători		2.800
1 învîrtitor la roată		600
1 punătoare de hirtie		200
Expediția jurnalului		3.000
Papir pentru gazetă		2.400
Culoare de tipar		150
Chirie de cortel		800
Încălzitul și luminatul		500
	Suma coroane	20.050

Modul cu care ar trebui să se administreze suma de 80.000 cred că ar fi cel mai corespunzător dacă s-ar forma o societate de 3—4 persoane în comandită și ceilalți membri ar participa ca societari taciți (Stille Gesellschafter) acordîndu-li-se dreptul a controla orișicînd manipularea fondului.

Cauțiunea pentru un jurnal cotidian ar trebui să se pună în realitate din partea acelor 3—4 persoane care administrează și conduc nemijlocit jurnalul. După 10—14 ani ar putea să se înlocuiască cauțiunea cu bani din fondul ce s-a format din interesele economisite (vezi rubrica 5, 6 și 7).

Cum te poți convinge din tabela din rubricile 5, 6, 7 după 25 ani s-a format un fond de 74.661 coroane, la care adăugîndu-se și capitalul de înființare de 80.000 ar da un rezultat de 158.661 coroane. Ce zici? Ce bucurie ai avea după 25 de ani, după o epocă plină de activitate și cu un rezultat splendid? Și să nu crezi că nu se poate! Toate se pot pe baza aceasta chiar și cu etalonul scărițat.

Nu mă îndoiesc că dumneata îmi concezi că dacă fondatorii „Dreptății“ o înființau pe baza aceasta, personalul ar rezista și azi și ar avea mulțumirea sufletească că au făcut un lucru bun, dînd totodată continuu de lucru la vreo 8 familii române. 60.000 florini numai cu 10% fructificați ar fi dat an pe an su-

ma de 6.000 florini, pe lângă aceasta abonamentul și alte venituri ar fi fost venite suficiente pentru susținerea foii.

Etalonul de 80% plus 120% competențe de scris n-ar fi mult când luăm în considerare scopul urmărit atât de însemnat pentru emanciparea economică și politică a poporului nostru și când știm că bietul popor solvește la uzurarii de pe sate și 120% pe an.

Eu sînt gata pe bazele aceste a solvi sumele de 180 coroane respective 250, fie cu interese, fie fără interese ca să facem un lucru bun și durabil. Alt mod nu pot să îl acceptez și nici nu pot să mă însuflețesc pentru altul, pentru că n-am nici o garanție că după 3—4 ani nu va înceta foaia ca „Dreptatea“, și nici n-aș da nici un ban. Mi-am permis a le expune aceste, spre binevoitoarea apreciere, căci îmi place osteneala dumitale pentru un lucru bun și dacă mi-am luat osteneala a veni în cauza subsemnată în persoană la Lugoj și a face programul acesta, deși foarte modest și simplu, apoi le-am făcut toate pentru ca să te feresc de un eventual eșec material și moral atât pe dumneata cît și amicii cauzei.

Dacă e vorba să facem un lucru, apoi cel puțin acum să-l facem în mod admirabil de bun și inatacabil din nici o parte, ca după 25 de ani dacă ne va ajuta Dumnezeu să trăim, să privim cu mîndrie opera noastră și generațiilor viitoare să le servească de model.

Primește te rog salutările mele cele mai cordiale

Lințu

ASCN 900 V/177.

165. GEORGE DOBRIN

(1)

Lugoj, 8 decembrie 1900

Frate Valerie!

Ce mai faci de nu mai scrii?

A rămas vorba între noi că-mi vei scrie despre cele mai de lipsă pentru tipograf, spre a putea face preparativele de lipsă. Nici pînă azi n-am primit răspunsul tău. Te rog scrie!

Pînă acum nu s-a prea interesat lumea de întreprinderea

noastră. De vreo 2—3 zile observ însă o atenție deosebită și din partea celor mai bătrâni. Am pînă azi 20 de apeluri intrate (subscrise) și aproape de la 10 banii deja intrați. E posibil că acum se vor mai îmbulzi, căci 15-lea e aci.

Noi am ținut deja două ședințe de comitet; mâine vom urgea retrimiteră apelurilor. Tu ce mai zici?

Voiam să mă interesez și de cortel pentru tine — dar m-am lăsat. Mi-era teamă să nu prea pripesc toată treaba. Casa răposatului canonic Șt. Moldovan¹ ar fi prea potrivită de locuință: str. Făgetului vizavi de „Lugojana“ și o casă spațioasă și bine ținută.

Mai zi ceva să mai prindă lumea inimă!

Salutare
Dr. Dobrin

N.B. Cunoșcuții-i salut, îndeosebi pe Oniț și Făgărășan²!

Dobrin

ASCN 900 V/100.

---

¹ Ștefan Moldovan (1813—1900). Canonic în Lugoj.

² Dionisie Făgărășan (1855—1907). Profesor la liceul român din Brașov din anul școlar 1884/1885.

166. VALERIU BRANIȘTE

(Către G. Dobrin)

Brașov, 10 decembrie 1900

Iubite prietene,

Am primit astăzi prețuita ta scrisoare din 8 l.c. și grăbesc a răspunde. Alăturat trimit o declarațiune subscrisă de dr. Vaida și din Cluj vei primi în zilele aceste banii (115 fl.).

Sper a mai cîștiga între fondatori pe dr. Mișu din Orăștie.

— — — — —

În chestiunea tipografiei ți-am promis că-ți voi trimite contractul din Bucovina. Nu l-am găsit și cred că a rămas în Bucovina, am și scris să mi se trimită, dar pînă în momentul de față n-am primit nimic.

Aceasta e cauza că n-am scris nimic, căci n-aveam nimic important, aşteptam de la voi ştiri despre sortii întreprinderii.

Ar fi bine să ceri tu de la tipografiile din Lugoj oferte, ca să ne orientăm asupra situaţiei.

Spre orientarea tipografilor servească următoarele:

Numărul, la caz că apare de cel puţin 2 ori pe săptămână, are să constee din 4 pagini, din cari trei cu text curent, a patra cu inserţii.

Pagina va fi cam de înălţime de 110 şire Garmond şi va conţine 3 colonne, cam 41/2—43/4 concordanţe ~~columna~~.

Pentru textul foi trebuie litere ca să satisfacă, la text de 700 litere Garmond (10% cursiv) 160—200 şire Cicero (10% cursiv) şi 50—60 petit (10% cursiv) pro număr, şi tot atâtea text pentru eventuale rezerve sau numeri îndoii.

Pentru titluri şi subtitluri, cât şi inserţii trebuie numărul necesar de litere mari, aceasta o ştie tipograful.

Preţul depinde de tariful lucrătorilor şi valoarea hîrtiei şi pentru gazete variază preţul a patru pagini în mărimea indicată cam 16—17 florini pentru 600 exemplare tipărite. Acestea pentru orientarea ta.

Vom vedea apoi ce ofert mi se face. La tot cazul cred că ar fi bine dacă s-ar face contractul cînd voi fi şi eu în Lugoj.

Din multe rezoane ar fi bine dacă s-ar putea fonda o tipografie proprie. Dar dacă nu se poate ne vom ajuta şi cu străini.

— — — — —

În redacţie îmi trebuie un tinăr pentru lucrurile mici şi corecturi. Te rog întrebă ocazional pe dr. Barbu¹ unde se află şi ce face Dumitru Cioloca², absolvent al teologiei. Mi-ar conveni mult dacă cel puţin pentru lunile prime ar primi Cioloca locul de colaborator şi corector. Cioloca a lucrat la mine în Cernăuţi aproape doi ani şi am fost mulţumit. Mult lucru n-are în Lugoj, aşa încît se poate pregăti pentru rigoroase. Un salar de 50 fl. l-ar satisface desigur.

— — — — —

Ce priveşte numele foi iată vreo cîteva denumiri:

„Curierul“ sau „Curierul bănăţean“

„Ecoul“ sau „Ecoul Banatului“

„Lupta“ sau „Lupta naţională“

„Voinţa“ sau „Voinţa poporului“

„Naţionalul“ etc.

Alegeţi şi culegeţi.

Ce privește cvartirul, îmi trebuie patru camere și o bucătărie, iar pentru redacțiune 1 cameră mare sau 2 mai mici.

Deocamdată ne vom aranja.

— — — — —
[scrisoarea este incompletă]

ASCN 900 VI/64.

¹ Petru Barbu, unul dintre fondatorii „Drapelului“.

² Dimitrie Cioloca (1874—1963). Absolvent al facultății de teologie și filozofie a Universității din Cernăuți. Colaborator intern al „Patriei“ din Cernăuți. La înființarea „Drapelului“ devine redactor al ziarului. Profesor în Caransebeș.

167. GEORGE DOBRIN

Lugoj, 19 decembrie 1900

Frate Valerie,

În 15 l.c. a trecut termenul fixat pentru subscrierea apelului nostru, prin urmare astăzi am ținut ședința de comitet și am constatat precum că pînă astăzi au intrat 40 de subscrieri.

Pe baza acestei constatări am decis precum că pe marți în 25 l.c. st. n. la 4 ore d. a. să convocăm pe toți cei ce au subscris declarațiile la o consfătuire și acestora să le propunem înființarea jurnalului.

Și pînă atunci vom continua cu angajarea celor ce pînă acum nu s-au înrolat; observ că de la Oravița nu am primit încă nici o veste și că domnii Mocionești s-au declarat deja că nu vor contribui cu nimica. Nu te speria, căci noi sîntem decise să dăm înainte! Eventuala diferență de 1000 florini o vom cîrpi-o noi cumva.

Întrebarea e acuma că vini tu pe marți la Lugoj și că pe cînd crezi că va fi posibil să începi lucrarea? Pînă la mai departe am reviriat pe învățătorul G. Joandrea de corector. Tipografului îi trebuie vreo 14 zile pentru instalare. Cortel poți căpăta eventual în casa domnului proto-presbiter dr. G. Popovici.

Un articol program nu uita să făurești, pe baza principiilor convorbite. Aștept răspuns!

Salutări
Dobrin

Arhiva familiei.

Lugoj, 20 decembrie 1900

Stimate domnule!

Conform îndrumării primite de la conferința ținută în 4 noiembrie în Virșeț vă invităm să binevoiti a lua parte la conferința ce se va ține marți în 25 decembrie a.c. stil nou la 4 ore după amiază în Lugoj, otel Concordia.

La ordinea zilei:

Raportul comitetului provizor.

Deciziuni definitive în cauza înființării jurnalului nou.

Alegerea comisiei de administrație.

Din încredințarea comitetului provizor

Dr. Dobrin
Dr. Jurca

ASCN 900 V/101.

169. VALERIU BRANIȘTE

(Către George Dobrin)

Brașov, 21 decembrie 1900

Frate dragă,

Primind astăzi scrisoarea ta, te anunț că luni seara plec la Lugoj (unde sosesc marți la orele 11) ca să asist la ședința convocată.

Regret foarte mult că nu s-au găsit minimul de 50 fondatori.

Salut toți prietenii

pe tine te îmbrățișează
al tău
Valer

ASCN 900 VI/65.

Sibiu, 12/24 decembrie 1900

Iubite domnule Branîște,

Vă mulțumesc din tot sufletul pentru felicitările ce mi-ați trimis din incidentul sf. sărbători și vă rog să primiți și dumneavoastră din partea mea cele mai cordiale felicitări. Bunul Dumnezeu să-ți dea putere și sănătate ca în fruntea iubitei noastre tinerimi să poți lupta pentru neamul nostru apăsător și prigonit cu rezoluțiunea și curajul care te caracterizează.

Mă bucur că v-a succedat fondarea unui ziar românesc în Banat, dar și mai mult mă bucur că ziarul condus de domnia ta va sta în relațiuni prietenești cu „Tribuna“ noastră.

Ce se ține de colaborarea dumitale la „Tribuna“, îmi pare foarte rău că angajamentul nostru va trebui să înceteze deocamdată¹, de vreme ce neputînd dumneata primi ofertul meu² și domnul Păcățianu trecînd la „Telegraful român“ — am fost silit a mă îngriji de colaboratori interni și am angajat atîtea puteri, încît abia ne ajunge bugetul pentru remunerarea acestora.

Primește salutări cordiale de la al dv.

pururea devotat

Dr. Rațiu

Sibiu în 12/12 1900

ASCN 900 V/261.

¹ În cursul anului 1900 Valeriu Branîște a publicat mai multe articole în „Tribuna“. Vezi scrisoarea lui T. V. Păcățian din 19 octombrie 1900.

² După revenirea din Bucovina, I. Rațiu îi oferise lui Valeriu Branîște să preia conducerea „Tribunei“.

171. ISAILA [POPOVICI]

Ocna [Sibiului], 29 decembrie 1900

Iubițe Valeriu!

În toiul discuțiilor jurnalistice ce a preocupat lumea românească în chestia abdicării de director a lui Virgil, de la gimnaziul nostru din Brașov¹, a venit în discuție și persoana

ta: și era timpul suprem ca să mai apari și tu pe scenă odată — căci acum e cam de mult de când n-am mai cetit de tine — de când cu expulzarea ta dintre frații bucovineni, după aceea de când cu procesele „Dreptății“ și *Memorandului*, de atunci mai că te-am dat uitării, și dacă drăguții noștri de brașoveni, sau mai bine de când „trocarii noștri“ nu erau așa după cum s-au arătat a fi, apoi mai repet o dată te uitam cu totul. E ce să-i faci, așa e lumea; te entuziasmezi pentru idealuri, ca mai pe urmă să dai mina cu temnița, aduci sacrificii de toate soiurile, răsplata e se înțelege răsplată românească, ca să nu-i zic brașovenească.

Dar să mă întorc ad rem². Uite ce am cugetat eu că ar fi bine. În seminarul „Andreian“ din Sibiu devine un post vacant de profesor în locul domnului Stroia³, carele după cum știi se duce la Săliște. După cum am înțeles eu mai de demult, seminarul are lipsă de un specialist în limba maghiară. Eu m-am cugetat la tine că tu ai [fi] foarte potrivit pentru seminar, căci acolo se cresc factorii apostolici ai neamului și bisericii noastre. Nu știu te-ai cugetat tu la ăst lucru sau ba — dar eu așa cred că ar fi bine așa.

Tu vei avea poate alte în peto¹ sau angajamente în alte părți, dar teren mai bun pentru un profesor de callibrul tău — ca seminarul nici că se poate mai bun.

Asociațiunea, Metropolia, institutele economice, jurnalistică îți oferă bogat teren pentru o muncă intensivă în toate direcțiile — după cum sînt aplicațiile tale, apoi teolog încă ești, ba te-am auzit eu la fericitul nostru Nichi⁵, carele odihnește; — așa tot atîtea calități — cari te califică pentru acest post.

Nu-mi lua în nume de rău — pentru acest plan al meu — căci și noi cei de la sate mai nimerim cite una.

Deci ia la cunoștință aceasta și în grabă mișcă lucrul, căci am înțeles că unul din Arad ar voi să vină la Sibiu.

Al tău
Isaia

Șchei, doc. nr. 29; BAFCN Ft. 510/1—4.

¹ V. Onițiu va rămîne directorul liceului din Brașov pînă la moarte.

² La obiect.

³ Ioan Stroia (1865—1927). Profesor și publicist în Sibiu. Protopop în Săliște (1900).

⁴ În perspectivă.

⁵ V. Braniște a rostit la Sibiu la înmormîntarea lui Nicolae Popovici discursul funebru, în numele liceului din

Braşov, deşi el era venit pentru un scurt timp din Bucovina. Discursul l-a publicat în „Patria“, nr. 34, din 17/29 septembrie, şi 35, din 19 septembrie/1 octombrie 1897.

172. CORNEL JURCA

Lugoj, 2 ianuarie n. 1901

Stimate domnule!

Fiind domnul Dobrin împiedecat a-ţi scrie grăbesc a te aviza că în şedinţa de ieri s-a schimbat numirea foii şi s-a botezat din nou „Drapelul“.

Tipografia este deja aranjată, numai împachetarea foii nu voieşte să o efeptuiască — pe joi aşteaptă manuscrisul.

După cum sînt informat, domnul Dobrin a comunicat lui Izidor afacerea cortelului.

Contractul dumitale s-a primit cu unele modificări neînsemnate. Eu şi domnul Dobrin am fost delegaţi pentru subscriere. Cred că contractul se poate încheia definitiv la sosirea dumitale în Lugoj.

Te aşteptăm cu dragoste frăţească.

Salute

Dr. Jurca

ASCN 900 V/173.

173. GEORGE DOBRIN

Lugoj, 3 ianuarie n. 1901

Frate Valerie!

Cele trimise ieri de fratele Cornel¹ le întregesc eu astăzi.

Am vorbit cu un montor pentru lumina electrică. Socoteală detaliată nu mi-a putut face, deoarece eu nu i-am putut spune cîte lămpi vor fi de lipsă. Atît mi-a spus însă, precum că introducerea va costa aproape 200—210 coroane. Cînd vei veni tu însă îţi va sta la dispoziţie şi te vei putea înţelege cu el mai bine.

După cum ți-a comunicat Cornel, „Lupta“ a trecut prin botez nou încă înainte de botezare și s-a prefăcut în „Drapelul“². Sperez că nu te alterează!

Tipografia e deja asigurată. Urgența pentru solvirea cotelor la cauție s-a făcut deja. Ne lipsesc încă 700 coroane și la suma asta trebuie să ne eșofăm³ puțin — dacă nu vom putea câștiga mai vreun sprijinitor.

Comitetul executiv s-a constituit în trei secțiuni: redacțională, achizitorică și administrativă. Așa credem că l-am împăcat și pe Brediceanu⁴.

La ziare s-a trimis deja aviz.

Colile de abonament se vor expedia mâine.

De-abia apuc să vini, căci mie îmi stau cam prea multe deja pe cap.

Sperativul redactor e „Aurelă“!

Complimente și salutare cu sărbători fericite!

Dobrin

ASCN 900 V/104.

---

¹ Cornel Jurca, avocat în Lugoj. Redactor responsabil al „Drapelului“. Valeriu Braniște era proprietar-editor, director al „Drapelului“. Vezi *Amintiri din închisoare*, p. 419.

² În primele apeluri adresate publicului numele gazetei era „Lupta“. Fără știrea lui V. Braniște, gazeta a primit numele de „Drapelul“. Cf. *Ibidem*, p. 417.

³ A face efort.

⁴ Delegatul secțiunii redacționale a fost C. Brediceanu, delegatul celei administrative — Izidor Pop, iar al celei de a treia — G. Dobrin. Cf. *Ibidem*, p. 418—419.

174. TRAIAN VUIA

Budapesta, 5 ianuarie 1901

Prea stimate domnule principal¹, pentru domnul Braniște,

Scuzați că abia acum vă pot da raport asupra comisiiei primite, deoarece nu v-am putut scrie nimic pozitiv pînă acum. Deocamdată numai atîta vă pot comunica, că ce privește garanția materială nu există nici o piedecă, din acest punct de vedere cauția e deci sigură.

Mergînd azi din nou la directorul Hajnal² și insistînd pe lîngă terminarea și desăvîrșirea afacerii mi-a comunicat că are încă scrupuli la cari nu m-aș fi așteptat deloc și mi-a zis

că înainte de a i se delătura aceste scrupuli nu poate răspunde nimica și deși desărcinarea negociațiunii cade în cerul lui de activitate, va înainta chestia direcțiunii și acolo își va expune scrupulii pentru ca să delătore responsabilitatea.

Scrupulele acestea discrete sînt cu totul ridicole și demne unui creier patriotic patentat. Se teme adecă că foaia va fi ultraistă și s-ar expune atacurilor eventuale ale presei maghiare și nu ar fi exchis că ar avea neplăceri cu guvernul maghiar, de la care această societate are mari favoruri, pe cari posibil le cunoașteți. Va consulta deci pe Eötvös K. Vaszi și pe Szöcs Pál și rezultatul acestor consultări îl va înainta asemenea direcțiunii, care se va întruni marți, oînd apoi după ameazi, eventual miercuri dimineată vă voi telegrafia rezultatul.

M-am nizuț a arăta domnului director ridiculozitatea scrupulelor sale în o negociație pur comercială, dar nu m-am ales decît cu mîngăierea: „gegen Dummheit kämpfen Götter selbst vergebens“³.

Budapesta 5 ianuarie 1901

Cu distinsă stimă
Traian Vuia⁴

Arhiva familiei.

---

¹ Principalul era avocatul George Dobrin, în cancelaria căruia Traian Vuia era stagiar.

² Demersuri pentru obținerea unui împrumut, de la Allgemeine Cautionsbank A.G. din Budapesta, al cărui director era Hajnal Simon, necesar pentru cautiunea ziarului „Drapelul“. Vezi pentru bancă: *Compass Finanzielles Jahrbuch für Österreich-Ungarn 1913. Verzeichnis der Verwaltungsräte und Direktoren der Aktiengesellschaften und Sparkassen Österreich-Ungarns*, p. 147.

³ „Împotriva prostiei chiar și zeii luptă în zadar“. Vers din Schiller.

⁴ Traian Vuia (1872—1953). Inventator român de renume mondial. Doctor în științe juridice (1901).

175. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 23 ianuarie v. 1901

Iubite Valer,

Îți trimit aci încă o schiță șugubeată¹ pentru foiața „Drapelului“ și deoarece îmi pare mai ocazională (după balul vostru de simbătă din Lugoj²) decît cealaltă, care nu e le-

gată de ocazie aş crede că ar fi bine ca să publici pe asta pe care ți-o trimit aci, mai întâi, anume în numărul 10 al „Drapelului“, iar foiletonul nepublicat încă aflător la tine să-l publici apoi în numărul 13 ori 14³.

Nu ați putea lua dispozițiuni cu poșta și cu apariția foii voastre ca în ziua când apare să se și expedieze spre Ardeal, pe linia Ilia, căci așa noi aci am putea primi totdeauna în dimineața zilei proxime foaia, dar așa cum e acum, numărul de miercuri ne vine vineri, iar celălalt luni.

Și apoi faceți ce faceți dar, la proximal cvartal să apăreți măcar de 3 ori pe săptămână⁴. Așa nu se poate face treabă. Cum stați cu abonații? Sînteți mulțumiți?

Apropo de foia ce ți-o trimit aci, te rog supune-o reviziei Miții și Valericii în punctul ortografiei franțuzești în partea finală, iar la corectură și revizii fii însuți atent să nu mi se strecoare erori de tipar.

Cum a plăcut foia cu calabărul? . . .⁵

Azi am căpătat un pachet cu o bucată de Kaiserfleisch de la Cornel Brediceanu⁶ (? . . .). Există cineva cu acest nume? Ori e Coriolan? . . . Voi veți fi știind. Pînă voi ajunge la răgaz a-i mulțumi direct vă rog mulțumiți-i voi în numele nostru. Săptămîna [aceasta] este încheierea semestrului I. Săptămîna viitoare avem ferii și jubileul Reuniunii femeilor⁷. Acum, har Domnului, am scăpat toți de influență, dar cele trei luni ce ne mai despart de primăvară mi se par a dracului de lungi!

Petrecere bună damelor la balul de sîmbătă⁸. Vedeți de înnoțați bine inima Valericii înainte de bal, să nu vă treziți că a pierdut-o. Miții nu-i dor de un calabăr festiv . . . Ori l-a uitat deja?

Vă sărută și salută pe toți al vostru

Virgil

Brașov, 23 ianuarie vechi 1901.

B. J. Brașov, doc. nr. 2921.

¹ Schița la care se referă Onițiu este *Un cățel și un bal, care mi-au păpat două cariere frumoase*, semnată Sorcovă, unul din pseudonimele lui V. Onițiu. Vezi și Virgil Onițiu, *Clîpe de repaus*, Brașov, Tipografia A. Mureșianu, 1901, p. 79—91; Idem, *Clîpe de repaus*, Ediție îngrijită de Mircea Manta, Cluj-Napoca, 1985, p. 104—110; „Drapelul“, nr. 10, din 31 ianuarie/13 februarie 1901.

² Balul pompierilor ținut sîmbătă 2 februarie st. n., în sala mare a Casinei ungurești din Lugoș.

³ *Vodă Dospîtu, ăl cu năroziiile*, „Drapelul“, nr. 14, din

14/27 februarie 1901; *Clipe de repaus*, Cluj-Napoca, 1985, p. 97—103.

⁴ Începînd cu nr. 1, din 1/14 ianuarie 1902 „Drapelul“ a apărut de 3 ori pe săptămîină: marți, joi, sîmbătă.

⁵ *Istoria unei „contre“*, semnată Sorcovă. „Drapelul“, nr. 6, din 17/30 ianuarie 1901; *Clipe de repaus*, Cluj-Napoca, 1985, p. 119—124. Calabărul, de fapt Calabrias era un joc de cărți.

⁶ Cornelia Brediceanu, soția lui Coriolan.

⁷ Jubileul de 50 de ani al Reuniunii femeilor române din Brașov s-a ținut marți, 30 ianuarie/12 februarie 1901. „Drapelul“, nr. 8, din 24 ianuarie/6 februarie 1901. Raportul despre Jubileu a fost trimis la Lugoj de către Virgil Onițiu, semnat V. O. (Sorcovă). „Drapelul“, nr. 11, din 3/16 februarie 1901.

⁸ Balul organizat de Societatea filantropică de femei din Lugoj a avut loc în 9 februarie st. n. în sala hotelului „Regele Ungariei“. Cf. *Serată mascată împreună cu dans*. Anunțul în „Drapelul“, nr. 7, din 20 ianuarie/2 februarie 1901.

176. ALEXANDRU MOCIONI

Birchiș, 5 februarie 1901

Iubite Braniște,

Cu bucurie te salut iarăși în mijlocul nostru — al bănățenilor — și aproape nu mai este necesar să adaug că ar fi fost pentru mine o plăcere să te văd și aici la Birchiș, dar înțeleg că n-ai putut aduce la îndeplinire această intenție amabilă, în vârtejul treburilor legate de înființarea noului nostru organ național. Un lucru amînat nu este și anulat.

Cu privire la ținuta politică a „Drapelului“ pot declara cu satisfacție că ea este corectă în toate privințele. Atît articolul dumitale program cît și în special acel al doctorului Petrovici exprimă clar adevăratul spirit al politicii noastre naționale. Și în legătură cu aceasta trebuie să accentuez pentru orientarea dumitale că atitudinea mea rezervată față de acest organ nu derivă din vreo neîncredere în ținuta politică a acestuia — pentru care oferiți garanții atît dumneata cît și tovarășii mei din Lugoj — ci în special din lipsa de încredere în viabilitatea unui organ național, și mie nu mi-a părut oportun — nu din vanitate personală, ci în interesul cauzei naționale —

să mă angajez într-o acțiune problematică, pentru ca să evit în măsura posibilităților un nou fiasco politic.

De aceea mă bucur în chip special când aflu că foaia a avut parte de o primire atât de încurajatoare din partea publicului românesc, dar, bineînțeles, nu este voie să ne bizuim pe speranțele aprinse de focul de paie al acestora; de aceea vei pricepe că în ciuda începutului promițător, nu cutez să ies totuși din rezerva mea¹. Mă întreb ce spun în legătură cu agitația fetei geniale secuiești, în sprijinul abolirii legii naționalităților² și despre ținuta lui Széll în această afacere³. Ei bine mie mi se pare că noi trăim în vremea paradoxurilor. Ținuta lui Széll în politica naționalităților îmi amintește de un fost profesor de italiană la Theresianum care — chinuit de podagră — nu putea merge acolo unde voia, ci mergea unde îl țirau picioarele. Așa îi merge și lui Széll cu politica naționalităților.

Nici un politician nu și-ar putea face iluzia că Széll ar intenționa să procedeze la o schimbare radicală în politica naționalităților, dar nu încapă nici o îndoială că el a fost ferm decis să modifice tactica acesteia. Tactica brutalităților, a provocațiilor, a agitațiilor instigate — așa cum acestea și-au atins apogeul sub Bánffy — a vrut să le înlocuiască cu o tactică de menajare a susceptibilităților, cu o potolită liniștire în spiritul unei aparente împăcări.

Și ce vedem noi? Noi asistăm la spectacolul paradoxal, în care curentul șovin se potențează la culme într-o tactică de provocări sub patronarea — pasivă — a lui Széll fără de care curenda secuiească n-ar fi putut să se manifesteze în mod triumfal în congregațiile comitatense. Căci oricum ar fi legea naționalităților a cărei revizuire o cerem și noi, dar în sens contrariu, aici este vorba de ceva mult mai important, căci tendința exprimată a curendei secuiești și agitația provocată de ea, urmărește o „capitis diminutio“ a popoarelor nemaghiare prin decretarea legală a lipsei lor de drepturi naționale. Aceasta este cea mai vastă provocare, iar Széll, care era pe punctul de a adopta o tactică mai blândă ca și profesorul care după lecție este țirîț de picioare nu spre ușă, ci spre fereastră. Nu este aceasta un paradox?! Și tot atât de paradoxală îți va părea afirmația mea că noi va trebui să luăm o atitudine hotărîită contra acestui atentat împotriva drepturilor noastre naționale garantate — deși numai pe hîrtie — pentru că el lovește însuși principiul îndreptățirii noastre legale; și totuși, noi trebuie să salutăm acest atentat plin de speranță. Căci așa cum nu se poate opri ghiuleaua trasă din tun, așa nu poate

opri nimeni în țară curentul șovinist în mersul lui fatal. Și precum cîmpul de bătaie al ghiulelei trase este cu atît mai redus cu cît este mai înalt arcul descris, așa va ajunge și șovinismul mai repede „ad absurdum“⁴, cu cît își va înscrie mai înalt cîmpul de bătaie. Legile balisticii sînt valabile și în politică. Cu cît mai sus se ridică șovinismul, cu atît mai repede se descarcă. O întoarcere a acestui curent maladiv nu prea este posibilă, el tinde irezistibil spre punctul său final critic. În acest caz nu putem dori decît un singur lucru: să se producă cît mai curînd inevitabila criză! Și spre aceasta ne îndreptăm în cea mai mare viteză, mulțumită curendei secuiești, în ciuda frînării lui Széll, pe care îl duc picioarele împotriva voinții lui în direcția contrară. Așa înțeleg eu lucrurile. N-aș vrea să-mi închei aceste rînduri, fără să accentuez în mod deosebit simpatiile mele pentru noul organ național, care apare sub încercata dumitale conducere.

Te salută al dumitale

A. M.

P.S. Pentru a caracteriza mai lămurit curenda secuiască trebuie să mai adaug la cele spuse: deși legea naționalităților ne acordă numai drepturi naționale aparente și aceasta într-o măsură minimală, în cazul acesta nu este vorba de o restricție mai amplă a acestor aparente drepturi minimale, ci de o abrogare prin lege a oricărei îndreptățiri la o lege a naționalităților. Dacă pînă acuma din punct de vedere național am fost numai cetățeni de categoria a doua, acum am fost degradați în privința națională la adevărați paria. Acesta este adevăratul înțeles și scop al acestei curende.

În acest sens vei putea trata această temă în „Drapelul“ — în cazul cînd concepția dumitale se va potrivi cu a mea⁵ — bine înțeles fără a te referi la mine, pentru că după cum știi, mie nu-mi place să apar pe cîmpul de luptă cu viziera pe jumătate lăsată, iar ca să apar cu viziera ridicată trebuie să aștept un moment mai îndepărtat⁶.

Lieber Branisce!

Mit Freuden begrüße ich Sie wieder in unserer — der Banater — Mitte und ich brauche kaum noch hinzuzufügen, dass es mir ein Vergnügen gewesen wäre, Sie auch hier in Birkis zu sehen, begreife aber dass Sie Ihre freundliche Absicht im Drange der mit der

Gründung unseres neuen nationalen Organs verbundenen Geschäfte noch nicht ausführen konnten. Indes „aufgeschoben ist nicht aufgehoben“!

Die politische Haltung des „Drapelul“ anlangend kann ich mit Befriedigung erklären, dass dieselbe in jeder Hinsicht korrekt ist. Sowohl Ihr Programm-Artikel, als auch die übrigen und insbesondere jeder des Dr. Petrovici, bringen den wahren Geist unserer Nationalpolitik zum klaren Ausdruck. Und hieran anknüpfend muss ich zu Ihrer genaueren Orientierung betonen, dass meine reservierte Haltung diesem Organe gegenüber nicht etwa aus einem allfälligen Misstrauen hinsichtlich der politischen Haltung desselben — für deren Korrektheit mir Sie als meine Lugoser Gesinnungs-Genosse volle Garantie bieten — sondern vorwiegend aus dem Mangel an Vertrauen in die Lebensfähigkeit eines neuen Organs entspringt und es mir nicht etwa aus persönlicher Eitelkeit sondern im Interesse der nationalen Sache — nicht ratsam erschien, mich an einem problematischen Unternehmen beteiligend, einem neuerlichen politischen Fiasko möglicherweise auszusetzen. Es freut mich daher ganz besonders zu erfahren, dass das Blatt beim rumänischen Publikum eine so aufmunternde Aufnahme gefunden hat, nur freilich darf man auf das Strohfeuer desselben nicht allzu sanguinische Hoffnungen bauen und deshalb werden Sie begreifen, dass ich auch trotz des verheissungsvollen Anfangs aus meiner reservierten Haltung noch immer nicht heraus zu treten wage.

Sie fragen was ich zu der durch den Székler Geniestreich in Fluss gesetzten Agitation im Interesse der Abschaffung des national Gesetzes und der politischen Haltung Széll's in dieser Affaire sage. Nun, mir will es scheinen dass wir in einer Zeit der Paradoxien leben.

Széll's Haltung in der Nationalitäten-Politik erinnert mich lebhaft an einen gewesenen Professor der italienischen Sprache im Theresianum, der — vom Zipperlein geplagt — nicht dorthin gehen konnte, wohin er wollte, sondern dorthin gehen musste, wohin ihn seine Beine schleppten. So ergeht es auch Széll mit seiner Nationalitäten-Politik.

Wohl konnte sich kein ernster Politiker der Illusion hingeben, als beabsichtigte Széll in der Nationalitäten-Politik einen gründlichen Wandel zu schaffen, allein ebenso unstreitig ist es, dass er fest entschlossen war, die Taktik derselben zu modifizieren: Die Taktik der Brutalitäten, Provokationen und künstlichen Verhetzungen, wie diese unter Bánffy ihren Glanzpunkt erreichte, mit einer Taktik der möglichsten Schonung Nationaler Suszeptibilitäten der Nationalitäten mit einer Taktik der einschläfernden Beschwichtigung im Geiste scheinbarer Versöhnlichkeit zu vertauschen.

Und was sehen wir? Wir erleben das paradoxe Schauspiel, dass der chauvinistische Current gerade unter der — zumindest passiven — Pa-

tronanz Széll's ohne welche die Székler Currende ihren Triumphzug durch die Comitats-Säle sich zum Höhepunkte einer Taktik der insolenten Provokationen versteigt! Denn — wie auch das Nationalitäten-Gesetz sein möge, nicht um dessen Revision, die wir ja auch — wir wengleich in entgegengesetztem Sinn — fordern, handelt es sich [nicht darum] sondern um weit grösseres; die ausgesprochene Tendenz der Székler Currende und dadurch die in Fluss gesetzte Agitation geht auf nicht (sic) geringeres, als auf ein nationales capitis diminutio der nicht magyarischen Völker, auf die gesetzliche Dekretierung ihrer nationalen Rechtslosigkeit! Das ist wohl die denkbar weitestgehende Provokation und Széll der am Punkte stand die Taktik zu mildern wird eben deshalb von den Beinen — wie der Sprachmeister nach der Stunde — statt zur Türe, zum Fenster fortgeschleppt. Ist das nicht paradox?

Und nicht minder paradox dürfte es Ihnen erscheinen wenn ich behaupte, dass trotzdem wir gegen ein derartiges Attentat nicht auf unsere — wengleich nur papierene, aber doch gesetzlich garantierte — nationale Rechte, sondern das auf das Prinzip unserer nationalen Rechtsfähigkeit selbst gerichtet ist, entschieden Stellung nehmen müssen. dennoch solch ein Attentat im Grunde genommen hoffnungsvoll begrüessen müssen. Denn gleichwie man die aus der Kanone geschossene Kugel nicht aufhalten kann, vermag auch Niemand mehr im Lande den chauvinistischen Current in seinen verhängnisvollen Laufe aufzuhalten und gleichwie die ausgeschossene Kugel auf eine umso geringere Schussweite zur Erde fällt, je höher ihr Bogenlauf ist, so führt sich auch der Chauvinismus um so schneller selbst ad absurdum, je höher er sich in seinem Bogenlaufe versteigt. Die Gesetze der Ballistik gelten ja auch in der Politik. Je höher sich der Chauvinismus versteigt, um so schneller tobt er sich aus. Eine Umkehr inmitten dieses krankhaften Currents ist kaum mehr möglich, unwiderstehlich drängt derselbe zu seinem kritischen Schlusspunkte; da kann man nur Eines wünschen: den ehebaldigsten Eintritt der unvermeidlichen Krise. Und dieser eilen wir mit grossen Schritten entgegen, dank der Székler Currende und trotz des Contra-Dampfes Széll's, den seine Beine gegen seinen Willen in die entgegengesetzte Richtung fort-schleppen!

So fasse ich die Sache auf. Ich möchte diese meine Zeilen nicht schliessen, ohne die besondere Betonung meiner übrigens selbstverständlichen Sympathien für das neue nationale Organ, das unter Ihrer bewährten Leitung steht. Es grüsst Sie Ihr

A. M.

P.S. Um noch deutlicher zu charakterisieren die Székler Currende muss ich noch zu dem gesagten hinzufügen: Wohl gewährt uns das Nationalitäten-Gesetz nur nationale Scheinrechte und das auch nur im minimalen Ausmasse, allein hier handelt es sich nicht um eine noch weitergehende Restriktion auch dieser minimalen Scheinrechte, sondern um die gesetzliche Abschaffung auch nur des blossen Scheines auf irgend welche nationalen Rechte! Waren wir bisher in nationaler Hinsicht bloss Bürger zweiter Kategorie, so sollen wir nunmehr zu wahren Parias in nationaler Hinsicht degradiert werden. Das ist der wahre Sinn und Zweck dieser Currende!

In diesem Sinne können Sie dieses Thema — falls sich Ihre Auffassung mit der meinigen begegnen sollte — im „Drapelul“ behandeln, freilich ohne Berufung auf mich, da ich — wie Sie wissen — nicht gerne mit halbverdecktem Visier am Kampfplatze erscheine, für ein Auftreten mit offenem Visier aber einen späteren Zeitpunkt abwarten muss.

BAR; B.A.F.C.N. Ft. 392.

---

¹ „Drapelul“ se va impune ca o viguroasă gazetă politică națională românească.

² *Curenda*, neologism latin provenit din germană, cu sensul de adresă, circulară

Congregația comitatului Trei Scaune adoptase o hotărîre prin care se propunea desființarea legii naționalităților. Această curendă, adresă, a fost trimisă și celorlalte congregații comitatense pentru a fi luată în dezbateră și eventual adoptată. Propunerea amintită urmărea „de a șterge din cartea legilor articolul de lege privitor la egala îndreptățire“, aprecia „Drapelul“ nr. 7, din 20 ianuarie/2 februarie 1901.

Vezi protestul membrilor români din congregația comitatului Arad, în „Drapelul“, nr. 7/1901; în comitatul Brașovului, „Drapelul“, nr. 36, din 5/18 mai 1901. Adresa secuiască n-a fost luată în dezbateră de guvernul Szell. A determinat însă protestul unanim al românilor.

³ Guvernul Széll anunțase că va promova o politică mai concesivă în raport cu aspirațiile naționale ale popoarelor nemaghiare comparativ cu guvernul Bánffy. În pofida acestei intenții, mai ales pe plan local, s-a înregistrat o recrudescență a politicii discriminatorii promovată de clasele dominante maghiare.

Széll Kálmán (1845—1915). Om politic maghiar. Jude nobiliar în comitatul Vas. Deputat în parlament din partea partidului liberal. Ministru de finanțe. Prim-ministru (1899—1904).

⁴ La absurd.

⁵ În „Drapelul“, nr. 10, din 31 ianuarie/13 februarie 1901 a apărut editorialul scris de Valeriu Braniște, dar ne-

semnat, *Curenda săcuiască*, în care se preluaseră idei și chiar fraze din scrisoarea lui Mocioni. Editorialul se voia un protest categoric împotriva adresei secuiești, care viza „decretarea prin lege a lipșirii naționalităților de drepturi naționale“.

⁶ Alexandru Mocioni se retrăsese din activitatea politică de mare anvergură.

177. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 2/15 februarie 1901

Valer dragă,

Cu nespusă bucurie am citit scrisoarea ta ultimă de dato 13 luna curentă din care văd că cu foaia vă merge foarte bine, că diavolul deficitului nu vă tentează, că o să scoateți foaia de trei ori pe săptămână¹, că o să vă instalați tipografie proprie și în fine am contribuit și eu ceva cu foițele mele² la ridicarea nivelului „Drapelului“.

Ideea de a nu ridica abonamentul e excelentă și eu sînt sigur că abonații vi se vor spori îndată ce apăreți de 3 ori, cum vor spori îndată cînd o să apăreți și de mai multe ori.

Epistola ta am predat-o spre lectură mamei³. Încă nu am apucat însă să vorbesc cu dînsa în chestia mergerii Veturiei la voi, dar mai e vreme.

Ce privește afacerea mea cu trocarii ea nu e încă finalizată⁴. Probabil că se va exmite un comisar consistorial (probabil Mihu⁵) la fața locului, care să cerce a se convinge despre adevărul aserțiunilor mele din actul de demisie⁶, despre trocari, dar cu principala misiune de a realiza o pace oarecare între mine și Eforie, fără de care nu poți face nimic, — un lucru pe care mi-l cere insistent atît metropolitul⁷ cît și corpul profesoral. Am declarat și față cu unii și față cu alții că eu nu stau în calea păcii cinstite, în interesul școalelor, dincontra, dar trebuie să cunosc condițiile de pace, cari trebuie să fie juste și cinstite; vom vedea ce o mai fi. În alăturare fiți mai trimiți două foițe originale pentru „Drapelul“, una comică⁸ alta mai tragică⁹ (ca să nu ajung pe doaga lui Vodă Dospitul).

În genere te rog să cam țineți intervalul de două săptămîni între apariția foițelor mele, căci de acum tot mai greu o să vă pot servi, crescîndu-mi ocupația școlară cu fiecare zi cu care

ne apropiem de finea anului — și apoi nu știu pînă cînd m-or mai servi tot așa oțelele glăvățimii!⁰.

Apropo de chestiunea aceasta, eu aș avea o rugare către tine, care cred că în situația actuală a foii voastre nu cu greu se va putea realiza. Tu știi ce rău stau eu cu finanțele aci și cu toată economia ce o fac, nu am multă nădejde de a mă îndrepta. Știi că cercasem a face illo tempore¹¹ cu „România Jună“ o tranzacție ca să agonisesc pe cale cinstită ceva parafe. Dar nu mi-a succes!

Te întreb acum nu mi-ați putea face de la administrația „Drapelului“ *nu de la tine*, la nici un caz de la tine — asta absolut nu o primesc — dar de la administrație, proprietarii (sau comitetul acestora) „Drapelului“ — un onorar oarecare pentru lucrurile cari vi le scriu. Eu îmi închipui lucrul așa, că tu ca redactor avînd în vedere interesul foii ceri de la comitetul administrativ o sumă anuală, zicem de 300 florini, pentru remunerarea lucrărilor externe, întrucît cere trebuința. Din suma acesta m-ai putea remunera și pe mine și eventual și pe alții. Eu ți-aș propune ca cheiă de remunerație pentru *mine*: 10 fileri pe rîndul de tipar Garmond la foiletoane originale — și 5 fileri de șir la orice altceva (corespondențe, traduceri etc.).

În caz că-mi poți satisface această dorință, îmi faci mie un colosal serviciu material, mă ușurezi peste măsură și eu avînd îndemn de muncă sper că o să fac ca „Drapelul“ să nu simtă ca pagubă suma ce mi-o dă. Repet, onorarul acesta să mi se facă de la administrația foii, din venitul tău personal nu primesc nici un cruceriu!

Eu cred că lucrul este foarte ușor de făcut, cîtă vreme stați atît de bine în abonamentele (cari numai spori se pot) și cîtă vreme administrația trebuie să aprecieze valoarea intelectuală a colaboratorilor externi, cari în interesul foii trebuie onorată. Aștept cu multă nădejde rezultatul pașilor tăi. Te rog cînd îmi scrii, dă-mi un tablou mai detailat al abonaților noștri din Ardeal. Mă interesează să știu cam pe unde aveți mai mulți abonați; în Brașov pe cine aveți?

N. B. Aș vrea să rămînă strict secret redacțional pseudonimul meu „Sorcovă“. Deși mă cam tem că mă vor ghici unii.

Te sărut cu drag al tău

1919

Virgil

Apropo de descoperirea poeziei necunoscute de A. Mureșianu¹ am vorbit azi cu A. Bârseanu; el susține sus și tare că poezia nu e de A. Mureșianu fiind stilul, limbajul, expresiile singuratic absolute deosebite de ale unui Mureșianu.

Spun drept că mă căpăcitu și pe mine. El susține că la scris-o cineva din țară! Poate chiar Alecsandri, dar nu Mureșianu. Atrăgându-ți atenția la aceasta, te rog să faci studii de comparare între poezia asta și celelalte, în interesul cauzei...

Servus

Idem

B. J. Brașov, doc. nr. 2922.

---

¹ Vezi nota 4 din scrisoarea lui Onițiu din 23 ianuarie v. 1901.

² A se vedea materialele publicate de Onițiu în „Drapelul” din lista pe care o vom prezenta la scrisoarea lui din 6 aprilie v. 1901.

³ Maria Branîște, mama soției lui V. Onițiu.

⁴ Disputa dintre directorul școlilor române din Brașov, Onițiu, și Eforia școlilor din Scheii Brașovului.

⁵ Ioan Mihăi (1854—1927). Om politic român. A participat la conferințele Partidului Național Român din 1887, 1890, 1892, la tratativele româno—maghiare din 1910. Directorul băncii „Ardeleana” din Orăștie. Sprijinitor al instituțiilor culturale românești. Președintele al Societății pentru crearea unui fond de teatru român. A contribuit la fondarea Fondului ziaristilor români din Transilvania. Vezi Ioan Mihăi, *Spicuri din gândurile mele politice, culturale, economice*. Cu un studiu introductiv de Silviu Dragomir, Sibiu, 1938, 395 p.

⁶ Consistoriul arhiepiscopalian a rezolvat diferendul de la școlile din Brașov în felul următor: n-a primit demisia directorului Onițiu, negăsind-o motivată, el fiind invitat să-și reocupe postul de director. N-a admis cererea Eforiei de a se considera demisia directorului drept suspendare din funcția de director. O formulă de compromis, de fapt. *La cestiunea școlilor din Brașov*, „Telegaful român, nr. 2, din 9/22 ianuarie 1901: „Drapelul”, nr. 5, din 13/26 ianuarie 1901: „Tribuna poporului” din Arad în nr. 4, din 9/22 ianuarie 1901 saluta hotărârea luată de Consistoriu „...companiei terorizatoare a «trocarilor» s-a aplicat palma ce a meritat-o”.

⁷ Ioan Meșianu.

⁸ *Vodă Dospitu’ al cu năroziile*, „Drapelul”, nr. 14, din 14/27 februarie 1901.

⁹ *Din moravurile noastre*, „Drapelul”, nr. 17, din 24 februarie 9 martie 1901.

¹⁰ Puterea imaginației.

¹¹ Odinioară.

¹² În foiața „Drapelului“, nr. 9, din 27 ianuarie/9 februarie 1901 sub titlu: *O poezie necunoscută de la Andrei Mureșianu*, Valeriu Braniște republica poezia 15 mai semnată „Un român“, apărută în foaia săptămînală „Învățătorul poporului“, nr. 2, din 19 mai 1848, foaie pusă la dispoziția lui V. Braniște de parohul Emilian Micu din Belinț. Foaia fusese fondată de Timotei Cipariu și apăruse în 21 de numere, începînd cu 12 mai 1848.

Avînd în vedere faptul că V. Braniște își susținuse doctoratul cu o monografie dedicată lui Andrei Mureșianu, credem în opinia lui V. Braniște de a-i atribui poezia lui Andrei Mureșianu.

178. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 17 februarie 1901 v.

Iubite Valer,

Am primit scrisoarea ta cît și a Miții și a Valericiei. În meritul chestiunii nu-ți pot da încă nici o știre pozitivă. Abia de acum înainte vom începe cu dezbaterile speciale și sistematice. Cred că pe luni vom termina (dacă ne ajută Dumnezeu), în caz extrem marți pînă la amiaz aflați deciful nostru, dacă va fi urgent poate chiar pe cale telegrafică. Sperăm să găsim un deznodămînt care să mulțumească pe toți și să nu supere (cite de puțin) pe nimeni.¹

N. B. Te rog la corectură fiți foarte atenți! Din foileton în foileton rămîn tot mai multe erori necorese.

Ce privește foiletele mele, te rog să schimbi (începînd cu proxima) apariția lor așa ca să nu vină pe numerii de miercuri, ci pe cei de sîmbătă, ca lectură de duminică. Spre acest scop te rog ca schița proximă s-o publici duminica următoare 24 februarie vechi: *Moravuri contemporane-numărul 17* al „Drapelului“ — în numărul 21 (10 martie vechi) să publici celălalt foileton aflător la tine: *Din studiile mele despre prostie*.²

În numărul 25 (24 martie vechi) de la Florii să publici schița ocazională aci alăturată *Zile comemorative*³, iar pentru numărul de Paști, numărul 27 (31 martie vechi) îți trimit aci o narațiune ceva mai lungă, care să se publice *întreagă* în acel număr, probabil mai mare ca de obicei.⁴

Astfel am fi în curat pînă la Paști, dacă îmi ajută Dumnezeu o să mai urmeze și altele.

Cît pentru onorar sper rezultat bun de la adunarea fondatorilor.

La Casina română din loco nu s-a ținut încă adunarea generală, asta-i cauza că nu au abonat „Drapelul“, așa am înțeles, dar o să-l aboneze.

Mama încă nu și-a făcut socotelile. Vei primi răspunsul voit în decursul săptămînii proxime.

Concertul nostru va fi de vineri ce vine în trei săptămîni.⁵ Probele împreună a corului de dame și de domni abia săptămîna viitoare se încep. Acum am isprăvit cu *grosso*⁶ cum zice Ghiță.

Salutări și sărutări de la toți ai noștri și ai voștri.

Servus

Virgil.

Brașov, 17 februarie v. 1901.

B. J. Brașov, doc. nr. 2923.

---

¹ Stingerea efectelor datorate diferendelor directorului V. Onițiu cu Eforia școalelor.

² *Din moravurile noastre* în „Drapelul“, nr. 17, din 24 februarie/9 martie 1901; V. Onițiu, *Clipe de repaus*, Brașov, 1901, p. 119—130; Idem, *Clipe de repaus*, Cluj-Napoca, 1985, p. 125—131. *Din studiile mele făcute despre prostie și cauzele ei* în „Drapelul“, nr. 21, din 10/23 martie 1901; *Clipe de repaus*, 1901, p. 91—106; 1985, p. 111—118.

³ *File comemorative cu ocazia unei aniversări de 15 ani*, semnată Sorcovă în „Drapelul“, nr. 26, din 28 martie/10 aprilie 1901.

⁴ În Suplimentul literar din 1/14 aprilie 1901 la nr. 27 al „Drapelului“ din 1901 a apărut pe o pagină și jumătate *Sărmanul Jóska*; *Clipe de repaus*, 1901, p. 1—20; 1985, p. 69—80.

⁵ Concertul Reuniunii române de gimnastică și cîntări din Brașov, sub conducerea lui George Dina, a avut loc joi, 4 aprilie n. 1901. Vezi comentariul pe marginea spectacolului apărut în „Drapelul“, nr. 25, din 24 martie/6 aprilie 1901 scris de Virgil Onițiu și semnat Neica.

⁶ Cu majoritatea pregătirilor.

Graz, 9 martie 1901

Mult stimată și iubite domnule,

Scrisoarea dumneavoastră a fost o satisfacție ideală — mai virtuos când fostul meu profesor — iubit — mă încredințește cu această atențiune.¹

Mai mult, amintirea trecutului meu copilăresc din Brașov, totdeauna a produs o durere — durerea ce o simțeste un om, care știe că a greșit.

Sum convins că sum înțeles și nu voiesc să concretizez aluziunea.

Acum scrisoarea dumneavoastră a liniștit această rană, care singur mi-am cauzat-o.

Văd că opiniile asupra oamenilor nu se fac pe baza manifestărilor copilărești.

Drept aceea vă mulțumesc.

Articolul trimis² — e drept că e cam învăpăiat, dar eugenam că într-o situație unde domnește numai nepăsarea — sau zvircoliri personale, — numai așa se poate discuta.

Românii însă — aveți dreptate — sînt de la fire așa înclinați ca toate lucrurile, ce se intenționează sau se îndeplinesc — să le arunce în cadrul personalităților.

După trimiterea articolului și văzînd că nu se publică, am studiat psihologicește intențiunile — precum și felul luptei — ce „Drapelul“ voiește să o poarte.

Am văzut că personalitățile sînt exchise — și numai principiile se discută.

Patimile personale nu au loc.

Întreaga luptă se poartă bărbătește, cu seriozitate reclamată de gravitatea împrăjurărilor, în cari trăim.

Așa trebuie să fie! Dar restează ca publicul românesc să se dedee.

Foile de rînd acum au compt, în loc să-și păstreze culminația ideală. O să mă nizuiesc ca să intru în circuitul „Drapelist“.

Și dacă o să mai îndrăznesc a mai trimite câte ceva — la tot cazul — numai dacă consună cu principiile dumneavoastră se poate publica.³

Nu trimit ca să câștig cine știe ce glorie — ci să folosesc și eu conform modestelor mele puteri. Nefiind folos, la ce să pu¹lic!

Acum voiesc să amintesc un lucru, dar deocamdată nu pot să intru în detalii, decît numai atît că la Sfîntu Gheorghe va fi aici dezvelirea bustului regretatului George Candrea.⁴

La această serbare în amintirea lui — tinerimea își va trimite de la toate centrele universitare delegați oficiali.

Cu această ocaziune voim a ținea un „congres“.

Primul — studentesc în Austro-Ungaria.

Va să zică și bucovineni.

Scopul: constituirea într-un comitet central — program solidar — și în urmare aderarea la care direcțiune politică susținută de fruntașii neamului etc.

Mișcarea e inițiată deja — ba a ajuns a fi favorabilă cauzei.

Negreșit că lucrul este secret, pînă la terminare.

Ce ziceți dumneavoastră? Toate măsurile de precauțiune sînt luate.

Pînă acum se făceau lucruri mici în *cauze mari* — acum se ocupă odată și tinerimea.

Cîte centre universitare, atîtea propuneri etc.

Nu mai poate dura mai departe.

Deocamdată numai atît.

La cazul cînd om părăsi terenul secret, ne rugăm de sprijin.⁵

Nefiind altele de interes general — vă mulțumesc încă odată pentru atențiunea cu care m-ați învrednicit.

Sum cu profund și adevărată dragoste

G. Noaghea⁶

B.C.S., ms. 23222; BAFCN Ft. 429,1055—1058.

¹ V. Branște i-a fost diriginte lui G. Noaghea la liceul din Brașov. Noaghea s-a aflat, pentru un timp, la studii la Graz.

² Articolul trimis nu s-a publicat în „Drapelul“.

³ Nu am găsit ceva publicat sub semnătura lui Noaghea în paginile „Drapelului“ din acel an.

⁴ George Candrea, fostul redactor al „Dreptății“, murise pe neașteptate în vara lui 1899, la Graz. Ca o cinstire a activității desfășurată pe tărîm național un Comitet de

inițiativă s-a îngrijit de ridicarea unui monument la Graz. Monumentul a fost opera sculptorului C. Bălășescu. Deși amfnate de mai multe ori, festivitățile prilejuite de dezvelirea monumentului, din 9 iunie n. 1901, s-au constituit într-o remarcabilă acțiune politică a tineretului studios român din mai multe centre universitare. Prezent la Graz, Vasile Lucaciu, în cuvîntul rostit, a relevat contribuția lui G. Candrea în mișcarea națională românească și mai ales în aceea a *Replicii*. „*Replica* — a spus el — a fost o operă clasică de demascare, un energic cuvînt de protestare, o afirmare nebiruită a conștiinței noastre naționale, a drepturilor și libertăților noastre naționale nerespectate”. „*Tribuna*“, nr. 102, din 2/15 iunie 1901. Vezi și nr. 99, 101; „*Drapelul*“, nr. 31, 35, 39, 41, 43 din 1901; Valeriu Braniște, *George Candrea. Filă comemorativă*, în „*Drapelul*“, nr. 40, din 19 mai/1 iunie 1901; Idem. *Oameni, fapte, întâmplări*, Cluj-Napoca, 1980, p. 86—89.

⁵ Credem că intenția ținerii unui congres la Graz a rămas în faza de proiect.

⁶ Gheorghe Noaghea (1877—1956). Ziarist și profesor.

180. EMANUIL UNGURIAN

Timișoara, 11 martie 1901

Mult stimate domnule Braniște,

Eu nu am temere de greutățile de cari te temi dumneata. Sediul trebuie să fie în Sibiu, căci acolo trebuie să și facem o metropolă.¹

Pentru exoperarea întăririi statutelor ar trebui angajat o persoană, carea e cunoscută bine la locul ei, cu persoanele care să aprobe statutele, acea persoană trebuie de la început să intrăvînă, statutele trebuiesc cu înțelepciune construite — pusă pe baza „*cu puteri unite ajutorarea proprie*“ — nu de la jurnaliști arc să fie adunat și creat fondul reuniunii, publicul întreg are să contribuie în formă de taxe de membri fondatori, legate, donațiuni, fundațiuni, contribuiri ocazionale, venite de prelegeri, reprezentațiuni, petreceri.

Asigurarea și administrarea e lucru ușor- în statute trebuie pus că membrii fondatori în administrare au drepturi egale cu membrii ordinari (cari sînt numai jurnaliști) desigur că oamenii cei mai reali și mai de frunte a inteligenței noastre se vor face membri fondatori și din aceștia se alege comitetul împreună cu președinte și vicepreședinte și aceștia vor administra averea reuniunii jurnaliștilor, cum administrează Asocia-

țiunea² și Fondul de teatru³; în statute trebuie numai strict construită dispozițiunea prin care se primesc membrii ordinari, adică jurnaliștii, ca să [nu] între tot felul de elemente, numai pentru cele solide trebuie grijit, beneficiile sînt numai pentru membrii ordinari, destul dacă vor fi și numai 20.
Timișoara la 11 martie 1901.

Cu toată stima
Ungurianu

B.C.S. ms. nr. 23121; BAFCN Ft. 429/859.

---

¹ Fondul pentru ajutorarea ziariștilor români din Ungaria s-a înființat abia în 1910.

² ASTRA.

³ Societatea pentru fond de teatru român își ținuse prima adunare generală în 4—5 octombrie 1870 la Deva.

181. ALEXANDRU MOCIONI

Birchiș, 15 martie 1901

Iubite Braniște,

Înainte de toate te felicit pentru îmbucurătorul eveniment familial, ce este pe cale să se producă, și m-aș bucura împreună cu soția mea să vă vedem în cursul acestei veri aici la noi pe dumneata și pe iubita dumitale nevastă.¹

Nu mi-a scăpat din vedere că dumneata ai tratat circulara secuiască în sensul indicațiilor mele², numai că ai păcătuțit într-un mod periculos răsbotezînd pe profesorul de limba italiană în izraelian.

Pe drept, și poate nu tocmai pe drept, ți se pare că găsești în interviul doctorului Rațiu³ refuzul recunoașterii legalității Uniunii Transilvaniei, dar de vei putea să-ți reamintești că în convorbirile noastre confidentiale, care au avut loc la Arad în 1894 în locuința lui Mangra, dr. Mureșianu, dr. Isac și Frîncu au susținut împotriva mea același punct de vedere și cum au fost ei sprijiniți de Mangra și de Oncu (?). Iar rezultatul acestor discuții s-a împotmolit chiar la acest prim punct. Acest punct de vedere este reprezentat în afară de cei amintiți și de mulți alții în Transilvania. Poate că și dr. Rațiu a voit să țină seamă de această stare de lucruri. Deși acest punct de vedere

nu se poate justifica în mod teoretic, totuși nu este lipsit de semnificație practică, dacă în fața intransigenței șovine din prezent și avînd în vedere nestatornicia lucrurilor pămîntești și acest punct de vedere își găsește reprezentanți printre ardelenii noștri. Pentru „Drapelul“ îmi pare cel mai potrivit să lase să treacă nebăgat în seamă acest punct de vedere,⁴ în actualele împrejurări. De altfel, după părerea mea, dr. Rațiu în felul său simplu, n-a răspuns rău la întrebările ce i-au fost adresate.

Exagerărilor „Telegrafului român“⁵ li se potrivesc cuvintele lui Esop: Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus.⁶ Și mă miră într-o oarecare măsură cum este cu puțință ca un organ al unui om politic atît de realist cum este Mețianu să debiteze publicului asemenea copilării.

Părerea mea în legătură cu atît de discutata problemă a pasivismului o pot cuprinde în următoarele două puncte:

1. În actualele împrejurări rezistența noastră pasivă este unica ținută corectă a poporului român.
2. Atîta timp cît nu ne este redată libertatea acțiunii politice, n-are nici un sens discutarea unei schimbări a poziției noastre politice.

Expunerea amănunțită a acestei păreri ale mele se găsește în cele trei scrisori apărute în „Tribuna“ nr. 192 și 203, și în „Gazeta Transilvaniei“ nr. 194, 195 și 204 din anul 1899, pe care poate nu le cunoști, pentru că în acea vreme dumneata erai în Bucovina⁷.

Cu cele mai bune salutări

al dumitale

A. Mocioni

Lieber Branisco!

Vor al'en beglückwünsche ich Sie zu dem bevorstehenden freudigen Familie-Ereignis und es wird mich und meine Frau freuen Sie mit Ihrer lieben Frau im Laufe Sommers hier bei uns zu sehen.

Es entging mir nicht, dass Sie die Szekler Currende ganz im Sinne meiner Andeutungen behandelten, nur haben Sie sich hiebei einer, und dazu lebensgefährlichen, Wegtaufe schuldig gemacht; indem Sie den italienischen zum israelitischen Sprachmeister umtaufen.

Mit Recht und vielleicht auch nicht ganz mit Recht scheinen Sie im Dr. Rațiu Interview Anstoss zu nehmen an der Negation der Legalität der Union Siebenbürgens, allein wie Sie sich erinnern dürften,

vertraten anlässlich unserer im J. 1894 in Arad stattgefundenen vertraulichen Besprechungen, in der Wohnung Mangra's, Dr. Murașian, Dr. Isac, und Dr. Frâncu denselben Stadtpunkt mir gegenüber und da sie von Mangra und dr. Onchu (?) unterstützt wurden, scheiterte das praktische Resultat dieser Besprechungen schon an diesem ersten Punkte.

Und diesen Standpunkt vertreten ausser den Genanten noch viele andere in Siebenbürgen. Diesem Umstande wollte vielleicht auch Dr. Rațiu Rechnung tragen. Wohl lässt sich dieser Standpunkt theoretisch nicht rechtfertigen, allein es ist nicht ganz ohne praktische Bedeutung, wenn angesichts des chauvinistischen Intansigententums von Heute in Anbetracht der Wandelbarkeit alles Irdischen unter unsern Siebenbürgern auch dieser Standpunkt seine Vertreter findet. Für den „Drapelul“ schien mir das Richtigste diesen Standpunkt unter den gegebenen Verhältnissen stillschweigend passieren zu lassen. Im übrigen hat Dr. Rațiu in seiner schlichten Denkweise die an ihn gerichteten Fragen, meiner Ansicht nach, nicht schlecht beantwortet. Auf die Ausführungen des „Telegraful Român“ passt wohl nur das Wort Aesops „Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus“. Und es wundert mich einigermassen, dass in dem Organ eines so realistischen Politikers, wie Mețianu es ist, dem Publikum derlei Kindereien aufgetischt werden.

Meine Ansichten über die viel diskutierte Passivitäts-Frage kann ich in die beiden Sätze fassen:

1. Standhaftes Ausharren in unserer passiven Resistenz ist unter den gegenwärtigen Verhältnissen die einzige korrekte Haltung des rumänischen Volkes.
2. Insolange uns die politische Aktionsfreiheit nicht wiedergegeben ist, ist die Diskussion einer ev. Veränderung unserer politischen Haltung einfach sinnlos.

Die nähere Ausführung dieser meiner Ansichten finden Sie in meinen drei Briefen die in der „Tribuna“, Nr. 192 und 203, und in der „Gazeta Transilvaniei“ Nr. 194, 195 und 204 vom J. 1899 erschienen sind und die Ihnen vielleicht nicht bekannt sein dürften, da Sie zu jener Zeit in der Bukovina weilten.

Mit den besten Grüssen

Ihr

A. Mocsonyi

ASCN 900 V/196.

---

¹ E vorba de apropiata naștere a Valeriei, eveniment petrecut în 24 martie n. 1901.

² Vezi nota 4 din scrisoarea lui A. Mocioni din 5 februarie 1901.

³ „Revista noastră, în fața curentului ce se manifestă printre românii de peste Carpați pentru părăsirea politicii de pasivitate și intrarea bărbătește în lupta electorală, a ținut să afle opinia lui I. Rațiu, președintele Comitetului partidului național“. Cf. *Chestia pasivității politice a românilor din Ungaria*, în „România ilustrată“ (București), an. I, nr. 3, din 15 februarie 1901. În continuare se publica scrisoarea lui I. Rațiu din 17 ianuarie 1901, adresată lui Ioan Russu-Abrudeanu, referitoare la ținuta politică a românilor transilvăneni față de alegerile dietale din acel an. I. Rațiu a răspuns întrebărilor formulate de redactor „ca simplu membru al acestui partid“ și nu ca președinte al P.N.R. Asuprirea națională la care fuseseră supuși românii impusese pasivitatea ca armă politică, aprecia I. Rațiu. Stările de lucruri nu se schimbaseră în bine între timp, de aceea el se pronunța pentru rămânerea pe tărîmul pasivității politice. „Unde mai pui că prin intrarea noastră în parlamentul maghiar am recunoaște de legală situația politică ce ni s-a creat, pe cînd prin pasivitatea noastră de azi opunem un *veto permanent*, ieșit din pieptul unui întreg popor, anomaliei din statul nostru, care se rezumă în faptul că *minoritatea* să stăpînească *majoritatea*“. Ibidem, p. 34—36.

„Tribuna poporului“ din Arad, promotoare a neoactivismului politic, a comentat foarte critic interviul lui I. Rațiu în editorialul *Lazaronism politic*, nr. 40, din 1/14 martie 1901. Aceeași gazetă publica în numărul următor, 41, din 3/16 martie 1901, considerațiile făcute de „Kronstädter Zeitung“ pe marginea celor scrise de I. Rațiu, din care redăm un fragment: „Numai prin luptă se conservă forțele; iar pasivitatea politică, prea îndelung practică și nu întrebuințată numai ca armă ocazională va duce fatal la pasivitate națională“.

⁴ V. Braniște nu va comenta interviul lui I. Rațiu.

⁵ Editorialul *Acțiune politică* (I—IV), în „Telegraful român“, nr. 14, din 8/21 februarie—17, din 15/28 februarie 1901. Noi redăm doar concluziile la care se ajunge în articol. Poporul român aflat în fața alegerilor dietale „se vede necesitat a declara prin bărbații săi de încredere, întruniți în conferență privată — că persistă la rezistența sa pasivă față cu legislațiunea țării și cu întreaga viață publică a statului. Pentru semnalarea mai energică a acestei atitudini impusă de împrejurări grave, alegătorii români sînt sfătuiți însă să meargă la urnă în număr complet, spre a-și da votul exclusiv numai pentru acei candidați din sînul lor, care se vor angaja că vor intra în parlament“ și „...acolo vor accentua la toate ocaziunile potrivite rezistența pasivă a poporului român...“. Se aprecia că aceasta ar fi o modalitate de a se ajunge la o „politică de activitate pentru viitor — singura cale prin care am putea scoate partidul din impasul și din amorțeala în care se află“.

⁶ Munții sînt în opintirea facerii, se va naște un șoarece ridicol. Aluzia la fabula lui Esop, formulată de Horațiu în *Ars poetica* 139.

⁷ În „România ilustrată“, nr. 4, din martie 1901 a apărut o scurtă scrisoare a lui A. Mocioni adresată revistei, drept răspuns la întrebările puse cu privire la tactica politică de urmat pentru românii din Transilvania. Mocioni afirma că punctele lui de vedere în chestiunea respectivă fuseseră precizate în anul 1899, în trei scrisori, una adresată lui I. Rațiu și două ziarului „Budapester Tagblatt“. În aceea, Mocioni se pronunțase categoric pentru menținerea tacticii de pasivitate politică. Întrucît opiniile lui rămăseseră aceleași, Mocioni invita să se parcurgă conținutul celor trei acte amintite, astfel că ele apăreau și în „România ilustrată“ nr. 4, din 1901. Vezi textul lor și în „Drapelul“, nr. 27, din 31 martie/13 aprilie 1901; T. V. Păcățian, *Cartea de aur*, Vol. VIII, Sibiu, 1915, p. 56—60.

182. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, miercuri 14/27 martie 1901

Iubite Valer,

Nici nu mai știu la cîte și cari întrebări sînt dator cu răspunsuri atîta vreme mi se pare că a trecut de cînd nu ți-am scris.

Dar înainte de toate te felicit din toată inima în noua-ți calitate de „tată“ și-ți urez un lanț de bucurie și fericire în viața-ți familială. Mă bucur fără seamă că Miți-i este bine și te rog comunică-i sărutările mele de mîină, iar pe nepoțica pup-o de trei ori în numele meu al unchiului său, ori ce-i voi fi. Dumnezeu să ți-o țină sănătoasă și veselă. În caz că botezul dumnoaei va fi în săptămîna luminată (a Paștilor) de exemplu miercuri sau joi, cred că vom putea asista și noi (adică eu și Victoria) la botez și s-o vedem față în față (N.B. cu cine seamănă? Voi ați rezolvat această importantă întrebare deja? Mama ce zice?).

Mama a venit bine?

Încă azi, miercuri, nu avem nici o știre despre sosirea dînsei.

— — — — —

Vestea că rezolvarea onorarului pentru colaborarea mea la „Drapelul“ se va rezolva de bunăseamă în sensul dorit de mine m-a bucurat cu atît mai mult cu cît tocmai luni cînd am primit epistola ta a decis Eforia contra un vot (Blaga⁴) ca să nu ne dea bani de scumpete. (Îndignațiunea în cancelaria profesorilor e la culme). În caz că și adunarea din Caranse-

beș² va decide în sensul propus de voi, apoi voi ridica după Duminica Tomii tot onorarul ce îmi compete pentru cele scrise pînă la Paști inclusiv, iar pentru cele ce vor urma voi ridica banii la 1 iulie vechi.

Îți mulțumesc frățeste pentru pașii făcuți în interesul meu în această privință și îmi pare foarte bine că numirea mea³ își are îndeosebi și răsplata ideală-morală în plăcerea publicului cetitor, ceea ce mi-ai comunicat de repetite ori.

Te-aș ruga dacă nu ai uita din numărul de la Florii al „Drapelului“ în care va apare schița mea comemorativă *Nopții din Granada*⁴ să trimiți special cîte un exemplar: lui G. Di-ma, lui dr. Ghiță Pop (str. Armenească 47, București) și doamnei văduve Maria dr. I. Crișan, Sibiu.

Vei fi observat că narațiunea mea *Fekete Jóska*, destinată numărului de Paști este o lucrare mai serioasă. De aceea aș dori să apară cît se poate fără greșeli și te-aș ruga deci să-mi trimiți Bürstenabdruckul⁵ odată cores de voi mie încoace la revizie. Eu ți-o voi înapoia în ziua în care o capăt, așa încît tu a treia zi de la expedierea din Lugoș o să o ai iar în mînă la Lugoș. Lucrul acesta cred va fi cu atît mai lesne, cu cît numărul de Paști fiind mai voluminos, va trebui pregătit și în parte tipărit ceva mai nainte. (Revizia o voi trimite cu *manuscript* cu tot recomandată sub plic).

Iosif Vulcan⁶ vrea să mă facă cu tot prețul membru corespondent al Academiei Române. Îmi scrie că prin secția literară am trecut deja ales cu 8 din 9 voturi și că speră ca și în ședința plenară a Academiei voi fi ales⁷. Dumnezeu să mă ierte, dar zău mi-e cam rușine. Ar fi prea multă onoare pentru [că] eu mult prea puțină ispravă literară am făcut.

Sărut mîinile mamei și Miții, iar pe tine, pe Virginica și pe nepoțica vă sărut cu drag.

Virgil

N. B. Acum merg să tai lemne pînă la masă. M-a înzestrat Pandele⁸ cu topor și firez. Adio.

B. J. Brașov, doc. nr. 2924.

---

¹ Iosif Blaga.

² Comitetul redacțional al „Drapelului“ obișnuia, în primii ani, să țină „dese ședințe cu dezbateri vivace, nu numai la Lugoș ci și la Timișoara, Caransebeș, Vîrșeț, Biserica Albă, ca toți fondatorii să poată lua parte“. *Amintiri din închisoare*, p. 419.

³ Se referă la numirea lui ca un fel de colaborator al „Drapelului“.

⁴ În 10, 11, 12 martie 1900 v. a avut loc la Braşov spectacolul *O noapte în Granada*, lucrare aparţinând lui K. Kreutzer, în traducerea lui G. Dima, spectacol susţinut de Reuniunea română de muzică şi gimnastică din Braşov. În spectacol a cântat şi renumitul bariton Dimitrie Popovici-Bayreuth. Vezi Vasile Goldiș, *Mișcarea teatrală la noi în anul 1900*, în „Familia“, nr. 29, din 22 iulie/4 august 1901, p. 339; C. Zamfir, *op. cit.*, p. 98;

Spectacolul din 4 aprilie din 1901 era o comemorare intimă pentru viața personală a lui Braniște.

⁵ Șpalt.

⁶ Iosif Vulcan (1841—1907). Scriitor și publicist. Președinte al Societății pentru crearea unui fond de teatru român. A înființat mai multe reviste, dintre care cea mai importantă, „Familia“ la Oradea. Membru al Academiei Române.

⁷ Secțiunea literară a Academiei Române în ședința din 20 martie 1901 a primit propunerea făcută de Iosif Vulcan ca Virgil Onițiu să fie propus ședinței generale a Academiei spre a fi ales membru corespondent al Academiei. „Analele Academiei Române“ Seria II Tomul XXIII 1900—1901. Această propunere va fi supusă votului ședinței generale a Academiei din 24 martie 1901, care n-a primit-o. Din cei 25 votanți, 11 au fost pentru, iar 14 contra. Cf. Ibidem, p. 198—199. Virgil Onițiu a fost ales membru corespondent al Academiei în ședința generală a Academiei din 3 aprilie 1902. Din 20 votanți, 15 au fost pentru, 5 contra. Cf. Ibidem, Tom. XXIV, 1901—1902, p. 198—199.

⁸ Pandele, Pantelimon Dima. Vezi I/23.

183. PAVEL ROTARIU

Timișoara, 2 aprilie 1901

Mult stimată domnule Braniște,

Nu voiesc să exercit vreo influență ori să fac vreo presiune asupra ținutei dumneavoastră respective a „Drapelului“ față de „era n.“ din Arad, dar vă asigur că numai indulgența din trecut și considerațiile bărbaților mai maturi au încurajat pe cei din Arad ca să plămădească și coacă atât de bine „infecția otrăvitoare a întregii vieții noastre publice...“

Nu a fost, nici e bine, a fi prea-prea, îndelung răbdători față de „otrăvitori...“. Asta e părerea mea. Vi-o spun și nu doresc nimic alta de la dumneavoastră.¹

Cu multă bucurie vin în numele meu și al soției să vă trimit sincerele noastre felicitări din incidentul atât de înveselitor al nașterii Mariei Valeriei Gabrielei. Să trăiască fata, mama și tata și să mai sporească și „bănățeni“ nu numai „bănățene“.

Bunul Dumnezeu să vă ajute ambilor ca să gustați pînă la cele mai adînci bătrînețe bucuriile și fericirile adevărate și curate de părinți, cari bucurii sînt balsamul vindecător al tuturor rănilor și oboselilor obținute în lupta grea și amară pentru existență.

Multe, multe complimente și sărutări de mîini fericitei mame ca și dumneavoastră.

Cu profund respect

P. Rotariu

B.C.S., ms. nr. 23115; BAFCN Ft. 429/853—854.

---

¹ Poziția net antipasivistă a „Tribunci poporului“ din Arad venea în evidentă contradicție cu vederile lui P. Rotariu, care parcă imputa, totuși, „Drapelului“ că nu ia o poziție de combatere a publicației arădene. „Drapelul“ nu va intra însă în jocul unor dispute sterile, neavenite.

Pe Rotariu l-a supărat, probabil, editorialul din nr. 51, din 17/30 martie 1901 al „Tribunei poporului“, intitulat *Secăturile*, în care este privită foarte critic activitatea publicațiilor: „Luminătoriul“, „Tribuna“ din Sibiu, și „Dreptatea“, gazete la care, cu excepția „Tribunei“, Rotariu fusese profund implicat.

184. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, vineri după amiază 5 aprilie
nou 1901

Cu nespusă bucurie am cetit scrisoarea ta, cu care ai acompaniat corectura lui *Fekete Jóska*, văzînd că ți-a pricinuit emoție atât de profundă. Astfel, sper, că nu-și va greși efectul nici la publicul cel mare. Fapt e că afară de *Notarul Scurtu*¹ nu am avut în suflet atât de clară imaginea [unui] personaj descris de mine, ca a acestui *Fekete Jóska*, care este o sinteză din multe individualități reale cunoscute și observate

de mine în lumea unguerească a Seghedinului și a comitatului Cenad învecinat și care cred că este un tip viu, pe care ar fi fost păcat a-l lăsa nefixat posterității.

Din cauza aceasta și din cauza că și tu ții că e o schiță mai de valoare *Fekete Jóska*, cred că n-ai greși dacă între știrile zilei sau oricum în o notiță de câteva rînduri a-i atrage atenția publicului asupra lui *Fekete Jóska*, nu de alta, dar ca să nu-l treacă lumea cu vederea.² Mai cu seamă că țin și la efectul educativ-național al narațiunii, care reclamă o lectură cît mai extensă a ei.

Titlul, cum l-ai fost pus tu nu mi-a convenit, căci mi s-a părut că-i dă narațiunii un caracter prea efemer. De aceea cred că va fi mai bine, cum am făcut eu. Adică titlul să fie cules în 3 rînduri, astfel:

SĂRMANUL FEKETE JÓSKA

Narațiune originală

— pentru numărul de Paști al „Drapelului“.

I

Cu privire la semnele de corectură folosite de mine (care nu știu dacă sînt identice cu cele practicate de voi) observ că cu semnul acesta)——(pus între șire, vreau ca la locurile respective să se lase mai mult spațiu între șire, cu semnul |__ pus și la margine |__ cer *aliniat* nou!

Nu uitați a pune *sus la mijloc* în șir separat rîndurile de începutul textului I, căci mai tîrziu avem o parte care are în frunte II.

Iscălitura: „Iosif Negru“ să se culeagă simplu cursiv ciceró. Alte observații nu am. Restul e lucrul culegătorului, al corectorului și al tău, pe care te rog special să controlezi minuțios și suprarevizia, ca să nu rămînă nimic necores din cele indicate în corectură de mine.

Concertul a succes excelent, întocmai cum prevăzusem că va succede în raportul ce vi l-am trimis ieri³. Ultima știre despre Ghiță Dima o am de la 6 ore azi dimineață, cînd era încă tot în crîsmă. Cea mai excelentă probă că a fost și el pe deplin mulțumit cu concertul. *Ausverkauftes Haus*⁴. Au trebuit să se pună [în] sală ulterior scaune pe delături, ca să încapă publicul, care nu mai căpătase bilete la casă. A fost un adevărat triumf românesc. Au rămas sașii cu gura căscată. Am

și cîntat ca niște fanatici, parcă aveam să luăm aieva Ierusalimul.

Valerica a tras o serie de plînsuri la știrea că mama nu vine pe duminică. Am rîs-o, se înțelege, apoi a mai rîs și ea printre lacrimi. Cu toate astea sperăm că măcar pe miercuri-joi mama tot va fi pe aci; fiind în credința că bine aflarea Miții îi va permite aceasta fără greutate.

Ne pare bine de veștile cele bune din familie și tare vă dorim cu toții ca să vă vedem și ca să vă îmbrățișăm.

Apropo, te rog nu uita a trimite lui Ghiță Dima cite un exemplar atît din numărul cu recenziunea concertului cît și din numărul proxim cu *Filele comemorative*.⁵

Cînd începeți cu apariția de 3 ori pe săptămînă a „Drapelului“? Cred că după Paști cu cvartalul II începînd ar fi mai potrivit! Mai sporesc abonentii? Te păzește cu iscălitura numelui la articolii politici!!⁶ Rîschezi o cauză mare și nesemnîndu-i nu pierzi nimic... Să fim prudenți.⁷

Vă sărutăm pe toți cu drag al vostru

Virgil

Sărutări de la toate ale noastre!

Din numărul de Paști să trimiți 1 exemplar și la ai noștri la Seghedin⁸. Korona utcza 1 szám.

Manuscriptul mi l-am reținut. Nu cred că vă mai trebuie!

B. J. Brașov, doc. nr. 2926.

¹ *Clipe de repaus*, 1985, p. 50—58; Virgil Onițiu, *De toate*, Brașov, 1897, p. 117—126.

² N-am întilnit considerații ale lui V. Braniște referitoare la *Fekete Józsa*.

³ Raportul semnat „Neica“, trimis la 4 aprilie 1901 despre concertul Reunirii române de gimnastică și cîntări din Brașov, în „Drapelul“, nr. 25, din 24 martie/6 aprilie 1901.

⁴ Toate biletele vîndute.

⁵ „Drapelul“, nr. 26, din 28 martie/10 aprilie 1901.

⁶ Se referă la editorialul din „Drapelul“, nr. 23, din 17/30 martie 1901 semnat Dr. V. B. Articolul scris pe un ton ponderat, făcea o privire asupra dezvoltării conștiinței naționale la români, a creșterii puterilor intelectuale ale românilor. El se voia și un apel la sporirea modalităților de a sprijini materialicește pe tinerii studiosi români, și aceasta într-o epocă în care continua „lungul șir al suferințelor“ naționale. „Deși trăim în o eră așa-zisă constituțională — scria Braniște — pentru noi există numai re-

versul medaliei, căci de binefacerile constituționalismului n-am ajuns să avem parte“.

⁷ În epoca „Drapelului“ V. Branște a fost mult mai prudent decît în vremea în care redactase „Dreptatea“ sau „Patria“. Așa se face că și procesele de presă l-au ocolit.

⁸ Părinții lui Virgil Onițiu locuiau în Seghedin.

185. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 6 aprilie v. 1901

Iubite Valer,

Azi am ținut consiliu familial în chestia mergerii la Lugoj.

Greutatea cea mai mare o avem cu Ghiță Dima, care pe de-o parte e răcit, tușește și e în căutare medicală, iar pe de altă parte e ținut încurcat prin Dumitru Popovici¹, care în săptămîna proximă vrea să concerteze aci. Ambele împrejurări sînt de natură a-l împiedica pe Ghiță a veni la Lugoj în săptămîna următoare. Iar mai tîrziu eu în special cu Victoria nu am mai putea merge. I-a scris Ghiță lui Dumitru să amîne, dar pînă acum n-a primit nici un răspuns. Dacă cu toate acestea va să fie săptămîna viitoare botezul cu Ghiță, veți primi cu 48 de ore știre de la dînsul².

Eu am căpătat concediu pe 8 zile (8—15 aprilie st. v.) și m-am hotărît să vă cercetez cu Victoria și Valerica, ori că va fi botezul săptămîna viitoare, ori nu. De va fi, cu atît mai bine.

Conclusul consiliului familial este:

Eu mîine (sîmbătă) la 2 oare plec la sinod la Sibiu³; aci stau 2 zile. Duminică și luni. Luni seara plec eu din Sibiu, tot atunci pleacă Victoria și Valerica din Brașov și la Copșa ne întîlnim, iar marți înainte de amiază la 11 oare sosim cu trenul obișnuit la Lugoj. La Lugoj stăm marți, miercuri, joi și vineri, iar sîmbătă dimineața plecăm înapoi. Valerica rămîne încă la voi 3 săptămîni.

Pînă pe luni sau cel mult marți veți avea pozitivă știrea dacă vine Dima sau nu, și deci dacă se poate ține botezul cînd sîntem acolo, sau trebuie să-l amînați iar cu vreo săptămînă, două.

Fiind siguranța mai mare cu poșta, decît să le car cu mine pe la Sibiu și să le pierd, îți trimit aci trei foițe pentru 5 numeri ai „Drapelului“, indicînd locul întreruperii alor două foițe mai lungi⁴, precum și numerii în care să se publice. Sînt ultimele foițe „am Lager“.⁵ Nu știu cînd voi avea răgaz și inspirație a vă mai scrie, îmi pare că ambele mă vor părăsi pe vreo trei luni de zile, cel puțin.

Știind că duminică mergi la Caransebeș, la adunarea acționarilor, îți prezint spre orientare contul meu de pînă acuma (socotit după cheia propusă de mine 10 fileri șirul foițelor originale, 5 fileri șirul traduceri, corespondențe etc).⁶

Nr. 1 și 2 (traducere)	384 șire	(a 5 bani)	cor. 19,20
Nr. 3 (f. orig.)	175 „	(a 10 „)	„ 17,50
Nr. 6 (f. orig.)	204 „	(a „ „)	„ 20,40
Nr. 10 (f. orig.)	246 „	„ „ „	„ 24,60
Nr. 11 (coresp.)	135 „	a 5 „	„ 6,75
Nr. 14 (f. orig.)	240 „	(a 10 „)	„ 24,00
Nr. 17 („ „)	222 „	„ „ „	„ 22,20
Nr. 21 (f. orig.)	258 „	„ „ „	„ 25,80
Nr. 25 (coresp.)	145 „	(a 5 bani)	„ 7,25
Nr. 26 (f. orig.)	190 „	(a 10 bani)	„ 19,00
Nr. 27 („ „)	433 „	„ „ „	„ 43,30

Total p I-ul cvartal coroane 230

Te rog dacă mergi la Caransebeș comunică salutări și sărutări de mîini la ai noștri.

Noi aci ne aflăm bine. Ieri a fost Kränzchenul studenților. Mama a venit după 4 acasă cu Veturia, Valerica n-a fost.

Sărut mîinile Miții, sărut pe micuța nepoțică și pe Virginia, pe tine detto.

La revedere al tău

Virgil

Brașov, în 6 april v. 1901.

B. J. Brașov, doc. nr. 2927.

---

¹ Dumitru Popovici-Bayreuth (1860—1927). Bariton român celebru. Director al Conservatorului de muzică din București, director al Operei Române din Cluj. Vezi George Sbârcea, *Dumitru Popovici-Bayreuth*. „Cîntărețul pribeag“. 1860—1927, București, 1965.

² Nașii Valeriei au fost George și Maria Dima.

³ Sinodul arhidiecezan din Sibiu s-a ținut între 22—26 aprilie 1901. Vezi „Telegraful român“, nr. 38, din 7/20 aprilie — 42, din 16/30 aprilie 1901.

⁴ *Cauzele și efectele unui signal de foc (I—II)*, în „Drapelul“, nr. 30, din 14/27 aprilie, nr. 31, din 18 aprilie/1 mai 1901.

⁵ În stoc.

⁶ Materialele publicate de Onițiu: nr. 1 și 2: *Dumnezeu vede adevărul, dar așteaptă*, traducere din Lev Tolstoi; nr. 3: *Nr. 1 al „Drapelului“*; nr. 6; *Istoria unei „contre“*; nr. 10: *Un cățel și un bal*; nr. 11: *Jubileul semi-centenar al Reuniunii Femeilor române din Brașov*; nr. 14: *Vodă Dospitu' ăl cu năroziile*; nr. 17: *Din moravurile noastre*; nr. 21: *Din studiile mele...*; nr. 25: *De la Brașov, Semnat Neică*; nr. 26: *File comemorative*; nr. 27: *Suplimentul literar al „Drapelului“: Sărmanul Fekete Jóska*.

186. VALERIU BRANIȘTE

(Către Teodor Păcățian)

Lugoj, 15/28 aprilie 1901

După cum vei fi observat deja, am publicat simbătă Apelul domniei tale¹ și cu ocaziunea aceasta te felicit la gigantică operă. Eu care încă am făcut studii în direcția aceasta — știu aprecia munca titanică ce se recere la o astfel de întreprindere. Cu drag am să-ți dau tot ajutorul, ca să reușești și în cele materiale cu *Cartea de aur* și te rog prin urmare să-mi pui o cotă de abonament la dispoziție. Ce privește celelalte scrieri și traducții ale domniei tale țin să-ți comunic că le anunț cu plăcere gratuit de câte ori voi avea loc în foaie, dacă-mi trimiți pentru redacție câte un exemplar.

Lugoj, 15/28 aprilie 1901

Cu salutare colegială
Dr. V. Braniște

Domniei sale domnului Teodor V. Păcățian. Redactor responsabil al ziarului „Telegraful român“ Nagy-Szeben

B.C.U., Cluj-Napoca, Colecții speciale. Ms. sertar 302/4, f. 11. Publicată în Stelian Mîndruț, *Teodor V. Păcățian inedit. Ecouri epistolare despre „Cartea de Aur“*, în „Studii de istorie a Banatului“, 1983, 9, p. 68.

¹ *Aviz și apel literar* cu privire la intenția lui T. V. Păcățian de a tipări lucrarea *Cartea de aur*. Se arată scopul lucrării, structura pe volume. „Drapelul“, nr. 30, din

14/27 aprilie 1901. Monumentala lucrare a lui Păcățian a apărut în opt volume. Primul volum a apărut în anul 1902. Pentru că volumul cuprindea și discursul lui Bărnăuțiu de la 1848 Curtea cu jurați din Cluj l-a condamnat pe Păcățian, în noiembrie 1902, la 8 luni temniță de stat, redusă apoi prin sentința Curiei la 6 luni, și la o amendă de 500 coroane. Pedepsa a ispășit-o la Seghedin. Vezi Ioan Lupaș, *Scrieri alese*, Vol. I. Ediție de Ștefan Pascu, Pompiliu Teodor, Cluj-Napoca, 1977, p. 233; Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur*, Vol. VIII, Sibiu, 1915, p. 102—104.

187. IOAN RAȚIU

Cluj, 10 mai 1901

Mult stimat domnule,

Starea vieții noastre politice și evenimentele ce putem prevedea în proxim viitor ne-au îndemnat să convocăm o consfătuire confidențială a fruntașilor vieții noastre publice române.

În urma acesteia ne permitem a vă invita la aceea consfătuire ce va avea loc în Cluj la 6 iunie 1901 st. nou la 10 oare a. m.¹

Cu distinsă stimă

Cluj la 10 mai 1901

Iuliu Coroianu
G. Pop

R. Pațiția

D. Rațiu
Dr. T. Mihali

BAR, ms. nr. 149977; BAFCN Ft. 393/28.

---

¹ Anul 1901 era un an al alegerilor pentru parlamentul maghiar. Era nevoie să se precizeze poziția P.N.R. față de alegeri. În sinul partidului se manifesta tot mai energic curentul neoactivist, care milita pentru renunțarea la pasivitatea politică. „Tribuna poporului” de la Arad, „Libertatea” de la Orăștie și „Telegraful român” din Sibiu erau purtătoarele de cuvânt ale acestei orientări. „Tribuna” din Sibiu, „Gazeta Transilvaniei” din Brașov și „Drapelul” susțineau în continuare pasivitatea politică, ca tactică de urmat pentru P.N.R. Vezi: Lucian Boia, *Contri-*

buții privind criza Partidului Național Român și trecerea de la pasivism la activism, în „Studii revistă de istorie“, 1971, 24, nr. 5, p. 974—977; Vasile Popeangă, *Aradul centru politic al luptei naționale din perioada dualismului 1867—1918*, Timișoara, 1978, p. 132—135; Liviu Maior, *Mișcarea națională a românilor din Transilvania, în Națiunea română. Geneză, Afirmare. Orizont contemporan*, București, 1984, p. 416—418.

Consfătuirea de la Cluj își propunea să realizeze o unitate de acțiune a membrilor Comitetului P.N.R. Vezi pregătirea consfătuirii în Nicolae Cordoș, *Consfătuirea confidențială a Partidului Național Român la Timișoara (1901)*, în „Banatica“, 1973, 2, p. 255—256.

Consfătuirea de la Cluj din 6 iunie va fi urmată de cea de la Timișoara din iulie și apoi de o alta tot la Cluj, în septembrie 1901, cea din urmă hotărînd menținerea P.N.R., pe poziția pasivismului politic.

188. ALEXANDRU MOCIONI

Birchiș, 14/27 mai 1901

Domnului dr. V. Braniște, Lugoj

Iubitul meu frate Eugeniu¹ a decedat azi noapte.

Alecs. Mocioni

„Drapelul“, nr. 39, din 16/29 mai 1901.

---

¹ Eugeniu a murit în 13/26 mai 1919. Vezi „Drapelul“, nr. 39, din 16/29 mai, nr. 40, din 19 mai/1 iunie 1901.

189. VALERIU BRANIȘTE

Lugoj, 14/27 mai 1901

D.S. domnului dr. Alexandru de Mocioni

Adînc mișcat deplîng pierderea ilustrului nostru fruntaș și iubitului d-voastre frate, rugînd pe Atotputernicul Dumnezeu să vă dea putere de a suporta această grea și neașteptată lovitură a soartei nemiloase.

Dr. V. Braniște

„Drapelul“, nr. 39, din 16/29 mai 1901.

Birchiș, 10 iunie 1901

Domnului dr. Valeriu Branîște.

Alexandru de Mocioni vă mulțumește pentru condoleanțele sincere.¹

BAR, ms. nr. 149831; BAFCN Ft. 392/76.

---

¹ La moartea fratelui său, Eugeniu.

191. FLOREA BOZGAN

Caransebeș, 4 iulie 1901

Onorată redacțiune,

Vă returnez foaia „Drapelul“ căci nu-mi mai trebuie, căci cu a ei romanitate falsă și patriotism fals nu pot consimți.

În „Drapelul“ dumneavoastră tocmai așa nu aflu oglinindu-se ideile mocioneștilor de independență a țării noastre, precum nu se oglindeau acelea nici în „Dreptatea“ fundată de ei.¹

Va să zică mocioneștii trași pe sfoară.

Eu, în ceea ce privește patria noastră și românismul mi-am semnalat ținuta mea în articolul de Rusalii², și v-am avertizat în astă privință rugându-vă totodată și cu vorbe de a fi un interpretor la cei competenți, nu interesul meu, ci al cauzei...

Dumneavoastră însă brevi manu mi-ați închis calea, nu știu — dar cred — că nu în conștelegerea cu cei competenți, ci numai de capul dumneavoastră. Precum știu și aceea că responsabilitatea pentru toate dezastrele cauzei române va cădea inevitabil pe capul dumneavoastră atît în fața tatălui ceresc, care toate le știe, cît și în fața obștei, carea nu știe nimic din celea ce se petrec cu mine.

Căci vor fi poate zece ani, de nu doară și mai bine, de cînd mi se întîmplă tot așa cu foile noastre, și carele pînă

acum fusesem de părerea că lucrurile și isprăvurile mele „nemții“ le zădărnicesc și că mreața de paiangin ei o țes în jurul meu.

Dar acum iese la iveală că nu nemții, ci unii dintre frați sînt dușmanii, cari prin șopote ascunse nu numai că înne-gresc, dar ca necurații se obtrud spre a mă izola, nimici și a-mi închide toate căile.

Și de aceea, cu cunoștința liniștită, ca și care mi-am fă-cut datorința îmi spăl mîinile, căci altceva nu mai pot face și pentru viitor vă las cu „Drapelul“ cu tot pe mîna pseudo-nimului „Geno“ din „Tribuna“³, și a celui ce se semnează cu „semnul“ tot acolo⁴.

Că oare fi-va și conștiința jurnaliștilor români pentru ce-lea comise cu mine tot așa de liniștită și împăcată ca a mea, grija lor!

Cu stimă,

Bozgan Florea

B.C.S., ms. nr. 23340; BAFCN Ft. 429/1191—1192.

---

¹ „Dreptatea“ n-a fost fondată de Mocioni, ci de un Comitet. E drept că „Dreptatea“ a urmat în mare mă-sură orientarea lui A. Mocioni, dar atunci cînd ziarul a înregistrat un deficit considerabil, Alexandru Mocioni n-a acoperit acea sumă, deoarece nu a dorit ca „Drep-tatea“ să devină organul politic al unei singure persoane. *Amintiri din închisoare*, p. 305.

² Articolul trimis nu s-a publicat.

³ În „Tribuna“, nr. 110—113, din 13/26 iunie—17/30 iunie 1901 a apărut articolul *La problemele noastre actuale*, semnat Geno (I—IV), în care se comenta seria de 23 articole pe tema *Problemele actuale în viața noas-tră națională*, din „Tribuna“, nr. 53, din 20 martie/2 apri-lie — 120, din 27 iunie/10 iulie 1901. Acest lung serial se constituia într-o pledoarie pentru înviorarea acțiunii poli-tico-naționale românești, în toate compartimentele ei, sub-liniindu-se că „puterea de luptă“ se va găsi „în noi înșine, în munca și iar munca uriașă, care ni se cere s-o lărgim pe toate tărîmurile vieții noastre naționale“.

Geno, într-o corespondență din Viena, sesizînd o oa-recare acalmie în viața politică românească, aprecia că se impunea o întărire a colaborării dintre conducători și mase, o intensificare a propagandei în străinătate refe-ritoare la asuprairea națională a românilor. Se recomanda presei naționale să adăpostească în coloanele ei pe toți aceia care dezbăteau „sarcinile“ care se puneau în fața națiunii române.

⁴ Probabil editorialul *Sentimentul național* din „Tri-buna“, nr. 111, din 14/27 iunie 1901 în care se opina pen-

tru eliminarea ambițiilor deșarte din viața publică românească și pentru realizarea unei reale solidarități naționale.

192. GEORGE POPOVICI

Lugoj, 8 iulie 1901

Prea stimatului domn dr. Valeriu Braniște

Directorul „Drapelului“

Loco

Însărcinat de conferința intimă ținută în Cluj în 6 iunie a.c. pentru a face încercările necesare în scopul închegării partidului nostru național prin înlăturarea divergențelor între diferitele grupuri: respectuos vă invit a participa la consfătuirea intimă ce am convocat-o pe 13 iulie a.c. stil nou în Timișoara, hotelul Kronprinz la orele 8¹/₂ a.m.¹

Lugoj, în 8 iulie 1901

Cu toată stima

Dr. George Popovici

Arhiva amiliei

---

¹ Vezi comentariul și procesul-verbal al consfătuirii de la Timișoara din 13 iulie 1901, semnat de George Popovici, președinte, Valeriu Braniște, notar ad hoc, Coriolan Brediceanu și Iuliu Maniu, verificatori în Nicolae Cordoș, *op. cit.*, p. 256—261.

În vederea reorganizării Comitetului Central al P.N.R. s-a hotărît să se înainteze propuneri în termen de 8 zile. Atitudinea P.N.R. față de alegerile parlamentare urma să fie precizată de Comitetul Central reorganizat. S-a discutat și chestiunea atenuării sau încetării polemicilor dintre gazetele românești.

193. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 13/26 iulie 1901

Iubiților,

Am primit scrisorile voastre împreună cu portretul drăguței noastre nepoțele¹, care ne-a încântat pe toți și ne-a făcut să ajungem la constatarea unanimă, ca să nu fie cu su-

părare, Miți Gabriela seamănă în mod frapant cu Valer, Dumnezeu să o ție spre bucuria voastră și a noastră a tuturor.

Conform programului nostru, comunicat și vouă, noi ne vom afla dar la Hotelul Szécseny, pe cînd veți sosi voi în Oradea, acolo să ne și căutați, căci la gară nu cred că vom putea ieși, fiind obosiți. La masă sînteți invitați — după cum v-am scris — cu noi cu tot la Vulcan², iar după prînz facem cu Vulcăneștii în frunte excursiune la Püspökfürdő³ etc. Așadar și voința aceasta vi se va împlini.

Regretăm că Valer nu poate veni cu noi la Șimleu⁴, dar ne bucurăm cel puțin de revederea noastră în Oradea.

Vă sărutăm pe toți cu drag
în numele tuturor
Virgil

B. J. Brașov, doc. nr. 2928.

¹ Maria Valeria Gabriela.

² Icsif Vulcan era președintele Societății pentru crearea unui fond de teatru român.

³ Băile Episcopiei, azi Băile Felix.

⁴ Adunarea generală a Societății pentru crearea unui fond de teatru român s-a ținut la Șimleu în 1,2 august 1901. Virgil Onițiu era vicepreședinte al Societății. Valeriu Braniște a fost totuși prezent la Șimleu. Vezi „Anuarul V al Societății... pe anul 1901—1902”, Brașov, 1902. La Poșta redacțiunii din „Drapelul” nr. 65, din 15/28 august 1901 [lui] Sorcovă i se scria: „Foița am primit-o. Mulțumim. Credem că raportul din „New-York Herald” va fi cel mai interesant dintre toate cele apărute despre adunarea de la „Shimlew”. Vom începe cu publicarea în nrul proxim”. Și într-adevăr în nr. 66, din 18/31 august s-a început publicarea savuroasei scrieri a lui V. Onițiu ca reporter al „New York Herald” despre adunarea generală de la Șimleu.

194. GEORGE DOBRIN

Lugoj, 2 septembrie 1901

Frate Valerie!

În înțelesul hotărîrii aduse în ședința ținută astăzi¹ grăbesc a-ți comunica ca *mandatar* următoarele:

Abzicerea domnului Cioloca² s-a luat la cunoștință și i s-a exprimat mulțumirile noastre pentru cele prestate. Iar tu ești recercat să te îngrijești a-ți cîștiga alt ajutor.

Eu am fost făcut propunerea să reproducem în „Drapelul“ articolul *Mama Roma* din „f.D.“³ pe care tu poate (?) îl cunoști. Nu am comunicat nimăruia că aș ști cine e autorul, ci am susținut că mie îmi convine foarte mult. Petrovici și Jurca l-au aflat de prea succes și au fost necondiționat pentru reproducere, Brediceanu însă a zis ca să lăsăm afară moto și alineatul prim și apoi pe lângă o mică introducere, în care să se reflecte de la abuzul ce se face cu expresia „Mama Roma“ să reproducem de la „Ca mirean“, observînd că noi ne identificăm cu cele ce urmează. La aceasta eu am admis ținerea în suspensie a lucrului pînă vini tu acasă.

La aceasta s-a hotărît ca eu să-ți scriu despre părerile noastre și să-ți trimit articolul să-l citești. Iată-l aici!

Acum dă-ți părerea să-l reproducem, da sau ba! Să-l reproducem tot sau numai „Ca mireni“? Și în cazul din urmă, fă-i tu (!) o mică introducere. Brediceanu dorește să se prezenteze în introducere că noi din punct de vedere politic național dăm însemnătate articolului.⁴

Atît despre ședința de azi! Altfel merg lucrurile normal. Ai avut ocaziune să vorbești și cu Cornel.

1919

Complimente la toți
Salutare
Dobrin

Grăbesc la „Concordia“ avem „Hasen Soirée“. Vînătorii nu-s proști!⁵

ASCN 900 V/105.

---

¹ Ședința Comitetului de redacție al „Drapelului“. V. Branîște era plecat din Lugoj.

² Dimitrie Cioloca fusese numit la 1 septembrie 1901 prefect al Internatului pentru elevii de la Institutul teologic și pedagogic din Caransebeș. Va ajunge apoi profesor. În locul lui a lucrat în redacție un timp Ștefan Petrovici, apoi începînd cu 1 februarie 1902, Gheorghe Noaghea. În „Drapelul“, nr. 70, din 1/14 septembrie 1901 se anunța plecarea lui D. Cioloca din redacție.

³ Articol scris de V. Branite la „Foaia de duminică“ în anul 1895.

⁴ N-am găsit publicată în paginile „Drapelului“ *Mama Roma*.

⁵ Cină vînătorească la hotelul „Concordia“.

Lugoj, 4 septembrie 1901

Frate Valerie,

În rîndurile trecute am fost uitat să-ți comunic că mi-a zis domnul A. Mocioni să te fac atent la scrisoarea domniei sale din 1891.¹

Mi-a spus că ți-a dat-o spre decopiare, dar fiindcă are numai exemplarul acesta e foarte îngrijit să nu se piardă. Te roagă dar să o păstrezi bine, să o decopiezi și apoi exemplarul lui să i-l remiți cît mai în grabă.

Brediceanu pleacă la 4 ore la Cluj²; acolo va fi și prota³. Ei au să pună mîine lumea la cale. Mi se pare că mîine se va face repararea comitetului, prima spărtură în formalitatea organizării noastre de partid.

Eu plec deseară la Budapesta. Nu te surprinde primblarea mea pe la icoane; odată mă vezi călare pe vreun mandat (?)

Afacerea ta cu paralele am încredințat-o fratelui Cornel.

Articolașul *Mama Roma* dacă ar fi să se publice, apoi numai întreg mi-ar conveni să se reproducă!

Complimente stimatei doamne.

Salutare

Dobrin.

Arhiva familiei.

¹ Scrisoarea lui Alexandru Mocioni către Pavel Rotariu din 14/26 august 1891. Publicată în Valeriu Braniște, *Alexandru Mocioni*, în *Pagini reslețe*, Lugoj, 1910, p. 175—194.

² Prin rescript regesc dieta fusese convocată pe 24 octombrie 1901, iar ministrul de interne ordonase ca alegerile să se facă în intervalul 2—11 octombrie. T. V. Păcățian, *Cartea de aur*, Vol. VIII, p. 89.

În fața alegerilor, Comitetul P.N.R. s-a întrunit la Cluj în 4 și 5 septembrie 1901. Consfătuirea a hotărît să nu se convoace o nouă conferință națională, ci printr-un *Apel către alegătorii români*, să se anunțe că P.N.R. rămînea pe principiul pasivismului politic, deși curentul neoactivist era destul de puternic. Vezi textul *Apelului* în T. V. Păcățian *op. cit.*, Vol. VIII, p. 89—93. „A fost acesta *ultimul* apel adresat românilor din statul ungar pentru observarea pasivității la alegeri, căci nu peste

mult timp politica de pasivitate a fost abandonată, accep-
tându-se politica de activitate“. *Ibidem*, p. 93.

Apelul a fost publicat în ziarul românesc din Tran-
silvania. Vezi pentru poziția arădenilor în cadrul ședinței,
V. Popeangă, *op. cit.*, p. 137.

³ George Popovici.

196. ALEXANDRU MOCIONI

Birchiș, 18 septembrie 1901

Iubite Braniște,

Am primit cu mulțumiri pe lângă amintita scrisoare
către Comitet¹, și cele două scrisori ale dumatiale, în care mă
informezi despre cele petrecute la Cluj. În același timp am
primit și raportul lui Brediceanu. El a fost călăuzit de cele
mai bune intenții, acum se va vedea dacă și-a atins scopul.
Desigur, reorganizarea comitetului va putea da prilej la noi
complicații.

Relativ la conținutul declarației, pe care mi l-a comuni-
cat Brediceanu n-am de adus nici o obiecție din partea mea.

Te salută al dumatiale

A. M.

Lieber Branisce!

Mit Dank erhielt nebst meinem bewussten Briefe an das
Comité, auch Ihre beiden Briefe, in welchen Sie mich über die Ge-
schehnisse in Klausenburg informieren. Gleichzeitig erhielt ich auch
Brediceanu's Bericht. Er war von den besten Intentionen geleitet,
nun wird es sich zeigen, ob er seinen Zweck auch erreicht hat. Frei-
lich kann die Recorporation des Comité's event. zu neuen Verwicklun-
gen Anlass bieten. Gegen den Wortlaut der Deklaration, den mir
Brediceanu mitteilte, könnte ich aber meinerseits nichts einwenden.

Es grüsst Sie Ihr

A. M.

BAR, ms. nr. 149833; BAFCN Ft. 392/79.

---

¹ Vezi nota 1 din scrisoarea lui G. Dobrin din 4 sep-
tembrie 1901.

Brașov, 5/18 septembrie 1901

Iubite Valer,

a) 835 exemplare Prospecte cu liste de abonament pentru *Clipe de repaus*.¹

b) 750 exemplare mandate cu adresă tipărită.

Aflînd prea tîrziu de tirajul actual al „Drapelului“ mandatele poștale nu le-am putut spori. De altfel la adresele din România și Austria (Bucovina) nu se aclud mandate, iar la acele adrese (de ex. Lugoj) — unde și așa sînteți siguri că se vor face comande — nu acludeți mandate pentru ca să ajungă cele 750 trimise. Prospecte veți avea de ajuns, cred pentru fiecare exemplar expediat al „Drapelului“.

Ce privește pagina titulară, ca la ediția cărții va fi mai îngrijită, fiind și hîrtia cu mult mai groasă și apoi culoarea verde, care mi-a ieșit prea deschisă, o să fie un verde de tot închis, iar albastrul va fi mai deschis, prin ce cred că aspectul extern se va corecta în mod sensibil.²

Spre orientare îți comunic că 5 coale (80 pagini) sînt deja culese și corectate gata și că azi intră în mașină coala a 2-a.

N. B. De o prefață scrisă de tine — deși mi-ar fi făcut o deosebită plăcere — abziec cu regret, ca să nu mi se facă imputare că te-am angajat să îmi faci elogii chiar în carte.

Acum aș mai avea o rugare către tine.

În caz că este un lucru decis de forul competent de la „Drapel“ ca să capăt pe anul acesta 300 florini onorar pentru colaborare, atunci să-mi faci plăcerea de a exopera — dacă numai se poate — ca cei 200 florini ce mi-ar mai compete pe cele două trimestre ultime ale anului curent să mi se plătească deodată și anume pînă cel mult în 1/14 octombrie a.c., avînd eu pînă atunci mare și neapărată lipsă de ei. Cred că dorința aceasta nu va întîmpina mari greutăți. Scrie-mi!

Victor a sosit,³ a fost la Ungra la prietenul Roșca.⁴ Mîine pleacă la Iași.

Aștept cambiul iscălit și rata de reînnoire!

Vă sărut cu drag pe toți și rămîn al vostru

Virgil

Brașov, în 5/18 septembrie 1901.

N. B. Probabil „Gazeta Transilvaniei“ să trimită prospec-tele mele numai în numărul din 16 septembrie vechi. Nu e încă sigur. Pe voi asta, se înțelege, nu vă importă, voi veți face expediția acum cu numărul de sîmbătă 8 septembrie vechi a.c.

Idem

Am avut oaspeți aici pe dr. Borza⁵ din Abrud și bătrînul Chirtop⁶ cu fiica sa Domnica. Au prînzit la noi. Ne-am reamintit cu drag zilele senine din Abrud⁷ și Cîmpeni. Într-o seară am fost cu ei ia la „Împăratul Romanilor), de unde v-am expedit și o ilustrată.

Adio

Idem

B. J. Brașov, doc. nr. 2925.

¹ *Clipe de repaus*, Brașov, Tipografia A. Mureșianu, 1901.

² Finalmente coperta arăta bine.

³ Victor Braniște. După expulzarea din Bucovina a stat un timp la Iași. În cursul anului 1901 a trimis din Iași mai multe reportaje pentru „Drapelul“, semnate V t r.

⁴ Petru Roșca.

⁵ Alexandru Borza.

⁶ Vasile Chirtop, tatăl lui Zosim Chirtop, colegul de liceu al lui V. Braniște.

⁷ Descinderea la Abrud și Cîmpeni a avut loc în anul 1900 cu ocazia adunării generale a Societății pentru crearea unui fond de teatru român care s-a ținut la Abrud în 9/22—10/23 iulie 1900. Cu acel prilej, V. Braniște a ținut o conferință populară „Catharza“, „Anuarul IV al Societății pentru crearea...“ p. 17—27: Vezi pentru adunarea de la Abrud și Ioan Massoff, *Teatrul românesc*, Vol. IV, București, 1972, p. 502—506.

198. ALEXANDRU MOCIONI

Birchiș, 19 septembrie 1901

Iubite Braniște,

Chiar acum citesc în „Drapelul“ comunicatul plin de făgăduințe.¹ Cum Brediceanu — așa cum pare — n-a mai găsit de necesar să mă informeze despre mașinațiunile de

culise ale treburilor curente, te rog pe dumneata să mă informezi neîntârziat despre acestea.

Totodată te rog să-mi restitui ocazional prin intermediul lui Dobrin scrisoarea mea către Comitetul național, pe care ți-am încredințat-o.²

Te salută al dumitale

A. M.

Lieber Branisce!

Soeben lese ich das verheissungsvolle Communiqué im „Drapelul“. Da Brediceanu — wie es scheint — es nicht mehr der Mühe wert fand, mich über die Kulissen-Machenschaften auf dem Laufenden zu erhalten, bitte ich Sie, mich umgehend über dieselben zu informieren.

Auch bitte ich Sie, meinen Ihnen übergebenen Brief an das National Comité gelegentlich durch Dr. Dobrin zu retournieren.

Es grüsst Sie Ihr

A. M.

BAR, ms. nr. 149832; BAFCN Ft. 392/78.

---

¹ *Apelul* conferinței de la Cluj, „Drapelul“, nr. 74, din 15/28 septembrie 1901.

² Vezi nota 1 din scrisoarea lui G. Dobrin din 4 septembrie 1901.

199. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 12/25 noiembrie 1901

Dragă Valer,

Am primit scrisoarea ta și grăbesc a-ți răspunde. *Eu nu m-am angajat personal* față cu nimeni să public rectificarea trimisă, pe care nici nu a citit-o și nici nu o știe nimeni afară de mine și de tine, ergo, asigurându-mă tu că ai un mod mai bun de rezolvare a chestiunii te las să faci cum crezi, dar — se înțelege — răspunzînd *tu* pentru consecvențe pe cari (neștiind eu ce vrei să faci) eu nu le pot prevedea.¹

De altfel spre deplina ta orientare îți comunic că eu, imediat după ce am cetit „Telegraful român”² m-am adresat către P. Oprea, din gura căruia într-o conversație particulară auzisem cele expuse (în Sibiu la sinod) și l-am rugat să-mi servească cu detaliuri despre lucru și să-mi comunice dacă a raportat comitetului despre ținuta dascălilor și ce, anume? La această scrisoare am primit în 9 noiembrie alăturatul răspuns detaliat al lui Pavel, pe care spre orientare și informație particulară ți-l transpun întreg. Unele pasaje mai de interes pentru chestie le-am marcat cu cerneală roșie.

Trebuie să ții cont în ce vei face de aceste lucruri:³

a) numele *cercului* nu poate fi numit, căci eu în articolul meu am spus că cele scrise le-am auzit de la *comisarul cercului respectiv*, și astfel s-ar ști deodată cu cercul și *comisarul*, care ar fi în penibilă situație de a mă desminți pe mine, iar eu pe el, făcându-ne ambii de rîsul și batjocura lumii.

b) că lumea cam știe că eu am scris articolii, și orice derută în chestie, cu toată anonimitatea mă privește foarte de aproape.

c) deci partea concretă personală trebuie cât se poate eliminată din chestie.

d) odată cu capul n-aș vrea ca bietul Oprea (care n-a vădit că eu voi publica ce îmi spune) să ajungă în paț⁴ în fața publicității, din cauza mea!

Ține seamă de toate aceste și fă cum crezi, sub propria-ți răspundere.

Și acum ca să urmez firul cronologic mai departe: primind eu alăturata scrisoare a lui Pavel, am făcut rectificarea și cu datul de 10 noiembrie ți-am expediat-o ție.

Asta-i tot ce am făcut în chestiune. Vezi deci că nu-s angajat față cu nimeni personal pentru rectificarea trimisă.

Acțiunea de la „Bănățeanul”⁵ nu o iau. Am un fel de ambiție proastă în acel punct. Îmi păzesc fecioria față de tentația cupoanelor! Nu vreau să-mi pierd titlul de mîndrie: calicia! Punctum! Scrie-mi adresa lui Terfaloga, ca să-i spun Ciurcului⁶ să-i trimită 10 exemplare din *De toate*, eu neavîndu-le.

Mai fă propagandă cu distribuirea *Clipelor*⁷, căci pînă acum abia am ajuns la numărul de 300 exemplare vîndute și plătite!

Te rog scrie-mi dacă pot conta la restul de 200 florini puși în vedere de la „Drapelul“ pro 1901? Ați ajuns cu descurcarea socotelilor pînă în acel stadiu, ca să-mi poți da un răspuns pozitiv la întrebare?

Sărut pe Miți și-i mulțumesc de frumoasa ilustrată, sărut fetițele și pe Puiu mic, merți de Fira, salut pe Pogani⁸, iar pe tine te îmbrățișează cu drag

Virgil

B. J. Brașov, doc. nr. 2935.

---

¹ *Preoții și învățătorii noștri I—II* semnat V. O., în „Drapelul“, nr. 86 din 27 octombrie/9 noiembrie, nr. 87, din 31 octombrie/13 noiembrie 1901. Virgil Onițiu în acest articol, după ce releva, pe un ton destul de categoric, existența unor dezacorduri nedorite între învățătorii și preoții români, fără a exemplifica însă, făcea apel la statornicirea unor raporturi de reală colaborare între cele două categorii de intelectuali români.

² „Telegraful român“ nr. 125, din 8/21 noiembrie 1901 se oprea cu 2 materiale, unul editorial, altul din afara redacției, asupra articolului apărut în „Drapelul“. În editorial se recunoștea existența unor dezacorduri între învățători și preoți, dar se considera că acea „rană ... e în vindecare“. Întrucît forurile superioare bisericești nu erau în cunoștința unor asemenea fapte grave ca cele pomenite de Onițiu, autorul articolului din „Drapelul“ era insistent rugat să concretizeze afirmațiile făcute. Din considerentele expuse în scrisoare, Onițiu nu va putea răspunde întrebărilor „Telegrafului român“. În cel de al doilea articol, semnat de A. Mosora, se contestă existența unor animozități de genul celor formulate în „Drapelul“.

³ V. Braniște publică în „Drapelul“, nr. 92, din 17/30 noiembrie 1901 un articol, ca editorial, — în chestiunile cuprinse în articolul lui Onițiu. Tonul este calm, echilibrat, ferit de orice exagerări, încercînd o atenuare a lucrurilor, firește și pentru a nu-l demasca pe Onițiu. El propunea că discuția trebuia să rămînă „pe piedestalul principial“, în caz contrar s-ar ajunge „... la înveninarea și mai adîncă a raporturilor ostile descrise“. Avînd cuvinte de apreciere atît pentru învățătorii cît și pentru preoții „conducătorii firești ai poporenilor lor“ îi chema la colaborare sinceră.

⁴ În situație delicată.

⁵ „Bănățeana“. Institut de credit și economii. Societate pe acții în Bucovăț.

⁶ Librarul Nicolae I. Ciurcu din Brașov.

⁷ Vezi „Drapelul“, nr. 90, 91 din 1901.

⁸ Masa Poganiilor de la hotelul „Concordia“ din Lu-goj.

(Către George Dima)

Lugoj, 27 noiembrie stil nou 1901

Dragă Ghiță,

Nespus de mare mi-a fost bucuria la primirea prețuitei tale scrisori din 23 noiembrie anul curent (primită însă de-abia ieri dimineață) prin care ne anunți planul concertării cu distinsul nostru bariton D. Popovici.

Am grăbit îndată să iau informațiile necesare, pe care le condensez în următoarele:

I

Concertul — bineînțeles — e foarte binevenit și întreaga lume românească de aici va lua cu plăcere cunoștință de acest concert, precum și publicul străin pricepător de artă (care e însă puțin!) la care trebuie să contăm. Și aici, ca pretutindeni la noi, la prestații de elită e greu, dacă nu chiar imposibil, a umple o sală exclusiv cu public român, căci — durere — pătura cultă nici aici nu e atât de numeroasă ca să umple o sală ca de exemplu a teatrului. Fenomenul e cel obișnuit, locurile prime toate ocupate, celelalte mai rar. Din cauza aceasta se aranjează aici mai mult lucruri populare, unde putem atrage și maiștri și economi. Astfel de întreprinderi succed apoi splendid. Așa de exemplu la concertul lui Vidu de astă vară au asistat aproape două mii de oameni de aici și din jur. Vom face însă propagandă pentru acest concert, ca să participe cercuri mai largi, și ar fi bine să se țină de aceasta cont și la alcătuirea programului. În tot cazul concertul anunțat e binevenit și Lugojul nu va rămîne îndărățul Aradului, Sibiului și Caransebeșului.

Avem două săli potrivite, ambele acustice: Teatrul și sala de la „Regele Ungariei“.¹ Sala teatrului cu luminat cu tot costă 8 florini (fiind a orașului) iar sala de la „Regele Ungariei“ cam 40—50 florini. La toți ne-ar conveni mai mult teatrul. E însă greutatea că cu 1 decembrie se începe stagiunea teatrului unguresc, care a închiriat teatrul pînă la 15 ianuarie.

Am vorbit astăzi cu primarul în afacere, care mi-a promis că va interveni la directorul teatrului unguresc (care încă nu e aici) să cedeze teatrul pe o seară. În privința aceasta pot da răspuns pozitiv numai la 1 decembrie nou, când va fi aici directorul maghiar de teatru. Sper însă că se va putea aranja afacerea, că e și în interesul teatrului maghiar să fie prevenitor față de noi, deși ordonanța ministerială interzice pe timpul stagiunii societății maghiare alte reprezentații.

Aș dori să știu dacă domnul Dimitrie Popovici, ca cetățean străin, are permisiune de la ministru să concerteze în Ungaria, ca să nu pățim pe tema aceasta vreo neplăcere. Dacă nu are, cred eu că ar fi mai bine pentru toate eventualitățile să se facă concertul sub egida Reuniunii române de cîntări de aici, care bucuros își oferă toate serviciile sale cu cea mai mare prevenire și gratuit. Am vorbit în direcția aceasta și cu prezidentul Reuniunii, domnul doctor Ștefan Petrovici, care mi-a răspuns că Reuniunea poate fi numai mîndră că face acest serviciu lui D. Popovici.

II

Termenul concertului e potrivit deși fiind post vor cam strîmba (dar fără efect) din nas sfinții părinți.

Mai potrivit ar fi 19 decembrie nou, când e sărbătoare românească.

III

În chestia pianului n-am încă nici o informație, sper că se va găsi vreunul acceptabil și acordor putem aduce orișîcînd din Timișoara, fără mari spese.

IV

Dintre români cred că e bine să te adresezi la:

1. Dr. Ștefan Petrovici avocat și prezidentul Reuniunii române de cîntări.
2. Ioan Vidu, dirijorul corului Reuniunii române de cîntări și eventual lui
3. Iosif Miclău, dirijorul și factotul Reuniunii române greco-catolice (dar nu e de mare importanță).

Dintre străini să te adresezi lui I. Wilhelm Schwach, profesor de muzică și dirijorul „Dalkör“-ului² maghiar, care ne poate servi și în privința pianului cu cele mai bune informații. De altfel voi vorbi și eu cu dînsul, în decursul zilei nu l-am întîlnit.

V

Anunțurile la ziare etc. te rog să le lași în grija mea, precum și tipăriturile. Serie-mi numai ce-ți trebuie, cum și cît și voi aranja totul cu deosebită plăcere. Precum și în orice altă afacere îți stau la dispoziție cu totul ce pot.

VI

Prețurile la reprezentații de elită sînt: loja 8 coroane (sînt 22 loje în teatru) și primele șire din parchet 2 coroane 40 bani. Restul proporționat mai mic. La reprezentațiile obișnuite e loja 6 coroane și parchetul prim 2 coroane.

Închirierea localului, vinderea билетelor etc. te rog să o lași în grija noastră (Dr. Petrovici și a mea).

Atît răspunsul la întrebările puse.

Miți, care nu mai poate de bucurie că veniți încoace, vă roagă insistent să descinzi dimpreună cu mult stimata doamnă nașă la noi, unde vă oferim tot confortul posibil, precum și cea mai largă libertate în toate direcțiile. Dacă nu ați primi invitarea va fi mare supărare și Miți declară de acum că în acest caz nici nu vine la concert. Pentru domnul D. Popovici vom găsi un cuibuleț cald la hotel.

În legătură cu aceste vă cer și scuze (mai ales pentru Miți) că nu am făcut încă în scris (oral am făcut prin Virgil) pentru prea frumoasa cantată, cu care ne-ai surprins. A rămas ca Miți (care consideră cantata³ cinstită dînzei) să mulțumească și în mijlocul afacerilor casnice nu a ajuns pînă acum să-și facă această datorie plăcută.

Mica ființă nu mai poate de bucurie de cînd a auzit că-i vine nașa cu nașu. Dă din mîini și picioruțe și încearcă a cînta (früh übt sich [Meister] . . .)⁴

Sărut mîinile mult stimatei doamne nașe.

Salutăm pe Pandeli și domnișoara Lona, care nu mai dă semne de viață, pe Virgil etc.

Complimente de la soția mea

Te îmbrățișez al tău

devotat

Dr. Braniște

Arhiva Dima — Chivulescu, Brașov.

---

¹ Hotel în Lugoj.

² Societate corală.

³ *Cantata*, compoziție jubiliară dedicată liceului român din Brașov. Cf. C. Zamfir, *op. cit.*, p. 197.

⁴ Expresie germană echivalentă cu proverbul românesc: Ziua bună se cunoaște de dimineață.

201. SOCIETATEA ACADEMICĂ „JUNIMEA“

Nr. 167

Cernăuți, 28 noiembrie 1901

Prea stimabile domn,

Avem onoarea a vă aduce la cunoștință că Societatea academică „Junimea“ în adunarea generală ordinară din 17 noiembrie a.c. a luat, în unanimitatea voturilor, deciziunea de a șterge cum infamia din lista membrilor săi emeritați pe domnul consilier la tribunal și deputat în camera imperială dr. Florea Lupu pentru motivul unei incalificabile exprimări asupra tricolorului într-un local public în prezența altor membri emeritați.

Primiți, vă rugăm, prea stimabile domn, asigurarea deosebitei noastre stime.¹

Pentru comitet:
prezidentul   Hormain

Secretarul
V. Bodnarescu

[Parafa Societății]

Domniei sale domnului dr. Valeriu Braniște, profesor și redactor.

Membru emeritat al societății academice „Junimea“,
în Lugoj

B.C.S., ms. nr. 23209: BAFCN Ft. 429/1036.

---

¹ Ca un efect al scrisorii trimise din Bucovina, în „Drapelul“, nr. 93, din 21 noiembrie/4 decembrie 1901 a apărut articolul, nesemnat, *O aventură caraghioasă în politica românilor din Bucovina*. După ce se releva lipsa de unitate politică a românilor bucovineni, se condamnău pertactările avute de Florea Lupu în Camera imperială cu deputați pangermaniști, care ar fi dus la consolidarea supremației germane în Bucovina. Gestul lui F. Lupu a fost criticat chiar și de deputații români de orientare pro-guvernamentală.

202. VALERIU BRANIȘTE

(Către George Dima)

Lugoj, 15 decembrie 1901 n.

Frate Ghiță,

Te rog scuză că de-abia acum răspund la carta ta. Cu cele două congregații¹ atâtea ședințe am avut de n-am știut unde-mi stă capul.

Concertul e binevenit orișicând², ne-ar plăcea însă mult dacă ar fi *după 15 ianuarie nou*. Atunci se cară de aci comediantii maghiari și avem teatrul la dispoziție, luminat gata cu 8 florini și vreo câțiva cruceri. Acum ar veni cu mult mai scump. Am deschis tratative cu directorul maghiar al teatrului și ne-a cerut la început 80 fl., apoi 60 fl. și e gata să ia asupră-și un punct din program (!) I-am spus că nu reflectăm. Cu toate acestea nu lasă mai ieftin. E un măgar și pace! Când dă el reprezentații nu încasează pe seară 30 fl., dar de la noi vrea, pentru că ne cedează teatrul, 60 fl. De aceea ne-ar conveni după 15 ianuarie, când s-a curățit locul de maghiari.

Am vorbit și cu profesul Schwach, mi-a zis că putem fi siguri că vom avea teatrul plin. De pian nu știu nimic pozitiv. Ar fi bine să întrebi pe profesorul Schwach când îi scrii. De toate celelalte ne îngrijim noi.

Miți nu e împăcată cu gîndul că ne refuzați cvartirul. Va serie dînsa. Acum vă salută.

Sărut mîinile nășicei

și te îmbrățișează al tău

Dr. V. B.

Arhiva Dima—Chivuleșcu, Brașov.

---

¹ Membrii congregației comitatului Caraș-Severin, aparținînd P.N.R., s-au întrunit într-o consfătuire care a premers congregația extraordinară a comitatului din 7/20 noiembrie 1901. Vezi „Drapelul“, nr. 88, 89, 90 din 1901. În timpul lucrărilor congregației, Coriolan Brediceanu a relevat abuzul jandarmilor, care intraseră în biserica română din Balinț, căutînd stegulețe tricolore, care fuseseră pregătite pentru sfințirea școlii gr. ort. din localitate. Jandarmii au intrat pe „ușa împărătească“, aceasta însemnînd „conturbarea serviciului divin și violarea sîntenici bisericii“. „Drapelul“, nr. 90, din 10/23 noiembrie 1901. Vezi detalii despre cele întîmplate la Balinț în „Drapelul“ nr. 85—89, din 1901.

În chestiunea întîmplărilor de la Balinț, V. Braniște i-a scris lui Eusebiu Popovici la Cernăuți, cerindu-i deslușiri despre semnificația intrării jandarmilor în biserică. La rugămîntea lui E. Popovici, profesorul Teodor Tarnavschi (1859—1914) de la facultatea de teologie a Universității din Cernăuți i-a scris la 29 noiembrie 1901 lui V. Braniște, dîndu-i lămuriri cu privire la profanarea unei biserici. ASCN, 900 V/308.

² „Drapelul“, nr. 94, din 24 noiembrie/7 decembrie 1901 anunța concertul lui D. Popovici în ziua de 19 decembrie. În numărul următor se revenea asupra datei, urmînd să se anunțe ulterior.

203. VALERIU BRANIȘTE

(Către George Dima)

Lugoj, 20 decembrie 1901

Ghiță dragă, tocmai acum primesc răspunsul de la primărie că teatrul e prenotat pentru noi pe 19 ianuarie st. n. Rog deci a lua dispozițiile ulterioare. Programele și afișele le vom face în limba română; dacă sînteți pentru utraquism¹, apoi numai în limba română și maghiară se poate, căci nemți

conștiinți nu sînt aici, decît români și „patrioți“. Asupra chestiei acestea pot consulta și pe alții, dacă dorești. Noi facem deobicei numai românește.

salutări
V. B.

Arhiva Dima—Chivulescu, Brașov.

---

¹ Utraque = amîndouă. Utraquism. Termen utilizat de husiți, care admiteau cuminecătura și cu ostie și cu azimă. Aici în sensul ca afișele să fie și în limba română și în cea maghiară.

204. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 26 decembrie 1901

Iubite Valer,

Conform promisiunii mele îți trimit azi pe *Popa Sandru* pentru numărul de Crăciun al „Drapelului“.¹ Rog să-l publici cu iscălitura S... iar nu cu pseudonimul meu obișnuit. Cum ți-am spus n-aș vrea să am neplăceri pentru un fleac de lucru.

Aștept cu dor știri detaliate despre adunarea voastră generală a proprietarilor „Drapelului“. Mărește-se formatul foii? De cîte ori va apare în anul nou²? S-au votat cele 200 florini, la cari contasem? etc... , în sfîrșit tot, absolut tot mă interesează ce privește „Drapelul“. Te rog scrie-mi detaliat și dacă se poate *îndată*, cu atît mai mult cã de Crăciun eu și Victoria la nici un caz nu vom putea merge la Lugoj, ca să vorbim gură în gură despre lucrurile indicate.

Scrie-mi, te rog, și despre situația vînzărilor *Clipelor de repaus*. Trimis-ai exemplare lui Sebastian Olariu (Făget), Ion Popa (Buziaș) și Pinciu, protopopi cu cari toți am fost cîndva colegi de școală și cari sînt sigur ar desface cel puțin cîte 16 exemplare? Dacă nu, trimite-le acum *îndată*, să le poată vinde la Crăciun!

Numărul exemplarelor *vîndute și plătite* se urcă pînă acum la circa 410. Așa încît tot ce intră de acum este venit curat. Dar — durere — începe a nu mai prea intra mult.

N. B. Am scris și pentru „Familia“ lui Vulcan o schiță originală de Crăciun³. Mi-a cîntat bătrînul de vreo 3 ani într-una. Acum voi avea un timp pace cu el.

Sărut pe Miți, pe fetițe, pe Puiu mic și pe tine
al tău
Gilu

B. J. Brașov, doc. nr. 2943.

¹ *Popa Șandru*. Schiță originală de S. . . , în Suplimentul literar la nr. 102, din 1901 al „Drapelului“.

² „Adunarea generală a fondatorilor ziarului nostru, întrunită în 12/25 decembrie în Biserica Albă a decis unanim scoaterea ziarului nostru cu începere de la 1-ma ianuarie st.v. 1902 *de trei ori pe săptămînă* în formatul de astăzi, fără de a urca prețul de abonament“. „Drapelul“, nr. 100, din 15/28 decembrie 1901.

³ *Din amintirile unui autor român*, semnat Sorcovă, în „Familia“, nr. 50 din 1901. Vezi și o referire la cele scrise de Onițiu: *Domnului Sorcovă*, semnat B., în Idem, nr. 3, din 20 ianuarie/2 februarie 1902, p. 33—34.

205. VALERIU BRANIȘTE

(Către George Dima)

Lugoj, 27 decembrie 1901

Orăvițenii insistă ca D. Popovici să concerteze și la Oravița în sala teatrului¹. Ei mi-au făcut declarația că garantează acoperirea tuturor *speselor* și minimal 200 florini venit curat. Te rog deci de răspuns. Totodată te rog de detalii privitor la pașii întreprinși, pîn acum și programul concertelor din Arad, Caransebeș, Timișoara și Lugoj, cari cad în cercul cititorilor noștri.² Mi-ar conveni dacă mi-ați trimite și comunicatul pentru foile străine din loc.

Te sărută cordial
Dr. Braniște

Arhiva Dima—Chivulescu, Brașov.

¹ Concertul la Oravița a avut loc în 12/25 ianuarie 1902. „Drapelul“, nr. 8, din 17/30 ianuarie 1902.

² Concertele s-au ținut la: Arad în 9/22 ianuarie, la Timișoara în 1/14 ianuarie, la Caransebeș în 3/16 ianuarie la Lugoj în 6/19 ianuarie, la Reșița în 14/27 ianuarie, la Panciova în 17/30 ianuarie 1902. „Drapelul“, nr. 3, 4, 7, 9, 10 din 1902; Vezi pentru acest turneu și A. Voileanu Nicoară, *op. cit.*, p. 92; C. Zamfir, *op. cit.*, p. 103; G. Sbârcea, *op. cit.*, p. 172—174.

206. VIRGIL ONIȚIU

Brașov, 17/30 decembrie 1901

Iubite Valer,

Am primit **ilustrata** de la Virșeț cu prima știre despre apariția de 3 ori pe săptămână a „Drapelului“, precum și numărul de ieri a foii cu aceeași știre.

Grăbesc să vă felicit din inimă pentru acest pas hotărît înainte. Munca cinstită și inteligentă își arată triumful și în acest act. Trăiască direcția, redacția și administrația „Drapelului“ — ca la anul să putem saluta și pe al 4-lea prinț pe săptămână!

Sînt foarte curios de inovațiile tehnice promise! Dar îmi pare că dorința mea ca foaia să crească *măcar 1 cm în lat* nu se va împlini. Pagubă! N-ar strica să reduceți *măcar cu 1 cm* lățimea enormă ce o ocupă frontispiciul titlului foii de pe pagina primă. Apoi te întreb dacă nu ți s-ar părea mai convenabil ca „Foița“ să-și aibă începutul totdeauna pe pagina 1, nu pe a 2-a ca acum.

Întii că așa pagina 1 arată mai bogată și mai variată, una la mînă, iar apoi o dată puțința ca la caz de nevoie să poți întinde „Foița“ pe 3 pagini (ceea ce azi nu e cu puțință). Această întindere s-ar putea face sistematic, de exemplu prin aceea că ați îngriji de traducerea cîte unui roman bun străin, care cu urmările sale ar forma foiletonul al 2-lea (pagina 3) fiind paginile 1 și 2 rezervate pentru lucruri originale și mai scurte, sau în lipsă de un astfel de roman (mult apreciat de fete și cucoane!!!) foița paginei 3 ar putea servi sub titlul *Știință și literatură* pentru tratate științifico-literare, notițe, comunicate, critice, noutăți din domeniul științelor, artelor, a literaturii etc. Susțin deci cu insistență propunerea de

„Foiță“ de pe pagina a doua s-o mutați pe pagina 1. Pentru economia cu spațiu v-aș recomanda eliminarea totală a literelor *cicero*, și tiparul numai cu garmond să se execute!

Aceste ar fi dorințele mele, pe care le expun aprecierii tale!¹

Aștept știri detaiate de la adunarea generală a acționarilor voștri, precum despre soarta cărților mele în comision!

N. B. Nu ar fi timpul acum *nainte de Crăciun* să scrii ce mi-ai promis despre cartea mea în „Drapel“² Vă sărut cu drag pe toți și aștept scrisoare urgentă.

Al vostru
Virgil

B. J. Brașov, doc. nr. 2949.

---

¹ Formatul și conținutul paginilor au rămas ca și în primul an de apariție.

² N-am identificat nimic scris de V. Braniște pe marginea volumului *Clipe de repaus*.

A

Albini, Septimiu 29, 34.
 Albini, Tit Liviu 34, 62, 78.
 Alecsandri, Vasile 16, 17, 217.
 Alexandru, regele Serbiei 81.
 Aritonovici, militant bucovinean
 126.
 Aronsohn, 114.
 Arsenica, soția lui Arseniu Vlaicu
 122, 123.
 Augustini, Gustáv 94, 95.
 Aurescu, profesor în Iași 192.
 Avramescu, Sofronie 185, 186, 187.
 Axente, Sever 115.

B

Babeș, Vincentiu 175.
 Badeni, Cazimir Felix 143.
 Baiulescu, Bartolomeu 131, 166, 167.
 Baiulescu, Maria B. 78, 91.
 Balmoș, Gheorghe 135, 139, 140.
 Banciu, C. F. 10, 29, 31.
 Banciu, Ioan 97, 100, 101.
 Bánffy, guvern. 214.
 Bánffy Dezső 210, 212.
 Barbu, Petru 130, 131, 200, 201.
 Barcianu, D. 58.
 Bazovsky, student 21.
 Băilă, din Săliște 101.
 Bălășescu, C. 222.
 Bărbulescu, Dimitrie 162.
 Bărnăuțiu, Simion 236.
 Bărseanu, Andrei 217.
 Bărsescu, Agatha 126, 127, 128,
 129, 144.
 Bejan, Dionisie 156, 157.
 Berariu, Artemiu 152.
 Berariu, Constantin 151, 153, 154,
 157, 158, 160.
 Berariu, Mihai 181.
 Beu, Ilie 191.
 Biberia, Victor 10.
 Bibilica (Viorica Mihali) 9, 19.

Blaga, Iosif 27, 37, 40, 41, 49, 63,
 131, 133, 167, 227, 228.
 Blăndu, Nicu 130, 134, 137.
 Bodnărescu, Leonida 173.
 Bodnărescu, V. 253.
 Bogdan- Duică, George 34, 37, 62,
 78.
 Boia, Lucian 50, 54, 94, 236.
 Bologa, V. 101.
 Bologa, Valeriu 17, 18.
 Borza, Alexandru 246.
 Borza, Domnica 246.
 Botezan, Liviu 34, 50, 54, 58, 87
 Botto, Janko (Vezi Ivan Krasko)
 97.
 Bourguignon, domnișoară 159.
 Bourguignon de Bamberg, Fried-
 rich 146, 149, 156, 158, 159, 160,
 161, 162, 163, 164, 165, 167, 168,
 174, 175, 176, 181, 191.
 Bozgan, Florea 238, 239.
 Bran de Lemeni, Ioan 49.
 Braniște, familie 165.
 Braniște, Maria 114.
 Braniște, Maria V. 181, 183, 190,
 192, 208, 218, 227, 228, 234, 249,
 252, 255, 257.
 Braniște, Valeria 27, 33, 34, 36, 37,
 49, 64, 65, 115, 124, 159, 168, 208,
 218, 232, 233, 234.
 Braniște, Valerica Maria Gabriela
 225, 230, 234, 241, 249.
 Braniște, Valeriu passim.
 Braniște, Veturia 36, 215, 234.
 Braniște, Victor 7, 9, 11, 12, 20,
 24, 25, 27, 28, 31, 33, 37, 40, 41,
 42, 43, 63, 65, 85, 108, 114, 115,
 118, 123, 124, 126, 145, 146, 147,
 148, 149, 150, 151, 153, 154, 155,
 156, 160, 163, 165, 167, 168, 170,
 172, 191, 192, 193, 245, 246.
 Braniște, Victoria 20, 24, 27, 36,
 40, 54, 64, 168.

- Branîște, Virginia 36, 37, 49, 155, 156, 228, 234.
 Brătianu, I. I. C., guvern 121.
 Brediceanu, Caius 39.
 Brediceanu, Coriolan 12, 13, 16, 17, 18, 20, 25, 38, 39, 55, 56, 69, 73, 88, 89, 92, 99, 206, 208, 209, 240, 242, 243, 244, 246, 247, 255.
 Brediceanu, Cornelia 20, 208, 209.
 Brediceanu, Tiberiu 39, 55, 56.
 Brînzei, angajat al închisorii din Vaț 59, 60, 75, 76.
 Brote, Eugen, 28, 29, 33, 34, 36, 44, 45, 50, 53, 54, 55, 72, 74, 84, 93, 94.
 Bucevschi, Dimitrie 114, 152.
 Buchhalter Andor 59, 60.
 Bujor I. (Nume pentru Valeriu Branîște) 158, 160.
 Bulovsky, elev slovac 96, 97.
 Bunea, Augustin 184, 185.
- C**
- Candrea, George 21, 22, 72, 74, 221, 222.
 Carnea Sylva (Regina Elisabeta a României) 126.
 Carol I de Hohenzollern 81, 82.
 Cădariu, Ioan 10.
 Călciunar, Petru, 55, 56, 70.
 Căliman, Valeria 6, 95, 97.
 Călinescu, Myron M. 129, 157.
 Căzan, Gheorghe Nicolae 82.
 Chelariu, profesor 124.
 Chelariu, George 109, 110, 111, 124, 131, 133.
 Chendi, Ilarie 10, 31.
 Chirtop, Vasile 246.
 Chirtop, Zosim 21, 246.
 Ciato, Ludovic, 31.
 Cicio-Pop, Ștefan 56.
 Cioloca, Dimitrie 200, 201, 241, 242.
 Ciorogariu, Romul Roman 17, 18.
 Ciortea, Aurel 115, 122, 123.
 Cipariu, Timotei 218.
 Cipka, Ioan Gustav 97.
 Ciubercovici, Arcadie 101, 104, 149, 153, 155, 156, 159, 160, 162.
 Ciurcu, Nicolae I, 248, 249.
 Claus, Agatha 153.
 Coca, Alexandru 186.
 Coco (Vezi Alexandru Hurmuzachi).
 Cocuz, Ioan V. 111, 121, 139, 181.
- Comănescu, student 31.
 Comșa, 61.
 Comșa, Dimitrie 57, 58.
 „Constantin cel Mare“, societate 134.
 Constantinescu, Miron 26.
 Cordoș, Nicolae 87, 237, 240.
 Coroianu, Iuliu 236.
 Coroiu, 10.
 Comsa, Aurel 87, 88.
 Cosma, Partenie 73, 74, 112, 113.
 Costache, tinăra bucovineancă 158.
 Criclevici, Vasile 152.
 Cristea, N. 58.
 Crișan, Maria I. 228.
 Czillag, Anna 159.
- D**
- Damian, Simeon 16, 17, 131, 132.
 Dan, Dimitrie 106, 107.
 Danilevici, Alexandru 134.
 David, George. 10.
 Dăianu, Elie 29, 34, 39, 60, 61, 62, 72, 74, 77, 78, 83, 84, 85, 93, 94.
 Dănilă, Victoria, 168.
 Demian, cunoștință din Brăd a familiei Branîște 115.
 Demșea, Dan 186.
 Deseanu, Adrian 100, 101.
 Diaconovici (Vezi și Diaconovich) Corneliu 34, 42, 55, 56, 60, 61, 62, 78, 86.
 Dima, George 17, 18, 169, 192, 219, 228, 229, 231, 232, 233, 234, 250, 254, 255, 257.
 Dima, Maria 169, 234.
 Dima, Pantelimon 228, 229, 253.
 Dipsi (pseudonim al lui A. C. Popovici) 49, 55.
 Dobrin, George 71, 85, 87, 88, 89, 90, 92, 99, 182, 183, 188, 189, 190, 198, 199, 201, 202, 205, 206, 207, 241, 242, 243, 244, 247.
 Dolean, Ioan 43.
 Dragomir, Silviu 217.
 Drăghici, Petru 49.
 Dula, Matus 10, 23, 24.
 Dușoiu, Agnes 89.
- E**
- Elisabeta, regina României 126.
 Eischer, Iosif 25, 26.
 Eötvös, K. V. 207.
 Esop, 224, 225, 226.

F

- Fanfle, nume dat de George Pop de Băsești lui Valeriu Braniște 177.
 Fangor, Eugenia 153, 154.
 Făgărășan, Dionisie 199.
 Fekete Jóska 230.
 Flondor, Iancu 119, 121, 129, 130, 148, 151, 155, 156, 157, 163, 164, 165, 167, 168, 171, 176, 177, 181.
 Fodor, V. 58.
 Francisc Iosif I 81, 82.
 Frincu, Amos 223, 225.

G

- Gautsch baron de Frankenthurm. Paul 143.
 Gebauer, editor 122.
 Geni, diminutiv al unei cunoștințe de-a lui V. Braniște 150, 152.
 Geno, pseudonim 239.
 Georgescu, Ioan 16, 88.
 Gherman, Atanase 121, 178.
 Ghica, Grigore 114.
 Gil (Virgil Onițiu) 34, 49, 52, 65.
 Gojdu, Emanuil 10.
 Goldiș, Vasile 17, 18, 34, 37, 229.
 Gozsdu, 55.
 Grădișteanu, Ioan 48.
 Grigorcea, Alexandru 126.
 Grigorcea, Modest 102, 103, 105, 111, 112, 114, 127, 129, 130, 134, 135.
 Grigorovița, Olga 152, 153, 159, 160.
 Grillitsch, 159.
 Grillparzer, Franz 190.

H

- Hagi Theodorachy, Ștefan 53, 54.
 Hajnal, Simon 206, 207.
 Hațieg, Titus 91, 92.
 Heicko, Iuliu 94, 95, 96, 97.
 Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 32.
 Hociotă, Ilie 101.
 Horatiu, 226.
 Hormain, militant național bucovinean 253.
 Horvat, Andrei 97.
 Hossu, Vasile 61, 62.
 Hossu-Longin, Elena 30, 177.
 Hossu-Longin, Francisc 78.

- Hurban-Vajanski, Svetozar 23, 24, 95.
 Hurmuzachi, Alexandru 147, 148, 152, 154, 156, 157, 159, 171.
 Hurmuzachi, Constantin 147, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 159, 164, 165, 171, 180.
 Hurmuzachi, Eudoxiu 157.

I

- Iacobescu, Mihai 102.
 Iancu, Gheorghe 6.
 Ilarie, deputat bucovinean 178.
 Ioachim, preot 159.
 Ionescu, 85.
 Iosif Negru (pseudonim al lui Virgil Onițiu) 231.
 Isac, Aurel 147, 154, 223, 225.
 Isidor, cunoștință din Bucovina a lui V. Braniște 147, 154.
 Ittu, Nicolae 10.

J

- Jersovics, Károly 94, 95.
 Joandrea, G. 201.
 Jurca, Cornel 202, 205, 206, 242, 243.
 Jurelescu, C. 31.
 Juvenal (Vezi Ioan Ștefanelli).

K

- Kovac, Ioan 97.
 Knöfler, căpitan 191.
 König, comerciant 159.
 Krasko, Ivan 97.
 Kreutzer, K. 229.

L

- Lacea, Constantin 31.
 Lascăr, Gheorghe 192, 193.
 Lean, pseudonim 43.
 Lecca, H. G. 126.
 Lemeni (vezi și Lemeny) Eugen 37, 38, 182.
 Lemenyi, student 31.
 Lemenyi, Liviu 97.
 Letiția, cunoștință a familiei Mihali 26, 27.
 Levescu, Erast 147, 149.
 Lințu, Ioan 194, 198.
 Loghin, Constantin 114, 121, 156.

Lucaciu, Vasile 36, 58, 84, 222.
Lupaș, Ioan 236.
Lupul, Florea 253, 254.
Lupul, Florică 178.
Lupul, Iancu 111, 112, 125, 130, 149,
157.
Lupul, Matei 178.

M

Macsim, comerciant 124.
Magdu, Vioara 17.
Maier, 97.
Maior, Alma 39, 40.
Maior, Liviu 237.
Mangesius, Hermann 49.
Mangra, Vasile 34, 39, 40, 79, 223,
225.
Maniu, Iuliu 21, 44, 54, 85, 240.
Manole, Diamandi 50.
Manole, Elvira 49, 53, 54, 63.
Manta, Mircea 208.
Maria, femeie de serviciu la re-
dacția „Patriei” 164.
Maricuța, diminutiv al unei cu-
noștințe de-a lui V. Branîște 168.
Massoff, Ioan 246.
Măglașul, Emanuil 10.
Mărghitan, I. 10.
Mețianu, Ioan 73, 78, 153, 184, 217,
224, 225.
Miclău, Iosif 251.
Micu, Emilian 218.
Mihai, (poreclă a lui Pavel Ro-
tariu) 91.
Mihali, familia 26.
Mihali, Teodor 9, 19, 48, 236.
Mihali, Viorica 9, 19, 26, 27.
Mihu, Ioan 199, 215, 217.
Missits, Constantin 10.
Mîndruț, Stelian 235.
Mocioni, familie 86, 190, 201, 238.
Mocioni, Alexandru 13, 35, 44, 45,
65, 66, 67, 79, 83, 85, 86, 88, 89,
91, 174, 175, 184, 209, 211, 213,
215, 223, 224, 225, 227, 237, 238,
239, 243, 244, 246, 247.
Mocioni, Alexandru, elev. 79.
Mocioni, Antoniu 79.
Mocioni, Eugeniu 78, 79, 237, 238.
Mocioni, Petru 79.
Mocioni, Zeno 79.
Mocsony (Vezi Mocioni).
Moga, din Sibiu 184.
Moldovan, student 57, 71.

Moldovan, Ioan 10, 31.
Moldovan, Ștefan 199.
Morariu, Constantin 152.
Mosora, A. 249.
Mudron, Paul 10.
Munteanu, 20.
Munteanu, Gh. 31.
Munteanu, student 10.
Munteanu, Florian 43, 69.
Mureșian, student 29.
Mureșianu, Andrei 217, 218.
Mureșianu, Aurel 16, 86, 131, 145,
223, 225.
Mureșianu, Iacob 122.
Mustatza, Nicu 130, 157.

N

Nastasi, Lazar 89.
Nedelcu, Coriolan 10, 31.
Neica (pseudonim al lui Virgil Oni-
țiu) 219, 232, 235.
Nemeș, cunoștință a Mariei Bra-
niște 115.
Nemeș, Petru 131, 132.
Nicoară, August A. 81.
Nicolau Agapia T. 8.
Nistor, Pompiliu 156.
Noaghea, Gheorghe 220, 221, 222,
242.
Novac, Aurel 186, 187.
Nucleus, pseudonim 57.

O

Olariu, Sebastian 256.
Oltean, Nicolae 29.
Onciul, Dimitrie 126, 161, 162, 193.
Onciul, Ilarie 157.
Oncu, Nioclae 17, 223, 225.
Onițiu, familie 165.
Onițiu, Victoria 115, 118, 122, 227,
233, 256.
Onițiu, Virgil 17, 18, 20, 25, 34, 37,
49, 52, 54, 65, 97, 108, 109, 111,
115, 116, 118, 121, 123, 124, 125,
126, 131, 132, 177, 181, 184, 185,
192, 193, 199, 203, 204, 207, 208,
209, 215, 216, 217, 218, 219, 227,
228, 229, 230, 232, 233, 234, 235,
240, 241, 245, 247, 249, 252, 253,
256, 257, 258, 259.
Oprea, Traian 185, 186, 187.
Oprîșa, Pavel 248.

P

Pace, Anton 138, 140.
 Panciovan, Teodor 185, 186, 187.
 Pascu, Ștefan 236.
 Patiția, Rubin 236.
 Pavlovici, Liubomir 21.
 Păcățian, Teodor V, 88, 174, 175, 186, 187, 188, 203, 227, 235, 236, 243.
 Păcurariu, Mircea 150, 163.
 Păcurariu, Simion 31.
 Pășcan, Ioan 147.
 Perczel Dezső 43.
 Petrescu, Nicolae 131, 132.
 Petrovici, Ion 185.
 Petrovici, Ștefan 12, 13, 39, 40, 55, 56, 69, 87, 190, 209, 212, 242, 251, 252.
 „Petru Maior“, societatea 42, 43, 44, 84.
 Pilția, Nicolae 109, 111.
 Pinciu, Ioan 256.
 Pipos, Aurelia 64, 66.
 Pipos, Pompiliu 66.
 Polóny, Iván 75, 76.
 Pompe, deputat 155, 156.
 Pop, din Poiana 97.
 Pop, Ghiță 40, 41, 74, 91, 116, 228.
 Pop, Izidor 40, 69, 205, 206.
 Pop, Mișu 20.
 Pop de Băsești, George 14, 30, 68, 177, 178, 236.
 Popa, Ion 256.
 Popeangă, Vasile 237, 244.
 Popovici, Alecu 126.
 Popovici, Alexe 29.
 Popovici, student 57.
 Popovici, Aurel C. 29, 34, 50, 54, 56, 81.
 Popovici, Elena 159, 160.
 Popovici, Eusebiu 173, 255.
 Popovici, George, protopop 40, 93, 201, 240, 244.
 Popovici, George, militant național bucovinean 102, 107, 109, 110, 111, 112, 119, 120, 121, 125, 129, 136, 138, 139, 146, 148, 151, 152, 157, 165, 168, 177, 181, 191, 193.
 Popovici, George 182.
 Popovici, Isaia 203, 204.
 Popovici, Lelia 173.
 Popovici, Maria 168, 169, 171, 172, 173, 179.
 Popovici, Marioara 173.

Popovici, Nicolae 173, 192, 193, 204.
 Popovici-Barcianu, Aurel 84.
 Popovici-Bayreuth, Dimitrie 229, 233, 234, 250, 251, 252, 255, 257.
 Popp, Ghiță B. 16, 17, 18.
 Popp, Vilma G. B. 78.
 Porteanu, Alexandru 26.
 Porumbescu, Ciprian 152.
 Procopovici, Atanasie 162, 163.
 Pruncul, Olga 173, 176, 179.
 Pruncul, Varteres 173, 176, 179.

R

Rațiu, Felicia 48.
 Rațiu, Ioan 34, 36, 55, 56, 58, 62, 78, 86, 87, 88, 203, 223, 224, 225, 226, 227, 236.
 Rădulescu-Zoner, Șerban 82.
 Ritter von Schwitzer, regiment 193.
 Robeanu, T. (pseudonim al lui George Popovici) 102.
 Roman, Alexandru 42.
 Roman, L. 29.
 Roman, N. 100.
 Romanul, Miron 73, 74, 97, 133.
 Roșca, C. 100.
 Roșca, Iordache 101.
 Roșca, Petru 110, 111, 182, 245, 246.
 Roșian, 39.
 Rotariu, Pavel 13, 44, 45, 46, 50, 51, 52, 66, 67, 68, 72, 73, 80, 83, 85, 87, 91, 229, 230, 243.
 Rozvan, Ștefan 43.
 Russu- Abrudeanu, Ion 226.
 Russu-Șirianu, Ioan 34, 37, 39, 40, 61, 62, 94.

S

S. (Vezi Virgil Onițiu) 256, 257.
 Săbădeanu, Elena I. 78.
 Săniuță, Ioan 82, 110.
 Sbârcea, George 234, 258.
 Sbiera, Radu 178.
 Schiller, Friedrich 207.
 Schleier, M. 171.
 Schwach, Wilhelm 252, 254.
 Scurtu, Ioan 10, 54.
 Seleschi, familia 180.
 Seleschi, familia 180.
 Simai, comerciant 124.
 Simai, Maria 18.
 Simonovics, negustor 56.

Sivu (Vezi Iosif Blaga) 27, 28, 37, 40, 49, 63.

Skedl, Arthur 149.

Slavici, Ioan 34, 44, 45, 46, 84, 93.

Smetana, Bedrich 124.

Sorcovă (pseudonim pentru Virgil Onițiu) 209, 216, 219, 241, 257.

Spineanu, student 57.

Stănescu, Maria 8.

Stănescu, Octavia 115.

Stefanovicz, 167.

Steli Mira (pseudonim pentru Minodora Ștefanelli) 152.

Steriu, fiica lui Constantin Steriu 110.

Steriu, Constantin 111.

Străvoiu, student 10.

Stroia, Ioan 204.

Sturdza, Dimitrie A. 79, 82, 133.

Sturza, Marius 30.

Styrcea, familie 179.

Styrcea, Eugen 129, 130.

Styrcea, Victor 130.

Suciu, Aurel 87, 88.

Suciu, Ioan 69.

Sulfina (pseudonim pentru Maria Baiulescu) 91, 92.

Szabó, József 98, 99.

Szalay, Béla 21, 22.

Szél, guvern 214.

Széli, Kálmán 210, 211, 212, 213, 214.

Szemecz, Emil 11, 12, 41.

Szöcs, Pál 207.

Ș

Șchiopul, Iosif 132.

Șerban, Nicolae 39, 40.

Ștefanelli, familie 160.

Ștefanelli, Claudiu 147, 148, 158, 160.

Ștefanelli, Eusebiu 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 164, 165, 171.

Ștefanelli, I. 171.

Ștefanelli, Ioan 149.

Ștefanelli, Minodora 147, 148, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 160, 171.

Ștefanelli, Toader 136.

Ștefanovici, Sofia 103.

T

Tarnavschi, Teodor 255.

Tămășel, Iuliu 185, 186, 187.

Teclu, Carolina 89.

Teliman, Mihai 104, 126.

Teodor, Pompiliu 236.

Terfaloga, David 189, 248.

Tică (Vezi Constantin Hurmuzachi)

Tilea, O. 55, 56, 61, 62.

Tilica, diminutiv 8, 25.

Tofan, G. 104.

Tripon, Gavril 58.

Tumlirz, inspector școlar 153, 164.

Ț

Țepeniag, Petru 185.

Țurcan, Ioan 118, 119.

U

Ugron, Gábor 51, 52, 53, 54.

Ungurianu, Emanuil 12, 13, 72, 222, 223.

Urechia, Vasile Alexandrescu 71.

V

Vaida, Dionisie 9, 26, 27.

Vaida, Ioan 9, 84.

Vaida-Voevod, Alexandru 9, 57.

Veliciu, Mihai 30, 58.

Vescan, student 57.

Vidu, Ioan 13, 250, 251.

Vitencu, George 181.

Vlad, Aurel 10, 54, 57.

Vlaicu, Arsenie 123, 184.

Voileanu Nicoară, Ana 18, 258.

Voina, Vasile 82, 116, 118, 142, 184.

Volcinschi, Iancu 130.

Voronca, Zaharia 113, 114, 129.

Vuia, George 61, 62.

Vuia, Traian 206, 207.

Vulcan, familie 241.

Vulcan, Iosif 18, 228, 229, 241, 257.

Vulcu, Dimitrie 8.

W

- Wassilco, George 135.
Widmann, 147, 148.
Wilhelm I 7, 8.
Wlassics, Gyula 133.
Würfel, prefect de poliție 149, 150,
155, 156, 163.

Z

- Zamfir, Constantin 18, 229, 253, 258.
Zănescu, din Brașov 18.
Ziak, Izidor 10, 11, 12, 22, 23, 24,
95, 96, 97.
Ziembicki, proprietar de imobil
165.
Zotta, Aglaia 147, 152.
Zsiga, diminutiv 98.

INDICELE EMITENȚILOR

A. Scrisori trimise de

Valeriu Braniște către:

Maria Braniște 1, 9, 13, 15, 20, 21 23, 25, 31, 33, 41, 43, 47, 85, 95	Membrilor din conducerea partidului național român din Bucovina 100
Maria V. Braniște 154, 162	Alexandru Mocioni 189
Carmen Sylva 96	Aurel Mureșianu 110
Consiliul de conducere al „Dreptății” 59	Dimitrie Onciul 126
Dimitrie Dan 84	Virgil Onițiu 191
George Dima, 200, 202, 203, 205	Teodor Păcățian 186
George Dobrin 166, 169	George Pop de Băsești 7
Eforia școalelor române din Brașov 60	Maria Popovici 132, 133, 134, 136
Liceul din Brașov 107	Mihai Teliman 82

*B. Scrisori primite de
Valeriu Braniște*

- A**
159, 161, 165, 167, 168, 173, 194,
195
Gustav Augustini 72
- B**
Bartolomeu Baiulescu 129
George Balmoș 105, 106
Ioan Banciu 74
Petru Barbu 101
Agatha Bârsescu 98, 99, 108
Constantin Berariu 124
Nicu Blându 104
Florea Bozgan 181
Maria Braniște 90
Victor Braniște 26, 109, 111, 163
Coriolan Brediceanu 6, 8, 24, 35
Buchhalter Andor 39
- C**
Petru Călcianar 48
George Chelariu 86
Zosima Chirtop 11
Clubul Mihăileni 148
Dimitrie Comșa 37
Partenie Cosma 88
- D**
Alexandru Danilevici 103
Elie Dăianu 53, 56, 64, 71
Adrian Deseanu 78
Corneliu Diaconovici 40
George Dobrin 66, 69, 70, 76, 153,
- George Dobrin și prietenii lugo-
jeni 52
Agnes Dușoiu 68
- E**
Eforia școalelor centrale Brașov 63
- F**
Iancu Flodor 93, 127, 130, 159
Fecști elevi 16
- G**
Atanase Gherman 141
Modest Grigorcea 80, 81, 83, 87, 97,
104.
- H**
Francisc Hossu-Longin 57
Constantin Hurmuzachi 147
- J**
Cornel Jurca 172
- L**
Ion Lințu 64
- M**
Iuliu Maniu 27

Masa poganilor 143
Teodor Mihali 2, 30
Alexandru Mocioni 22, 67, 176, 181,
188, 190, 196, 198
Eugeniu Mocioni 58

N

August A. Nicoară 61
George Noaghea 179

O

Virgil Onițiu, 91, 94, 102, 175, 177,
178, 182, 184, 185, 193, 197, 199,
204, 206
Traian Oprea 155, 157, 184

P

Teodor Păcățian 137, 156, 158
Ivan Polony 55
Ghiță Pop 54
George Pop de Băsești 18, 45, 140,
142
George Popovici 192
Isaia Popovici 171
Maria Popovici 131, 135
Prietenii din Bucovina 112, 116, 120
Prietenii din Săliște 77, 79
Prietenii români și slovaci 3
Varteres Pruncul 138, 144

R

Ioan Rațiu 170, 187

Petru Roșca 152
Pavel Rotariu 28, 32, 44, 46, 63, 65,
183

S

Seleschi — familia 149
Societatea academică „Junimea”
din Cernăuți 145, 201
Stîrcea — familia 146
Studentii români 36
Studentii români din Budapesta 4,
19, 34
Studentii români din Cluj 51
Szabó József 75
Szemnecz Emil 5

Ș

Eusebiu Ștefanelli 128
Minodora Ștefanelli 113, 114, 115,
117, 118, 119, 121, 122, 123, 125

T

David Terfaloga 160
Tinerimea română din München
49
Tinerimea și colonia română din
Viena 42
Tinerimea universitară aliată din
Budapesta 10
Tipografiile de la „Patria” 150

Ț

Ioan Țurcan 92

U

Emanuil Ungurian 180

Vasile A. Urechia 50

V

Dionisie Vaida 14

Mihai Veliciu 17, 38

Zaharia Voronca 89

Traian Vuia 174

Z

Ziarist de la „Uj Népszava“ 29

Izidor Zyiak 12, 73

CUPRINS

<i>Notă asupra ediției</i>	. . . . .	5
CORRESPONDENȚĂ	. . . . .	7
<i>Indice de nume</i>	. . . . .	260
<i>Indicele emitenților</i>	. . . . .	267

Redactor: ȘERBAN POLVEREJAN
Tehnoredactor: L. HLAVATHY
Apărut: 1986. Bun de tipar: 5.07.1986
Comanda nr.: 2741. Coli de tipar: 17 + 16 pag. planșe.
Hîrtie: Scris I A. 60 g/mp. Format 16/61×86.
Tiparul executat sub comanda nr. 249/1986
la ÎNȚEPRINDEREA POLIGRAFICĂ CLUJ
Municipiul Cluj-Napoca
Bulevardul Lenin nr. 146
Republica Socialistă România

Valeriu Braniște — tînăr

Maria Popovici, viitoarea soție a lui V. Braniște

Valeriu Braniste

Teodor V. Păcățian

*Amplasamente
Căminul de bătrâni nr. 1
Teodor V. Păcățian
profesor.*

*Teodora Stefanelli
1880-1960
CERNOW 11*

Minodora Stefanelli

Maria Braniste, mama lui V. Braniste

ROMANIA

BILETULUI 85 BANI

Tinbu legal de 25
bani s'a, aplicat pe matca
acestui bilet.
(Sigiliul biroului)

ROMANIA

BIUROUL VAMAL

Predeal

No. *2435*

Domnul

V. Braniste

de profesieune

Doctor

din comuna

Sina

plasa

Sustria

are voie a trece peste frontarie

in

si intocscere in termen de *trez* zile,

socotit de astazi,

1 Sept

1897

Seful vamal,

A. Polist
K. Franu

Impiegat

(Signature)

Bilet de trecere a frontierei, eliberat de Consulatul român din Predeal

31

Autoritățile regale de la
punctul Burdujeni sunt rugate
să binevoiască a lăsa liberă intrare
în țara S. lui Z. Braniste, doctor
în filosofie, redactor-șef al ziarului
"Patria" din Cernăuți, care trece
prin România în Transilvania.

Cernăuți 1/13 Septembrie 1927

Consul

G. Gallin

Bilet de liberă trecere, eliberat de Consulatul român din
Cernăuți

Redacția

nr. 25, Căminul No. 25

Telefonul nr. 1000

Abonamente

Prețurile

Publicația

PATRIA

Apare: Marțuri, Vineri și Duminică

Administrația

nr. 25, Căminul No. 25

Prețul de abonament

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

nr. 25, Căminul No. 25

Ziarul „Patria” din Cernăuți condus de V. Braniște (1897)

ABONAMENTELE

Prețurile

Abonamentul anual în avans...

Abonamentul semestral...

Abonamentul trimestrial...

Abonamentul lunar...

Abonamentul zilnic...

Abonamentul...

TRIBUNA

ENGINERII

nr. 10, Căminul No. 10

Prețul de abonament

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

nr. 10, Căminul No. 10

Canalul București în luptă electrică

Canalul București este în luptă electrică... (Textul descrie situația financiară și politică a canalului în perioada respectivă, menționând diverse grupuri și interese.)

... (Textul continuă descrierea evenimentelor și pozițiilor diferitelor părți implicate în lupta electrică.)

... (Textul prezintă detalii despre activitățile și deciziile canalului în contextul luptei electrice.)

... (Textul discută despre implicațiile politice și sociale ale situației din jurul canalului.)

... (Textul oferă o analiză a forțelor în joc și perspective asupra viitorului canalului.)

... (Textul conține comentarii suplimentare și opinii ale autorilor asupra evenimentelor.)

... (Textul încheie articolul cu concluzii și o privire asupra contextului mai larg.)

Diploma lui V. Braniste de membru al Societății școlare „Dragos” din Volovet (1898)

Anul I. Lugoj, Sămbătă 226 Martie 1901.

Dr. 123

DRAPPELUL

ORGAN NAȚIONAL-POLITIC,
Apare Miercuri și Sămbătă.

— 14 —

Abonamente:
Anual 20 lei, pe 6 m. 10 lei, pe 3 m. 5 lei.

Redacția:
Lugoj, Strada Școlii nr. 1.

Tipografia:
„DRAPPELUL” LUGOJ.

Proprietar-Editor:
Dr. Valeriu Braniste.

Redacția:
Lugoj, Școlii nr. 1.

Abonamente:
Anual 20 lei, pe 6 m. 10 lei, pe 3 m. 5 lei.

Redacția:
Lugoj, Școlii nr. 1.

Proprietar-Editor:
Dr. Corneliu Jovan.

Lugoj, Săb. Martie 1901.

[Text continues with news and commentary]

[Text continues with news and commentary]

Chestia tuteleor germane
in
Turcia de sud.

[Text continues with news and commentary]

„Drapelul” din Lugoj, la 1901

BIBLIOTECA
MINERVEI

T. ROBEANU
(DR. GEORGE POPOVICI)

Poezii
Postume

CU O PREFATĂ DE N. IORGA

No. 6
30 BANI

Dr. G. Popovici (T. Robeanu) „Poezii postume“

10

Scrisoarea nr. 10

Am văzut adresa și rugăminte particulară
 Avem mare nevoie de o bună parte din
 și nu putem - cu toate stăruințele - afla la
 mine o persoană potrivită. Nu mă pot împăca
 cu gândul să angajez una care nu vorbesc
 românește. Prin urmare nu mi rămâne decât
 să scriu direct să mai fac o încercare și în
 Transilvania, cași în România - cum s'au
 referim la mine se prea potrivește cu obli-
 gările noastre. Deci vă rog să nu vă
 supărați, dacă vă valeser în același
 de comisiuni și mi permit încheierea
 de condiții poate o persoană potrivită

Pagină dintr-o scrisoare a lui Iancu Flondor către V. Braniște (1900)

București 18/6 - 1900.

Scrisoare Negre !

Mi ai facut mare bucurie
cu epistola si poezia ta,
si mulțumesc.

Cu si frazele mele
acasa si si amia mult se du
curea apoi. Chiar amia la
ceputa de asta data - pe sa
sunt accepta ca jura
meu. Plamfle se vint
la un cozi pe la un cozi
tut - conditia sine qua non

Am persoane cu atentie
activitate si la București
si pot sa ma revint
national ca inainte

București — Calea Moșilor în sec. XIX

Stradă din Lugoj (sec. XIX)

Piață din Cernăuți la sfârșitul sec. al XIX-lea

Sibiul la începutul sec. al XX-lea

Stradă din Braşov (sec. XIX)

Bucuresti 1861

Scrisoare

Măi faceți mare lucru
cu episcopii în țara voastră,
și mulțumesc.

Eu și frații mei chemați
acum în țara voastră să
cercetăm și să dăm
raportul de activitate - și
sunt foarte mulțumit
de rezultatul și
de condițiile în care
am putut lucra.

Am putut lucra cu
activitate în țara voastră
și pot să spun că
nu regret nici un moment

